

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

HAYATI, ESERLERİ VE FELSEFESİYLE HİKMET KIVILCIMLI

Yüksek Lisans Tezi

Öğrencinin Adı

Aytekin SÖZEN

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Emin ELMACI

İZMİR-2019

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ

HAYATI, ESERLERİ VE FELSEFESİYLE HİKMET KIVILCIMLI

Yüksek Lisans Tezi

Öğrencinin Adı

Aytekin SÖZEN

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Emin ELMACI

İZMİR-2019

08.07.2019

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans programı 2013880117 numaralı öğrencisi Aytekin SÖZEN ile ilgili Yüksek Lisans tez savunma sınavı tutanağı aşağıdadır
Gereğini arz ederim.

Doç. Dr. Başak OCAK
Anabilim Dalı Başkanı

SINAV TUTANAĞI

Tez sınav jürimiz tarafından incelenen "**Hayatı Eserleri ve Felsefesiyle Hikmet Kıvılcımlı**" başlıklı Yüksek Lisans tezi ile ilgili olarak jürimiz 08/07/2019 tarihinde saat: 15.00 'da toplanarak aşağıda belirtilen şekilde işbölümü yaptıktan sonra adayın tez savunmasını dinlemiştir. Yönetmelik gereğince adaya tezi ile ilgili sorular yöneltilmiş ve tartışmalardan sonra adayın tezi hakkında aşağıdaki karar verilmiştir.

KABUL edilmesine

Oy Birliği ile

BAŞARI NOTU: (85)

RED edilmesine

Salt Çoğunlukla

(**) DÜZELTME verilmesine

Tez Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Tez Danışmanı	Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin ELMACI	
Üye (Diğer Üniversite)	Dr. Öğr. Üyesi Günver GÜNEŞ	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Ahmet MEHMETEFENDİOĞLU	

ONAY

Doç. Dr. Başak OCAK
Müdür V.

(**) Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci, en geç üç ay içinde gerekli düzeltmeleri yaparak tezini aynı jüri önünde tekrar savunur.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın Yaşamı, Eserleri ve Felsefesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakça kısmında gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.../06/2019

Aytekin SÖZEN

ÖZET

HAYATI, ESERLERİ VE FELSEFESİYLE HİKMET KIVILCIMLI

Dr. Hikmet Kıvılcımlı ile ilgili yaptığım bu çalışma; onun yaşamını, mücadelesini ve tüm eserlerini incelemeyi, Dünya ve Türk sosyalizmindeki yerini, din ve tarih felsefesine bakışını öğrenmeyi ve onu anlamayı amaçlamıştır.

Ayrıca, “düşündüğü gibi yaşamın” ne kadar zor olduğu Dr. Hikmet Kıvılcımlı örnekleme üzerinden anlatılmaya çalışılmıştır. Kıvılcımlı'nın bir sosyalist olarak din üzerine yazdığı tezlerinin, dönemin koşulları içerisinde karşılık bulmadığı, günümüz koşullarında tezlerinin yeniden gözden geçirilerek toplumsal ihtiyacı karşılayıp karşılamayacağı, yeniden tartışılması ve tezlerinden toplumun yararlanabileceği anlatılmak istenmiştir.

Dünya ve Türk Sosyalist Tarihi'ne bakıldığında en üretken ve verimli sosyalist öncülerden birisinin Dr. Hikmet Kıvılcımlı olduğu gerçeğine dikkat çekilmiştir.

İnsanlığın toplumsal ilerlemede; “yaşama dair söyleyecek sözü olan” tüm insanlardan yararlanılması gerçeği vurgulanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Hikmet Kıvılcımlı, Sosyalizm, Din

ABSTRACT

THE LIFE, WORKS AND PHILOSOPHY OF HİKMET KIVILCIMLI

Purpose of this study is to examine the life, the works and the struggle of Mr Hikmet Kivilcimli, and to understand his position in the global and local Turkish socialism. Also, with the help of this extensive research we tried to understand his interpretation of the relationship between socialism and religion.

Basing our premises on his life, we tried to explain how difficult it may be, living a life “as you think is right!”. Also we tried to clarify that his thesis on religion did not find a match during the time he put them forward, for recent times, these need to be revised and re-discussed, in order to bring a benefit for the society.

It is pointed out and underlined that, Mr Kivilcimli, in the history of socialism, stands out as one of the most productive and influential forerunners of both global and Turkish socialists.

It is stressed that, in order to achieve social progress, a society needs to utilise every person who has got a word to say.

Key Words: Hikmet Kivilcimli, Socialism, Religion

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY FORMU	iii
YEMİN METNİ.....	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
ÖNSÖZ.....	x
GİRİŞ.....	xii
BİRİNCİ BÖLÜM.....	
DR. HİKMET KIVILCIMLI'NIN YAŞAMI	1
1.1.Çocukluk ve Gençlik Yılları (1902 - 1919)	1
1.2.Kuvayı Milliye Yılları (1919)	4
1.3.Vefa Sultanisi Yılları (1919-1920).....	7
1.4.Askerî Tıbbîye Mektebi'ne Girişî (1920-1925)	8
1.5.Türkiye Komünist Fırkası'na Katılışı (1921).....	9
1.6.1925 Tevkifatı	11
1.7.1927 Tevkifatı	14
1.8.1929 Tevkifatı ve Cezaevi Yılları (1929-1933)	15
1.9.Yayıncılık Dönemi (1935-1938)	20
1.10.Donanma Davası ve Cezaevi Yılları (1938-1950)	23

1.11.Vatan Partisi ve Sultanahmet Cezaevi Yılları (1954-1960)	26
1.12.Yayıncılık Dönemi (1950-1960)	31
1.13.İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği (1968-1971)	33
1.14.Yurtdışına Kaçışı ve Ölümü (1971)	35
İKİNCİ BÖLÜM	38
DR. HİKMET KIVILCIMLI'NIN ESERLERİ	38
2.1.1935-1938 Arasında Yayımlanan Eserleri	40
2.2.1953-1960 Arasında Yayımlanan Eserleri	54
2.3.1965-1971 Arasında Yayımlanan Eserleri	59
2.4.Kıvılcımlı'nın Ölümünden Sonra Yayımlanmış Eserleri	80
2.5.Tarihsel Maddecilik Yayınları (1974-1976)	86
2.6. Kendi Gözetiminde Çıkmış Gazeteler	93
2.6.1.Vatandaş	93
2.6.2.Sosyalist Gazetesi	95
2.6.2.Sosyalist Gazetesi (1967 yılı yazıları)	95
2.7. Yazılarının Yayınlandığı Dergi ve Gazeteler	112
2.7.1.Yeni Adam Dergisi	112
2.7.2.Her Ay Dergisi	112
2.7.3.İmece Dergisi	113
2.7.4.Çaltı Gazetesi	113
2.7.5.Yaprak Dergisi	114
2.7.6.Türk Solu Dergisi	114
2.7.7.Aydınlık Sosyalist Dergi	117
2.7.8.Proleter Devrimci Aydınlık	118
2.7.9.Geleneksel Tıp Dergisi	118
2.7.10.Ant Dergisi	118

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 120

TÜRK SOSYALİST HAREKETİ VE DR. HİKMET KIVILCIMLI... 120

3.1.Türk Sosyalist Hareketinin Tarihsel Gelişimi 120

3.2.Türk Toplumunu'nun Sosyalist Düşünceyle Tanışması 122

3.2.1.Osmanlı Sosyalist Fırkası 122

3.2.2.Dersaadet Amele Cemiyetleri İttihadı 123

3.2.3.Türkiye Sosyalist Fırkası 123

3.2.4.Sosyal Demokrat Fırkası 123

3.2.5.İşçi Sosyalist Fırkası 123

3.2.6.Osmanlı Mesai Fırkası 123

3.2.7.Müstakil Sosyalist Fırkası 124

3.2.8.Resmî Türkiye Komünist Fırkası 124

3.3.Hikmet Kıvılcımlı'nın Sosyalist Harekete Katılışı 125

3.4.Hikmet Kıvılcımlı'nın Sosyalist Hareketteki Yeri 128

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 131

DR. HİKMET KIVILCIMLI'NIN DİNE BAKIŞI 131

4.1.Sosyalizm ve Din İlişkisi 131

4.2.Hikmet Kıvılcımlı'nın, Eserlerinde Dine Bakışı 135

SONUÇ 144

KAYNAKÇA 148

ÖNSÖZ

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın Karl Marks'ın da çok sevdiği söylenen Latin düşünürü Terentius'un “İnsanım, insana ait hiçbir şey benim yabancıım değildir.” sözünü çok sevdiğini okumuştum bir kitapta. Dr. Hikmet Kıvılcımlı ile ilgili okumalara başlayınca mezar taşında da bu sözün yazılı olduğunu öğrendim.

Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü'nde yüksek lisansa ve ders sürecine başlayınca okumalarımı arttırdım. Türk Devrimi ve onun Büyük Devrimci Önderi Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü okudukça bilgim, bilgim arttıkça da bilincim gelişti.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'yı çalışmaya başladığımda gördüm ki konu çok geniş ve ayrıntılı. Hem araştırmalarım da hem de yazımlarımda altından tek başıma kalkmanın zor olduğunu gördüm. Bu süreçte Kıvılcımlı Külliyyatını hazırlayan Ahmet Kale dostuma çok teşekkür ediyorum. Günün her saatinde aradığımda karşılık verdi ve sorularımı yanıtladı. Kişisel arşivini açarak bana destek oldu.

Halkın Kurtuluş Partisi İzmir İl Başkanı değerli dostum Avukat Tacettin Çolak istediğim her kitabı hemen ulaştırdı. Gene Halkın Kurtuluş Partisi İzmir İl Örgütü'nden Adnan Gürcan Dalıcı elinde bulunan bütün gazete kupürlerini bana ulaştırdı.

Tezimin okumalarında, tartışmalarında ve yazımlarında yardımcı olan sevgili arkadaşlarım Mesut Cankaya, Sait Kaya ve Serkan Aksüyek'e, tezimin yazımlarını düzenleyen Türkçe Öğretmeni Sezai Özel arkadaşşıma çok teşekkür ediyorum.

Her konuda olduğu gibi tezimde de yanımda olup yazımlarda bana destek veren eşim Nesibe Sözen'e, bana teknik konularda destek olan oğlum Uğur Efe Sözen'e ve Japonya'da sürdürdüğü doktora eğitiminin arasında bana yardımcı olan kızım Ayşe Ilgın Sözen'e binlerce kez teşekkür ederim.

Tez danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Emin Elmacı Hocama da bana verdiği emekler için çok teşekkür ediyorum.

Yenipazar – Aydın 2019

Aytekin Sözen

KISALTMALAR

ASD: Aydınlık Sosyalist Dergisi

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

DİSK: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

DP: Demokrat Parti

HKA: Hikmet Kıvılcımlı Arşivi

IISH: International Institute of Social History (Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü)

İPSD: İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği

MBK: Milli Birlik Komitesi

MGK: Milli Güvenlik Kurulu

ODTÜ: Ortadoğu Teknik Üniversitesi

PDA: Proleter Devrimci Aydınlık

SBKP: Sovyetler Birliği Komünist Partisi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TİÇSP: Türkiye İşçi Çiftçi Sosyalist Partisi

TİP: Türkiye İşçi Partisi

TKF: Türkiye Komünist Fırkası

TKP: Türkiye Komünist Partisi

TMY: Tarihsel Maddecilik Yayınları

TÖS: Türkiye Öğretmenler Sendikası

TÜSTAV: Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı

USTE: Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü

GİRİŞ

20.yy başları dünyada her türlü değişimin ve dönüşümün yaşandığı, yeni devletler ve yeni rejimlerin kurulduğu bir dönemdi.

Türkler de bu çalkantıdan payına düşeni aldı. Bu çalkantı Osmanlı Devleti'nin yıkılması ve yeni bir devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması ile sonuçlandı. Tezimize konu olan Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın birinci bölümde yaşamı anlatılmıştır. 1902 yılında Balkanlarda Piriştine veya İştıp'te doğan Kıvılcımlı, 2. Meşrutiyet'e, Balkanlardaki milliyetçi ayaklanmalara, Balkan Savaşlarına ve 1. Dünya Savaşı'na tanık olmuştur. Türklerin Balkanlarda kalmasının zorlaştığı ve Anadolu'ya göçlerin başladığı dönemde Kıvılcımlı ve ailesi de Balkanlarda kalmayıp Anadolu'ya göçmüştür. Gençliğinde Yunan işgaline karşı mücadele eden Kuvayımilliyeye katılmıştır. İstanbul'a giderek Askeri Tıbbiye Mektebi'nde eğitime başlamış, sosyalist harekete burada katılmıştır. Çeşitli kereler tutuklanıp cezaevinde kalmıştır. Savunduğu bilimsel sosyalizme katkı için yayınevleri kurmuş, hem kendi kitaplarını hem de sosyalizmin önderlerinin kitaplarını basmıştır. Legal parti faaliyetlerine katılmış, Vatan Partisi'ni kurarak genel başkanlığını yapmıştır.

Edindiği deneyimlerini 1967 yılından itibaren 68 Kuşağı denen sosyalistlere aktarmaya çalışmış, özellikle sosyalistlerin ellerine silah almamasını, mücadelelerin demokrasi yoluyla yapmaları konusunda uyarılarda bulunmuştur. 12 Mart askeri darbesi sonrası hem yakalandığı kanser hastalığının tedavisi, hem de aranması nedeniyle yurtdışına çıkarak 11 Ekim 1971'de Belgrat'ta hayatını kaybetmiştir.

İkinci bölümde Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın 50.000 sayfa bulan yazımları tanıtılmak istenmiştir. Dr. Hikmet Kıvılcımlı yaşama dair söyleyecek sözü olan insanlardandır. Düşündüklerini hem söylemiş hem de yazmıştır. Bu çalışmaların sonucunda yazmaları 50.000 sayfaya ulaşmıştır. Hemen hemen yaşamda karşılaştığı her soruna dair deneyimlerini ve birikimlerini tezlere dönüştürerek çözüm yolları önermiştir.

Üçüncü bölümde ise Türk sosyalist hareketi anlatılmıştır. Avrupa'da yayılan sosyalizm dalgası önce Avrupa'daki Türk öğrenciler arasında yayılmış, onlar aracılığıyla da Osmanlı topraklarında karşılık bulmuştur. 19. yy. sonraları ve 20. yy. başlarında toplum sosyalizm ile tanışmıştır.

Sosyalist ideoloji genç Türkiye Cumhuriyeti'nde de varlığını sürdürmüştür. Dr. Hikmet Kıvılcımlı sosyalist mücadelenin hem teorik hem de pratik bölümünde yer alanlardandır. Yani hem yazıları ile sosyalizme katkı vermek için uğraşmış, hem de dönemin sosyalist partisi olan illegal Türkiye Komünist Partisi'nde mücadele etmiştir. Türkiye Komünist Partisi'nde en üst görevlere kadar gelmişse de 1937 yılında TKP ile bağları kopmuştur. 1936-1954 yılları arasında hem yazmış hem de yazdıklarını yayınlamıştır.

1954 Vatan Partisi, 1960 yılları sonunda da İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği'nde mücadele vermiştir. Ölümüne kadar da yazmaya devam etmiştir.

Dördüncü bölümde de sosyalizm ve din ilişkisi üzerinde durulmuş ve Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın dine, din ve tarih felsefesine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir.

Yani kısaca bir sosyalistin yaşamı eserleri, dine ve felsefeye bakışı hakkında bilgi verilerek bu alanlara dair katkı yapılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DR. HİKMET KIVILCIMLI'NIN YAŞAMI

1.1. Çocukluk ve Gençlik Yılları (1902 - 1919)

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın çocukluk ve gençlik yılları ile ilgili bilgiler Sosyalist Dergisi'nin 18 Ekim 1977 Tarihli 45. sayısında yayımlanan "Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın Kendi Kaleminden Hayatı" ve Latife Fegan'ın "*Doktor'un Hayatı*" başlıklı yazılarından geniş olarak öğrenebiliyoruz. Bu anlatımlara göre Kıvılcımlı, Osmanlı İmparatorluğu Makedonya'sının Piriştine Kasabası'nda doğdu.¹ Kıvılcımlı'nın anlatımlarında doğum yeri olarak Piriştine'yi söylemişse de nüfus cüzdanında doğum yeri olarak İştıp olduğu görülmektedir.²

Babası Posta Telgraf Müdürü Hüseyin Bey, annesi Münire Hanımdı. Dönem Balkanlar'ın en karışık dönemiydi. Osmanlı İmparatorluğu topraklarının hızla küçüldüğü ve Balkanlarda Fransız İhtilali'nin etkisiyle milliyetçiliğin dalga dalga yayıldığı dönemdi. II. Abdülhamid'in etkisinin azaldığı, İttihat ve Terakki'nin de Balkanlarda hızla örgütlendiği ve Meşrutiyet seslerinin her tarafa yayıldığı bir süreç yaşanıyordu.

Kıvılcımlı, yaşamını o yıllarda şöyle anlatmaktaydı: "Kosova Vilayetinin İştıp Kazasında hastalanıyor. Bir gece Bektaşî Tekkesi Türbesi'nde yatan Ali Baba Sandukası'ndan fırlayarak Seher teyzesinin rüyasına giriyor. Çocuğun iyileşmesi isteniyorsa Ali adı ile adlandırılması o zaman Hz. Ali gibi "Kılıcı Kuvvetli" olacağını, yoksa öleceğini bildiriyor: Hikmet "Ali" oluyor. Henüz konuşmayı beceremezken, Pakize teyzesinin okuduğu Kız Mektebi'ne götürüldükçe, kucaktan sıralar üstüne çıkarılıp davul taklitli nutuklar çekiyor, iyiye alametler değil."³ Bunu üzerine Hikmet adı Ali olarak değiştirilmiştir. Kendisi dahi okula gidene kadar gerçek adını bilmemiştir. Arkadaşları da ona hep Ali demişlerdir. Ancak; Gerçek adıyla yani Hikmet olarak askeri okulda anılmaya ve çağırılmaya başlanmıştır.⁴

¹ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Kendi Kaleminden Hayatı**, Sosyalist, 18 Ekim 1977, s. 45.

² Nüfus Hüviyet Cüzdanı, Identity card. With notes by F. Fegan. 1954. 1 folder

³ A.g.e.45

⁴ Latife Fegan, **Doktorun Hayatı**, Defter, s.1-2, 23.11.1970, Dosya No:352 Klasör No:3722, IISH Arşivi, Kıvılcımlı Papers, 4-5.

Ali Hikmet Hüseyin'in babası Hüseyin Bey Yemen-Hicaz Posta İdaresi Baş Müdürlüğü'ne atanıyor, kendi deyimiyle gidiş o gidiş.⁵ Artık Hikmet, Seher teyzesi ve Subay eniştesi ile Koçan'a ve Cumaibala üzerinden Bulgar eşkıyası baskınını atlatacak Drama'ya iniyor. O dönemde Balkanlarda milliyetçilik nedeniyle çok karışık, Bulgar Milliyetçileri de bağımsızlık ilanı için fırsat kolluyor ve Balkanlarda yerleşik Türk ve Müslümanlar çok tedirgin. Her an çıkabilecek bir çatışmanın koşulları var.⁶ Gene Kıvılcımlı'nın anlatımına göre Serez'den dupduru hatırlayabildiği tek şey: Demiryolu üzerinde bayram eden kalabalıklar ortasına bayraklarla donanmış bir tren gelince, vagonlara sinmiş sakallı Abdülhamid Paşalarının kırmızı feslerini yırtıp havaya fırlatan "Hürriyet" oluyor.⁷ Kıvılcımlı'nın burada tanımladığı İttihat ve Terakki'nin Mücadelesi sonucunda II. Abdülhamid'in Meşrutiyet'i ikinci kez 23 Temmuz 1908'de ilanının kutlamalarıdır.

Kıvılcımlı'nın anlatımlarına göre çok iyi anımsayamadığı İzmir, Aydın ve Muğla'ya gidiş, tekrar İzmir İkiçeşmelik'e dönüş süreci var. Buradan 1912 yılında tekrar İştîp'e dönüldüğünü söylüyor ve o yılları Balkanlardaki süreci şöyle anlatıyor: Ulusların kanlı göçü başlamıştır. Çocuk birkaç güne kadar geri dönmek üzere Göçmenler Mahşeri'ne kapılıyor. Bir omuzda taşınmaz "Manliher Tüfeği", öbüründe Kuran-ı Kerim Kesesi yollarda kaybolar kaybolar yayan Köprülü'ye, bir buğday vagonuna ulaşıyor. Trenle, yarı aç inilen Selanik'te: çocukları insan ve hayvan ayakları altında çiğneyen paniğin, bezirgân yanında bir hafta çıraklığın, kırk para kazanmak için yarım saat süren tesadüfi hamallığın, yatılıp da kalkılmayan ölümün ne olduğunu acı acı öğreniyor.⁸ Burada tanımladığı Balkan Savaşları'nın yarattığı Balkanlardaki "Milli Boğazlaşma" sürecidir. Yüz binlerce insanın ölümüne mal olmuştur. Milyonlarca insan da göç etmiş ve yerinden yurdundan olmuştur.

Artık Balkanlarda bulunan Türkmenlerin Anadolu'ya geri dönüş süreci başlamıştır. Ali Hikmet ve ailesi de bu sürece dâhil olmuştur. Ailenin bir kolu İstanbul'a yerleşmiş, Ali Hikmet'in içinde bulunduğu bir kol da Erzurum yerine Kuşadası'na yerleşmiştir. Yerleşen ailenin başında subay olan dayısı Murat Bey vardır. İptidai ve

⁵ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Kendi Kaleminden Hayatı**, Sosyalist, 18 Ekim 1977, s.45.

⁶ Bulgaristan beklenildiği gibi 1908 II. Meşrutiyet kargaşalığından yararlanıp bağımsızlığını ilan ederek Osmanlı'dan ayrılmıştır.

⁷ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Kendi Kaleminden Hayatı**, Sosyalist, 18 Ekim 1977, s.45.

⁸ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Kendi Kaleminden Hayatı**, Sosyalist, 18 Ekim 1977, s.45.

Rüştiye'yi Kuşadası'nda okumuştur. Kuşadası İptidai'de okurken 4.Sınıf talebesi iken “İmtiyaz Belgesi”⁹ almıştır. (İmtiyaz Belgesi için Ek-1'e bakınız.)

Bu belgeden de anlaşılmaktadır ki Kıvılcımlı daha ilkokul yaşamında çok başarılı, yazımı kuvvetli olup, bu başarılar nedeniyle de ödüllendirilmiştir.

Ancak; Kıvılcımlı'nın dünyaya farklı yerden bakması, farklı çözümler önermesi kamu yönetimi tarafından ülke yönetimi açısından bir zenginlik olarak değil, tam tersine potansiyel bir tehlike olarak görülmesine neden olmuştur. Kıvılcımlı siyasal bilincinin olduğu yirmili yaşlardan itibaren 40 yıl ceza almasına, 22,5 yıl cezaevinde yatmasına karşın 50 Yıllık siyasal yaşamında düşüncelerinden asla ödün vermemiş ve geri adım atmamıştır.

Fakat Kıvılcımlı Kuşadası'ndaki bu eğitim dönemi devam ederken I. Dünya Savaşı'nın başladığını ve savaşın etkilerinin Kuşadası'na kadar geldiğini anlatıyor ve şöyle söylüyor: “Ateş, barut, bomba lakapları ilk sinema salonunda Bahriyeliyiz biz sağımızdan solumuzdan, cüşan ederiz yıldırımını her dağımızdan. Efes Harabelerinde diz çökerek hedefi sahici mavzerle vuruş. Birinciliği Celal Nuri'nin “Tarihi İstikbal Kitabından Ödül.” Düğmesine basınca göklere uçan koltuklar. Saltanatları dinamitle

⁹ İmtiyaz Belgesi, Osmanlı Eğitim Sistemi'nde ödül, sebebinin derecesine göre beş türlüydü. Bunlar şöyle sıralanmaktaydı:

1. Aferin
2. Tahsin
3. İmtiyaz
4. Levha-i iftihar
5. Mükâfat (Salname-i Maarif-i Umumîye, 1317: 331)

Aferin: Bu belge dersine çalışan, görevlerini yapan, okul kurallarına riayet eden, hal ve hareketlerine dikkat edenlere verilmekteydi. Muavine yahut öğretmenler aferin alacak olan öğrencinin isimlerini ve aferin verilme sebebini yazmaktaydılar.

Tahsin: Dört aferine bedel olan bu belge dersine olağan üstü çalışanlara, kitap ve defterlerini temiz tutanlara, bütün görevlerini yapanlara verilmekte olan bir belge idi. Bu belge müdürün onayı ile muavine, öğretmenler veya mubassıra tarafından sınıf defterine yazılmaktaydı.

İmtiyaz: Sekiz aferin veya iki tahsine bedeldi. Öğretmenler, muavine ve mubassıranın çok memnun olduğu öğrencilere verilirdi. Bu belgeyi ancak müdür verirdi.

Bir öğrenciye verilen aferin belgesinin adedi on beşi, tahsinin adedi ikiyi, imtiyaz adedi biri geçemezdi. Deftere yazılan belgeler muhakkak verilmeliydi.

Hamza Altın., **Akademik Matbuat**, Kasım 2017/C:1, S:120, Osmanlı Eğitim Tarihinde Dârümuallimât (Açılışı Ve Gelişim Süreci),

uçuran nihilistler. Teravihten sonra namaz kıla kıla camide uyuyakalış. Çatıveren I. Dünya Harbi. Her Allah'ın puslu günü Sisam Adası'ndan sükün edip kasabacığın üç beş yapısını delik deşik etmecesine yıldırımlar yağdıran İngiliz ve Fransız Savaş Gemileri. Pakize teyze'nin 38'lik ile vuruluşu, insanların tavuk gibi öldürülüşü.¹⁰

1.2. Kuvayı Milliye Yılları (1919)

İptidai ve Rüştîye'yi Kuşadası'nda bitiren Ali Hikmet Pakize teyzesini de kaybettikten sonra dayısıyla ikinci kez Muğla'ya gitti ve bu gidiş sürecini şöyle anlatıyor Ali Hikmet; "İkinci Muğla'ya gidiş. Aydın Söke Yollarında açlıktan, bitkinlikten can vermiş "Tebdil Havalı"¹¹ Mehmetçikler."¹² İkinci kez Muğla'ya yerleşen Ali Hikmet'in dayısı lise çağına geldiği için Muğla İdadisi'ne yazdırdı. İdadi günlerini Muğla Gazeteciler Cemiyeti'nde bir dönem başkanlık da yapan Ünal Türkeş'in kayınpederi olan Ahmet Çağlayan, Hikmet Kıvılcımlı'nın sınıf arkadaşıdır. Ünal Türkeş kayınpederinin anlattıklarını tarihe not düşerek makale halinde paylaşmıştır. Ahmet Çağlayan'ın anlatımlarına göre Menteşe İdadisi'ne Edebiyat Öğretmeni olarak atanan Halit Fahri'nin (Özensoy) Kıvılcımlı ve kendileri üzerinde kalıcı izler bıraktığını söyler. Halit Fahri'nin ilk derslerinden başlayarak belli ettiği Türklük bilincinden önce kendilerini Osmanlı ve İslam bildiğini söyleyen Çağlayan Öğretmen Menteşe Mektebi İptidailerine aynı yıl başöğretmen olarak atanan Hakkı Süha Gezgin de benzer duyumlar aldıklarını ekler sözlerine. Çanakkale Savaşları'nda sağ kolunu kaybederek Muğla'ya gelen Tarih-Coğrafya Öğretmeni Kırımlı Faik Bey'den de aynı etkileşimleri aldıklarını dile getiren yüz yıllık öğretmen Çağlayan bu öğretmenlerle birlikte çok şanslı bir idadi öğrenimi geçirdiklerini anlatır.¹³ Bu anlatımlardan anlaşılıyor ki I. Dünya Savaşı tüm dünyayı etkilemekte, bu etkiden de Osmanlı payına düşeni almaktadır. Milliyetçilik Osmanlı'yı derin bir etki altına almakta, Türkler de milliyetçilikten etkilenmektedir. Eğitimin içerisindeki öğretmenler ve onların aracılığıyla öğrenciler de milliyetçilikten derin bir şekilde etkilenmektedir.

---

¹⁰Devrimci Mücadele, Hikmet Kıvılcımlı'nın Kendi Kaleminden Hayatı, Y.1, S.1, İstanbul, Eylül-Ekim 1989, s.30.

¹¹ Tebdil Havalı (Hava Değişimli): Savaşırken askerlerin memleketlerine gönderilme durumu

¹² Devrimci Mücadele, Hikmet Kıvılcımlı'nın Kendi Kaleminden Hayatı, Y.1, S.1, İstanbul, Eylül-Ekim 1989, s.30.

¹³ Ünal Türkeş, **Tamburi Ali Hikmet Bey**, Devrim Gazetesi, 4 Nisan 2000 Muğla

Ali Hikmet'in lise yıllarında trampet çaldığı, kendi anlatımlarında da sabittir. Ahmet Çağlayan'ın anlatımlarında da Ali Hikmet'in Ulus bilincinin coşkusu, trampet ezgilerine dökmeye başlayan usta bir çalıcıyla karşı karşıya olduklarının ayırdındadırlar. Trampetinin çubuklarını öyle becerili kullanmaya ve trampet sesini öylesine coşkulu ezgilerle güzelleştirmeye başlar ki öğretmenleri ve arkadaşları Hikmet'i Tamburi Ali diye çağırmaya başlarlar.¹⁴

Ali Hikmet'in o yıllarda yaşadığı bir olay onun nasıl kıvrak bir zekâya, önderliğe yatkınlığa sahip olduğunu ve halkla kaynaşabileceğini gösteren çok iyi bir örnek olmuştur. Ahmet Çağlayan'ın anlatımlarına göre: *“Erkek Öğretmen Okulu Menteşe Darül Muallimatı olarak devreye giren yeni okulun öğrencileri şehrin eski okulu idadinin önünde tören yürüyüşü yapmaya başlarlar. Bu yeni uygulama, İdadi öğretmenleri kadar başta Ali Hikmet olmak üzere öğrencilerin de tepkisini çeker. İdadinin hakkı idadiye verilmelidir. Bu nedenle Hikmet kendi üstüne düşeni yapacaktır. Törenlere gelenler Darül Muallimatlılara değil Hikmet'in trampet takımına bakacaklar ve onun trampetinden benzersiz ezgilerden kendilerini alamayarak yine idadileri izleyeceklerdir. Ali Hikmet dediğini yapar, Tamburi Aliliğini konuşturur, törene katılanlara trampetinin çekici sihrine bağlamakta gecikmez; halk, tören yürüyüşünün önündeki Darül muallimatlara değil, onun ardından gelmekte olan idadi ve trampet takımını beklemektedir. Trampet Şefi Hikmet'i çevirdiği dikkati ile trampeti böylesine güzel çalan idadili genci alkışlara boğar, böylece idadi yine öne geçmiş; Hikmet, idadinin hakkını halktan geri alarak amacına ulaşmıştır.”*¹⁵

I. Dünya Savaşı bir yandan hızla devam etmektedir. Savaşın ağır etkisi dünyayı olduğu gibi Osmanlı'yı da etkilemekte bu etki Muğla'ya kadar ulaşmaktadır. O arada Ali Hikmet Murat dayısını da kaybetmiştir ve Kıvılcımlı'nın deyişiyle: *“Ölümden de sonra daha da acı gelen Osmanlı İmparatorluğu'nun bozgunu gelmiştir.”*¹⁶

1918 yılı itibariyle I. Dünya Savaşı bitti. Osmanlı Devleti Almanya, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Bulgaristan'la beraber yenik devlet durumuna düştü ve yeniler dalga dalga yenilenlerin topraklarını işgal etti. Osmanlı topraklarını da

¹⁴ Ünal Türkeş, **Tamburi Ali Hikmet Bey**, Devrim Gazetesi, 4 Nisan 2000 Muğla

¹⁵ Ünal Türkeş, **Tamburi Ali Hikmet Bey**, Devrim Gazetesi, 4 Nisan 2000 Muğla

¹⁶ Devrimci Mücadele, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Kendi Kaleminden Hayatı**, Y.1, S.1, İstanbul, Eylül-Ekim 1989, s.30.

İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar ve en son Yunanlılar işgal etti. Ege Bölgesi, Yunanlılar'ın ve İtalyanların işgaline uğradı. İtalyanlar işgal sonrası halka kötü davranmadı. Fakat Yunanlılar kimi Rum Halkıyla birleşerek Türklere karşı zulme başladı. Bu süreci Gazi Mustafa Kemal Söylev'in girişinde şöyle tanımlar; *"1919 senesi Mayıs'ının 19. günü Samsun'a çıktım. Vaziyet ve manzara-ı umumiye: Osmanlı Devleti'nin dâhil bulunduğu grup, Harbi Umumide mağlup olmuş, Osmanlı ordusu her tarafta zedelenmiş, şeraiti ağır, bir mütarekename imzalanmış. Büyük Harbin uzun seneleri zarfında, millet yorgun ve fakir bir halde. Millet ve memleketi Harbi Umumiye sevk edenler, kendi hayatları endişesine düşerek, memleketten firar etmişler. Saltanat ve hilâfet mevkiini işgal eden Vahdettin, mütereddi, şahsını ve yalnız tahtını temin edebileceğini tahayyül ettiği yeni tedbirler araştırmakta. Damat Ferit Paşa'nın riyasetindeki kabine; âciz, haysiyetsiz, cebîn, yalnız padişahın iradesine tâbi ve onunla beraber şahıslarını vikaye edebilecek herhangi bir vaziyete razı..."*¹⁷

Ali Hikmet, Muğla İdadisi'ndeki eğitimine devam ederken I. Dünya Savaşı sonucunda başlayan işgalleri görür ve bu süreci şöyle anlatır: *"İzmir Yunan işgalinde. Depolardan silah çekme. Kuvayimillîye gönüllülüğü. Havadan meteliği tabanca ile vuran Yörük Ali Efe. Zeybekler. Aydın Cephesi. Çine Köprüsü. Köyceğiz Kuvayimillîye Kumandanlığına tayin."*¹⁸

İşgal döneminde Muğla İtalyanlar, İzmir-Aydın Hattı da Yunanlılar tarafından işgal edildi. İtalyanlar, İngilizlerle yaşadıkları sorunlar nedeniyle, Anadolu halkına kötü davranmadı; fakat Yunanlılar peşinden koştukları "Megalo İdea"¹⁹ nedeniyle birleştikleri bir kısım yerli Rum Halkıyla Türk Halkına eziyete giriştiler, bu zulüm Türk halkında da örgütlenmeye yol açtı. Bu örgütlenmenin adına da Kuvayimillîye²⁰ dendi.

---

¹⁷ Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, Cilt I, 1919-1920, Onuncu Basılış, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970, s.1.

¹⁸ Devrimci Mücadele, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Kendi Kaleminden Hayatı**, Y.1, S.1, İstanbul, Eylül-Ekim 1989, s.31.

¹⁹ Megalo İdea: Yunanistan'ın büyük hayali. Batı Anadolu'nun da içinde bulunduğu Büyük Yunanistan Devletini kurma fikri.

²⁰ Kuvayimillîye (Ulusal Kuvvetler) Batı Anadolu da işgale karşı I. Dünya Savaşı'ndan sonra halkın silahlı ve silahsız olarak oluşturduğu direniş örgütleri. Bu örgütler yaygın olarak Aydın'da var olan kimi Efeler ile de birleşmiştir. Türk Kurtuluş Savaşı'nın öncü kuvvetini oluşturmuştur. Düzenli Ordunun

Kıvılcımlı anılarında bir dönem Yörük Ali Efe'nin kuvvetlerine katıldığını belirtmektedir. Bölgede yaptığımız araştırmalarda, Kuvayımilliyeye üzerine çalışan araştırmacıların; Kıvılcımlı'nın Yörük Ali'nin önemli Zeybekleri içerisinde olmadığını söylemekte. Fakat ihtimal odur ki, o dönemde Yörük Ali Efe'nin grubuna çok miktarda Kızan'ın²¹ girip çıktığını bunlardan birisinin de Ali Hikmet olduğunu söylemektedirler.²²

Kıvılcımlı anılarında mitografya da elle basılan Kuvayımilliyeye'nin gazetesi *Menteşe Gazetesi*'nden de bahsetmektedir. *Menteşe Gazetesi* ile ilgili M. Süha Ünsal yaptığı araştırmalarda şunları söylemektedir; *Menteşe Gazetesi* 7 sayı yayımlanmıştır. Hüseyin Hikmet imzası ile herhangi bir yazıya rastlanmamıştır: Gazeteyi çıkarma fikri *Menteşeliler Müdafaa-i Vatan Cemiyeti Üyelerinden Ulalı Cavit Bey*'den çıkmıştır. İtalyanların onayı alınmıştır. Basım için gerekli araçlar Haziran 1919'da Roma'dan getirilmiştir. Bölge Mutasarrıfının İtalyanlarla yaptığı işbirliği Hüseyin Ali Hikmet'in muhalefetine uğramıştır. Sekizinci sayısının çıkmasına İtalyanlar izin vermeyince gazete, yayımına son vermiştir.²³ İtalyanların işgalinden bir süre sonra Ali Hüseyin Hikmet Muğla İdadisinde ki öğrenimini bırakarak İstanbul'a gitmiştir.

1.3. Vefa Sultanisi Yılları (1919-1920)

Kıvılcımlı Muğla'dan ayrıldıktan sonra İstanbul'a gitmek için yola çıkar ve süreci şöyle anlatır; “Yağlı boya Kartal resmi ile Marmaris Yolları; “Sıtmanın mezarlığa çevirdiği tüm köyler. Rodos'tan İstanbul'a aktarma.”²⁴ Kıvılcımlı'nın anlatımlarından anlıyoruz ki I. Dünya Savaşı sonrası kaos devam ediyor ve her yer yaygın sıtma hastalığı ile uğraşılıyor. Burada Hikmet Kıvılcımlı'nın İstanbul'a hangi yıl ulaştığıyla ilgili bilgilerde belirsizlik var. 1971 yılında Latife Fegan'ın Kıvılcımlı'dan aktardıklarına göre: Sonra yaş meselesi çıkıyor ortaya. Şahit mahit bularak yaşını

---

kurulmasından sonra kimi Kuvayımilliyeye örgütleri düzenli orduya katılmıştır. Direnenler de düzenli ordu tarafından dağıtılmıştır.

²¹ **Kızan:** Efenin Askeri

²² Bu görüşmeyi Aydın'ın yerel tarihçilerinden olan “Mor Cepkenliler” ve “Menderes'in İki Yakası”nın yazarı Çinel Ahmet Zeki Muslu Hocamızla yaptık.

²³ M. Süha Ünsal, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve Vatan Partisi**, Türkiye Cumhuriyet Tarihi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi. Antalya, 1996, 0 s.13-14.

²⁴ Devrimci Mücadele, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Kendi Kaleminden Hayatı**, Y.1, S.1, İstanbul, Eylül-Ekim 1989, s.31.

büyütecekler ama yıl 1920. İstanbul ile Ege'nin irtibatı kesik.²⁵ Gene Fuat Fegan: "Hikmet Kıvılcımlı'nın 1968 başlarından itibaren tarihler konusunda yanılmaya başladığını söylüyor."²⁶

Tıbbiye-i Şahane İmtihanlarını kazanmasına rağmen, yaşı nedeniyle kaydını yaptıramayan Kıvılcımlı, Vefa Sultanisi'ne kaydını yaptırarak bir yıl daha lise de okumak zorunda kalmıştır. Liseye kaydını yaptıran Hüseyin Hikmet, müdürün karşısına Kuvayimillîye kalpağı ve çizmeleriyle çıkınca müdür tarafından talebeliğe yakışıksız bulunduğunu söylemektedir.²⁷

Kıvılcımlı burada bir yıl okumuştur ve Vefa Sultanisi'nden mezun olmuştur.

1.4. Askeri Tıbbiye Mektebi'ne Girişi (1920-1925)

Vefa Sultanisinde bir yıllık eğitimini tamamlayan Hüseyin Hikmet Askeri Tıbbiye Mektebi'nin sınavlarına tekrar girerek Tıbbiyeye adım atmıştır. Bunu şöyle anlatmıştır:

"Sultani Dokuzdan imtihan ile Askeri Tıbbiye Mektebine. Ölüm kalım. Tıbbiye-i Askeriye-i Şahane Müsabakayla müstezatla gazel:

"Ey melcei ulvi, ebedi hislere makes

"Sail sana bikes

"Ya sende serap, sen de mi masumlara kâbus

"Bir talihe papus?

"Sınıfta çıkan "Yıldız" dergisinde mistizim:

"Çiçekten buluttan bir şenme alıp

"Hü! Dedik Meclis'i rindane geldik

"Bir lokma, bir hurka bir külah kâfi

²⁵ Latife Fegan, **Doktorun Hayatı**, Defter, s.1-2, 23.11.1970, Dosya No:352 Klasör No:3722, IISH Arşivi, Kıvılcımlı Papers, 4-5.

²⁶ Fuat Fegan'dan Belgeler, s.3, 1971-1981, Dosya No.328, IISH Arşivi

²⁷ Devrimci Mücadele, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Kendi Kaleminden Hayatı**, Y.1, S.1, İstanbul, Eylül-Ekim 1989, s.31.

“Yunus’la biz bir intihale geldik

“Coştuk da, yahu asumane geldik”²⁸

Anlaşıldığı üzere inançlı ve milliyetçi bir genç olarak Hüseyin Hikmet Askeri Tıbbiye Mektebi’ne kaydını yaptırmıştır. Kıvılcımlı’nın bundan sonra oluşturacağı ideolojik fikri dünyasında bu kimliğinin derin izleri görülecektir. Özellikle din ve sosyalizm ilişkisinde olgunlaştırdığı düşüncelerini her aşamada kaleme döküp bunları kamuoyuyla da paylaşacaktır. Hüseyin Hikmet, tıbbiye eğitimine devam ederken kendi deyimiyle Tıbbiye Camii’nde askeri imamın arkasında tek sadık cemaat Hikmet Hüseyin Efendi diyecektir.²⁹ Dönem dünyada ve Türkiye’de Rusya’daki Ekim Devrimi’nin dalga dalga yayıldığı dönemdir. Bu etki Türkler’de de Komünizm ve Sosyalizm olarak etkisini gösterecektir. Hüseyin Hikmet’in de fikri olarak etkilendiği bir sürecin başlangıcıdır. Hikmet bu etkilenmeyi Kur’an’da okuduğu bir sure ile bağdaştırmaktadır. Bu Sure: “gul ya eyyuhe’l kafirune” diye başlayan Kafirun Suresi’dir.³⁰ Kıvılcımlı’nın Kafirun Suresi’nin sonunda geçen özellikle: “Sizin dininiz size, benim dinim banadır” sözünden çok etkilendiği açıktır. Düşün dünyasında bu sözünün çok etkili olduğu, yazdığı birçok yazıda bunun üzerine tez oluşturduğunu söylemek mümkündür.

1.5. Türkiye Komünist Fırkası’na Katılışı (1921)

Hüseyin Hikmet, askeri Tıbbiye Mektebi’nde eğitimine başladığında 10 Eylül 1920 tarihinde Bakü’de Türkiye Komünist Fırkası kurulmuştur.³¹ Osmanlı’nın Rusya Sefiri Galip Kemali Bey Türkiye Komünist Fırkası’nın kuruluşu ve gelişimini engellemeye, ajanlar sokma dâhil, çeşitli yöntemler denemiştir de başarılı olamamıştır.

---

²⁸ Devrimci Mücadele, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Kendi Kaleminden Hayatı**, Y.1, S.1, İstanbul, Eylül-Ekim 1989, s.31.

²⁹ Devrimci Mücadele, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Kendi Kaleminden Hayatı**, Y.1, S.1, İstanbul, Eylül-Ekim 1989, s.31.

³⁰ **Kafirun Suresi**, Kur’an-ı Kerim, Diyanet İşleri Başkanlığı, 12.Baskı, S.703, Ankara 2011, Kafirun Suresi’nin tamamı şudur: “Bismillâhirrahmânirrahîm. 1. De ki: “Ey Kâfirler!” 2. “Ben sizin kulluk ettiklerinize kulluk etmem.” 3. “Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz.” 4. “Ben sizin kulluk ettiklerinize kulluk edecek değilim.” 5. “Siz de benim kulluk ettiğime kulluk edecek değilsiniz.” 6. “Sizin dininiz size, benim dinim de banadır.”

³¹ Mete Tunçay, **Türkiye de Sol Akımlar-I(1908-1925)**, BDS Yayınları, 2.b, İstanbul, Ağustos 2000, s.275.

³² Bu arada da Türkiye’de sosyalizmden etkilenecek örgütlenmiş, Türkiye Sosyalist Fırkası, Müstakil Sosyalist Fırkası, Amele Fırkası, Beynelmilel İşçiler İttihadı gibi örgütler sayılabilir.³³

TKF’nin kurucu önderi Mustafa Suphi’dir.³⁴ Aynı ideoloji ile devam eden bir başka örgüt de Dr. Şefik Hüsnü’nün³⁵ de katılımıyla 22 Eylül 1919 da Türkiye İşçi ve

---

³² Yavuz Aslan, **Türkiye Komünist Fırkasının Kuruluşu ve Mustafa Suphi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1997, s.58.

³³ Tarık Zafer Tunaya, **Türkiye’de Siyasal Partiler**, Hürriyet Vakfı Yayınları, 1.b, Temmuz 1989, s.398-493-436.

³⁴ **Mustafa Suphi** : Türk Siyaset adamı (Giresun 1883-Sürmen Açıkları, Karadeniz, 1921) İstanbul Hukuk Mektebi’ ni bitirdi. Paris’ te Ecole Libre Des Sciences Politiques’ te toplum bilim ve ekonomi okudu. İstanbul’a döndükten sonra gazetecilik, öğretmenlik yaptı. Önce İttihat ve Terakki’ye girdi. Sonra muhalefet etti. Ferit Tek ve Yusuf Akçura’nın kurdukları Milli Meşrutiyet Fırkası’ na girdi; Partinin İfham Gazetesi’ nde yazdı Mahmut Şevket Paşa’ nın öldürülmesinden sonra Sinop’ a sürüldü. Rusya’ ya kaçtı. Fikirlerini benimsediği Bolşeviklerle işbirliği yaptı. Ekim Devrimi’ nden sonra Moskova da Yeni Dünya Gazetesini çıkardı. Milliyetler Komiserine bağlı olarak kurulan Doğu Halkları Merkezi Bürosu’ nun Türk Seksiyonu’ nun Başkanlığını yaptı. 3. Enternasyonelin ilk Kongresi’ nde Türkiye Delegatesi olarak katıldı. Kırım da, Türküstan’ da faaliyet gösterdi. Azerbeycan’ ın Sovyetleşmesinden sonra Bakü’ ye taşındı. Doğu Halkları Kurultay’ ına katıldı. Türkiye Komünist Fırkası’ nın Birinci Kongresini örgütledi ve partinin başkanlığına seçildi. Mustafa Kemal Paşa ile bir süre mektuplaştı. 1921 yılının sonunda Ankara’ya gitmek üzere Bakü’den ayrıldı. Gerici çevrelerin örgütlediği aleyhte gösteriler yapılması karşısında Erzurum’ a gidemedi. Trabzon’ a geçti. Burada da aleyhte gösteriler yapılması karşısında Sovyet Konsolos’ unun aracılığıyla Batum’ a gitme üzere bir motora bindirildi. Başka bir motorla arkalarından yetişen kayıkçılar kahyası Yahya’ nın adamları tarafından 14 arkadaşı ile birlikte öldürüldü. (Büyük Larousse, Sözlük ve Ansiklopedi, Milliyet Yayınları, İstanbul, s.8410.)

³⁵ **Şefik Hüsnü (Değmer)**: Türk Siyaset Adamı (Selanik 1887, Manisa 1959) Paris’te Sorbon Üniversitesi’nde Fen ve Tıp Fakültelerini bitirdi; Sinir Hastalıkları Uzmanı oldu (1912). Balkan Savaşı’nda ve I. Dünya Savaşı’nda Çanakkale Cephesi’nde hekim olarak görev yaptı. Mütareke döneminde Kurtuluş dergisinde yazılar yazdı (Kurtuluş dergisi, Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası’nın Yayın Organıdır.) Türkiye İşçi ve Sosyalist Fırkası kurucuları arasında yer aldı. Partinin sekreteri seçildi. Türkiye İşçi Birliği’nin yönetimini ele geçirdi. Gizli Türkiye Komünist Fırkası’nın yayın organı Aydınlik Dergisi’nde yazılar yayımladı. Üçüncü Enternasyonel’in Toplantısında Kontrol Komisyonu’na getirildi. TKF’nin Üçüncü Kongresi’nde (1925) oy birliği ile Genel Sekreteri seçildi. Takrir-i Sükun kanunu uygulamaları sırasında TİÇSF kapatıldı. Yokluğunda İstiklal Mahkemesi’nde bir yıl hapse mahkum olundu. Yurda dönünce yakalandı ve hapsedildi. Cezaevindeyken Enternasyonelin altıncı kongresinde icra komitesine seçildi. Mayıs 1939’da tahliye olduktan sonra Almanya’ya gitti. Berlin’ de Enternasyonelin Batı Avrupa Bürosunu yönetti. 1935’teki son kongrede Prezidyum Üyeliğinde ve Divan Başkanlığı’nda yer aldı. II. Dünya Savaşı başlayınca yurda döndü. Yedek Yüzbaşı olarak askere

Çiftçi Sosyalist Fırkası kurulmuştur. Almanya’da solcu gençlerin oluşturduğu Türkiye İşçi ve Çiftçi Fırkası örgütlenmiştir. Bu örgütün bir sayı yayımlanabilen dergisi Kurtuluş dergisidir. Bu dergi daha sonra Türkiye’de yayımlanmaya başlanmıştır.³⁶ Bu oluşumların sonucunda kuruluş tarihi net olmamakla beraber Türkiye Komünist Fırkası’nın yayın organı olarak Aydınlık Dergisi’nin yayımlandığını görüyoruz.³⁷ Derginin altı sayısından sonra 1922’nin ikinci yarısından itibaren kaybolduğu görülür.

Hüseyin Hikmet’in TKF ve Aydınlık çevresiyle nasıl tanıştığına yönelik herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Kıvılcımlı her savunmasında TKF ile olan ilişkisini kabullenmemiş, anılarında da bu süreçten bahsetmemiştir: “Sadece Türk Ocakları, Kurtuluş, Aydınlık Mecmuaları, Sosyalizm; Anadolu’ya bütün sınıflarıyla geçme hazırlığı. Gelen gizli emir: Şimdilik derslerinize çalışın.”³⁸

Buradan anlaşılıyor ki Hikmet Kıvılcımlı’nın TKF ve Aydınlık ile bir bağı var. Ona söylenen bu dönemde okuluna yoğunlaşması ve bitirmesi şeklinde. Ancak örgütün içerisinde varlığı kesin. 1925 ve 1937 sürecinde bütün yargılanmaları hep TKF üzerinden olmuştur. Ancak Hikmet bütün mahkemelerde TKF ile ilişkisinin olmadığını, ideolojik olarak sosyalizme ve komünizme olan yakınlığı üzerine savunmasını oturtmuştur. Fakat bu savunmaları bir karşılık bulmamış, TKF ile ilişkilendirilip 1925, 1927, 1929 ve 1937 yıllarında çeşitli davalardan cezalar almıştır.

1.6. 1925 Tevkifatı

1925 yılı Türkiye Cumhuriyeti’nin siyasal sistemini yerleştirmeye çalıştığı en zor yıllardan birisidir. Genç Türkiye Cumhuriyeti milliyetçi akımları, irticai akımları ve komünist akımları kendisi açısından potansiyel tehlike olarak görmüştür. Bu akımların

---

alındı. Doktor olarak Sivas’ta çalıştı. Çok partili sisteme geçilince Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi’ ni kurdu. Soğuk savaş döneminde parti kapatıldı. Kendisi de beş yıl hapse mahkûm edildi. 1950’ de ki af yasasından yararlanarak hapisten çıktı. Ancak 1952’de eski yönetici olarak tutuklandı. Mahkûm oldu. 1957’ de tahliye edildi. Sürgün cezasını çektiği Manisa da öldü. Büyük Larousse, Sözlük ve Ansiklopedisi, Gelişim Yayınları, C.5, İstanbul, 1986, s.3119.

³⁶ Mete Tunçay, **Türkiye de Sol Akımlar-I(1908-1925)**, BDS Yayınları, 2.b., İstanbul, Ağustos 2000, s.169.

³⁷ Mete Tunçay, **Türkiye de Sol Akımlar-I(1908-1925)**, BDS Yayınları, 2.b., İstanbul, Ağustos 2000, s.17.

³⁸ Devrimci Mücadele, **Hikmet Kıvılcımlı’nın Kendi Kaleminden Hayatı**, Y.1, S.1, Eylül-Ekim İstanbul , 1989, s.31.

örgütlenmelerini ve örgüt üyelerini de olabildiğince baskı altında tutup çalışmalarını önlemeye çalışmıştır. Milliyetçi ve irticai akımlar tezimizin konusu değildir. Sosyalist ve komünist akımları, faaliyetleri, bu faaliyetlerde yer alanlar tezimizin konusudur.

Fethi Tevetoğlu, Hikmet Kıvılcımlı'nın 1919'dan itibaren faaliyette bulunan Türkiye Komünist Gençler Birliği ile de yakın temas kurduğunu, daha sonra Baytar Cevdet, Hasan Ali Ediz ve Dr. Hikmet tarafından yönetildiğini söylemektedir.³⁹

Hüseyin Hikmet'in sol düşüncelerle karşılaşması Latife Fegan'a göre Askri Tıbbiye Mektebi Kütüphanesi'nde okuduğu "L'Humanite" Gazetesi⁴⁰ aracılığıyla ve biraz da kendiliğindedir.⁴¹

TKF ile ilişkisi de Tıp Fakültesi'nde okuyan Hasan Ali Ediz ile Eczacılık Fakültesi'nde okuyan Vasıf Onat ile Hasan Ali'nin yakın akrabası olan TKF yöneticilerinden olan Baytar Cevdet ile olan ilişkisidir.⁴²

TKF'nin ilk kongresi Dr. Şefik Hüsnü'nün evinde yapılmıştır.⁴³ Bu kongrenin tartışmalı olmasına karşılık TKF'nin ilk kongresi olduğu kabul edilir. Bu kongreye Hüseyin Hikmet de katılmıştır. Yapılan seçimlerde oluşturulan İcra Komitesi'ne Hüseyin Hikmet, gençlik sorumlusu olarak yer almıştır.⁴⁴

Anlaşıyor ki sosyalizme duyduğu yakınlık, Hüseyin Hikmet'i TKF'ye katılmaya kadar götürmüştür, toplanan kongreye gençlik delegeşi olarak katılmıştır. İcra Komitesi'nde de yer almıştır. Hüseyin Hikmet, TKF'ye katılmasının ve sosyalizme yakınlığının yaşamı boyunca olumlu ve olumsuz hep sonuçlarını görmüştür. Devletin TKF'nin illegal yapısını benimsememesi nedeniyle sürekli takibe uğramıştır. TKF

---

³⁹ Fethi Tevetoğlu, **Türkiye de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler 1910-1960**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1967, s.384.

⁴⁰ **L'Humanite**: Fransız sosyalizminin önemli isimlerinden olan Jean Jaures tarafından 1904'te Fransız Komünist Partisi'nin yayın organı olarak kurulmuştur. Gazete halen yayın hayatına devam etmektedir.

⁴¹ Latife Fegan, **Doktorun Hayatı**, Defter, s.1-2, 23.11.1970, Dosya No:352 Klasör No:3722, IISH Arşivi, Kıvılcımlı Papers, 4-5.

⁴² M. Süha Ünsal, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve Vatan Partisi**, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 1996, s.19.

⁴³ Rasih Nuri İleri, **TKP Gerçeği ve Bilimsellik**, Anadolu Yayınları, İstanbul, 1976, s.48

⁴⁴ İbrahim Topçuoğlu, **Neden İki Sosyalist Partisi 1946, TKP Kuruluşu ve Mücadelesi'nin Tarihi, 1914-1960**, İstanbul, 1976, s.103.

davalarından 1925 ve 1950 arasında yargılanmış, cezalar almış ve uzun bir tutukluluk hayatı yaşamıştır.

1925 yılı Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kurumsallaşmaya çalıştığı yıllardır. Cumhuriyet bu yıllarda her türlü toplumsal hareketliliği ve örgütleri potansiyel tehlike olarak görmüştür. 1925 yılında ortaya çıkan Şeyh Said Ayaklanması Türkiye Cumhuriyeti'ni çok tedirgin etmiş ve ayaklanmayı bastırmak için Devlet Takrir-i Sükûn Kanunu'nu çıkartmıştır. Kanun kapsamında Cumhuriyet ile çatıştığı varsayılarak sol, sosyalist ve komünist örgütler ve ilişkili olduğu kabul edilen yayın organları ve bunlarla ilişkileri olduğu kabul edile kişiler üzerine İstanbul Valiliği'nin Dâhiliye Vekâleti'ne (İçişleri Bakanlığı'na) yazılan yazıyla bir kesim tutuklanmıştır. Bu tutuklanma tıbbiye öğrencileri arasında yaygınlaştırılmış, Hüseyin Hikmet'in de içinde olduğu dokuz tıp öğrencisi de tutuklanmıştır.⁴⁵

Tutuklamanın ön soruşturmasında sanıkların Aydınlık Kütüphanesi olarak bilinen ve komünist yayınlar satan bir kitabevine devam ettikleri, bazı komünistlerle gizli toplantılar düzenledikleri ve Rusya'da propagandaya yönelik yayınlar getirilerek işçiler arasında dağıtıldığı ileri sürülmektedir.⁴⁶ Tutuklu bulunan sanıklardan bir kısım öğrenci salıverilmiş ve Dr. Mümtaz ve Hüseyin Hikmet'in tutukluluk halleri devam etmiştir.

Ancak, sürdürülen soruşturmada herhangi bir mahkeme görülmeden dava düşmüş, Hüseyin Hikmet ve arkadaşları serbest bırakılmıştır.⁴⁷

Bu arada Şeyh Said İsyanı devam etmektedir. Hükümet Takrir-i Sükûn Kanunu'na dayanarak 6 Mart 1925 tarihinde içinde Aydınlık ve Orak Çekiç'in de bulunduğu dergi ve gazeteler kapatılmıştır. Bu dergi ve gazetelerin kapatılması üzerine TKF yöneticilerinden Şefik Hüsnü ve Hasan Ali, nisan ayında yurtdışına kaçmışlar,

---

⁴⁵ Kerim Sadi, **Türkiye'de Sosyalizmin Tarihi'ne katkı**, İletişim Yayınları, İstanbul, Nisan 1994, s.691.

⁴⁶ Kerim Sadi, **Türkiye'de Sosyalizmin Tarihi'ne katkı**, İletişim Yayınları, İstanbul, Nisan 1994, s.692.

⁴⁷Dava sonucu 28 Nisan 1925 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde haber olarak "muhakemelerine lüzum görülmeceği zan edilmektedir" denilerek geniş olarak verilmiştir.

geride kalanlarda 1 Mayıs'ta bir beyanname yayımlamışlardır. Yayımlayanlar bunun üzerine tutuklanmışlar, İstiklal Mahkemeleri'ne⁴⁸ sevk edilmişlerdir.

Fakat Şeyh Sait İsyanı'nın büyümesi ve Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkarılması, 7 Mart 1925 günü oluşturulan İstiklal Mahkemeleriyle soruşturmalar derinleştirilmiş, TKF'ye yönelik geniş bir tutuklama süreci başlamış ve yargılamalar İstiklal Mahkemeleri'nde hızla sonuçlanmıştır. Yargılama sonucunda TKF Davası'nda birçok sanık ceza almış, Hüseyin Hikmet de 10 yıl kürek cezasına çarptırılmıştır.

Hüseyin Hikmet'in 22,5 yıl devam edecek olan hapis hane günleri başlamıştır.

Hikmet Kıvılcımlı hapis hane yıllarını şöyle tanımlamıştır: *“İngilizler Musul Meselesi. Birinci Şark İsyanı, Türk Ocağında Söylev, Tophane Bekirağa Bölüğü'ne “Kapital” ile giriş. Ankara İstiklal Mahkemesi, Tarikat-i Selahiye. Silk-i Askeri. Zat-ı şahaneni atabeyi ulayasına suikast maddesi. On yıl kürek.”*⁴⁹

1.7. 1927 Tevkifatı

Kıvılcımlı'nın bu arada Ahmet Tevfik adıyla Aydınlık Fevkalade Gençlik Nüshasında Türkiye Gençliğinin Sınıfı Mevkii adıyla yazısı yayınlanır.⁵⁰ Bu nüsha da Mustafa Suphi, Ahmet Tevfik, Kerim Sadi, Nazım Hikmet, Memduh Necdet, Muammer, M. Halis, Tuğrul Vecdi, Ahmet Şahin'in de yazıları yayımlanmıştır.

Solun tarihinde 1927 Tevkifatı olarak bilinen ve günümüzde hâlâ tartışılan ve tartışmaları bitmemiş bir tutuklama ve yargılama sürecidir. Türkiye TKF'si ile yurtdışı

---

⁴⁸ İstiklal Savaş'ında asker kaçakları, casusu, bozguncu, vatan ihaneti suçlarını yargılamak, iç güvenliği sağlamak amacıyla kurulmuş bulunan (14) İstiklal Mahkemesi ve Cumhuriyetin ilanından sonra Türk İnkılabı'nın gerçekleşmesini sağlamak için kurulan (3) İstiklal Mahkemeleri görev ve etkileri itibarıyla 1919-1927 yılları arasında görev yapmıştır. 1920-1923 yılları arasında İstiklal Savaşı'nın olağanüstü tehlikeler içinde, vatanın ve milletin kurtuluşu için yasama organının kendi adına çalıştırdığı yargı organına olağanüstü yargı yetkileri tanıyarak kurulmuştur. Cumhuriyet Dönemi İstiklal Mahkemeleri ise Cumhuriyete ve onun temeli olan Türk İnkılabına karşı çıkan her çeşit suçu cezalandırmak ve Cumhuriyeti temelleri üzerinde daha sağlam biçimde yerleştirmek için kurulmuştur. Ergün Aybars, İstiklal Mahkemeleri, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1988, s.IV.

⁴⁹ Devrimci Mücadele, **Hikmet Kıvılcımlı'nın Kendi Kaleminden Hayatı**, Y.1, S.1, İstanbul, Eylül-Ekim 1989, s.31.

⁵⁰ Atılâ Türk, **Aydınlık Fevkalade Gençlik Nüshası**, Odak Yayınları, Ankara Mart 1976, 2.b., s.108.

TKF'sinin dış bürosu arası sürtüşmelerin artması ve yurtdışından dönen Şefik Hüsnü'nün TKF Genel Sekreteri Vedat Nedim Tör ile buluşmasında yakalanması ve bu süreçte Vedat Nedim Tör ve Şevket Süreyya Aydemir'in parti evraklarını polise teslim etmesi 1927 Tevkifatı'nın yaşanmasına yol açmıştır. 16 Ocak 1928'de başlayan mahkeme 23 Ocak 1928'de sonuçlanmıştır. Mahkemede yargılanan 56 sanıktan 30'u üç aydan altı aya kadar hapis cezalarına mahkûm olmuştur. Karar 10 Eylül 1928'de Temyiz Mahkemesi'nde kesinleşmiştir. Bu davada Hüseyin Hikmet'e üç ay hapis cezası verilmiştir.⁵¹

Bu ceza Bakanlar Kurulu'nun 8 Şubat 1928 Tarih ve 6161 sayılı kararnameye zeyledilmiştir.⁵²(Kararname için Ek-2'ye bakınız.)

Hüseyin Hikmet'in artık siyasal kimliği oluşmuştur. Bu kimlik sosyalist kimliktir. Yaşamının sonuna kadar da bu kimliği taşımıştır. 27 Tevkifatı'ndan sonra da bu kimliğine uygun olarak TKF içindeki faaliyetlerine devam ettirmiştir. Adını SBKP'nin yayın organı olan ISKRA'dan alan tek sayılık yayımlanabilen Kıvılcım dergisini yayımlamıştır.⁵³ Hüseyin Hikmet Soyadı Kanunu çıktığında kendisine ilk olarak Kıvılcım sözcüğünü seçmiş. Marksizm'in Bibliyoteği Yayınları'nda Kıvılcım soyadını kullanmış, daha sonraki yıllarda da soyadını Kıvılcımlı olarak değiştirmiştir.

1.8. 1929 Tevkifatı ve Cezaevi Yılları (1929-1933)

1927 Tevkifatı'ndan sonra bir süre cezaevinde kalan Hüseyin Hikmet çıktıktan sonra Tıp fakültesi diplomasını aldı ve 1928'de Haydarpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatr Kliniği'nde asistanlığa başladı.

Bu arada TKP ile ilişkili yurtiçi ve yurtdışı faaliyetler devam etmekteydi. Kıvılcımlı 21 Eylül 1928 Günü Dr. Şefik Hüsnü'yü ziyaretinde ona gizlice verirken

---

⁵¹ Jülide Ergüder, **1927 Komünist Tevkifatı (1-H-53) İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'nde ki Duruşma**, Birikim Yayınları, Tarih Dizisi 1, 1.b., İstanbul, 1978, s.103.

⁵² Kararname şudur: Komünist Propagandasıyla İstiklal Mahkemesi'nce mahkum edilen ve yeni ceza kanununun mer'iyata va'zından sonra müddeti mahkumiyeti bir günlük hapis cezasına tenzil olunan Tıp Fakültesi talebesinden 68 numaralı Hikmet Hüseyin Efendi'nin emsaline bahş olunan müsaade vebh ile mektebe devamına müsaade olunması Maarif Vekaleti Celilesi' nin 20 Şubat 1928 Tarih ve 591 numaralı içtimasında tasvip ve kabul olunmuştur. 22 Şubat 1928. Başbakanlık Arşivi, 6229-030-18-01-01-027-83-4.

⁵³ Mete Tunçay, **Türkiye'de Sol Akımlar II**, BDS Yayınları, İstanbul, 1992, s.60.

yakalandığı şapirografla teksir edilmiş parti neşriyatı (bu Kıvılcım gazetesi olması gerektir). Şefik Hüsnü'nün de ona teslim ettiği “Kemalist Türkiye Nereye gidiyor, Son Sene Zarfında Türkiye'nin İktisadi ve Siyasi Siyaseti Yazısı”nın müsveddeleri aynı anda polisin eline geçmiştir. Bu nedenle Şefik Hüsnü 28 Ekim 1928'de Yozgat Hapishanesine sürülmüştür.⁵⁴

1928 yılı ortalarında Rusya'dan yasa dışı yollardan yurda giren Nazım Hikmet ise Laz İsmail (İsmail Bilen) ile birlikte 1928 yılı ortalarında son beş ayını hapiste geçirmiştir. Onun 1925 Ankara İstiklal Mahkemesi'nden 15 yıl, 1927-28 İstanbul Ağır Ceza'dan mahkûmiyeti vardı. Pasaportsuz yurda girmekten Rize'de üçer yıl ceza aldılar. 23 Aralık 1928'de İstiklal Mahkemesi kararı kaldırdı, geriye kalan zamanı zaten yatmışlardı tahliye edildiler.

Dönem dünyada adım adım ekonomik krizin yaklaştığı bir dönemdi. Bütün ülkeler diken üzerindeydi. Dünyadaki bütün siyasal sistemler çıkabilecek bir toplumsal ayaklanmayla tehdit edilir durumdaydı. Özellikle Rusya'da başlayan Ekim Devrimi (Ekim 1917 Sovyet Devrimi) dalgası dünyada ki bütün siyasal sistemleri kaygılandırmaktaydı. Türkiye de kurmuş olduğu Cumhuriyeti'ni kurumsallaştırmak gayreti içerisindeydi. Sosyalistleri de potansiyel tehlike olarak görüyordu. Özellikle TKP'nin faaliyetlerine karşı çok hassastı. TKP'nin Sovyetler Birliği ile bağı olduğu gerekçesiyle ne onun örgütlenmesine ne de üyelerine hoşgörü göstermiyordu. İsmet Paşa TBMM'de yaptığı konuşmada: “Cumhuriyet aleyhtarlığına bir gizli propaganda da “Komünist” adını taşıyan mahdut bir zümreden yayılır ki bunların da marifetlerine, zabıta ve adliye havadisi sırasında ara sıra rast gelirsiniz demiştir.”⁵⁵

İşte böyle bir ortamda 6 Mart 1929 çarşamba günü Cumhuriyet gazetesinde şöyle bir haber çıktı: “Şehrimizde de beyanname bulundu. İstanbul ve İzmir'de komünistler yeniden faaliyete geçtiler.”⁵⁶ Bu haberdan de anlaşılacağı üzere İzmir'de ve İstanbul da TKP operasyonu başladı. İstanbul'da ve Ankara'da tutuklamalar oldu. Bütün sanıklar İzmir'e getirilerek yargılama 26 Haziran 1929'da başladı. İddianame komünizmi ithamdan değil cürümden, yani hükümeti yıkmaya teşebbüs etmekten açıldı.

⁵⁴ Mete Tunçay, **Türkiye'de Sol Akımlar II**, 1925-1936, BDS Yayınları, İstanbul, 1992, s.60.

⁵⁵ Mete Tunçay, **Türkiye'de Sol Akımlar II, 1925-1936**, BDS Yayınları, İstanbul, 1992, s.60.

⁵⁶ Emin Karaca, **İnadın ve Direncin Adı: Dr. Hikmet Kıvılcımlı**, Destek Yayınları, 1.b., İstanbul, Mayıs 2011, s.42.

Dava çok hızlı devam etti. Kıvılcımlı bu süreçte bütün iddiaları reddetti. Fakat yapılan tüm savunmalara karşılık mahkeme 24 sanığı mahkûm etti. 10 sanık da beraat etti. 17 Temmuz 1929 tarihli Hizmet gazetesinde dava şöyle yer aldı; “Adalet yerini buldu, 24 kişi mahkûm oldu, bu memleketle ve asil Türk Milleti ile alakadar olmayan ve taklib-i Hükümet’e teşebbüs edenler hakkında karar tefhim edildi. 14 Maznun beraat etmiştir.”⁵⁷

Karar okunmuştu, sonra mahkeme reisi kendilerine “Kararı dinlediniz. Kabili temyizdir. Temyiz edebilirsiniz dedikten sonra Heyet-i Hâkimiyle çekildi. Sonra Maznunların hemen kâffesinin yüzleri gülmüştü. Mahkûmlardan Ferit Efendi bağırarak: “Peki bizim hakkımız var temyiz edebiliriz, dedi; diğerleri de hay hay temyiz edelim cevabını verdiler.”

Dr. Hikmet ise kahverengi şapkasını giyerken büyük bir itidal ile: “*Hepimiz çıkarken kızıl bir Profesör olarak çıkacağız demiş ve gülmüştür.*”⁵⁸ Mumaileyhin Annesi⁵⁹ de kararı sükût ve itidal ile dinlemiştir.

Mahkûmlar Dr. Hikmet Bey, Hüsamettin Efendi ve Laz İsmail dörder sene altışar ay onbeş gün müddetle ağır hapse koyulmalarına, aynı müddetle hidemat-ı memnuiyetlerine ve emniyet-i umumiye nezareti altında bulundurulmalarına karar verildi.⁶⁰

⁵⁷ **Hizmet** Gazetesi, İzmir, 17 Temmuz 1929.

⁵⁸ **Anadolu** Gazetesi, İzmir, 17 Temmuz 1929.

⁵⁹ Burada Mumaileyhin Annesi diye kastedilen Kıvılcımlı'nın Annesi Münire Hanımdır. 1925 te İstiklal Mahkemesi'nde Ankara da yargılanmak üzere götürülüşünden itibaren oğlu Hikmet'i hapishanelerde bir başına bırakmamış, ziyaret edip ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır. Hikmet Kıvılcımlı 1929 TKP İzmir Davası'nda mahkum edilip Elazığ Cezaevine gönderildikten sonra annesi Münire Hanım Şefik Hüsnü'ye bir mektup göndermiştir ve oğluna sahip çıkılmasını istemiştir. Kıvılcımlı Elazığ Cezaevin de yatarken yapılan bir aramadan sonra illegal mektuplar ve küçük bildirimler ile Kıvılcımlı'nın kitapları bulunmuştur. Bu yayınların annesi tarafından iletildiği gerekçesi ile Münire Hanım tutuklanmıştır. Münire Hanım içeride 1 yıl yatmış, yargılamalardan sonra da davalardan beraat etmiş ve serbest bırakılmıştır. Bundan sonra ki tutuklanmalardan sonra ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan Münire Hanım 1950 yıllarının sonuna doğru vefat etmiştir.(y.n.)

⁶⁰ Emin Karaca, **İnadın ve Direncin Adı: Dr. Hikmet Kıvılcımlı**, Destek Yayınları, I. b., İstanbul, Mayıs 2011, s.80.

Çok küçük bir grupta olsa TKP'nin içinde üç Merkez Komitesi üyesinin de bulunduğu komünistleri devlet ilk defa ağır cezalara çarptırmıştı. Bu cezalar, içerdeki örgütlenmelere karşı bir gözdağı olmakla beraber, dışarıdan desteklediğini düşündüğü devletlere özellikle Sovyet Sosyalistler Cumhuriyetler Birliği'ne karşı da bir gözdağıydı.

Mahkûmlar temyize başvurdular. (Temyiz Layihası'nın tam metni için Ek-3'e bakınız.) Temyiz başvurusu İzmir Ağır ceza Mahkemesi'nde 4 seneden 4 buçuk seneye kadar mahkûm olan 24 komünistin Temyiz Mahkeme-i Adliyesi'ne gönderdiği Layihaya ilam edilen kısmı şuydu.

“Mahkeme-i Temyiz Ceza Dairesi

Riyaset-i Aliyesi'ne

Efendim,

Merbut Temyiz Layihamıza zeylen, halis samimi kanaatlerimizi bervehc-i zir arz ederiz.

Şöyle ki: “Komünizm, milli Türk İnkılabını tanımak” demektir.

Komünizm, işçi sınıfı ile sermayedar sınıfın hayat mücadelesinden doğan ve onunla beraber inkişaf eden bir cihanı kavrayış tarzı ve telakkiden başka bir şey değildir. Her nerede ki, işçi ve sermayedar denen iki sınıf varsa, orada komünizm sınıf mücadelesinin düsturlaşması tarzında bir günün meselesi olur. Türkiye'de sınıf farkları var mıdır? Türk Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun 69. Maddesi ‘Her türlü zümre, sınıf, aile ve fert imtiyazları mülgadır’ diyor. ...Türkiye'de komünizmin bütün faaliyeti sınıf mücadelesi hududunu asla geçmez. Komünizm, her yerde olduğu gibi, burada da sınıf mücadelesinde inkılapçıdır, derken, onun bir anarşi ve kargaşalık olacağı zannı hâsıl olmamalıdır. İnkılap, komünizm için bir mefkûre, bir içtihat, bir felsefî içtihat ve telakkidir. Hiçbir Türk, fikir ve içtihadından dolayı, kanunca sorguya çekilemez halde Teşkilat-ı Esasiye'mizin 75. Maddesi her Türk nasıl inkılapçı olmadığından mesul

değilse, inkılapçı olduğu için de hesap vermeye tutulamaz. İnkılap, tarihin seyrine göre bir görüştür. Bir gaye değildir.”⁶¹

Bu temyiz dilekçesinden de anlaşılıyor ki mahkûmlar, Türk Devrimi’ni tanıdıklarını açıkça söylemekte ve komünist olduklarını da saklamamaktadırlar. Fakat mahkemenin Hükümeti yıkma teşebbüsü ile ilgili iddialarını da reddetmektedirler.

İzmir Gazetecilerinden Zeynel Besim’in temyiz ile ilgili değerlendirmesinin bir kısmı şöyledir: *“Komünist olmak bir cürüm teşkil edemez. İsteyen dilediği yolda yürümekte serbesttir. Ancak fiili sahada çalışmaya başladığı gün memleket mukadderatını tesadüflere bırakmayız. Dr. Hikmet Bey ve rüfekası işte bundan mahkûm olmuştur. Onları siyasi kanaatlerinden dolayı kimse mesul tutmuyor. Yapıştırdıkları beyannameler ve halkı Hükümete isyan teşvikleridir ki mahkûmiyetlerine sebep olmuştur.”⁶²* diyerek Kıvılcımlı ve arkadaşlarının mahkûmiyeti yönünde bir değerlendirme yapmıştır.

Temyiz sonucunu beklerken Mustafa Kemal’in 5 Ağustos’u 6 Ağustos’a bağlayan gece yarısı saat: 02.30 sıralarında Eskişehir Garı’nda resmi zevatın önünde bir konuşma yaptı. Ticaret, Ziraat Odaları ve İşçi Temsilcilerinin ellerin sıktıktan sonra, biraz ileride duran temyiz mahkemesi ve azalarının yanına giderek onların da ellerini sıktıktan sonra şu konuşmayı yapıyordu: *“Türk Milleti’nin İçtimai Nizamına İhlal’e müteveccih didinmeler boğulmaya mahkûmdur. Türk Milleti, kendisinin ve memleketinin yüksek menfaatleri aleyhine çalışmak isteyen müfsit, sefil, vatansız ve milliyetsiz abuk sabuk maz’ların hezeyanlarındaki gizli ve kirli emelleri anlamayacak ve onlara müsamaha gösterecek bir heyet değildir. O şimdiye kadar olduğu gibi, doğru yolu görür, onu yolundan saptırmak isteyenlere ezilmeye, kahredilmeye mahkûmdurlar. Bunda köylü, amele ve bilhassa kahraman ordumuz beraberdir. Bunda kimsenin şüphesi olmasın.”⁶³*

Mustafa Kemal’in bu konuşmasından sekiz gün sonra 14 Ağustos 1929 tarihinde Mahkeme-i Temyiz Kıvılcımlı ve arkadaşları hakkında İzmir Ağır Ceza Mahkemesi’nin

⁶¹ **Milliyet**, 29 İstanbul, Temmuz 1929.

⁶² Zeynel Besim, **Kıssadan Hisse**, Hizmet Gazetesi,30.07.1929,1378 numaralı nüsha, İzmir.

⁶³ **Milliyet**, İstanbul, 7 Ağustos 1929.

verdiği kararı hiçbir değişiklik yapmadan onadı. Bir gün sonra; “Mahkeme-i Temyiz Kararı tasvip etti.” şeklinde gazeteler haberi duyurdu.⁶⁴

1.9. Yayıncılık Dönemi (1935-1938)

Hikmet Kıvılcımlı 1929 yılında girdiği Elâzığ Cezaevi’nden 1933 yılında genel af ile çıkmış, tekrar İstanbul’a dönmüştü. Mesleği olan tıp doktorluğunu da yapamamaktaydı. Fakat düşüncelerini uygun olarak yayıncılık, köşe yazarlığı, kitapçılık yapmaya karar verdi. Yani mücadelesini legal, halka açık bir şekilde sürdürecekti. 1934 başında Şefik Hüsnü’nün kardeşi Salahi Birizkent ve Eczacı Vasıf ile birlikte yeniden gözaltına alındı. Ağır işkenceler gördü. Kızıl İstanbul ve 1 Mayıs gazetelerini dağıtmakla itham edildiler. Daha sonra yargılanmaların devam ettiğini ve 17 Ocak 1935 tarihinde Dr. Hikmet’in beraat ettiğini Eczacı Vasıf’la Selahi’nin dörder yıl hüküm giydiğini görüyoruz.

Hikmet Kıvılcımlı cezaevinden çıktıktan sonra Hasan Ali Ediz’i (Böcür), Eczacı Vasıf’ı (Kara Patron) ve eşi Fatma Yalçı’yı da yanına alarak Marksizm’in Bibliyoteği Yayınevi’ni kurdu. Kıvılcımlı yayıncılık yoluyla siyasal düşüncesi olan komünizmi ve ilişkili eserleri topluma yaymayı amaçlıyordu. Marksizm’in Bibliyoteği Yayınları sırasıyla şu kitapları yayımladı.

1. *K. Marks; “Gündelikçi İş ile Sermaye”;* Çev. Hikmet Kıvılcım, İstanbul, 1935. 55 sayfa.
2. *“Edebiyatı Cedide’nin Otopsisini veya No. I: Tarihî Materyalizmce Bir Çağ Psikolojisinin Sentetik Karakteristiği”*, İstanbul, 1935. 120 sayfa.
3. *V.İ.U. Lenin: “K. Marks’ın Hayatı, Felsefesi, Sosyolojisi”*, Çev. H. Kıvılcım, İstanbul, 1935. 36 sayfa.
4. *V.İ.U. Lenin: “K. Marks’ın Ekonomi-Politiği, Sosyalizmi, Taktiği”*, Çev. H. Kıvılcım, İstanbul, 1935. 59 sayfa.
5. *Türkiye İşçi Sınıfının Sosyal Varlığı. (Birinci Kitap) Sayı, Topografya, Kadın ve Çocuk*, İstanbul, 1935, 78 sayfa.
6. *Fatma Yalçı: Sosyete ve Teknik. I — Tarihöncesi-Din-Devlet. İstanbul, 1935. 78 sayfa.*
7. *“Emperyalizm- Geberen Kapitalizm»*, İstanbul, 1935. 160 sayfa.

⁶⁴ *Milliyet*, İstanbul, 15 Ağustos 1929.

8. *İnkılâpçı Münevver Nedir? Henry Barbüs. İstanbul, 1935. 32 sayfa.*
9. *Marksizm Kalpazanları Kimlerdir? Tip No. 1: Kerim Sadi, İstanbul, 1936. 88 sayfa.*
10. *Hasan Âli: “Sovyetlerde Stahanof Hareketi”, İstanbul, 1936. 32 sayfa.*
11. *Stalin Diyor ki, Bozkurt Basımevi, 1936, İstanbul.*
12. *Fr. Engels: “Ludvig Föyerbah”, Çev.*
13. *Hasan Âli: “İspanya’da Neler Oluyor?”, İstanbul, 1936, 103 sayfa.*
14. *“Marks-Engels: Hayatları”, İstanbul, 1937. 48 sayfa.*

Bu kitapların yayımlanma sürecinde Dr. Hikmet Kıvılcımlı sürekli soruşturmalarla, yargılamalarla karşılaşmışsa da yoluna devam etmiştir. Kıvılcımlı’nın daha sonra Emekçi Kütüphanesi adıyla yayıncılığa devam ettiğini görüyoruz. Bu kütüphaneden şu eserler basılmıştır;

1. *F. Engels: “Marksizmin Prensipleri”. Çev. Fatma Yalçı, İstanbul, 1936, 35 sayfa.*
2. *Demiri Şerbet Edenler, Fatma Yalçı.*
3. *F. Engels: “Maymunun İnsanlaşması Prosesinde Emeğin Rolü”, Çev. C.M, İstanbul. 1936. 20 sayfa.*
4. *K. Marks: “Enternasyonal İşçiler Cemiyetini Açış Hitabesi”. Çev. Fatma Yalçı. İstanbul 1937.*
5. *K. Marks: Kapital, Cilt: 1, Kitap 1: Kapitalin İstihsal Prosesi, Almanca Aslından Çeviren: Hikmet Kıvılcımlı. Forma: 1-7... İstanbul, 1937.*

Kıvılcımlı’nın yayıncılık döneminde hazırladığı kitaplardan ikisi de: “Demokrasi: Türkiye Ekonomi ve Politikası Hakkında”, Günün Meseleleri, No. I. İstanbul, 1937. 24 sayfa ve “Fetih ve Medeniyet”, Günün Meseleleri, No. II. İstanbul, 1953. 32 sayfadır.

Birinci kitap 1937’de yayımlanabilmişse de ikinci kitap 1953 yılında yayımlanmıştır.

Hikmet Kıvılcımlı’nın yayıncılık döneminin sonlarında Babıali’de bir kitabevini devralıp adını Kıvılcım Kütüphanesi olarak değiştirmiştir. Kıvılcımlı kitabevini şu ilanla tanıtmıştır:

“Sayın Bay,

- *Babialı'nın 38 senelik Fransız Kütüphanesi'ni aynen Kıvılcım Kütüphanesi devralmıştır. Bilhassa çoğu tıbbi ve ilmi olan Fransızca ve şair lisanındaki kitaplarımızı her gün 8'den 19'a kadar görebilirsiniz. (En müsait saatler 9 ila 11 ve 4 ile 7'dir)*
- *Kıvılcım Kütüphanesi ilmi, felsefi, tıbbi ve şair her dilde ecnebi kitaplarını sipariş üzerine derhal getirtir. Bu hususta en çabuk, ucuz iş göreceğini vadeden ve bir Doktor'un idaresinde bulunan yegâne Türk müessesesidir.*
- *Her nevi kitap tabettirmek isteyenlerin siparişleri kabul olunur.*
- *Basılmış kitapların satım ve yayımı deruhte edilir.*
- *Her şubeye ait yeni ve eski neşriyat hakkında katalog malumatı verilir. (Yazılı cevaplar için posta pulu gönderilmelidir.)*
- *Her çeşit Türkçe kitap, kırtasiye, model uçak ve malzemesi bulunur.*

Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Kıvılcımlı Kütüphanesi, Babialı Cağaloğlu Yokuşu, No: ½”

Dr. Hikmet Kıvılcımlı bu kitabevinde hem Marksizm'in Bibliyoteği, hem de Babialı'deki önemli yayınevlerinin kitaplarını satıyordu. Zihni Anadol, annesi Münire Hanım'ın Kıvılcımlı'nın Kıvılcımlı Kütüphanesi önündeki satışını şöyle anlatıyor: “*Bu saygın anayı öğrencilik yıllarımdan tanıyordum. Babialı yokuşuna inerken sol koldaki dar uzun yolda oğlunun Marksizm'in Bibliyoteğinden yayımladığı kitapları dükkânın önündeki sergide satarken görmüştüm. Üstünde eski bir peştamal, başında yıpranmış bir namaz bezi vardı. Elindeki ekmeği ayaküstü atıştırıyor, aç bir insan gibi yiyordu. Onun ne yemek vakti ne de yemek paydosu vardı. İşi gücü tezgâhtı. Gelen geçene ucuz, toplumcu kitaplar satmak, oğlunun çalışmalarına böylece fayda temin etmekte. Okuldan hafta tatillerine çıktığında muhakkak oraya uğrar, kitaplara bakar yeni gelenleri alırdım. Onun Maksim Gorki'nin anasına benzetir dakikalarca, hayranlıkla izlerdim.*”⁶⁵

Hikmet Kıvılcımlı'nın yayıncılık ve kitabevi çalışmaları devam ederken devletin de dönemin Kıvılcımlı dâhil tüm komünistleri izlediğini görüyoruz. Kıvılcımlı, bu süreci şöyle anlatıyor; “*Orhan Akbaba ile dereden tepeden konuşuyoruz. Va Nu'yu nasıl bulduğumu soruyor. Kravçenko'ya benzeyen adlı bir Rus yazardan hikâyeler aşırıdıkça iyi para kazanıyordu, dedim... Odaya soluk soluğa giren ikinci ortak...*

- Doktor sana üzümlere bir kara haber... Seni çok seven bir adam.

⁶⁵ Zihni Anadol, **Kırmızı Gül ve Kaspet**, Belge Yayınları, 1988, İstanbul, s.136.

- *Kim?*

- *Nazım Hikmet*

- *Hayrola?*

- *Hiç de hayır değil. Nazım tevkif edilmiş.*

- *Aaaaa*

- *Komünistlik her zaman ağır suç. Nazım dedim. Nazım Hikmet Komünist Partisi'nden bile kovulmuş. Diyemem. Sustum.*”⁶⁶

Belli ki Türkiye, komünistlere yönelik yeni tutuklamalarla karşı karşıyaydı.

1.10. Donanma Davası ve Cezaevi Yılları (1938-1950)

Hikmet Kıvılcımlı'nın 1937 Sonbaharında “Demokrasi: Türkiye Ekonomi Politikası Hakkında” kitabından sonra, mesaisinin çoğunu “Kıvılcım Kütüphanesine” ayırdığı, kitap yayıncılığını neredeyse bıraktığı anlaşılıyor. Bundan sonra yazı faaliyeti olarak 1937 Temmuzunda Her Ay dergisinde yayımlanan “Edebiyat-ı Cedide'nin Felsefesi” yazılarının Ocak-Şubat-Mart 1938 aylarındaki sayılarda devam ettiği görülüyordu.⁶⁷

Ocak 1938 başlarında Türkiye’de askeri isyana tahrik iddiasıyla Donanma Komutanlığı Askeri Mahkemesi tarafından bir yargılama başlatılmıştı. Bu soruşturma kapsamında Nazım Hikmet donanmada görevli er, erbaş ve astsubaylardan tutuklamalar oldu.⁶⁸

17 Ocak 1938’de Nazım Hikmet’in Kara Harp Okulu’ndaki soruşturma için gözaltına alınıp Mart sonunda 15 yıl ağır hapis cezasına çarptırılmasıyla, Kıvılcımlı için

---

⁶⁶ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Kim Suçlamış? Brejnev’e Mektup**, Yol Yayınları, İstanbul, Ağustos 1979, s.95-96.

⁶⁷ Emin Karaca, **İnadın ve Direncin Adı: Dr. Hikmet Kıvılcımlı**, Destek Yayınları, İstanbul, Mayıs 2011, s.155.

⁶⁸ Atilla Coşkun, **Nazımın Siyasal Yaşamı ve Davaları**, Cem Yayınevi, İstanbul, Mayıs 1995, s.195.

de “*Dostun ve düşmanın beklediği gün geldi*”.⁶⁹(Hikmet Kıvılcımlı'nın Donanma Davası'ndaki Savunması. Ek-4)

Tarihimize Donanma Davası olarak da geçen dava,10 Ağustos 1938 tarihinde Erkin adlı Denizaltıda yapıldı. Dava boyunca Erkin'in subay yemek salonu, duruşma salonu olarak kullanıldı. Dava boyunca Erkin sürekli yer değiştirdi. Erkin bir adanın açığında demirledi, oradan Erdek önlerine geldi, birkaç gün sonra da Silivri önlerine demirledi. Dünyada böyle yargılama yapılabilen tek davaydı. Bu nedenle bu davaya halk arasında “Yüzergezer yargılama” adı verildi.⁷⁰ Yargılama sürecinde delil olmadığı, boşuna yargılama yapıldığı gerekçesiyle, Mahkeme Başkanı Tuğbay Hüsnü Gökdenizer ağlayarak:” Bu çocuklara yazık ediyorsunuz, ortada bir şey yok, bu yaptığınız Donanmaya da suikasttır”⁷¹ diyerek mahkeme reisliğinden istifa etti.

29 Ağustos 1938 tarihinde saat 00.09'da gemi, Haydarpaşa önlerindeyken şu aşağıda yazılı hükmü verdi: “İcabı görüşüldü ve düşünüldü:

1. Suçu sabit görülen Nazım Hikmet Ran'ın 20 sene müddetle,
2. Suçu sabit görülen Hamdi Alev'in 18 sene müddetle,
3. Suçu sabit görülen Emine Alev'in 5 sene müddetle,
4. Suçu sabit görülen Hamdi Alevdaş'ın 8 sene müddetle,
5. Suçu sabit görülen Mehmet Ali Kantan'ın 15 sene müddetle,
6. Suçu sabit görülen Nuri Tahir Tipi'nin 18 sene müddetle,
7. Suçu sabit görülen Kemal Tahir Benerci'nin 15 sene müddetle,
8. Suçu sabit görülen **Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın** 15 sene müddetle,
9. Suçu sabit görülen Fatma Yalçı'nın 10 sene müddetle
10. Suçu sabit görülen Kerim Korcan'ın 12 sene müddetle,
11. Suçu sabit görülen Haydar Korcan'ın 15 sene müddetle,
12. Suçu sabit görülen Seyfi Tekdilek'in 10 sene müddetle,
13. Suçu sabit görülen Adil Kut'un 4 sene müddetle,

⁶⁹ Emin Karaca, **İnadın ve Direncin Adı, Dr. Hikmet Kıvılcımlı**, Destek Yayınları, İstanbul, Mayıs 2011, s.155.

⁷⁰ Emin Karaca, **İnadın ve Direnci Adı Dr. Hikmet Kıvılcımlı**, Destek Yayınları, İstanbul, Mayıs 2011, s.219.

⁷¹ Emin Karaca, **İnadın ve Direncin Adı, Hikmet Kıvılcımlı**, Destek Yayınları, İstanbul, Mayıs 2011, s.220.

14. Suçu sabit görülen Hıfzı Özvarlı'nın 6 ay müddetle,
15. Suçu sabit görülen Fethi Ülgezer'in 3 sene müddetle,
16. Suçu sabit görülen Hüseyin Avni Durugün'ün 5 sene müddetle,
17. Suçu sabit görülen Burhan Cenge'nin 3 sene müddetle,
18. Gd. Üstçavuş Rusuhi Tamer, İsmail Tığ, Tahir Tek, Gd. Çavuş Hüseyin Sonat, Muhteşem Tarcan, Mehmet Dağ, Gd. Onbaşı Ali Karakuş, İsmail Esen, Mahsur Kıvılcım ve sivil Nesim Eliş'in beraatlerine...''⁷²

Nazım Hikmet'in tutuklanıp ceza verilmesinden sonra Hikmet Kıvılcımlı, Fatma Yalçı ve Abdülkerim Korcan'ın da tutuklandığını görüyoruz. Yargulamalar sürecini Hikmet Kıvılcımlı "Kim Suçlamış" kitabında şöyle anlatır. Bu kitaplar "erbaşlar tarafından okunmuş ve benimsenmiş ve bu hal ileride Donanmanın disiplinini sarsıcı mahiyette görülmüş olduğundan, Kanaat-i Vicdaniye-i Tamme ile denilerek bana 15 yıl ağır hapis verebilmiştir."⁷³

Buradan anlaşılmalıdır ki devlet komünist olanları soruşturmaya devam etmektedir. İkinci Dünya Savaşı öncesi ülkede çıkabilecek herhangi bir karışıklığa meydan vermeyi istememektedir. Bu düşüncenin taraftarlarını idam etmeyi düşünmemekte, fakat dışarıda bulunmalarını da istememektedir. Bunlara belli sürelerle ceza vermekte, cezaevinde araştırma yapmalarına izin vermektedir.

Hikmet Kıvılcımlı bu süreci şöyle anlatır: "*Ben, tek (ve esrarkeş olduğu ortaya çıkan) sözde aleyhime şahit bile, mahkemeye getirilmeyince*" delil istemiştım askeri isyana tahrik suçuma. Savcı (mareşalin gönderdiği ikinci özel askeri savcı) Yarbay Şerif Budak, Almanya'da Spartaküs Hareketi'ni örnek getirdi. "*Bir kıvılcım bazen koca bir dritnotu berhava eder, bir ülkeyi yangına verir*" gibi parlak edebiyat örnekleri yağdırdı. Sonra, saftaki 'a'yı dört elif miktarı uzata uzata aynen şöyle dedi: "*Dr. Hikmet için delil arayacak kadar safdil değiliz*" dedi."⁷⁴

Mahkemenin bitimi ve temyiz sonucunu beklerken ki durumlarını da Nazım Hikmet şöyle anlatmıştır: "*Temyiz ettiğimiz vakitli umudumuzu, sabırla sonucu*

---

⁷² Emin Karaca, **İnadın ve Direncin Adı: Dr. Hikmet Kıvılcımlı**, Destek Yayınları İstanbul, Mayıs 2011, s.222-223.

⁷³ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Kim Suçlamış**, Yol Yayınları, İstanbul, Ağustos 1979, s.105.

⁷⁴ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Kim Suçlamış**, Yol Yayınları, İstanbul, Ağustos 1979, s.105.

beklerken, neşeli konuşmalarımızı da Doktor ile Kemal'le, Şamilof'la bir arada oluşumuz onuruna aradaki bazı kırgınlıkları unutarak, nasıl sarmaş dolaş olmuştuk. Onu da belirtmeli değil mi? Kazık kadar adamlarız, çocuk değiliz, aynı köprülerden geçmekteyiz, değil mi?’’⁷⁵

Böylece Nazım Hikmet, Kemal Tahir ve Hikmet Kıvılcımlı'nın cezaevi yılları başladı.

Türkiye Cumhuriyet'i bu dönemde, hem II. Dünya Savaşı'nın koşulları ile uğraşmakta hem de Hasan Ali Yücel'ler ile birlikte Eğitim Devrimini Köy Enstitüleri yoluyla yapmaya çalışmaktaydı. Hasan Ali Yücel'ler Dünya Klasiklerini Türkçeye çevirtmekteydi. Yapılan girişimler sonucunda, tercüme sürecini Kıvılcımlı şöyle anlatır:

“Nazım, ilk sipariş olarak bir Opera'yı o zamanki parayla 5000 liraya aldı. Alır almaz kendisini Bursa Cezaevi'ne naklettirdi. Ben Amasya'ya, tutunamayınca Kırşehir'e sürüldüm.

Bütün olaylar, hiç değilse son Harbiye-Donanma Davası'nda Nazım'ın, -kurban da olsa-, kendi ‘‘Muhbirliğine kurban gittiğini, sonradan kahraman edildiğini gösterir. Bundan bana ne mi?

Hakkımda partiden atılmış olma kararı Nazım'ca verilmişse, bunda nelerin rol oynadığını belirtmek kişisel konudur. Asıl önemli konu, böyle Kahramanlarla Türkiye'deki hareketin uğradığı sonuçlarıdır.’’

1.11. Vatan Partisi ve Sultanahmet Cezaevi Yılları (1954-1960)

Dr. Hikmet Kıvılcımlı 1938' de donanma askerlerine isyana teşvikten 15 yıl ceza almıştı. Bu cezasını da Çankırı, Amasya ve Kırşehir Cezaevlerinde çekti. Cezasının bitimine 3 yıl kala genel af ile 15 Temmuz 1950' de Kırşehir Cezaevi'nde iken tahliye oldu. Tahliyesinden sonra Hikmet Kıvılcımlı bir süre Kırşehir de doktorluk yaptı.⁷⁶

Hikmet Kıvılcımlı 1938 ve 1950 arasında komünist örgütlenme faaliyetlerinin dışında kaldı. Cezaevinden çıktıktan sonra da TKP ile bir bağ kurmadı ve örgütlenme

⁷⁵ Emin Karaca, **İnadın ve Direncin Adı: Dr. Hikmet Kıvılcımlı**, Destek Yayınları, İstanbul, Mayıs 2011, s.224-225.

⁷⁶ Latife Fegan, **Doktorun Hayatı**, Defter, s.1-2, 23.11.1970, Dosya No:352 Klasör No:3722, IISH Arşivi, Kıvılcımlı Papers, 4-5.

çalışmalarına girmedi, şimdilik bir şey yapmamak formülü doğrultusunda sivil yaşama uyum sağlamaya çalıştı.

Bu arada 1951 yılında TKP'ye karşı yapılan komünist tevkifatı dışında kaldı. Demokrat Parti bu sürece “Sol’un kökünü kazıdık” diye tanımlamaktaydı. Kıvılcımlı Türkiye’de meydanın tamamen Demokrat Parti’ye ve CHP’ne bırakılmasını kabullenememekteydi. Bütün yasal örgütlenmeleri zorlamayı istiyordu. Hikmet Kıvılcımlı’nın başkanlığı’nda, Hüseyin Kazancı, Ahmet Cansızoğlu, Osman Sercan, Sevdije Kayaoğulları, İbrahim Kayaoğulları ve İrfan Savgat’tan oluşan yedi kişilik bir girişimci heyet tarafından İstanbul Alemdar’da Yerebatan Caddesi, 66/2 adresinde 29 Ekim 1954 tarihinde Vatan partisi kuruldu. İstanbul’un Zeytinburnu ve diğer bir iki semtinde ocaklar, İzmir de ise bir şube açıldı.⁷⁷ Vatan Partisi bu dönemde Vatan Partisi Yayınları olarak Siyasetimiz ve Kuvayımilliyeciliğimiz gibi propaganda kitapları yayımladı.

Vatan Partisi’nin TKP’nin legal platformda bir devamı olduğunu söylemek mümkün değildir. Partiyi daha çok Hikmet Kıvılcımlı’nın ideolojik dünya görüşüne uygun olarak Cumhuriyet İdeolojisini benimseyen sol bir parti olarak tanımlamak daha doğrudur.

Dimitır Şişmanov Vatan Partisi’nin kuruluşunu şöyle değerlendirmiştir: “*Hükümet çevreleri, burjuva partileri ve yöneticileri tamamen işçi olan bu partinin kurulmasından büyük rahatsızlık duymuşlardı. Kapatılan Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi ile Türkiye Sosyalist Partisi’nde aktif rol alan işçi hareketi eylemcilerinin Vatan Partisi içinde yeniden legal siyasal hayata atılmaları, işçilerin siyasal mücadeleye sokmak için çalışmaları, bu çevreleri son derece rahatsız etmiştir.*”⁷⁸

Vatan Partisi yayın organı olarak 11 Mayıs 1955 tarihinde Vatandaş adıyla bir gazete yayımlamaya başladı.⁷⁹

---

⁷⁷ Dr. Fethi Tevetoğlu, **Türkiye de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler**, 1.b., Ankara, Şubat 1967, s.662.

⁷⁸ Dimitır Şişmanov, **Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi**, Belge Yayınları, İstanbul, Mart 1978, s.173.

⁷⁹ **Vatandaş** gazetesi; İdari yeri Yerebatan Caddesi, No:66, Pk.904, İstanbul dur. 15 günde bir yayınlanmıştır. 4 sayı çıkmıştır. Büyük boy 2 sayfadır. Birinci sayı 11.05.1955 te, ikinci ve üçüncü sayı

Vatan Partisi 1957 Milletvekili Seçimlerine katılma kararı almıştır. Bu katılma 1957 yılının ağır ekonomik ve siyasal bunalımının olduğu bir dönemdedir. Vatan Partisi örgütlenme çalışmalarına yeterince ağırlık verememiştir. Bu nedenle 27 Ekim 1957 Seçimlerin de Vatan Partisi'nin bir başarı kazanamadığını İzmir'de sadece 58 oy alabildiğini görüyoruz.⁸⁰

Hikmet Kıvılcımlı kendisi de konuşmalar yaparak seçim kampanyasına destek olmaya çalışmıştır. Bu konuşmaların en önemlisi “Eyüp Konuşması”⁸¹ diye tarihe geçen Eyüp Büyük Camii Meydanı Mitingi'ndeki yaptığı konuşmadır. Konuşmanın tarihi 15 Ekim 1957 yılıdır. Konuşma metni polisçe çözümlenip savcılığa iletilmiş, savcılık ta Kıvılcımlı hakkında önce “dini siyasete alet etmekten” dava açmış, bu tutmayınca savcılık iddiasını komünizm propagandası yapmak biçimine dönüşmüştür. Daha sonra devreye İstanbul Cumhuriyet Savcılığı girmiştir. Bu arada Hikmet Kıvılcımlı 5 Kasım 1957 tarihinde tutuklanmıştır.

30 Aralık 1957 tarihinde İstanbul 1.Sulh Ceza Mahkemesi aldığı kararla Vatan Partisi' nin faaliyetlerini durdurmuştur. Bu karara uygun olarak yeni tutuklamalar devam etmiştir. 13 Şubat 1958 de tutuklananlara yenileri eklenmiştir. Vatan Partisi Davası'nda tutuklananların isimleri, tutuklama tarihleri ve tahliye tarihleri şöyledir;

Adı   Tutuklanma Tarihi Tahliye Tarihi

<u>Adı</u>	<u>Tutuklanma Tarihi</u>	<u>Tahliye Tarihi</u>
Hikmet Kıvılcımlı	5 Kasım 1957	2 Aralık 1959
Fatma Yalçı	30 Aralık 1957	7 Ekim 1959
Abdülkerim Korcan	30 Aralık 1957	18 Kasım 1959
Ahmet Cansızoğlu	30 Aralık 1957	2 Aralık 1959
Süleyman Şahin Tar	30 Aralık 1957	14 Temmuz 1959
Selahattin Kaya	30 Aralık 1957	?

01.06.1955 te, üçüncü ve dördüncü sayı 18.06.1955 te yayınlanabilmiştir. Baş Yazarlığı'nı bizzat Dr. Hikmet Kıvılcımlı kendisi yapmıştır.(y.n.)

⁸⁰ **Cumhuriyet**, İstanbul, 28 Ekim 1957.

⁸¹ Hikmet Kıvılcımlı, **Eyüp Konuşması**, II. Baskı, Derleniş Yayınları, İstanbul, Nisan 2003.

Zihni Turgay Anadol	30 Aralık 1957	7 Nisan 1959
Hüseyin Kazancı	30 Aralık 1957	2 Aralık 1959
Mustafa Toprak	30 Aralık 1957	14 Temmuz 1959
Hasan Erin	30 Aralık 1957	14 Temmuz 1959
Muharrem Bezgin	30 Aralık 1957	14 Temmuz 1959
Mehmet Coba	30 Aralık 1957	13 Kasım 1958
Hasan Civan	30 Aralık 1957	7 Nisan 1959
Zehra Kosova	30 Aralık 1957	7 Nisan 1959
Abdi Azer	30 Aralık 1957	7 Nisan 1959
Mümin Kökrek	30 Aralık 1957	7 Nisan 1959
Hüsnü Tamçiz	30 Aralık 1957	7 Nisan 1959
Bahri Uçta	30 Aralık 1957	13 Kasım 1958
Hamdi Coba	30 Aralık 1957	14 Temmuz 1959
Hasan Küçükpomak	30 Aralık 1957	7 Nisan 1959
Hüseyin Alkaranfil	30 Aralık 1957	7 Nisan 1959
Rasim Yıldızbakan	30 Aralık 1957	7 Nisan 1959
Yusuf Ziya Giray	30 Aralık 1957	7 Nisan 1959
Osman Kuzeyli	30 Aralık 1957	7 Nisan 1959
Osman Kamucu	30 Aralık 1957	7 Nisan 1959
Osman Sercan	13 Şubat 1958	2 Aralık 1959
Osman Ürgün	13 Şubat 1958	14 Temmuz 1959
Mustafa Özer	13 Şubat 1958	14 Temmuz 1959
Safiyeddin Kaya	13 Şubat 1958	26 Mart 1958
Günaydın Yücekent	26 Şubat 1958	22 Mart 1958
Emin Tuncer Balkan	27 Şubat 1958	22 Mart 1958

Suat Şükrü Kundakçı	13 Şubat 1958	13 Kasım 1958
Esat Balım	13 Şubat 1958	13 Kasım 1958
M. Kemal Şimşek	13 Şubat 1958	13 Kasım 1958
Hasan Arif Şimşek	13 Şubat 1958	13 Kasım 1958
Ahmet Turan Esentepe	15 Mart 1958	28 Mart 1958 ⁸²

Soruşturma Türk Ceza Kanunu'nun 141-1, 142-2 ve 173. maddelerinden açıldı. Davanın ilk duruşmasına 1959 yılında başlandı. Dava tamamen parti içinde faaliyette bulunan polisler tarafından oluşturulmuştur ve raporlar komünizm propagandası yapıldığına yöneliktir. Dava bir gün sonra gazetelere şöyle yansımıştır; “48 Moskof Uşağının dün muhakemesine başlandı, Vatan Partililerin 10, 15 yıl arasında hapsi isteniyor. Komünizm propagandası yapmak suçundan 2. Ağır Ceza Mahkemesi'ne verilen Vatan Partisi kurucuları, idare heyeti, azaları ve partililerden müteşekkil 48 kişinin yargılanmasına dün başlanmıştır. 26'sı mevkuf tutuklu, 22'si gayri mevkuf bulunan sanıkların sorgusu ve haklarında ki iddianamenin okunması 2,5 saat sürmüş ve akabinde duruşmanın gizli yapılması kararlaştırılmıştır.⁸³

Hikmet Kıvılcımlı ve arkadaşlarını Mehmet Ali Aybar, İhsan Altay, Münir Bele ve Vahdettin Barut savunmuştur. Yargılama sürecinde, tutuklu sanıklar teker teker serbest bırakılmıştır. Yargılamalarda herhangi bir delile rastlanamamıştır. Mahkeme ikinci kez bilirkişi olarak İstanbul Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Naci Şensoy, Ceza Hukuku Doçenti Dr. Öztekin Tosun ve Ceza Hukuku Asistanı Çetin Özek'in rapor hazırlamasını istemiş, rapor da hiçbir suç unsuruna rastlanmadığını belirtmiştir. Duruşmaların sonunda Hâkim Ramiz Emre, Hâkim Celal Bakal ve Hâkim Naci Tanrıverdi verdikleri kararla 2 Şubat 1961 tarih ve 961/48 sayılı kararla sanıkların söz konusu suçları işlemediği kanaatine varıldığından tamamının beraatine karar verilmiştir.

⁸² Süha Ünsal, Vatan Partisi Davası Karar Metni, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve Vatan partisi**, Antalya, 1996.

⁸³ **Hürriyet**, İstanbul, 17 Şubat 1959.

Temyiz Mahkemesi de 1. Ceza Dairesi'nin 7 Ekim 1961 tarih ve 2308/2719 sayılı kararıyla tasdik edilerek kesinleşmiştir.⁸⁴

Bu tarihten sonra Vatan Partisi'nin bir faaliyetine rastlanmadığı görülmektedir. 1966'da Hikmet Kıvılcımlı İçişleri Bakanlığı'na gönderdiği bir yazıyla, Vatan Partisi Genel Başkanlığı ve üyeliğinde istifa ettiğini bildirmiştir.⁸⁵ Anayasa Mahkemesi 3 Mayıs 1967 tarihinde aldığı kararla Vatan Partisi'nin hukuki varlığını sona erdirmiştir.

1.12. Yayıncılık Dönemi (1950-1960)

Hikmet Kıvılcımlı 1938-1950 yılları arasında cezaevinde kaldıktan sonra, 1950 yılında genel af ile serbest kalmıştır. 1950-1954 yılları arasında Hikmet Kıvılcımlı'ya ait sadece Fetih ve Medeniyet adıyla bir kitap çıkardığını görüyoruz. 1954 yılında Vatan Partisi kurulunca Kıvılcımlı Vatan Partisi Yayınevi'ni kurdu. Bu yayınevi aşağıdaki kitapları yayımladı.

- *“Vatan Partisi: Tüzüğü ve Programı”*. İstanbul, 1954. 40 sayfa.
- *“Siyasetimiz (Bütçe Dolayısıyla)”*, Vatan Partisi Yayınları, No. I. İstanbul 1957. 32 sayfa.
- *“Kuvayimilliyeciliğimiz (Gerekçe)”*, Vatan Partisi yayınları, No. II. İstanbul 1957. 40 sayfa.
- *Dede Hande: “Soğan Ekmek Kongresi”*.
- *Suat Şükrü: Anayasa (Teklifi); Ankara, Temmuz 1960. 34 sayfa.*⁸⁶

Kıvılcımlı kendi yönetiminde 1955 yılında Vatandaş adıyla bir gazete çıkarmıştır.⁸⁷

Kıvılcımlı Vatan Partisi kapatma sürecinde cezaevinde olması nedeniyle yayıncılığa bir süre ara vermiştir. İki yıla yakın cezaevinde yattıktan sonra 1965 yılında Tarihsel Maddecilik Yayınları'nı kurmuştur. Bu yayınevi 1965-1966 yılları arasında şu kitapla yayınlamıştır:

---

⁸⁴ M. Süha Ünsal. **Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve Vatan Partisi**, Antalya, 1996, s.89.

⁸⁵ **Hikmet Kıvılcımlı'nın İstifa Mektubu**, Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü, Dr. Hikmet Kıvılcımlı Arşivi, Dosya No:259

⁸⁶ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, İstanbul. Ocak 1977, s.64.

⁸⁷ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, İstanbul, Ocak 1977, s.67.

- “Türkiye’de Kapitalizm’in Gelişimi”, Cilt I. İstanbul, 1965. 176 sayfa.
- “Tarih-Devrim-Sosyalizm”. İstanbul, 1965. 266 sayfa.
- “İkinci Kuvayimilliyeciliğimiz (MGK’ya iki Açık Mektup)”. İstanbul. Tarihsiz (1965). 64 sayfa.
- “Kuvayimilliyeciliğimiz ve İkinci Kuvayimilliyeciliğimiz”. İstanbul. Tarihsiz (1965). (64 + 40) sayfa.
- “Tarih-Devrim-Sosyalizm Işığında: İlkel Sosyalizmden Kapitalizme İlk Geçiş: İngiltere”. İstanbul, 1965. 119 sayfa.
- “Karl Marks’ın⁸⁸ Özel Dünyası”. İstanbul, 1966. 160 sayfa.
- “Uyarmak için Uyanmalı, Uyanmak için Uyarmalı — İşçi Partisi’ne Teklif”, İstanbul, 1966. (30 + 8) sayfa.
- Sadık Göksu: “Türkçe’nin Üreme Yolları ve “Dil Devrimciliğimiz”. İstanbul, 1966. 56 sayfa.⁸⁹

Kıvılcımlı 1967 yılında da kendi yönetiminde 7 sayı çıkan her ay yayınlanan Sosyalist Gazetesi’ni çıkardı.⁹⁰

Kıvılcımlı’nın Ararat Yayınevi’nden “Metafizik Sosyoloji Eleştirileri” ve Ant Yayınları’ndan “27 Mayıs ve Yön Hareketi’nin Sınıfsal Eleştirisi” adıyla kitapları yayımlandı.⁹¹

Kıvılcımlı 1970-1971 yıllarında 6 sayı çıkacak Sosyalist Gazetelerini tekrar yayınladı.⁹²

---

⁸⁸ Karl Marks, 5 Mayıs 1818 de Trier (Purusya Renanyası) de doğmuştur. Önce Bonn da üniversiteye girmiş, sonrada Berlin Üniversitesine geçerek Hukuk öğrenimi görmüştür. Tarih ve felsefeye daha çok önem vermiştir. Epiküros Felsefesi üzerine bir doktora tezi sunarak 1841 yılında öğrenimini tamamlamıştır. 14 Mart 1883’ te ölmüştür.(V.İ.Lenin, Karl Marks Marksizmin Bir Açıklaması ve Kısa Bir Biyografisi, Eriş Yayınları, 2.b., İstanbul, Mayıs 1990,s.11.)

⁸⁹ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, İstanbul, Ocak 1977, s.64.

⁹⁰ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, İstanbul, Ocak 1977, s.67.

⁹¹ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, İstanbul, Ocak 1977, s.64.

⁹² ⁶ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, İstanbul, Ocak 1977,s.67.

1970-1971 yıllarında Tarihsel Maddecilik Yayınları kitap yayınlamaya devam etti. Çıkan kitaplar şunlardır:

- *“Türkiye’de Kapitalizm’in Gelişimi”, Cilt I. İstanbul, 1965. 176 sayfa.*
- *“Tarih-Devrim-Sosyalizm”, İstanbul, 1965, 266 sayfa.*
- *“İkinci Kuvayimilliyeciliğimiz (MBK’ye iki Açık Mektup)”, İstanbul, Tarihsiz (1965), 64 sayfa.*
- *“Kuvayimilliyeciliğimiz ve İkinci Kuvayimilliyeciliğimiz”, İstanbul, Tarihsiz (1965), (64 + 40) sayfa.*
- *“Tarih-Devrim-Sosyalizm Işığında: İlkel Sosyalizmden Kapitalizme İlk Geçiş: İngiltere”, İstanbul, 1965, 119 sayfa.*
- *“Karl Marks’ın Özel Dünyası”, İstanbul, 1966, 160 sayfa.*
- *“Uyarmak için Uyanmalı, Uyanmak için Uyarmalı — İşçi Partisi’ne Teklif”, İstanbul, 1966, (30 + 8) sayfa.*
- *“Sadık Göksu: Türkçe’nin üreme Yolları ve “Dil Devrimciliğimiz”. İstanbul, 1966, 56 sayfa.⁹³ Kıvılcımlı’nın bu dönemde değişik gazete ve dergilerde de yazıları yayımlandı.*

1.13. İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği (1968-1971)

Aydınlık Gazetesi’nin 3.sayısının 4.sayfasında şöyle bir yazı çıktı: “Bugün Ankara Saman Pazarı’nda Fikir Kulüpler Federasyonu’nun son zamlara ve pahalılığa karşı hazırladığı bir protesto mitingi yapılacaktır. Mitingde konuşmak üzere; Yaşar Kemal, Çetin Altan ve DİSK Genel Sekreteri İbrahim Güzelce Ankara’ya hareket etmiştir.”

İstanbul’da da Hayat Pahalılığı ve İşsizlikle Mücadele Derneği adında bir dernek için kuruluş hazırlıklarına başlanmıştır.

Sosyalist Gazetesi; düşünce ve davranışın birlikte yürütülmesini, yurdumuzdaki sosyal mücadelenin başarıya ulaşabilmesi için tek çare olarak görmektedir. Bu bakımdan iyi niyetle yapılan her türlü sosyalist davranışı saygı ile karşılar.

⁹³ 7 Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, İstanbul. Ocak 1977, s.64.

Bütün Türkiye'nin İnkılapçı kuruluşlarını, aydınlarını ve emekçilerini halkımızın en büyük derdi olan hayat pahalılığı ve işsizlik ile mücadeleye çağırıyoruz. Birleşelim ve elbirliği ile emekçi halkımıza yararlı olalım. Sosyalist.⁹⁴

Sosyalist Gazetesi'nde bu yazını yayınlanmasından sonra bir yıla yakın bir derneğin kuruluşuna ilişkin bir bilgiye rastlanılmadı. Derneğin kuruluşu ancak 19 Mayıs 1968 tarihinde gerçekleşebildi. Turhan İçli'ye göre Kıvılcımlı derneğin kuruluşunu 2. Kuvayı Milliye Partisi olarak tanımlamaktaydı.⁹⁵

Türk Solu Dergisi'nin 4 Haziran 1968 ve 11 Haziran 1968 tarihlerinde yayınlanan 29. ve 30. sayılarında Derneğin tüzüğü ve kurucular kurulunun ve yönetim kurulunun listesi yayınlanmıştır.⁹⁶

Yayınlanan Kurucular Kurulu'nun 7. sırasında Dr. Hikmet Kıvılcımlı yer almıştır. Baba adı Hüseyin, doğum yeri ve tarihi olarak İştıp, 1318 TC gösterilmiştir. Mesleği doktorluk olarak yazılmıştır. Görevi olarak da Yönetim Kurulu Üyesi, adres olarak da Nurosmaniye Caddesi, 38/1 Cağaloğlu olarak verilmiştir. Derneğin genel başkanı olarak da Fevzi Çırakman geçmektedir.⁹⁷

Derneğin, çeşitli çalışmalarında kullandığı sloganlarında bile Hikmet Kıvılcımlı'nın sol çevreler içindeki kendine has dinsel motifli üslubu göze çarpmaktadır. Dernek tarafından 30 Kasım 1968'de gerçekleştirilen "Ya İş Ya Ekmek" yürüyüşünde kullanılan pankartlardan birinde yer alan "İşsizlik; Ümmül habaistir. Hz. Muhammed." yazısı dikkat çekicidir.⁹⁸

---

⁹⁴ Sosyalist Gazetesi Yıl:1,S:3,S:4,4 Mart 1967,İstanbul. Haberin devamında son dakika başlığı ile Ankara Mitingi TİP Yöneticilerinin baskısı yüzünden belirsiz bir tarihe ertelenmiştir.

⁹⁵ Turhan İçli, **Türkiye'de Sosyalizm Tarihi**, Teori Dergisi, İstanbul, Eylül 1993, s.45.

⁹⁶ **Türk Solu** Dergisi, 29.Sayı, İstanbul, 4 Haziran 1968, 8.Sayfa **Türk Solu** Dergisi 30. Sayı son sayfa 11, İstanbul, Haziran 1968.

⁹⁷ **Türk Solu** Dergisi,29: Sayı, İstanbul. 4 Haziran 1968, s.8.

⁹⁸ Süha Ünsal, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve Vatan Partisi**, S: 109, Antalya 1996.İstanbul'da Bayezit-Taksim arasında gerçekleştirilen yürüyüşte kullanılan bu slogan miting bildirisinde de yer almaktadır. Miting bildirisi USTE Dr. HKA, Dosya No.286.Aynı slogan Vatan Partisi Programı'nda da yer almaktadır.

İPSD tarafından iki açık hava toplantısı daha düzenlenmiştir. Bunlardan ilki 6 Nisan 1969 tarihinde İstanbul Taşlıtarla'da ikincisi ise 22 Nisan 1969 tarihinde Ankara Kurtuluş Meydanı'nda gerçekleştirilmiştir.

1.14. Yurtdışına Kaçışı ve Ölümü (1971)

Dr. Hikmet Kıvılcımlı 1971 yılının nisan ayında polisin evine uğramasından kuşkulananarak 1950'den itibaren legal yaşamını gizli bir yaşama dönmüştür. Artık İstanbul da devletin kendisini izleyemediği bir yaşama başlamıştır.

Dönem Türkiye açısından çok kritik bir dönemdir. Ordu içerisinde bir hareketlilik söz konusudur. Amerika 1961 Anayasası'nın yarattığı özgürlük ortamından yararlanan sol ve gençlik örgütlenmelerinden çok rahatsızdır. Amerika ordu içerisinde ki bağ kurduğu bir grupla darbe planlamakta ve darbeye de Türkiye'de yükselen işçi ve gençlik mücadelesini bastırmayı amaçlamaktadır. Ordunun içinde ki karşı bir grup ta Amerika'nın istediğinin tersine bir hareketlilik içindedir. Ordu içinde ki bu çatışmayı Amerikancı grup kazanmış ve 12 Mart 1971' de bu grup mevcut Demirel Hükümeti'ni tasfiye ederek Erim Hükümeti'nin kurulmasını sağlamıştır.

Hikmet Kıvılcımlı 12 Mart sürecini şöyle anlatmıştır; *“Beklenen oldu. Ordu bir yol daha politikaya el koydu. Öteden beri maval gibi okunan bir martaval vardır; “Asker siyasetle uğraşmaz! Önce neden uğraşmaz? Yasaktır da ondan. Kim koymuştur bu siyaset yasağını? Hiç kimse orasını düşünmez. Önüne gelen antika felsefenin mutlak hakikat tekerlemesi gibi aklın son kertesi odur gibilerinden bir çalınma tekerler durur. Ya neyle uğraşmalı devletin tepesinde ki 2,5 finans kapital göbeklisi yahut beş on tefeci bezirgân veledi. Oturtacaksın. Onlar yanılmaz papa hazretleri çalımıyla tepeden buyuracaklar, altlarına dizilmiş milyonla asker ve memur; Ne ferman edilirse hiç düşünmeksizin homingolos dedikleri makine adamlar gibi uygulayacaklar.”*⁹⁹

26 Nisan 1971 günü daha önce sıkıyönetim ilan edilmiş olan 11 ilde aranmaya başladı. Artık Kıvılcımlı Türkiye'de kalmamaya karar verdi. Prostat kanseri de ilerlemişti. Hem yeniden tutuklanmamak hem de tedavi olmak amacıyla yurtdışına çıkmaya karar verdi. Mayıs 1971'in sonlarında Alanya'da kiraladığı bir tekne ile

---

⁹⁹ Hikmet Kıvılcımlı, **Ordu Kılıcını Attı**, Yıl 1, sayı.20, 16 Mart 1971, İstanbul. Dr. Hikmet Kıvılcımlı bu yazısını İPSD' nin bir konferansı için bulunduğu İzmir de 13 Nisan 1971 Tarihi'nde yazdı.

Kıbrıs'a, Kıbrıs'tan Lübnan'a, Lübnan'dan da Suriye'ye acılar içerisinde kıvrılarak Bulgaristan'a vardı. Amacı Sovyetler Birliği'ne geçmekti. Kıvılcımlı bu süreci şöyle anlatır; *“1921'lerden 1971'e dek Türkiye'de hiç aralıksız Marksist ve Leninist olarak teorik savaş verdim. 50 yıldır Türkiye Burjuvazisi beni azılı komünist diye boyuna kovuşturup mahkûm etti. 40 yıla yakın mahkûmiyet hükmünü komünistlik suçundan giydim. 22 yıl cezaevlerinde komünist diye yattım. 1971 Haziran'ında Sofya'da bana değil yanımdakilere, benim Türkiye Komünist Partisi'nden atıldığım söylendi. O nedenle Sofya ve Berlin'den Moskova emriyle kovuldum. Şimdi üç ölüm cezası ile mahkûm bulunuyorum; Prostat, Adena Karsinom başlangıcı. 70'inde insan için tam bir idam hükmüdür. Ona bir diyeceğim yok. Ondan kaçamam.*

Türkiye'de sıkıyönetim mahkemesi; “Yılanın Başı”, “Azılı Komünist” olarak idam cezası ile tevkifime karar verdi. Bunu da sosyal ve politik bakımdan tabii sayıyorum. Bundan kaçtım. Nerede ve hangisi olduğunu bilmediğim bir “Türkiye Komünist Partisi” beni bu süre partiden atmış. Bu idam kararını artık tabii bulamıyorum.

Birinci ve ikinci ölüm cezaları olacağına varır. Üçüncü ölüm cezasına karşı hiç değilse burjuva mahkemelerindeki kadar savunma hakkımı kullanmazsam, bu savaş dünyasından giderayak, son görevimi yapmamış olurum.”¹⁰⁰

Hikmet Kıvılcımlı'nın TKP'den ihracına yönelik herhangi bir belge ve bilgi bulunmamaktadır. 1929'da İstanbul'da Pavli adasında bir kongre topladı ve yeni bir merkez komitesini seçti. Seçilen bu komite Komintern'e başvurarak kongrenin tanınmasını istedi. Komintern, Mart 1930'da bu isteği reddetti. Komintern'in bu kararından sonra muhalefette yer alan üyelerin bir kısmı geriye döndüyse de muhalif grubun çoğunluğu bu kararı tanımadı, kendini asıl parti sayarak faaliyetine devam etti. Nazım Hikmet'in de içinde bulunduğu adı geçen muhalif grup Troçkizm suçlamasıyla partiden çıkarıldı.¹⁰¹

Görüldüğü gibi 1929 yılında TKP'nin partiden tasfiye ettikleri arasında Nazım Hikmet ve bir grup partili varsa da içlerinde Hikmet Kıvılcımlı yoktur. Fakat

¹⁰⁰ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Kim Suçlamış? Brejnev'e Mektup**, Yol Yayınları, İstanbul, Ağustos 1979, s.43.

¹⁰¹ Mete Tunçay, **Türkiye'de Sol Akımlar II, 1925-1936**, BDS Yayınları, İstanbul, 1992, s.76.

Kıvılcımlı'nın Sovyetler Birliği'ne gitmemesi TKP'den atıldığı gerekçesine dayandırılmıştır.

Artık Kıvılcımlı'nın Sovyetler Birliği ve onunla birlikte davranan ülkelerde kalma şansı kalmamış ve Kıvılcımlı Paris'e geçmiş orada da kalamayacağı anlaşılınca Devlet Başkanı Josip Broz Tito Yugoslavya'nın kapılarını kendisine açmıştır. Kıvılcımlı Arnavutluk'a Enver Hoca'nın Tiran'ına gitmeyi hesap etmekteyse de alınmayınca Yugoslavya'da Belgrad'a yerleşmiştir.¹⁰²

Kıvılcımlı kanser nedeniyle yatağa mahkûm oldu. Belgrad Askeri Tıp Hastanesine yatırıldı. 16 Eylül' de ameliyat edildi. Hastaneden 29 Eylül ve 2 Ekim 1971 tarihli İstanbul 2 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesine iki mektup gönderdi. Sovyetler Birliği Komünist Partisi Merkez Komitesi Sekreteri Leonid Brejnev'e hitaben Türkçe ve Fransızca olarak 30 Eylül 1971 tarihinde bir mektup yazdı¹⁰³(Brejnev'e Mektup'un tam metni Ek-5'te). Bu mektupla tarihe not düştü.

Kıvılcımlı bu mektuptan sonra ağırlaştı, 11 Ekim 1971'de Belgrad da öldü.

Cenazesi Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla Türkiye'ye getirildi. 23 Ekim 1971 günü Topkapı Mezarlığı'nda toprağa verildi. Latife Fegan Notları'nda yerin Hikmet Kıvılcımlı tarafından bilerek satın alındığını söylemektedir.¹⁰⁴

“İnsanım, insana ait hiçbir şey bana yabancı değildir.” Terentitos'un, Marks'ın da çok sevdiği söylenen Latin düşünürünün bu sözü mezar taşında yazmaktadır.

---

¹⁰² Emin Karaca, **İnadın ve Direncin Adı; Dr. Hikmet Kıvılcımlı**, Destek Yayınları, İstanbul. Mayıs 2011, s.297.

¹⁰³ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Kim Suçlamış? Brejnev'e Mektup**, Yol Yayınları, İstanbul, Ağustos 1979, s.150-151-152-153-154-155-156-157-158-159-160.

¹⁰⁴ Latife Fegan, **Doktorun Hayatı**, Defter, **s.1-2**, 23.11.1970, Dosya No:352 Klasör No:3722, IISH Arşivi, Kıvılcımlı Papers, 4-5.

İKİNCİ BÖLÜM

DR. HİKMET KIVILCIMLI'NIN ESERLERİ

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın yaşamı boyunca 50.000 (elli bin) sayfaya ulaşan bir el yazması birikiminin olduğu kabul edilmektedir. Yaşamı boyunca gazetelerin kenarları dâhil her yere yazdığı, külliyyatının incelenmesinde görülmüştür.

Yazılarını kendi adı dâhil, birçok takma ad kullanarak yapmıştır.¹⁰⁵ Takma ad olarak da:

- *Abalı*
- *Ağır işçi*
- *Ahmet Tevfik*
- *Ali Cengiz*
- *Ali Kızılırmak*
- *C.M*
- *Dede Hande*
- *Dokuz Köyden Kovulan*
- *Fatma Yalçı*
- *F. Yalçı*
- *Hacı Kırşehirli*
- *Haki Kırgız*
- *Hıdır Kırık*
- *Hikmet Kırşehirli*
- *Himmet Kırşehirli*
- *İktisatçı*
- *Kasım Tuğmaner*
- *Kasım Yilmazer*
- *Sadık Gölsu*
- *Sosyalist*
- *Suat Şükrü Kundakçı*
- *Suat Şükrü*
- *Tuğrul Ateş*¹⁰⁶

¹⁰⁵ Fuat Ergen **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, İstanbul , Ocak 1977, s. 69-70.

- T. Ateş

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın tespit edilebilen ilk yazısı TKP'nin yayın organı olan *Aydınlık Fevkalade Gençlik Nüshası*'nda Ahmet Tevfik rumuzlu "Türk Gençliğinin Sınıflı Mevkii" isimli yazısıdır.¹⁰⁷

Kıvılcımlı'nın son yazıları ise birer mektuptur. Birisi eşine, bir diğeri Sıkıyönetim Mahkemeleri'ne ve sonuncusu da Brejnev'edir.¹⁰⁸

Kıvılcımlı'nın yazılarını tarihsel gelişimlere uygun olarak 4 bölümde incelemek uygun olacaktır.

1. 1925-1938 arası
2. 1953-1960 arası
3. 1965-1971 arası
4. 1971 sonrası, yani ölümünden sonra yayımlananlar.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın eserlerini tanıtımının kronolojik sıralanmasında en yakın dostu Fuat Fegan'ın Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın Bibliyografyası temel alınmıştır.

Fuat Fegan, Kıvılcımlı'nın kendisi için: "Onun muntazamlığından, disiplininden ve teorik bilgisinin zenginliğinden bahseder ve beni, yazılarımdan benle düzelten tek isim o derdi."¹⁰⁹ demektedir.

Fuat Fegan'a göre, Kıvılcımlı'nın yayıncılık yaşamı 1935 yılından başlar. Fakat Kıvılcımlı'nın 1929 TKP tutukluluğu dönemi (4,5 yıl sürmüştür) çeviri ve telif çalışmaları dönemine dönüştürmüştür. Zaten Kıvılcımlı tutuklandığında mahkeme heyetine: "Hepimiz içeriden birer kızıl profesör olarak çıkacağız."¹¹⁰ Demiştir.

---

¹⁰⁶ A.G.E. s. 69-70

¹⁰⁷ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Gençliğe Yazılar**, Kıvılcımlı Enstitüsü Derneği, İstanbul, 2004, s. 9.

¹⁰⁸ Ahmet Kale, **Kıvılcımlı Külliyyatı**, Bilim ve Gelecek Kitaplığı, 1.b., İstanbul, Kasım 2014, s.11.

¹⁰⁹ USTE_ OA Dosyası_ Derlemiş Komitesine Rapor., s.7.

¹¹⁰ **Hizmet** Gazetesi. İzmir, 29 Temmuz 1929.

Kıvılcımlı Elazığ cezaevinden çıktıktan sonra ‘‘Marksizm Bibliyoteği’’¹¹¹ dediği yayınevini kurar. Yayınevini de m¼cadele ve hayat arkadaşı Fatma Yalçı ile birlikte y¼r¼t¼r.

2.

2.1. 1935-1938 Arasında Yayımlanan Eserleri

Marksizmin Bibliyoteği Yayınevi’nce ilk basılan kitap: Kıvılcımlı’nın çevirisini yaptığı ‘‘G¼ndelikçi İş ile Sermaye’’¹¹² kitabıdır.

Bu kitap, başka yayınevlerince Sol Yayınları ve başka yayınevlerince Ücretli Emek ve Sermaye adıyla yayımlandı.¹¹³

Kıvılcımlı, Karl Marks’ın G¼ndelikçi İş ve Sermaye kitabını önsözünde şöyle tanımlamıştır: ‘‘(Doğu T¼rkiye’si Batı T¼rkiye’si olurken) Batı tekniği gibi, o tekniğin (o iş aygıtlarının) ¼st¼nde değil mi?’’

Batı ideolojileri (garp fikriyatı) de bu ¼lkeye girecekti. Girdi. Bu arada, kırık d¼k¼k, d¼ře kalka olsa bile bilim olarak Marksizm adlı doktrin (akide) de şu veya bu sebeple sesini duyurur oldu. ‘‘Marksizm’in bu işitilen sesinde, iki biçim falso kulağı tırmalıyor:

1. *Marksizm, kurucularından başkalarının ağzıyla, hele T¼rkçede, b¼sb¼t¼n ¼ç¼nc¼, d¼rd¼nc¼ ve ilk kertede yád ağızlarla konuşturuluyor. O y¼zden ön¼m¼ze çıkan kakofoni (ses kakaşması), artık ‘tavşanın suyunun suyu’ oluyor. Oysaki hiç olmazsa, objektif (nesnel), temiz bilim uğruna olsun, Marksizm kendi diliyle pekiyi konuşmaya bırakılamaz mıydı?’*
2. *İkinci falso bir eksiklikten ileri geliyor. Birinci falsoda ‘notalar bozukt¼’ dersek, ikinci falsoda, ‘notalar eksik’ diyebiliriz. Doktrin olarak Marksizm, Beng¼ taşı, bir d¼ř¼nce yapısıdır. Her yapı gibi, onun da bir temeli, bir de ¼st katları olacak. T¼rkiye’de ‘Marksizm’ veya psödömarksizm dolayısı ile basılıp satılan yazılar, hep Marksizm’in ¼st katlarında bocalarlar.*

¹¹¹ Marksizm’in Bibliyoteği: 1935’te Hikmet Kıvılcımlı ve Fatma Yalçı tarafından kurulan yayınevi.

¹¹² Karl Marks, **G¼ndelikçi İş ile Sermaye**, Marksizm Bibliyoteği, Kader Matbaası, İstanbul, 1935.

¹¹³ Ahmet Kale, **Kıvılcım K¼llyatı**, Bilim ve Gelecek Kitaplığı, İstanbul, Kasım 2014.

Marksizm'in, sırf politika, sırf literatür veya ona benzer tezleri gevelenilir. Oysaki işin bir de temeli var: Marksizm'in ekonomi politiği. Başu yukarıda gezenler için, nedense, aşığılara, temellere bir göz atımı bile çok görüliüyor. Ve onun için de, insanı yarım hekimin candan ettiğı gibi, bu yarım Marksizm'in de 'dinden imandan' etmeye yaraması, okuyucuya ne öğretmiş olur?

'Şu küp küçücük broşür, bu iki falsodan uzaktır:

- a. *Söz, doğrudan doğruya Marks'ın ve dolayısı ile Engels'indir: Ortodoks (özakıydecı) bir söz.*
- b. *Söz Marksizm'in ekonomi temelının en özenli köşe taşını anlatır.*"¹¹⁴

Kıvılcımlı'nın Marksizm Bibliyoteğı Yayınevi'nce yayımlandığı 2. kitabı Edebiyat-ı Cedide'nin Otopsisı¹¹⁵ kitabıdır. O'nun 19. Yüzyıla, Abdülhamit iktidarına, Osmanlı'nın yarı sömürgeleşmesine, Düyun-u Umumiye'ye v.s. bakışını şu uzun alıntıda görmek mümkündür:

"19.yüzyıl, Osmanlı bezirgân İmparatorluğunun Avrupa sanayi machinizmi karşısında, güneş görmüş kar gibi eriyiş yüzyılıdır. Bu eriyişe karşı çıkan gecikmiş tepkiler boştu. İki sultanın başını yiyen "Nizamı Cedid", "İradı Cedid", "Sekmanı Cedid"lerle, Yeniçeriliğın başını yiyen "Eşkinci", "Asakiri Mansurei Muhammediye"ler [II. Mahmut zamanında, Yeniçeriliğın 17 Kasım 1826'da kaldırılması üzerine kurulan ordu] şöyle dursun, "101 pare toplu Gülhane Hattı Hümayunu ve Tanzimat-ı Hayriye bile "Kur'an hükümleri" sınırında bocaladı. 1852 Kırım Savaşı, dış borçlar batakhanesinin açılış töreni, İmparatorluğın parçalanıp yarı sömürgeleştirilme prosesinin dörtlüna kalkışı oldu. 1856 İslahat aşısı, "mezhep ayırımı gözetmeksizin Osmanlı uyruğunun özgürlük ve eşitliğı" uğruna, hocalarla papazların sakal sürtüşmelerinden öteye geçmedi. On yıl sonra (1864) bile henüz bütçe sistemi nedir bilinmiyor, çuvalla hesap tutuluyordu. Ve 1871'de devlet dış borçlarını ödeyemez duruma gelmişti. Saray denilen entrika orospusuna devrimci bir oğlan doğurtmak için dokuz doğuran Tanzimat-ı Cedidecilerin Pehlivan Aziz yerine, dövüş horozu sanıp

¹¹⁴ Karl Marks, **Gündelikçi iş ile Sermaye**, Hikmet Kıvılcımlı Kader Matbaası 1935-İstanbul.

¹¹⁵ Hikmet Kıvılcımlı, **Edebiyat- Cedide' nin Otopsisı**, Sosyal İnsan Yayınları İstanbul, Ekim 2008.

palazlandırarak Murat V, erken bunak çıkınca, şeytanın kuyruğu kopup ellerinde kalmışçasına şaşkaloza dönen Meşrutiyetçilik, Türkiye'de burjuvamsı devrim kımıldanışlarının trajik-komik bir uygulaması oldu. Ve İmparatorluğun dizginleri 19. yüzyılın son çeyreğinden 20. yüzyılın ilk on yılına kadar (1876-1909) Abdülhamit II zorbalığının eline geçti. “Kanunu Esasi” buhurdanlığı ve Meşrutiyet tütsüsü ile tahta çıkan “Kızıl Sultan’ın kara günleri 33 yıl sürdü. İlk üç yıl, Derebeyi saltanatının, iç hoşnutsuzluğu dış provokasyonlarla boğuntuya getirmesi ve koyu gericiliğin sistemleşip örgütlenmesi ile geçti. Gericilik, bu 3 yıl içinde, sözde utku taslağını da, yıldırım bozgunları da, nalıncı keseri gibi hep kendi yanına yontmayı bilir bir kefen soyucu olduğunu gösterdi.

Utku Taslağı: Karadağlı ve Sırpçı çeteleri yenince, 1 İlk iş, Sadrazam Mithat Paşa'yı -kendi Kanunu Esasisininin 113. maddesi gereğince- posta kolisi gibi paketleyip Napoli rıhtımına, Namık Kemal vs. yi sürgüne boylatmak oldu. Devlet Bâb-ı Âli'den Saraya göçtü. Türkiye'de karaktersizliği ahlâk haline sokan haftiyelik ve iğrenç “jurnalcilik”, sermayesiz kâr edinme yolu gibi sistemleştirildi.

Hemen Çatan Panik: “Devlet ileri gelenleri ve halk arasında savaş taraftarlığı” ile kıskırılan “93 seferi”, 1 Paşalara köşe kapmaca oynatan Hamit'e “Gaziliği kazandırdı; 2 Bozguna sebep oldular diye, gericiliğin düşmanları Divanı Harplere verildi. Ve daha ateşkese girilirken (9 Ocak 1878) Âyan ve Mebusan Meclisleri, eski Mebusan reisi, şimdiki sadrazam Ahmet Vefik Paşa'nın eliyle “tatil” edildiler. Yabancı sermayenin dilediği serbest pazarı açmak zoruna, tam “İstanbul konferansı” açılırken, Kanunu Esasi gene 101 pare topla ilan edilmişti. Bir Osmanlı tarihçisi, sanki bir marifetmiş gibi “Toplar, Avrupa devletleri murahhasları üzerine bir tesiri acıyb icra etmiştir.” der. (Ali Reşat, Asrı Hazır, s.693) Doğrusu o Kanunu Esasi'den “bu kubbede baki kalan şu 'tesiri acaib' ile bir hoş sada imiş.” 101 pare top sadası! 1878'de, miras davası Ayestefanos'tan Berlin'e kaldırılan “Hasta Adam” için İgnatyef, “Ou autonomie, ou anatomie” (ya özerklik, ya cesedini parçalamak) demişti, ikisi de yapıldı. 1880'de Gladston, ya reform yap ya kendini koru demişti, ikisi de yapılmadı. Böylece “Memaliki Mahrusai Şahane” [Osmanlı ülkesi] de bir yıkılan, bir de kurulan iki saltanat belirdi.

Yıkılan saltanat Osmanlılığı; Karadağ, Sırp, Romen bağımsızlıkları; Bulgar prensliği, Doğu Rumeli özerkliği, Bosna-Hersek “Osmanlıya aittir şartı(!) ile”

Avusturya'ya, Ardahan, Kars, Batum, Çarlık'a, Tunus Fransa'ya, Mısır İngiltere'ye... Bütün bunların üstüne tüy; eski borçların yanı sıra 802,5 milyonluk tazminat ve ilh.

Kurulan Düyunu Umumiye Saltanatıydı. 1876'da dış borçların faizi bile ödenemezken, 1877 savaş kaimeleri (kâğıt para); enflasyon, 300 kuruşa 1 lira (aşarın yalnız üçte biri kaime ile ödenebilir.) o zaman; 2 milyar vermedikleri halde, 5 milyar alacaklı çıkan emperyalizm temsilcilerinden bir İdare Meclisi; faiz ve mallara karşılık, Kıbrıs, Doğu Rumeli, Bulgaristan vergileri ile tömbeki, tuz, pul, içki, ipek, balık avcılığı resimleri vs. Hele Abdülaziz olayından 5 yıl sonra "Affi Şahane" yemi ile kandırılıp yavaştan yavaşa önce Girit, sonra Suriye valiliğine, en sonunda İzmir'e çekilerek kafese konan Meşrutiyet kuşu Mithat Paşa'nın, Damat Mahmut Paşa ile birlikte Taif zindanında boğulması üzerine, ortalıkta büsbütün anlaşmış iki nesne kaldı: Abdülhamit (Şerefü şan) + Düyunu umumiye (Servet-ü saman). Hayalet-Sultan Hamit, 30 yıl "Devletlerarası denge" denilen "kıldan ince, kılıçtan keskin" cambaz teli üzerinde kâh o yana, kâh bu yana (1890'a kadar İngiliz-Alman, Ermeni kıtalinden sonra Fransız-Rus yanına) perende atarak, yılan hafiyelerini adam etiyle tıkindırdı. Osmanlı Bankası sarayında gerçek sultan Düyunu Umumiye Hazretleri, Kolcu-Kaçakçı oyunu ile kendi çiftliğinde üzüm devşirir gibi sürprofî (üstün kâr) devşirdi ve emekçi halkın kanını şıradan şarap yaparcasına keyifle ve yorulmaksızın küpüne doldurdu. İşte, bu 30 yılda, önceden az buçuk objektifleşmek isteyen Tanzimat edebiyatı ile Şinasi ekolü unutuldu. 19. yüzyılın son on yılı ile 20. yüzyılın ilk on yılında (1889-1909) dünya emperyalizmi son sınır prosperitesini (gelişmesini) sürerken, kaşarlanmış sübjektivizm kabuğu içinde cümbüşlü bir sümüklü böcek psikolojisi yaşayan Edebiyatı-Cedide doğdu.

Hamit, hafiyeler ile birlikte çiftliğin bekçi köpekliğini yapıyor; komprador uşakları ile birlikte Düyunu umumiye, çiftliği işletip soyuyordu. Çiftliği işletenin artıkları ile gününü gün eden komprador Edebiyat-ı Cedide; ideal efendi (düyunu umumiye) önünde "Hayran" (Eksantrik), koca köpeği gördükçe -bir şey sanıp- "Sergerdan" (Melankolik), çetin halk yığınlarından iğrenip afrodizyak Salon'un ipek kucağında şehvetle ölmeyi (panseksüalizm) yaşam felsefesi yaptı. "Edebiyat-ı Cedide'nin Otopsi" iki kitaptır. Birincisi sentetik, ikincisi analitik otopsidir. Sentetik kitap, Edebiyatı Cedide'nin ana özgülerini derli topluca gözden geçirir. Analitik kitap, Edebiyatı Cedide'nin felsefe, hayat, tabiat, insan, kadın, sosyal ve ilh. kavrayışlarını bölük bölük didikler. Sentetik kitabı da, -teknik nedenlerden- ayrıca iki bölüme ayırdık. Birincisi bu çıkandır. Bu emek, bir erudisyon (derin bilgi) kırkambarı değil; bir filozofi,

bir çağ psikolojisinin tarihi materyalizmce denenmiş felsefesidir. Aman! Felsefe deyince, her ipliği bin altın değerinde, bulunmaz sırmalı Hint kumaşını aklınıza gelmesin. Emeğin amacı ikidir:

Bir çağın maddesi ile ruhu arasındaki birlikteliği açığa çıkarmak.

Açığa çıkan özü ve tezi duruca herkesin dilince (vülgerleştirmeden) vülgarize etmektir. Onun için soğuk “ilim” argosu yerine, akar sözün gelimine uyduk. “Lakırdıya şapka çıkaracak” yerde, canlı, kolay anlaşılır olmaya baktık. Demek, bu emekte demagog ve heybetli bir anlaşılmazlık, yaldızlı bir frazeoloji (deyimlendirme) arayanların salavatlı fetişizmini kalıplayacak kalıp bizde yok. Eğer üslûpta az buçuk bir “dalkılıçlık” ve “sallapatılık” varsa emekçisi onun 4 duvar (hattâ, gerçekte, tavan ve tabanla 6 duvar; tam bir küp: mezar küpü) psikolojisine bağışlanacağını bilir.”¹¹⁶

Kıvılcımlı'nın Marksizm'in Bibliyoteği Yayınevi'nden çıkardığı 3. Kitabı Karl Marks'ın hayatı, felsefesi, sosyolojisi¹¹⁷ kitabıdır. Dördüncü kitabı da K. Marks'ın Ekonomi- Politigi, Sosyalizmi, Taktigi¹¹⁸ kitabıdır.

Kıvılcımlı her iki broşürü yazdığı önsözde şöyle tanıtır çevirilerini:

“1. Dünya Savaşı başlarken, Rusça Granat Ansiklopedisi ‘Marks ve Doktrini’ hakkında Lenin’den bir makale istiyor. Fakat makale 75 bin işareti kelimeyi geçmeyecek... Lenin, 1914 Temmuz ve Ekim aylarında İsviçre’de makaleyi kaleme alıyor... Lenin’in bu makaleye sığdıramadığı ‘promarksist’leri kısaca tanımlayan bir makalesi var: ‘Marksizm’in Üç Kaynağı’ adı ile 1913 Mart tarihli Rusça ‘tedrisat’ [Eğitim] dergisinde çıkmış. Biz, gerek ‘Marks ve Doktrini’ gerekse ‘Marksizmin Üç Kaynağı’ yazılarının ilk felsefi ve sosyolojik bölümlerini birleştirip, şu broşürlüğü çıkardık...”

Bu ölü yazıtı:

Kesesi ve vakti dar olanlar okusun. Ucuzdur, kısadır,

¹¹⁶ Hikmet Kıvılcımlı, **Edebiyat-ı Cedide’ nin Otopsisini**. Önsöz, Sosyal İnsan Yayınları, İstanbul, Ekim 2008.

¹¹⁷ V.I. Lenin, **K. Marks’ın Hayatı, Felsefesi, Sosyolojisi**, Çev.: H. Kıvılcım. Marksizm Bibliyoteği, No III –İstanbul, 1935, 36 sayfa.

¹¹⁸ V.I. Lenin, **K. Marks’ın Ekonomi-Politigi, Sosyalizmi, Taktigi**, Çev.: H. Kıvılcım. Marksizm’in Bibliyoteği, No. IV—İstanbul, 1935, 59 sayfa.

Kesesi ve vakti bol olanlar okusun. Marksizm'i genişçe, etüt etmeye bu kapıdan girilir. Marksizm bir denizse, bu yazı onun pusulası olur;

Marksizm'in dostları okusun. Çünkü Lenin, 'bir doktrini kepaze etmenin en kısa yolu, o doktrini toygasına savunmaya kalkışmaktır' der.

'Tarafsız'lar okusun. Ola ki 'nalla mih' aralığının diyalektiğine akıl erdirirler.

Marksizm'in düşmanları okusun. Belki, -ille çatacağız diye- Marksizm kadar korkunç bir 'Düşünce Devi'nin ağzına lokma ve evrene maskara olmak illetlerine –bu komprimeleştirilmiş öğüt- herhangi bir ilaç olur.'

İkinci broşür için de aynı yazının içinde: "Marksizm'in Ekonomisi, Sosyalizmi Taktiği' konularını 'Marksizm Bibliyoteğimizin No: 4'ünde arayan bulacaktır.'" demekle yetinir.¹¹⁹

Kıvılcımlı'nın beşinci kitabı: "Türkiye İşçi Sınıfının Sosyal Varlığı"¹²⁰ kitabıdır.

Kıvılcımlı bu kitapla işçi sınıfının varlığını ve öncülüğünü kanıtlamaya çalışmıştır. Kitabı şu paragrafla bitirir:

*"Bizce umumiyetle sınıfın ve hususi ve amele sınıfının ne demek olduğu açık ve reeldir. Yaşamak için iş gücünü serbest bir meta gibi pazarda satan ve bu satımla geçinen insan işçidir. Durmuş ve dolayısı ile menfaati hu olan insanların topuna birden emekçilik, proletarya, amele sınıfı denilir. Burada, işçi sınıfının şimdilik soysal varlığını, elden geldiği keledede resmi rakamlara ve bizden başkalarının matbu sözlerine dayanarak tetkik ettik. Demek yaptığımız, ilmi ve objektif bir araştırma olmak iddiasındadır."*¹²¹ (alıntı kitabın orijinalinden hiçbir düzeltme yapılmadan alınmıştır.)

Marksizm'in Bibliyoteği Yayınevi'nin altıncı kitabı Fatma Yalçı'nın¹²² Sosyete ve Teknik. Tarih öncesi Din-Devlet'tir.¹²³

---

¹¹⁹ A.g.e. önsöz

¹²⁰ **Türkiye İşçi Sınıfının Sosyal Varlığı.** (Birinci Kitap) Sayı, **Topografya, Kadın ve Çocuk;** Marksizm'in Bibliyoteği, No. V – Bozkurt Matbaası İstanbul 1935, 78 sayfa.

¹²¹ A.g.e s.74-75.

¹²² **Fatma Yalçı:** Hikmet Kıvılcımlı'nın eşi 1904 yılında Kasımpaşa / İstanbul'da dünyaya geldi. Notre Dame de Sion Fransız Lisesi'ndeki eğitimden sonra İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nden

Kıvılcımlının 7. Kitabı Emperyalizm- Geberen Kapitalizm'dir.¹²⁴

Kıvılcımlı 1 Ağustos 1935 yılında yazdığı önsözünde kitabını şöyle tanımlar;

*“Emperyalizm, Geberen Kapitalizm, Emperyalist ya da Antiemperyalist terimleri çok işitilen sözlerdendir. Fakat Emperyalizm nedir? Onu, bazıları herhangi bir tabiat hadisesiyle bile karıştırır; bazıları da ekonomi dışında sırf bir politika meselesi sayarlar. O zaman herhangi bir Kadim İmparatorluğa da Emperyalist adını vererek emperyalizmi ‘Kalûbelâ!’ya kadar çıkarmak yahut Bursa ovasındaki leylekleri yaralayan kartallardan da bir emperyalistlik kokusu alıp emperyalizmi alâim-üceviye: meteoroloji sırasına sokmak işten bile değildir. Bu yüzden emperyalizmi yerin dibinde gizli bir **Deccal** gibi bekleyen veya bulutlar ötesinde kanat germiş bir **Zümrüt-ü Anka** sanan sanana...*

*Gerçekte emperyalizm denilen şey, yirminci yüzyıl Marksizm tarafından, yaşanan çağın alnında okunulmuş, bir lânet damgasıdır. Onu, ne devekuşuna çevirmek isteyen **filisten** çokbilmişliği, ne şantaj konusu yaparak kendisine bir durum tedarikleleyen (yontan) küçük burjuva aydınının de figüre edici şarlatanlığı, bize anlatabilir. Emperyalizmi, ancak onunla ölüm-kalım derecesinde ve evrensel bir surette sonuna kadar çarpışan proleteryanın bilimi, yani Marksizm bize izah edebilir. O halde şu tekeller devrinde bir tekel de niçin biz yapmayalım açıkçası: Emperyalizmin içyüzünü kaçamaksıza göstermek tekeli, **gerçek** Marksistlerindir. Emperyalizm öyle değil, böyle konur.*

*Aşağıdaki satırlar bu gücü (güçlüğü) başarmaya uğraşır. Emperyalizm hakkında yazılmış uzunca bir etüdümüz var. Onu neşir edemiyoruz. Çünkü, önce **‘istitaati maliye’**miz, yani **‘barut’**umuz kıt: bu nesnel engel. Ondan sonra gelen objektif engel de yabana anlatılmaz. Herkesin **‘istitaati halliye’**si de kıt. Yani zaman o kadar çabuk, hayat o kertede sürükleyici ki, bizim kapalı anlarımızda sıraladığımız notları okuyacak*

---

mezun olur. Türkiye'nin ilk kadın tiyatro yazarıdır. Sosyalizm üzerine okuma ve araştırmalar yapmıştır. İlk kitabı Sosyete ve Teknik- Tarih Öncesi Din ve Devlettir. Kitapları yasaklanır, 1938 Donanma Davası ile tutuklanır, 1948 yılına kadar ceza evinde kalır bu yıllarda da Hikmet Kıvılcımlı ile ilişkisi de biter. 1954 Vatan Partisi kurucularındandır. 23 Temmuz 1969 yılında yurt dışında Varna'da kesin ölüm sebebi bilinmemekle birlikte yaşamını yitirir.(y.n.)

¹²³ Fatma Yalçı: **Sosyete ve Teknik. 1- Tarihöncesi- Din-Devlet**. İstanbul, 1935, 78 sayfa.

¹²⁴ Dr. Hikmet Kıvılcımlı telif eser 1935 İstanbul, 160 sayfa.

uzun boylu tâkat 'millette' kalmamış. Şu baş döndürücü çağdaş bugünün insanından, o fedakârlığı ne mânen ne de maddeten beklemek, hem haksız, hem de imkânsız olur?

Bu yol, ayrıca, meseleyi **aktüralize** etmemize de yaradı. O anlamda aktüralize etmek ki, sırf teorinin daima az çok sarartıp soldurduğu olağanlar içinde yaşadığımız zemin ve zamana uzak düşmesin. Ta ki, emperyalizmi sırf bir '**Afeti semaviye**' (göksel, tanrısâl bela) gibi teleskopla 'gökte arayan nice turfa müneccim'e dönmeyelim. Ve '**kitapta yazmaz**' diye, **günün** canlı gerçekliğine göz yumup 'kara kaplıda yazıyor' deyü, hep düniün harciâlem olmuş düsturlarıyla, sosyal bilimi 'ilmülmüstehasat': fosiller bilimi: Paleantoloji müzesine çevirmeyelim. Bu yol pedagojiktir de. Göz hekimliğince insanın bütün hayvanlardan bir farklı da "miyop hayvan" oluşudur. Adam oğlu, kendisine zemin ve zamanca en yakın olanı daha iyi görür. Ve ancak iyi gördüğünü iyi kavrar. Bir kulaktan giren öbüründen çıkabilir. Fakat iki göze birden batan şey zor çıkar.

Onun için, pek uzağa gitmeye ne hâcet. Horas'ın dediği gibi: de te fabula narratur! (Aldırmıyorsun ama bu anlattığım senin hikâyendendir.)¹²⁵

Marksizm'in Bibliyoteği Yayınevi'nin 8. Kitabı: "İnkılapçı Münevver Nedir? Henry Barbüs' tür."¹²⁶

Kıvılcımlı, İnkılapçı Münevver Nedir? Kitabını şöyle bitirmiştir;

"Boyları "parmak çocuğu geçmeyen şöhret delisi cüceler dolu da, niçin "adam" yok?

Çünkü bugünün adamı: hayatın, kitlenin, hareketin ve örgütün enternasyonal adamıdır. Ezilen kitlenin, hareket ve örgüt hayatına karışmayan ve bu hayatın evrensel özelliğini anlamayan kimseye bugün, "adam" denmiyor.

Henri Barbusse¹²⁷ öyle bir adamdı. Barbusse'ün "Türkçeye tercüme" sinden ziyade Barbusse'lerin Türkiye'de doğmasına özenelim. Çünkü Barbusse "tercüme" edilmez. Barbusse bir parlak "kitap" değil, savaştıcı bir "hayat" tır."¹²⁸

¹²⁵ a.g.e önsöz

¹²⁶ Hikmet Kıvılcımlı, **İnkılapçı Münevver Nedir? Henri Barbusse**, telif eser . İstanbul, 1935, 32 sayfa.

Kıvılcımlı'nın Marksizm'in Bibliyoteği Yayınevi'nden bastığı 9. kitabı: “Marksizm Kalpazanları Kimlerdir?”¹²⁹

Kıvılcımlı kitabında Kerim Sadi'yi ve Nazım Hikmet'i eleştirmiştir. “*Mektep, yalnız eğitim bakanlıklarının ruhsatı ile açılmış kurumlar değildir. Mektep, sosyal hayattır. Bugün sosyal hayat bir dövüştür. Dövüş, iki kuvvet, yani iki sınıf arasında olur. O halde sosyal hayatta en iyi mektep, organize bir dövüştür. Onun dışında öğrenirim sanmak, bilinçsizce kendine karşı sahtekârlık yapmaktan, bilinçli ise herkese karşı kalpazanlık etmekten başka neticeye varamaz. Öğrenmek, bir doktrinin her parçasını birbiriyle bağlı, birbirinden ayrılmaz, hepsine sistemin varlığı için aynı derecede önemli ve vazgeçilmez sağlamakla olur. Birkaç Marksist kitabın on beş satırını ezberlemekle ilim adamı ve ergin bilgili görünmek sevdası, sadece insanlar öğrenmekten alıkoyan bir gaflet yaratır. Marksist olmak isteyen, yukarıdaki genel kurallardan sonra özellikle göz önünde tutacağı iki şartı vardır.*

- *Marksizm'in diyalektik bir sistem olarak anlamak ve almak. Yalnız araştırma ve açıklamayla kalmayarak; hayatta gerçekleştirilmek gerektiğini hiç unutmamak.*
- *Marksizm'in bir proletarya doktrini olduğunu lafla değil, işte de asla unutmamak.*¹³⁰ *Marksizm'in Bibliyoteği'nin 10. Kitabı: “Hasan Ali (Ediz)¹³¹'nin Sovyetlerde Stahanof Hareketidir.”¹³² Kıvılcımlı kitabın*

---

¹²⁷ Henri Barbusse, (Asnieres – 1873\Moskova – 1935) Fransız Şair ve Roman Yazarı., “Ağlayan Kızlar” isimli bir şiir kitabıyla edebiyat hayatına atılan Barbusse, son olarak ta Staline isimli politik karakterli kitabı yayınlamıştır. Nazım Hikmet' e göre “ Barbusse'ün “Ateş' ini okumayan bir işçinin kafası bir parça yarımdır.”(Henri Barbusse, Ateş, Öncü Kitabevi, 2.b., İstanbul, Mart 1975, s.7.

¹²⁸ a.g.e., s.32.

¹²⁹ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Marksizm Kalpazanları Kimlerdir?** Tip No. 1: Kerim Sadi, İstanbul, 1936. 88 sayfa.

¹³⁰ Ahmet Kale; **Kıvılcımlı Külliyyatı Ayrıntılı Bibliyografya**, Kayhan Matbaacılık, 1. Baskı, İstanbul, Kasım 2014, s.56.

¹³¹ Hasan Âli Ediz, 1904 yılında, o zamanlar Osmanlı toprağı olan, Avusturya sınırına yakın Prikoy kasabasında doğar. Daha sonra yerleştikleri Taşlıca kasabasında Sırpça, Boşnakça öğrenir. Balkan Savaşları'ndan sonra birçok Balkan göçmeni gibi o da ailesiyle beraber İstanbul'un yolunu tutar. Buradan Bandırma'ya geçerler. Bandırma Rüştüyesi'nde okuduğı yıllarda edebiyata duyduğu büyük ilgi de başlar. İstanbul'a dönerler ve Aksaray Mercan Lisesinde okumaya başlar. Dünya klasikleriyle başladığı

önsözünde Stahanof Hareketi, sosyalizmden komünizme geçiş şeraitini hazırlayan bir harekettir. Komünizm prensibi komünist sosyetesindeki her ferdin kendi kabiliyetine göre çalışması, buna karşılık da istihlak maddelerini, kendi yaptığı işe göre değil, kültürce inkişaf etmiş bir insanın ihtiyacına göre almasıdır diyen Stalin'in sözünü almıştır."¹³³

Marksizm Bibliyoteği Yayınevi 11. kitabı olarak Hasan Ali'nin Stalin Diyor ki kitabını yayımlamıştır.¹³⁴ Stalin Diyor ki kitabı 1936 yılı itibariyle Stalin'in dünya ile ilgili değerlendirmelerini içermektedir.

okuma serüvenine bu yıllarda Tevfik Fikretler, Halide Edipler, Hüseyin Rahmiler katılır. 1917 yılında çıkan "Yeni Mecmua"nın onun düşünsel gelişiminde de büyük etkisi olur. *Yeni Mecmua* İttihatçıların çıkardığı, edebiyat sayfalarında Orhan Seyfilerin, Yakup Kadrielerin, Halit Refiğlerin yazdığı bir dergidir. Bu dergide ilk kez Halit Refiğ'le Ruşen Eşref'in yaptıkları Dostoyevski, Gorki, Tolstoy, Turgenyev çevirileri ile tanışır. Çocukluğu ve ilk gençliği savaş yıllarının yoklukları ile geçer. 1918 yılında Askeri Tıbbiye'ye yazılır, 1923 yılında okuldan kovulur. Nedeni, yayınlanan bir bildiri dolayısıyla Aydınlık dergisini çıkaran Şefik Hüsnü ve Sadrettin Celal ile birlikte tutuklanmasıdır. Tutukluluğu kısa sürer, Moskova'ya gider ve burada ekonomi ve toplumbilim okur. 1929 yılında Türkiye'ye döner. 1935 ile 1936 yıllarında yazı hayatına atılır. İlk basılı eseri 1936 yılında yayınlanan "Sovyetlerde Stehanov Hareketi" adlı bir incelemedir. Bir yandan da "Son Posta" gazetesinde yazmaya başlar, burada yayınlanan ilk öyküsü "İnsan Biraz Hergele Olmalıdır" adını taşır. Son Posta gazetesinde aralıksız olarak, 1947 yılından 1962 yılına aralıksız olarak 15 yıl tiyatro kritikleri yazar.

Hasan Âli Ediz'in bir özelliği sosyalist kişiliğidir: TKP'nin eski tüfeklerindendir, 1930'larda Hikmet Kıvılcımlı ve Eczacı Vasıf ile çalışır, Nazım'la sert bir mücadeleleri olur, Nazım'ın "*Benerci Kendini Niçin Öldürdü*" şiirinde Benerci'ye ilk taşı atan Somadeva karakteri olduğu söylenmektedir, bu karakter sonra şiirde hapse düşer, hastalığa yakalanır ve intihar ederek ölür, burada Ediz'in de gerçek hayatta hapisneden sonra mücadeleyi bırakması ölümle sembolize edilmektedir, Nazım sonrasında Ediz'i affedecektir. Ediz'in diğer önemli özelliği ise yaptığı Rus klasikleri çevirileridir. Puşkin, Gogol, Dostoyevski, Turgenyev, Gorki, Ehrenburg ve daha nicelerini Türkiyeli okur onun sayesinde tanır. Dostoyevski'den yaptığı "Suç ve Ceza" çevirisi de unutulmazlar arasındadır. Kaynak: Mehmet Seyda, Edebiyat Dostları, Kıtış Yayınları, İstanbul: 1970, s.111-135.

¹³² Hasan Ali, **Sovyetlerde Stafanof Hareketi**, İstanbul, 1936, 32 sayfa.

¹³³ a.g.e önsöz.

¹³⁴ Hasan Ali, "**Stalin Diyor ki**", Bozkurt Basımevi, İstanbul, 1936.

Marksizm Bibliyoteği Yayınevi'nin 12. Kitabı: "Friedrich Engels'in Lüdvig Föyerbah ve Klasik Alman Felsefesinin Sonu"¹³⁵ isimli kitabı, Kıvılcımlı tarafından çevrilmiştir.

Kıvılcımlı, önsözünde kitapla ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır: "*Kitap, Fransızca tercümesinden Türkçeye çevrilmiştir. Fakat okuyucularımıza kusursuz ve yanlışsız bir eser verebilmek düşüncesiyle, yalnız Fransızca metinle iktifa etmedik. Ayrıca Adoratski'nin ve Plehanof'un Rusça tercümele ile de karşılaştırdık. Fransızcasındaki noksanları Rusça metinlerden tamamladık. Bunun içindir ki tercümenin doğruluğunu kontrol etmek isteyenler, Lüdvig Föyerbah'ın değil yalnız Fransızcasını, fakat Adoratski'nin redaksiyonu altında 1935 senesinde çıkan Rusça tercümesiyle Plehanof'un Rusça tercümesini de gözden geçirmelidirler. Eserin aslında, birçok tarihi felsefi isimler; felsefi, sosyal cereyanlar geçer. Bunu göz önünde tutan Rusça tercümeleleri geçer... İzahat ve notları, Marks-Engels-Lenin Enstitüsünün bu mevzudaki Rusça kitaplarından hulasa ettik (28-8-936)*"¹³⁶

Marksizm Bibliyoteği Yayınevi'nin bastığı 13. Kitap: "Hasan Ali'nin İspanya'da Neler oluyor?"¹³⁷ kitabıdır ve İspanya'daki iç savaşı anlatır.

Marksizm Bibliyoteği Yayınevi'nin 14. Kitabı: "Marks-Engels Hayatları"¹³⁸ adı ile yayımlanmıştır. Kıvılcımlı kitabın ikinci baskısında 07.11.1970 tarihinde önsözünde kitabı şöyle tanımlamıştır:

"1925'ten 1935'e dek Türkiye'de Sosyalizmin her türlü kanuncu düşünce ve davranışı tam 10 yıl yerin altına itilmişti. Basın Kanunu, gazete çıkaracak adamın neredeyse bugünkü değerle, milyoner olmasını emrediyordu. Kitap çıkarmak için kapitalist olmak şart koşulmamıştı. Yalnız, bir kitap iktidarın hoşuna gitmezse, o kitabı yazan kadar, basan matbaa da suç işlemiş sayılıp "Adaletin Pençesine" veriliyordu.

Adaletin ne "aslan" olduğunu herkes biliyordu. Onun "pençesine" düşmek hiçbir matbaacının işine gelmezdi. Bu yüzden bütün matbaalar, siyasî polisle dünyada eşine

---

¹³⁵ Friedrich Engels, "Lüdvig Föyerbah ve Alman Felsefesinin Sonu" Tecelli Basımevi, İstanbul, 1936.

¹³⁶ a.g.e önsöz, s.6-7.

¹³⁷ Hasan Ali, "İspanya'da Neler Oluyor?", İstanbul, 1937, 103 sayfa.

¹³⁸ Hikmet Kıvılcımlı, **Marks-Engels Hayatları**, İstanbul, 1937, 48 sayfa.

rastlanmadık bir içten işbirliği yapıyorlardı. Yoksa anaları ağlatılırdı. Anayasada “sansür” yasak edilmişti. Ama her matbaacı, başını durup dururken belâya sokmak istemiyorsa, bastığı kitabı sansür etmekle görevliydi. “Ben ne bilirim kitabın ne yazdığını?” diyemezdi. Türk Ceza Kanununca: “Kanunu bilmemek, kimseyi cezadan kurtaramazdı” Bileydi!

Ya kitap basılmadan müsveddeleri gizli polise gösteriliyordu yahut kitap basıldıktan sonra, daha satışa çıkarılmadan gizli polisçe toptan alınıp en hafifinden yok ediliyordu. Bu sonuncu metot daha uygun bulunuyordu. Kitabı yazan meteliksiz takımın elinde avucunda bulunan varını yoğunu harcaması, ayrı bir para cezası gibi kesiliyordu.

Matbaacının sansüründen, gizli polisin ya sansüründen ya müsaderesinden [zoralmından] kurtulmuş bir kitap piyasaya sürülebiliyorsa, bunun anlamı açıktı: “O kitabı yazan, hep “adaletin pençesinde” inim inim inletilecekti!”. O yüzden, pek çok yazar, Abdülhamid’in Sansür’ünü arar olmuşlardı.

Çünkü İstibdadın sansürü hem açık, hem huyu suyu belli bir heyetçe yapılıyordu. Şimdi sansürün katmerlisi vardı. Ayrıca da insanın parası, toplanılacak bir kitap için çarçur ettirililiyordu. İstibdadın sansürü daha dürüst davranıyordu. Kitabın içinde beğenilmeyen sözleri siliyor, yazarı suç işlemiş duruma düşmekten kurtarıyordu. Cumhuriyetin “Hürriyet-i Matbuatı” (Basın Özgürlüğü): insanın hem yazısına, hem parasına, hem de canına bir tuzak kuruyordu.

İşte 1935 yılları bu şartlar altında “Marksizm Bibliyoteği” adıyla bir seri yayın yapıldı. Bu seri yasaklanırsa, onun yerine geçmek üzere, her kitabın arkasına bir de: “Tarihî Maddecilik Kütüphanesi” diye yedek seri, adı takıldı. Bugünkü “Tarihsel Maddecilik Yayınları”, 1939 yılı Yavuz’un çelik sintinesinden denizin dibine indirilen “Tarihî Maddecilik Kütüphanesi’nin yeni-arız Türkçesi ve dolaysız süregelişidir.

Kaç kitabın Sansürle, kaç kitabın Baskınla yok edildiğini biz de unuttuk. Çıkanlar arasında “Marks-Engels Hayatları” adlı özettiği Nâzım pek istemişti. Çıkmasıyla, satılmaya fazla meydan verilmeksizin yitmesi ve bitmesi bir oldu. “Namuslu Tüccar” Kitapevleri, seri yayınlarımızı “camekâna koymak” şöyle dursun, eşiğinden içeriye atlatmıyorlardı. Daha becerikli olanları kitapları bir eliyle bizden alıyor, öbür eliyle gizli polise veriyorlardı.

O yüzden, vaktiyle gün ışığına çıkabilmiş olan kitapların çoğundan bugün birer tanecik olsun elimizde yok. “Marks-Engels Hayatları” kitapçığı da o kayıplara karışanlardandı. Bakın şu işe (bu satırları tam yazarken kapı çalınıp mektubu gelmekle adını sanını hatırlatan) “Tunalı” bir dost o kitapçığı saklayabilmiş. Zahmet edip getirdi. Genç arkadaşlar ikinci baskısını tam 35 yıl sonra yapıyorlar.

Kitapçık, çok daha geniş bir yazının her yanı kesilerek budanmış özetidir. Kimi yerlerde sözün ansızın kısılması, kimi yerlerde birden başka konuya atlanması; o acımasız budama ameliyatının kapanmış yara izleridir. 35 yaşına basmış bir yazı, artık bizden çıkmış, bugün pek moda olan “Bağımsızlık” niteliğini kazanmıştır. Onun bir satırına bile dokunmaya hakkımız yoktur. Yalnız çok gayretli bir arkadaş, kimi Osmanlıca sözcükleri yeni sözcüklerle değiştirmek zahmetini lütfetti.

35 yaşında insanların bir ülkede ihtilâl yapıp Devlet Başkanı oldukları çağdayız. 35 yaşındaki kitapçığın kılına dokundurtmamak hakkıdır. O hakka saygı gösterdik. Bu bakımdan “Marks-Engels Hayatları” kitapçığı –mahkemede yemin eden tanıklar gibi- “Gördüğünü hiçbir şey saklamadan, bildiğini hiçbir şey katmadan” nasılsa öylece söyleyeceğine “namusu üzerine söz” vermiş bir 1935 şahidi ve şehididir.

Gerçi “Tarihsel Maddecilik Yayınları” ayrıca: “Karl Marks’ın Özel Dünyası” kitabını çıkardı. Marks için daha genişçe ayrıntı isteyenler oraya bakabilirler. Ama şimdi çıkan kitapçık, o bütün bir bilinçli ömür boyu tek vücut, tek beyin, tek ruh olup çalışmış iki yoldaşı sayfalarda da ayırmamış olmak kadirbilirliğini taşıyor.

Bu meziyetiyle: Gerçek düşünce ve devrim arkadaşlığının ne olabileceğini, Bilimcil Sosyalizm kurucularının eşsiz birliğinde ve ölümsüzlüğe eren candan kaynaşmasında yeni kuşağa kısaca sezdirebilir, azıcık örnek verirse, kitapçık görevini yerine getirmiş sayılır. Ve bu 35 yıl sonra dirilişi, okurlar ona çok görmezler”.¹³⁹

Kıvılcımlı 2. Olarak 1936’da Emekçi Kütüphanesi Yayınevi’ni¹⁴⁰ kurmuştur. Emekçi Kütüphanesi’nin ilk yayını F. Engels’in “Marksizm’in Prensipleri”¹⁴¹ kitabıdır.

¹³⁹ Hikmet Kıvılcımlı “**Marks-Engels Hayatları**”, Derleniş Yayınları, 3.b., İstanbul, Haziran 2013, s.11-12-13-14.

¹⁴⁰ **Emekçi Kütüphanesi:** Hikmet Kıvılcımlı tarafından kurulan ve Marksizm ile ilgili kitaplar basan yayınevi.

¹⁴¹ F. Engels: “**Marksizm’in Prensipleri**”, Çev: Fatma Yalçı. İstanbul, 1936, 35 sayfa.

3. Kitabı F. Engels'in Maymunun İnsanlaşması Projesinde Emeğin Rolü¹⁴² kitabıdır. K. Marks'ın Enternasyonal İşçiler Cemiyetini Açış Hitabesi¹⁴³, dire. Marks'ın 5. Kitabı Kapital Birinci cilt 1: Kapitalin İstihsal Prosesi¹⁴⁴ kitabıdır.

Emekçi Kütüphanesi Yayınları aynı zamanda günün meseleleri adı altında yayınlara başladı. İlk yayını 1937 yılında basılan Demokrasi: Türkiye Ekonomi ve Politikası Hakkında¹⁴⁵ broşürüdür. Bu broşür 1975 yılında Tarih Devrim Yayınları'na yayımlanan "Emperyalizm Geberen Kapitalizm" kitabının içerisinde ve sonra da Bibliyotek Yayınları'na yine emperyalizm kitabına ek olarak iki kez yayınlandı. En son baskısı da Mart 2011 yılında Sosyal İnsan Yayınları'na yapıldı.¹⁴⁶ Kıvılcımlı 1937 yılında kitabın ilk yayımlanışında yazdığı önsözünde şunları söyler:

"Cumhurbaşkanlığı Bürosu'nun gazetelerde çıkan genelgesini okudum. Ondan, ciddi memleket meselelerinin açık ve kolektif tartışılması devrine girdiğimiz anlamını çıkardım. Memnun oldum.

Doğrusu da, aldanmak başkalarının işine gelebilir; fakat aldananın daima aleyhinedir. Bu gerçek, şahıslar için olduğu gibi, milletler için de böyle değil midir? Ve aldanmamak için, her meselenin her türlü tartışılmasından daha kestirme yol var mıdır?

Yeni hava içinde yurda ilişkiyi eserde göstermek için bu satırları kaleme alıyorum. Görüşlerimdeki nüans farkı ne olursa olsun, indi (kişisel, kendi inancına göre) kalmamaya, ilmi bir surette, olanı olduğu gibi koymaya çalıştım. Ta ki memleket davasında beslediğim derin samimiyeti, hissiyatla değil, fikriyatla göstereyim.

---

¹⁴²F. Engels: "**Maymunun İnsanlaşması Projesinde Emeğin Rolü**", Çev.: C.M. İstanbul, 1936, 20 sayfa.

¹⁴³ K. Marks: "**Enternasyonal İşçiler Cemiyetini Açış Hitabesi**", Çev.: Fatma Yalçı, İstanbul, 1937.

¹⁴⁴ K. Marks: "**Kapital. Birinci Cilt. Kitap 1: Kapitalin İstihsal Prosesi**", Almanca Aslından Çeviren: Hikmet Kıvılcımlı, Forma: 1-7... İstanbul, 1937.

¹⁴⁵ Hikmet Kıvılcımlı, "**Demokrasi: Türkiye Ekonomi ve Politikası Hakkında**", Günün Meseleleri, No. I. İstanbul, 1937, 24 sayfa.

¹⁴⁶ Ahmet Kale, **Kıvılcımlı Külliyyatı**, Bilim ve Gelecek Kitaplığı 43, 1.b., İstanbul, Kasım 2014, s.62.

Cumhurbaşkanlığı -şüphesiz şantaj ve şarlatanlığa kaçmamak şartıyla- herkes söylesin, dedi. Bana öyle geliyor ki, kötü bir alışkanlıkla, henüz herkes susuyor. Zaten meseleyi konuşmak için, ilk söz alan galiba ben oluyorum. Halis bir tartışmaya çığır açabilirsem ne mutlu!

Biraz acele kaleme alınan fikirlerim arasında, beşeri (insan) bazı kusurlar olabilir. Bunları benden sonra söz alacak vatandaşların düzeltmelerini candan dilerim.” Hikmet Kıvılcımlı Sultanahmet (28.9.937) ”¹⁴⁷

2.2. 1953-1960 Arasında Yayımlanan Eserleri

Hikmet Kıvılcımlı 1938 yılında Donanma Davası’ndan aldığı ceza sonucunda 1950’ye kadar cezaevinde kaldı, bu kaldığı süre içerisinde üretkenliğini devam ettirdi, içerde binlerce sayfa yazdı. Af ile çıktı ve 16 yıl sonra tekrar yayıncılığa 1953 yılında başladı. İlk yayını da “Günün Meseleleri” 2. kitabı “Fetih ve Medeniyet”¹⁴⁸ broşürüdür. Kitapta Kıvılcımlı İstanbul’un fethini her yönüyle ele almıştır.

“İstanbul’un fethini sırf bir Müslümanlık ve Hristiyanlık savaşına bağlamak, en az beş yüz yıl evvelki kafa ile düşünmek olur. İstanbul’un fethi bir dinin öteki dine karşı zaferi değil, ilerlemenin gerilemeye karşı zaferidir. Din, kadim savaşlar için başta gelen bir bayraktır. Ama sade bir bayrak... Bugün de bayrak, harbin sebebi değil, döğüşsen ülkülerin elle tutulur sembolüdür. Fetih savaşlarındaki dini esbabı mucibeler (1) kimseyi aldatamaz. Din gayretleri, tezatlı tarih hengâmelerini güden derin maddi kanunların satıhta yüzen sembolik ifadelerinden ibarettir. Onun için, ancak medeniyet tarihinin bütünlüğünü kavramayanlar, İstanbul’un fethini bir Müslümanlık ve Hristiyanlık çarpışması derecesinde küçültebilirler. Gerçekte, İstanbul’un fethi, her şeyden evvel bir insanlık ve medeniyet hamlesidir. Arapçada “fetih” sözü güzel bir tesadüfle “açmak” manasına gelir. İstanbul’un fethi de o zamanki insanlığı bir çıkmazdan kurtarmış, medeniyete yeni ufuklar açmıştır. İstanbul’un fethi, tarih yolu üstüne kâbus gibi çökmüş bir cesedin (Bizans engelini) kaldırılması, Bizans çöküntüleriyle tıkanmış medeniyet yollarının, yalnız Müslümanlara, yalnız Türklere değil, tekmil insanlığa yeniden açılmasıdır. Açılış biraz acıklı mı olmuştur? Mümkün.

¹⁴⁷ Hikmet Kıvılcımlı, Demokrasi: **Türkiye Ekonomi ve Politikası Hakkında**, Günün Meseleleri, No. I. İstanbul, 1937, 24 sayfa.

¹⁴⁸ Hikmet Kıvılcımlı, **Fetih ve Medeniyet**, Günün Meseleleri, No. II. İstanbul, 1953, 32 Sayfa.

Fakat o zaman ölüleri böyle kaldırmak adetti. Demek, İstanbul'un fethi, yalnız Türklerin değil, bütün dünyanın kutlayabileceği, kutlamakta haklı, -hatta bir dereceye kadar, insan olarak- vazifeli sayılabileceği büyük Tarihsel Devrimlerden biridir."¹⁴⁹

Tarihsel veya güncel birçok konunun bir kutuplaşma ve ayrışma vesilesi olduğu, bu kutuplaşmalarla ruh sağlığını yitirmiş bireyler tarafından camide ibadet eden silahsız insanların (üzerinde "Türk Yiyen" ifadesi yazan) makinalı tüfekte tarandığı bir çağdayız. Medeniyetler arasında en üst seviyede çatışma ve düşmanlık konusu olabilecek İstanbul'un fethi gibi bir tarihsel olay hakkında Kıvılcımlı'nın universal bir kavrayış sergileyen bu yorumu bir hayli ilgi çekici ve dikkate değerdir.

Kıvılcımlı 1954 yılında Vatan Partisi'nin kurucusu genel başkanı oldu ve Vatan Partisi'nden de yayınlar çıkardı. İlk çıkardığı da "Vatan Partisinin Tüzüğü ve Programı"dır.¹⁵⁰

Vatan Partisi tüzük ve programının yeniden basıldığı 1971 yılı başlarında yazdığı işçi sınıfına giriş yazısında Vatan Partisi'nin kuruluş dönemini anlatır. Demokrat Parti iktidarını CHP muhalefetini anlattıktan sonra, "Sosyalist Sürek Avı" başlığında şunları yazar:

"Yerli para babalarımızın Demirkıran iktidarı, hem yeni efendileri yabancı para babalarına ne kertede sadık kul olduklarını saptamak için, hem eski düşmanları kandırılmış halk yığınlarına ve özellikle Türkiye işçi sınıfına gözdağı vermek için geniş bir sosyalist sürek avına çıktılar. Uzun ve inceden inceye gizli hazırlıklardan ve provokasyonlardan sonra ansızın gece baskınları yaptılar. Kanunlara dayanan (Doktor Şefik Hüsnü adına bağlı) emekçi sosyalist ve (Avukat Esat Adil adına bağlı) Türkiye sosyalist partileri ile ne kadar kurulu bağımsız işçi sendikaları varsa, hepsi çoktan kapatılmıştı. Şimdi sosyalizmin son kılıç artıkları yakalanıp kanunsuzluk suçu ile zindana atıldı.

Böylece yerli yabancı para babaları, Türkiye'de sosyalizmin son erine dek kökünü kazımış olmakla övünüyor ve keyifle el sıkıyorlardı.

¹⁴⁹ Hikmet Kıvılcımlı, **Fetih ve Medeniyet**, Günün Meseleleri Yayınları, İstanbul 1.b., 1953 s.15-16.

¹⁵⁰ Hikmet Kıvılcımlı, **Vatan Partisi: Tüzüğü ve Programı**, Vatan Partisi Yayınları, İstanbul, 1954, 40 sayfa.

İşte Vatan Partisi, o panik karanlıkları içinde ne olursa olsun işçi sınıfı, hak ve varlığının, yaşama savaşının bayrağını yere düşürmemek için kurulmuştu. Daha kurulduğu gün, bunca yıl sosyalizm savaşçılığında öldürülmüş kimselerin teröre (zılgıt) meydan okuma gibi gelen bu cüretleri iki satırlık ihbar biçiminde İçişleri Bakanlığına duyurmuştur. O ihbar dışında bütün hür basını ölüm susuşu kaplamıştı. İçişleri Bakanlığı da bütün açık ve gizli provokasyon servisleriyle adliye avadanlığını Vatan Partisi üzerinde sıkı sıkıya odaklaştırmıştı.

Vatan Partisi Savaşı: Şu veya bu iç nedenlerle açılmış gedikten hür boşalış değil, bütün tıkanık bentlerin üstünden atılış oldu. Para babalarının geçici hoşgörü sosyetenden yararlanmadığı için, en nankör susuş kumkuması sağı solu kaplamıştı. Ömrü hep zılgıt ve susuş kumkuması ortamında geçenler için işçi sınıfı cephesinde yeni bir şey yok idi. Görev var idi. Görev: 35 yıllık deneyler açısından Türkiye’de 1954 yılının, diyelim, 21 Mayıs gecesi işçi sınıfı iktidara gelse, 28 Mayıs sabahı, Türk milletine hangi tekliflerle nasıl bir uygulama sunacağını çok kısa ve çok açık anlaşılır dille belirtmekti. Bu planda 35 yıllık deneylerin bilimci sosyalizm düşünce ve davranış prensiplerine dayandığı tartışılmazdı ve tartışıldığını da bilmiyoruz ”.¹⁵¹

Vatan Partisi Yayınları’nın 2. kitabı “Siyasetimiz (Bütçe Dolayısıyla)” adıyla yayımlanmıştır.¹⁵²

Kitap, Vatan Partisi’nin 1957 yılı Türkiye bütçesine üzerine görüşleridir. 1954 yılında kurulan Vatan Partisi, 3 yıl sonra yapılan erken seçimlere katılmıştır. Seçimler öncesi Adnan Menderes Başkanlığındaki Demokrat Parti iktidarının 1957 yılı için hazırlayıp meclise sunduğu bütçenin analizi ve eleştirisi için yayımlanmış bir kitapçıktır. Toplam 40 sayfalık bir kitapçıktır.

Kıvılcımlı, o günkü durumu şöyle özetler: “CHP’ye göre bütün felaketlerin sebebi: ‘sakat para politikasıymış. Sakat para neden? Gelin tespih çeker gibi sayalım: Üniversiteye muhtariyet, Basına hürriyet, Hâkimlere emniyet, Anayasaya inayet, Kırşehir’e vilayet verilmediğinden...”

¹⁵¹ Ahmet Kale, **Kıvılcımlı Külliyyatı**, Bilim ve Gelecek Kitaplığı 43, İstanbul, 1.b., Kasım 2014 s.75-76.

¹⁵² Hikmet Kıvılcımlı, **Siyasetimiz Bütçe Dolayısıyla**, Vatan Partisi Yayınları, No: I, İstanbul 1957, 32 sayfa.

Vatan Partisi'ne sorarsanız: Tefeci-bezirgân münasebetlerimiz, Osmanlı ortaçağ artığı tesirlerini devam ettirdikçe pahalı lüks devlet, paramızı sakatlar. Her okuryazarı, siyasetle uğraşması yasak memur kılığına soktuk mu, vatandaş ister profesör, ister hâkim olsun. Emir kulu olur. Ne anayasanın kanunlarla 'sakat' edilmesine, ne kanunların şahıs nüfuzu ile çiğnenmesine ses çıkarmaz. Bu ortaçağ baskısı basına da ilan vs. Yolundan dışını geçirir. Artık, ondan sonra siz, Kırşehir'i vilayet değil payitaht yapsanız, o dahi devletlû iktidarın ihsanı şekline giriverir.

İşin iç yüzü bu iken, CHP'ye iktisadi inkıbazda (kabızlıkta) muhafaza ettiği sermayedarlık öncesi münasebetleri, ne elçeğiz ile besleyip büyüüttüğü pahalı devleti ağzına almaz! Ne olur, ne olmaz?" (s.15-16)"¹⁵³

Vatan Partisi Yayinevi 3. kitabı "Kuvayimilliyeciliğimiz (Gerekçe)" adıyla yayımlanmıştır.¹⁵⁴

1954 yılında yazılmış ve Vatan Partisi'nin kuruluş gerekçesini anlatmıştır.

1957 yılında 40 sayfalık bir kitapçık olarak yayımlanmıştır.

Kıvılcımlı kitabın yazılış mantığını şöyle anlatmıştır: "*Batı ülkelerinde modernleşme, sermayedarlar kanadının millete önderlik etmesi ile yürüdü. Çünkü sermayedarlar, şahsen girişken kimselerdir. Ferdi yüz misli, bin misli kuvvetlendiren "Sermaye" adlı sosyal bir cihaza sahiptirler. Devamlı ticari münasebetleri sayesinde hem yurtlarını, hem dünyayı daha yakından tanır. Sermayedarların kültür satın alacak nakitleri ve siyaset ile uğraşacak vakitleri vardır. Bütün bu sebeplerle, bizim dahi bugüne kadar gelmiş geçmiş ıslahat ve inkılap hareketlerimiz, hep işverenlerin kanadı ve ruhu ile çırpındı. Gene aynı sebeplerle Türkiye'mizde mevcut partilerin hemen hepsi, o kanadın ve o ruhun ana fikir ve temayüllerine dayanırlar.*

İşverenler kanadıyla, Türkiye'yi ilerletmek isteyen partilerin, memleketi sahiden ilerletmek gayelerinde samimi olmalarından başka bir şey istemiyoruz. Ancak, Vatan Partisi, o kanadın Türkiye'yi cennete çevireceğine inanmıyor; bu kanaat kuru iddia

¹⁵³ Hikmet Kıvılcımlı, **Siyasetimiz**, Vatan Partisi Yayınları, No: ,I İstanbul, 1957, 32 sayfa.

¹⁵⁴ Hikmet Kıvılcımlı, **Kuvayimilliyeciliğimiz (gerekçe)**, Vatan Partisi Yayınları, No: 2. İstanbul, 1957, 40 sayfa.

değildir. Saltanat devrinin ıslahatlarından, son yarım demokrasi denemelerine kadar geçmiş uzun tecrübeler, kanaatimize durmadan hak vermiştir."¹⁵⁵

Kıvılcımlı'nın Vatan Partisi yayınlarından çıkardığı kitaplarından birisi de takma ad olarak Dede Hande adını kullandığı "Soğan Ekmek Kongresi" dir.¹⁵⁶ Kitap hiciv formatında bir şiir deneme kitabıdır. Kıvılcımlı'nın bu kitabı daha sonra Sosyal İnsan Yayınları'nda çıkarılmıştır. Kitapta Kıvılcımlı, o günün sendikacılığını ince ince eleştirmiştir ve sendikal süreçle ilgili "Ucuzluk" başlıklı şiirinde şunları söylemiştir;

"işin ne?

Adı üstünde:

'teksitil'

Öyleyse... Haddini bil!

İleri, geri söyleme:

Kolay değil 'iktisadi gelişme'

'büyüklerimiz' gibi düşün.

Deme sabah, deme akşam

Deme gece, deme gün:

'gözlerimi kaparım,

Vazifemi yaparım!'

De.

Mademki dokumacısın,

Allah sana acısın.

Sen sade:

Eğir... Doku... Ör...

¹⁵⁵ Hikmet Kıvılcımlı, **Kuvayimilliyeciliğimiz (gerekçe)**, Vatan Partisi Yayınları, No: 2, İstanbul, 1957, 40 sayfa.

¹⁵⁶ Hikmet Kıvılcımlı, **Dede Hande: Soğan Ekmek Kongresi**.

Her şeyi Hoşgör.”¹⁵⁷

Kıvılcımlı'nın Vatan Partisi Yayınları olarak “Suat Şükrü” takma adıyla yayımladığı son kitabı: “Anayasa Teklifi” kitabıdır.¹⁵⁸

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Ord. Prof. Hüseyin Nail Kubalı¹⁵⁹ yeni bir Anayasa hazırlanması için siyasi partilere ve sorumluluk duyan vatandaşlara bir çağrı yayımladı. 11 Nisan 1956 günkü gazetelerde yayımlanan çağrıda Anayasa konusundaki görüşlerin Hüseyin Naili Kubalı'ya iletilmesi istendi. 15 Haziran 1956 tarihinde Kıvılcımlı, görüşlerini içeren bir anayasa teklifini Kubalı'ya iletti. Kıvılcımlı teklifle anayasayla ilgili tüm görüşlerini iletmış olur. Kıvılcımlı, 27 Mayıs İhtilali sonrası Milli Birlik Komitesi¹⁶⁰ üyelerine verilmek, halka kitap olarak dağıtılmak üzere 2 sayfalık bir sonsöz yazıp eklemiştir. Sonsözün sonunda kitapçığı Fakir Kunduracı oğlu Ali İhsan Kalmaz¹⁶¹, demiryolu işçisi oğlu Turan Emeksiz, demiryolu işçisi oğlu Nedim Pulatlara armağanlamayı “namusluluk borcu biliriz” diyerek 30 Nisan 1960 şehitlerine¹⁶² adanmıştır.

2.3. 1965-1971 Arasında Yayımlanan Eserleri

Kıvılcımlı'nın 1960 ile 1965 yılları arası yayımladığı herhangi bir kitaba rastlanmamıştır. Yeni yazacağı kitaplar için hazırlık yaptığı, en yoğun kitap yayımladığı dönem olarak 1965-1971 yılları arası söylenebilir.

---

¹⁵⁷ **Dr. Hikmet kıvılcımlı bütün eserleri 33**, İstanbul, s.9.

¹⁵⁸ Suat Şükrü: **Anayasa (Teklifi)**, Ankara, Temmuz 1960. 34 sayfa.

¹⁵⁹ **Hüseyin Naili Kubalı**: 1903 yılında Niğde'de doğdu. 1928 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. 1943'te profesörlüğe yükseldi. Türk hukuk tarihinin önemli isimlerinden birisidir. 1981 yılında vefat etti. (y.n.)

¹⁶⁰ **Milli Birlik Komitesi**: 27 Mayıs 1960 tarihinde Demokrat Parti hükümetini askeri darbe ile devirerek siyasî iktidarı ele alan ve sonradan başına Orgeneral Cemal Gürsel'in getirildiği Türk Silâhlı Kuvvetleri'ne mensup 38 kişilik bir gruptur. (y.n.)

¹⁶¹ **Ali İhsan Kalmaz**: 27 Mayıs darbesinde ölümler ide "hürriyet şehitleri" olarak kutsanmış naaşları Anıtkabir'e gömdürülmüş ve isimlerine çok sayıda okul gemi vb. kamusal alanlara verilerek ölümsüzleştirilmiştir 5 şehitten biridir. (y.n.)

¹⁶² **1960 Şehitleri**: 27 Mayıs Askeri Müdahalesinin hemen öncesinde ve sırasında hayatını kaybetmiş İstanbul'da ki iki kişi ve Ankara'da hayatını kaybeden 3 kişi müdahaleden sonra 27 Mayıs'ın ardından askeri yönetim tarafından “Hürriyet Şehitleri (1960 Şehitleri)” ilan edildiler.(y.n.)

Kıvılcımlı, 1965 Tarihsel Maddecilik Yayınları'nı,¹⁶³ 1967 yılında da Sosyalist gazetesini¹⁶⁴ çıkarmıştır.

Kıvılcımlı 1965 yılında Tarihsel Maddecilik Yayınları ile birikmiş olan eserlerini yayımlamaya başlamıştır. Yayınevinin ilk bastığı kitap: “Türkiye’de Kapitalizm’in Gelişimi”¹⁶⁵

Kıvılcımlı'nın Türkiye’de Kapitalizmin Gelişimi adlı kitabı 1930 başlarında yazdığı ve TKP Merkez Komitesi'ne sunduğu 9 Kitaplık YOL serisinin 2. Kitabı olan “Yakın Tarihten Birkaç Madde” eserinin genişletilmiş ve güncellenmiş halidir.

Kıvılcımlı, kitaba Kuran-ı Kerim'in Enfal Suresi 22. Ayeti ile başlamıştır; “İnne şerre devâbi ind’Allahi’summül-bûkmülleziyne lâ ya’kılûn! (Hiç şüphe yok ki ayaklarıyla yürüyenlerin Allah indinde en kötüsü aklını kullanmayıp sağır ve dilsiz kalan iki ayaklı hayvanlardır.)”

Kıvılcımlı önsözünde kitapla ilgili şunları anlatır: “Meselelerimiz en basit yurttaşın anlayabileceği kadar açık, duru ve belirli koymazsak, demokrasiye inancımız yapma olur. Anlaşılır konuşmanın ilk şartı, olayların diline uymaktır. Doktrinsiz akımlar: millet dertlerini üfürükçü gibi, ‘mernûş- debernûş-kefeştetayyuş’ duaları okumakla iyileştireceklerini sanıyorlar. Ama doktrin taslayan akımlarda; yabancı kitap sayfalarından kesilmiş reçeteleri ezberlemekle, millet hastalığını teşhis, hele tedavi etmeye kalkıştıkça, daha az ‘mutatabbip (hekimlik taslayan) düşmüyorlar. Dertlerimize gerçekten deva aranacaksa, ilkin toplumumuzun muayenesi: kendi ekonomik ve politik yapısı içinde, bütünüyle ve olduğu gibi yapılmalı; oradan varılacak sonuçlarla ortaya çıkacak hastalığın adı ne olursa olsun, teşhis ikirciksiz ortaya atılmalıdır.”¹⁶⁶

Tarihsel Maddecilik Yayınlarının 2. kitabı “Tarih-Devrim-Sosyalizm”¹⁶⁷ adıyla yayımlanmıştır. Kıvılcımlı'nın başarılarından biridir, Kıvılcımlı bir tarih tezi olarak

---

¹⁶³ **Tarihsel Maddecilik Yayınları:** Hikmet Kıvılcımlı'nın eserlerini basmak için kurduğu yayınevidir. (y.n.)

¹⁶⁴ **Sosyalist** gazetesi: 1967-1971 yılları arasında Hikmet Kıvılcımlı tarafından kurulmuştur. Dönemin koşullarına dair yazılar yayımlanmıştır. (y.n.)

¹⁶⁵ Hikmet Kıvılcımlı, **Türkiye’de Kapitalizmin Gelişimi**, Cilt 1. İstanbul, 1965. 176 sayfa.

¹⁶⁶ Hikmet Kıvılcımlı, **Türkiye’de Kapitalizmin Gelişimi**. Tarih ve Devrim Yayınevi İstanbul 1974, s.11.

¹⁶⁷ Hikmet Kıvılcımlı, “**Tarih- Devrim- Sosyalizm**”. İstanbul, 1965. 266 sayfa.

yazdığı “Tarih-Devrim-Sosyalizm” kitabını yazmasının ana gerekçesini eserinin tez başlıklı ilk bölümlerinden birinde şöyle açıklar:

“Bugünkü Türkiye’yi anlamak için; onun, dün içinden çıktığı (daha doğrusu bir türlü içinden çıkamadığı) Osmanlı tarihine inmek gerekti. Osmanlı tarihinin maddesine girince, onun İslam medeniyetinde bir “Rönesans” olduğu belirdi. İslam medeniyeti: Tıpkı Grek ve Roma Medeniyetleri gibi, Kent’ten (Citê’den) çıkmış Antika (Kadim) medeniyetlerden biriydi. İlk Sümer öncesinden (Protosümerlerden) İslam Medeniyeti’ne gelinceye deyin sıralanan antika medeniyetlerin hepsi de: Hem birbirlerinden aynı, hem birbirlerinin gayri olarak birbirlerinden çıkagelirlerken, hep aynı gidişi-süreci (proseyi) gösteriyorlar ve bir tek kanuna uyuyorlardı.

Günümüze deyin uzanmış bütün problemlerin: Sebep- sonuç zincirlemesi ile nasıl ta Protosümerlere dek dayanıp çıktığı dupduru anlaşılmadıkça, hiçbir somut (konkret) tarih olayı gereği gibi aydınlanamıyordu.”¹⁶⁸

Kıvılcımlı’nın Tarihsel Maddecilik Yayınları’ndan çıkan bir diğer kitabı “İkinci Kuvayımilliyeciliğimiz”¹⁶⁹ adıyla yayımlanmıştır. Kitap 27 Mayıs İhtilalcileri olan Milli Birlik Komitesi’ne karşı yazılmış iki mektuptan oluşmaktadır. Kıvılcımlı kitabın önsözünde iki açık mektubun önsözünde şöyle anlatmıştır:

“Demokrat Parti’nin Türkiye’ye Demokrasi, yani Türkiye halkına daha rahat bir yaşama getirmeyeceği belliydi. Çünkü onu karnında büyütüp nice umutlarla doğuran CHP ile iki usta cambaz gibi siyaset ipini karşılıklı paylaştıkları vakit ne oldukları anlaşılıyordu: “İki Ana” Parti (Başka hiçbir parti doğar doğmaz böyle “ana” sayılamamıştı.) arasındaki bütün dövüş: Kâr paylaşımı uğruna kopuyordu. CHP kârı 25 kişiye yedirmişti; DP 400 kişiye ulaştırmak istiyordu. Millete düşen, sanki ölümlerden ölüm beğenmekti: 25 kişi mi yiyecek, 400 kişi mi? Oyunu DP’ye verdi. Bir de ne görüyorsunuz? DP iktidarıyla birlikte: “kâr 25 kişinin değil neredeyse 2 buçuk kişinin, yani 3 kişinin milyoner olmasına yaradı.”... 1 Haziran 1960 tarihinde Vatan Partisinden 3 kişilik bir heyet, parti genel başkanlığının “birinci açık mektubu” Milli Birlik Komitesi’ne götürdü... Demek, “İkinci Kuvayımilliyeye” seferberliğini günün

¹⁶⁸ Hikmet Kıvılcımlı, **Tarih-Devrim-Sosyalizm**, Derleniş Yayınları, İstanbul 3.b., Ocak 2012 s.19.

¹⁶⁹ Hikmet Kıvılcımlı, “**İkinci Kuvayımilliyeciliğimiz M.B.K’ne iki açık mektup**”, İstanbul, Tarihsiz (1965), 64 sayfa.

*meselesi saymakla: Ne kendimizi, ne milleti yanıltmamıştık. Bu bakımdan birinci “Kuvayimilliyeciliğimiz” gerekçesiyle, ikinci Kuvayimilliyeciliğimiz anlayışını belirten açık mektubu yayımlamak, 28 yıl önce doğmamış, 10 yıl önce çocuk, 5 yıl önce dalgın delikanlı olan gençliğimize karşı bir borç ve hizmet bildik.”*¹⁷⁰

Hikmet Kıvılcımlı'nın Tarihsel Maddecilik Yayınları'ndan çıkan bir diğer kitabı da Tarih- Devrim- Sosyalizm Işığında: “İlkel Sosyalizmden Kapitalizme İlk Geçiş: İngiltere”¹⁷¹ kitabıdır.

Kitap Kıvılcımlı'nın tarih tezlerinin önemli kitaplarından biridir. Tarih-Devrim- Sosyalizm'in eserinin hemen arkasından yayımlanmıştır. Bu tezlerin başka bir çalışması ise “İlkel Sosyalizm'den Kapitalizme Son geçiş: Japonya” eseridir. Ancak eser; Kıvılcımlı'nın ölümünden çok sonra yayımlanabilmiştir.

Kıvılcımlı “İlk Geçiş: İngiltere” kitabına bir önsöz yazmamıştır fakat son sözünde kitapla ilgili bütün değerlendirmelerini şöyle yapmıştır: *“Tek başına barbarlık, hiçbir zaman tarihin biricik gücü olamaz. Son bir defa daha tekrarlayalım: (tarih + insan + teknik + coğrafya) üretici güçleri, ancak dördü birden göz önünde tutulurlarsa yeteri kadar izah edici olurlar. Tek başına barbarlığın (tarih + insan) üretici güçleri, tarihi yapmaya değil, yürütmeye yetseydi, medeniyetin henüz bir avuç sümer insanından başkasını dejenere edemediği ilk konağında, barbarlık taze ağadeli semirler le birlikte köle ekonomisini izafi hürriyetli serfliğe, oradan ücretli işçi tutan kapitalizme ulaştırıverirdi. Sümerlerin ardından kapitalizm başlayabilirdi. Sümerlerle kapitalizm arasında, her orijinal medeniyetin geliştirdiği yeni yeni (teknik coğrafya) üretici güçleri, insanlığın ilerleyişinde gittikçe yükselen basamakları yaratmasaydı batıdaki (tarih insan) üretici güçleri de tek başlarına kapitalizm yolunu açamazlardı. Babil'de, mısır'da, hint'te, çin'de, ilkel sosyalist toplum insanının (hür doğru eşit yiğit) iken (köle yalancı eşitsiz ödelek) olması, kullaşması batı'da da 'tekerrür' edebilirdi. Ancak (tarih insan) üretici güçlerinin desteği olmaksızın tek başına (teknik coğrafya) üretici güçlerinin yarattıkları ekonomi gelişimiyle toplumu nasıl bir türlü kapitalizme ve dolayısıyla sosyal devrimler çağına geçiremediğini belirtmek istedik. İlkel sosyalizm,*

¹⁷⁰ Hikmet Kıvılcımlı, “İkinci kuvayimilliyeciliğimiz“ (Milli Birlik Komitesi'ne İki Açık Mektup), Derleniş Yayınları, 2.b. İstanbul, Mart 2008, s.11-12-13-14-15.

¹⁷¹ Hikmet Kıvılcımlı, **Tarih- Devrim- Sosyalizm Işığında: İlkel Sosyalizmden Kapitalizme İlk Geçiş: İngiltere**, Tarihsel Maddecilik Yayınları, İstanbul, 1965, 119 Sayfa.

barbarlık kılığı altında tarihsel devrimler yaratarak, sosyal devrimlere vekillik ediyordu. Asil veya müvekkil olan bilimsel sosyalizm, insan varlığını ve bilincini sardıktan sonra, elbet vekile rol kalamaz. Ancak medeniyet başlar başlamaz bin bir işkenceyle yok edilmek istenen ilkel sosyalizm, insan ülküsünde hep 'altın çağı' olarak yaşadı; her sosyal çıkmazda tek kurtuluş bayrağı gibi dalgalandı; kapitalizmin tutunduğu siyasi hürriyete dahi temel oldu ve şimdi modern sosyalizmin gerçek güçlerine tarihin 7 bin yıl ötesinden el sallıyor.”... Başlangıçta insan vardı. Her insan, öteki insanla eşitti, sosyalistti. Bu iyi anlaşılmadıkça, öne sürülecek her düşünce ve davranış, yalan, korku ve köleliktir... Düşünce hürlüğüne bunca yer verişimiz 'materyalizmle bağdaşmazlık etmez mi? Her şeyimiz gibi materyalizmi de tersine çevirmeyelim. İlk düşünce maddenin en yücelmiş gücüdür. İnsanın hayvandan tek farkı, yapacağını işlemeden önce kafasında tasarlamasıdır. Sonra düşünce hürlüğü, yaşanan çağın öz gerçeklerinden kopmak, babil gerizlerini (lağım) milletin ruhuna serbestçe akıtmak, ölüleri hortlatıp kol gezdirmek değildir. Geçmiş, vaktiyle düşünülüp yapılmıştır. Yapılması gereken düşünce hürlüğü, yeniyi, ileriye, geleceği yaratmaktır. Geleceğin hür tasarısını öldüren millet, önce yerli, sonra yabancı kölesi olur. Köle, ölüden acıklıdır; ölen kurtulur, köle çeker.”¹⁷²

Kıvılcımlı'nın Tarihsel Maddecilik Yayınları'ndan çıkardığı bir diğer kitabı da “Kuvayimilliyeciliğimiz ve İkinci Kuvayimilliyeciliğimiz”¹⁷³ kitabıdır.

Kitap “Kuvayimilliyeciliğimiz ve İkinci Kuvayimilliyeciliğimiz” kitabının birleştirilmiş halidir.

Kıvılcımlı'nın Tarihsel Maddecilik Yayınları'ndan çıkan bir diğer kitabı “Karl Marks'ın Özel Dünya'sı”¹⁷⁴ kitabıdır.

Kıvılcımlı kitabın yayımlama gerekçesi olarak şöyle anlatır: “Şu etüdün özetini 1935 yılı Marksizm'in Bibliyoteği serisinde “Marks-Engels hayatları” adıyla yayımlamıştık. Basılandan elimizde tek nüsha yok. Geniş el yazmasının ancak kılıç

¹⁷² Hikmet Kıvılcımlı, **İlkel Sosyalizmden Kapitalizme İlk Geçiş**, Sosyal İnsan Yayınları, İstanbul, s.113-114-115-116.

¹⁷³ Hikmet Kıvılcımlı, **Kuvayimilliyeciliğimiz ve İkinci Kuvayimilliyeciliğimiz**, Tarihsiz (1965), (64+40) sayfa.

¹⁷⁴ Hikmet Kıvılcımlı, **Karl Marks'ın Özel Dünyası**, İstanbul, 1966, 160 sayfa.

artıkları kalmış. Gene hepsini bir arada çıkaramıyoruz. Marks'ı, böyle Engels'ten ve aksiyonundan ayırarak verdiğimiz için üzülererek özür dileriz.

Engels'in özel kişiliğini ayrı bir kitapta vereceğiz. Marks'la Engels'in buluştukları gündün beri ölümün dahi ayıramadığı birlik davranışlarını ayrı bir kitapta anlatacağız."¹⁷⁵

Kıvılcımlı'nın bir diğer kitabı da: "Uyarmak İçin Uyanmalı, Uyanmak İçin Uyanmalı- İşçi Partisi'ne Teklif"¹⁷⁶ kitabıdır.

Bu kitap Kıvılcımlı'nın sağken ikinci baskısını yaptığı nadir kitaplardan birisidir. Kıvılcımlı'nın bu yazısı Samsun'da Çaltı gazetesinde yayımlanan yazılarından birisidir. Yazının içeriği TİP'in¹⁷⁷ olumsuzluklarını eleştiren ve bu olumsuzluklardan kurtulması, gerçek bir proletarya partisi olabilmesi için nelerin yapılması gerektiğini teklifler biçiminde sunan bir yazıdır.

Kitaba Kıvılcımlı şöyle başlar: "*Türkiye'de sosyal konuları konuşmak yeni bir sıçrayış yaptı. Bir zaman kimsenin kafasından geçmeyen düşünce ve davranışlar, şimdi herkesin ağzında, radyo söylevlerinden "sokağa döküldü."* Hiç değilse milletini azıcık seven her akli erer Türk işçi sınıfı açısından yola çıkılmadıkça, hiçbir olumlu işin (yapılması şöyle dursun) doğru dürüst ortaya dahi konulmadığını az çok anladı. *Oktanlık*¹⁷⁸ *ırkçılarımız bile, dinlenilecek bir söz söyleyebilmek için "köylüler! İşçiler! Ağır sanayi vb."* Gibi eskiden suçladıkları düşüncelere başvuruyorlar."

Kıvılcımlı'nın bir diğer kitabı da Sadık Göksu takma adıyla yayımladığı "Türkçe'nin Üreme Yolları ve Dil Devrimciliğimiz"¹⁷⁹ kitabıdır.

1966 yılında dilbilimciler için Türkçe konulu bir yarışma açılır. Dilbilimci ve eğitimciler için yapılan bu yarışmaya Kıvılcımlı da "Türkçe'nin Üreme Yolları ve Dil

---

¹⁷⁵ Hikmet Kıvılcımlı, **Karl Marks'ın Özel Dünyası**.

¹⁷⁶ Hikmet Kıvılcımlı "Uyarmak İçin Uyanmalı, Uyanmak için Uyanmalı- İşçi Partisi'ne Teklif" İstanbul, 1966, 30+8 sayfa.

¹⁷⁷ **TİP**: Türkiye İşçi Partisi, 1961 yılında Türkiye'de kurulmuş siyasi partidir. TBMM'ye milletvekili seçtiren ilk sosyalist parti olmuştur. 1971 ve 1980 darbeleri sonrasında kapatılmıştır. 1988 yılında da TKP ile birleşmiştir. (y.n.)

¹⁷⁸ **Oktanlık**: Burada (sadak): Ok koymaya yarayan meşin torba, koruncak.

¹⁷⁹ Sadık Göksu, "**Türkçe'nin Üreme Yolları ve "Dil Devrimciliğimiz"**", İstanbul, 1966, 56 sayfa.

Devrimciliğimiz” adlı araştırmasıyla katılır. Başvurusunu kendi adıyla değil, felsefe öğretmeni Sadık Göksu adına yapar. Kitap 1980’de Eylül ayında Ankara’da Derleniş Yayınevi tarafından yeniden basılır. Son olarak 2011 yılında Sosyal İnsan Yayınları tarafından basıldı.

Kıvılcımlı kitabının giriş bölümünde şöyle bir değerlendirme yapmıştır:

“Aydın genç kuşağımız bir çıkmazın uçurumuna düşürülmüştür. Her türkün açıkça anlayacağı sözcükler kullanıldığında, gençlerin, ağızlarının tadı kaçırılmışça ekşidiğini görüyorsunuz. Öte yandan, uyduruk yazı dilinde başvursanız, her saat başı hangi gelişigüzel uyduruk ile karşılaşacağınızı bilmediğiniz için, anlaşma güçleşiyor. Almanya’da yaprak dergisini çıkaran gençlerden biri, bir dostumuza yazdığı mektupta durumdan şöyle yakınıyor: ‘acı olan durum şu ki, dili konuşma dilimize uygun olan bir yazı, içindeki fikirler ne olursa olsun ‘gerici’ yazı diye, daha okunmadan damgalanabiliyor. Genç ve kültürcü yazarlarımız, yazılarının sadece okunması için, bilhassa diğer yazarlarımız tarafından, tenkit ettiğimiz dili kullanmaya zorlanıyorlar.’

Bir dil, oturaklı terimleriyle, (locution verbiale) denilen söz gelimleri ile düşünceyi geliştirir. Dilin gelişimi için: düşünce yaratıcılığı ne denli gerekli ise; yaratıcı düşünce için de, işlek dil en az o denli gereklidir.

Bir toplumda, düşünceyi yok etmek mi istiyorsunuz? O toplumun dilini bozuk plâğa çevirin; ortada ne akıl kalır, ne fikir. Tarihsel gelişim üzerine sağlam bir fikre sahip olanların; nereden geldiğini pekiyi görebildiği gericilik temsilcisi bir habis ruh, türkçeyi toplum yapımızla ilişiksiz bir çorbaya çevirmekle, bilgini halka, aydınları birbirine ve toptan herkesi yaratıcı insan münasebetlerine ve emeğine düşman etmiş, yabancılaştırmıştır.

Hangi bahane ile harekete geçildiğini biliyoruz: gelişen her dil gibi Türkçe’de iki gidiş tutturmuş bulunuyor.

1- Türkçe içinden, birçok sözcük ve deyimler atılıyor. Buna dilin “arınması” deniyor. Bu olumsuz, ekşi gidiştir. 2-Türkçeye, birçok yerli, yabancı sözcükler ve deyimler sokuluyor. Buna Türkçenin zenginleştirilmesi adı veriliyor. Bu olumlu, artı gidiştir. Bunlar her dilde az çok olağandır. Ama Türkçeye gelince, arıtma işinde de, zenginleştirme işinde de, belirli, objektif, dilin kendi yapı disiplininden gelmiş prensiplerimiz yok. Her eli kalem tutan aydın, kendini uzman yerine koyduğunu bile

düşünmeksizin, beğenisine, sağduyusuna göre davranıyor. Türkçemiz, önüne gelenin, sırf yakıştırmayla sözcük uydurabildiği bir dil olmuştur. Türkçenin gelişimi, olağanüstü başıboş ve başıbozuk bırakılmıştır.”¹⁸⁰

Kıvılcımlı'nın bir diğer eseri Ararat Yayınevi'nden¹⁸¹ çıkan *Metafizik Sosyoloji Eleştirileri*¹⁸² kitabıdır.

Kitap 1970 yıllarına basılmış olmasına karşın, metin incelendiğinde 40'lı yılların başında yazılmış olduğu anlaşılmaktadır. Kıvılcımlı böyle bir kitabı yazmasının amacını önsözünde şöyle açıklamıştır.

“Bu yazı, okuyucuya bir dizi usturuplu sözler ezberletmeye kalkmayacaktır. Sosyoloji (toplumbilimi) denilen yeni bilim üzerine çok kısa, açık fikir vermeye çalışacaktır. Gelmiş geçmiş toplum kavramları, sosyoloji akımları ve okulları, aynı metodun ışığı altında gözden geçirilecektir. Ta ki okuyanın kendisi öne sürülmüş düşünceler üzerine kesin bir yargıya varabilirse...”

Taraf tutmamak, yalana yanlışa kavuk sallamaksa: emeğimiz tarafsız değildir. Bilimde tarafsızlık: olan olduğu gibi görünürken hiçbir korku, hiçbir önyargı ve önyargı altında kalmamaksa, emeğimiz iliklerine dek tarafsızdır.

Bize yarı sömürgeleşmiş Osmanlılıktan, kötünün kötüsü bir Avrupa yamanması (hayranlığı) armağan kaldı. Patriarkal (Babahan'ca) eğitimimiz, geri kalmanın verdiği altlık duyumuzla katışımca: yamanmamız tapınç kertesine ulaştı. Öyle ki, Avrupa'da büyük sayılmış kişinin yahut ün kazanmış akımın önünde eğilmemek, suç sayılıyor... Emeğimiz, bir bakıma: “-ey bilim! Senin adına ne cinayetler işleniyor” çığılığı olacaktır.

Bizce: çalım satmakla yahut ün yapmakla “otorite” olunmaz. “yetki”: gerçek olaya uygunluktan gelir. Alışkanlıklarımızı tedirgin etme pahasına da olsa, doğruyu gevelemeksizin söylemekten, eğriyi ölç alırcasına çürümekten çekinmemeliyiz.

¹⁸⁰ Hikmet Kıvılcımlı, *Türkçenin Üreme Yolları ve Dil Devrimciliğimiz*, Derleniş yayınları 3 Konya, 2.b., 1979, s.5-6.

¹⁸¹ **Ararat Yayınevi:** Yaşar Kemal ve Ramazan Yaşar tarafından 1967 yılında kurulan yayınevidir. Basılan kitap Yaşar Kemal'in İnce Memed romanıdır. (y.n.)

¹⁸² Hikmet Kıvılcımlı, *Metafizik Sosyoloji Eleştirileri*, Ararat Yayınevi, İstanbul, 1970, 188 Sayfa.

Bilmeyenleri şaşkına çevirmek için “parlak eser” dökürme çağı geçmiştir. Yazı: büyüücü muskası olmaktan çıkmalı, ulusal görevini başarmalıdır.”

Kıvılcımlı Ant Yayınları’ndan¹⁸³ da 27 Mayıs ve Yön Hareketi’nin Sınıfsal Eleştirisi¹⁸⁴ kitabını yayımlamıştır.

Kıvılcımlı, 27 Mayıs Müdahalesinin¹⁸⁵ ve Yön Hareketi’nin¹⁸⁶ bir değerlendirmesini yapmıştır. *“Kitaba TİP’in sahnede görülmediği 27 Mayıs ertesi (1961) günleri sorumlu aydınlara okunan, hayli ‘yönsüz’ ve densiz bir devletçilik mavalı patlak vermişti. O zaman, bir adsız sendika yayınları arasına eksik gedik sıkışıp yiten bu yazıcığt sözcüklerine dokunmaksızın yeni kuşağa sunmayı yersiz bulmadık.*

Bugün, dünyanın her yerinde sosyalizm, komünizme karşı alınmış bir tedbirdir; daha doğrusu, elçi müşavirliği yapan bir eski milli birlik üyemizin deyimiyle: ‘komünizme taşmayı önleyecek son bent’tir; herkesçe hoş görülen bir ‘ehveni şer: kötünün yeniği’dir. Ama bizim devletçiliğe kardırılan sosyalizm anlayışımızla, Batı’daki sosyalizm yapıları arasında, en az ortaçağla modern çağ arasındaki farklar kadar dağlar ve uçurumlar vardır. Batı’da sosyalist devletçilik, işverenin hesaphılığına dayanır; bizde “devletçi sosyalizm” bilerek veya bilmeyerek ortaçağın tartısız, darasız keyfilğini okşar. Boyuna unuturuz: Batı’da sosyalizm ne zaman, nasıl ve niçin doğdu?

Batı’da, derebeyi düzeni köklerinden yolundu. Ortaçağın antika ağaları yerine, yeni, sanayinin açtığı cihan pazarına ayak uydurup yontulmuş modern emlak sahipleri geçti. Derebeyliğin yıkılış ihtilalleri içinde silah arkadaşlığı yapılırken alevlenmiş halk ve işçi hareketleri önünde ansızın ürken işveren sınıfı, toplum içinde insanın insanı işletme ve sömürmesinin inceliklerini denemiş ortak aradı. Bu uğurda, tek başına dizginleyemediği sarsıntılarla her şeyi kaybetmektense, büyük arazi sahiplerine ‘kılıçlarının hakkı’ olan ‘irat: rant’ adlı ‘aslan payının tanıyıp uzlaşmaktan başka yol bulamadı. Üst sınıfların ekonomi temelinde yaptıkları bu irat- kâr paylaşımı, devlet ve siyaset alanlarında üleştikleri iş- bölümü ile perçinlendi. Modern ‘serbest rekabet’

---

¹⁸³ **Ant Yayınları:**

¹⁸⁴ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **27 Mayıs ve Yön Hareketinin Sınıfsal Eleştirisi**, İstanbul, Nisan 1970.

¹⁸⁵ **27 Mayıs Müdahalesi:** Türk Silahlı Kuvvetleri’nin 1960 yılında yönetime el koyması. (y.n.)

¹⁸⁶ **Yön Hareketi:** Yön dergisi çevresinde toplanarak 1960 sonrası sol siyasal hareket içerisinde tartışmalara katılarak Doğan Avcıoğlu ve Mümtaz Soysal’ın öncülük yaptığı hareket. (y.n.)

kanunlarına uygun 'hür parlamento' düzeni sağlandı. Bu esnek sıkıyönetim altında yalnız kalan, ekonomide işleyici kol, politikada vergi ve oy ödeyici kul durumuna giren işçi sınıfı, devlet dışında başının çaresine baktı. Ortaçağ toplumundan kendi saflarına ve çevresine düşmüş zümre ve tabakaların çeşitli insan ve temayüllerine göre bir sürü Sosyalizm'lere sarılmak yollarına girdi. Demek, Batı'da sosyalizm, devletin dışında ve karşısında doğdu. Devletçiliğe hâlâ, bir türlü, kolay kolay ısındırılmadı."¹⁸⁷

Kıvılcımlı Tarihsel Maddecilik Yayınları'ndan kitaplarını çıkarmaya devam etmiştir. Bu kitapların ilki: "Bilimsel Sosyalizmin Doğuşu (Marks.-Engels Çağı)"¹⁸⁸ kitabıdır.

Bilimsel sosyalizmin doğuşu eseri 1970 yılında yayımlanmıştır. Sosyalizmin doğuşu ve gelişimini anlatır. Gençliği ve halkı provokasyonlara karşı uymayı amaçlamıştır. Çıkışın Türkiye'de işçi sınıfıyla örgütleneceğini önermiştir. Kitabının bir bölümünde süreci şöyle açıklamıştır: "*Tarihçil Devrimlerde ne alt, ne üst hiçbir insanın dilemediği altüstlükler, insanların topuna rağmen patlak veriyordu. Sosyal Devrim'de, işini bilen bir sosyal sınıf, insan, dilediği değişikliği topluma dayatıyor ve tarihi kendi sosyal eğilimi yönünde yürütüyordu. Demek, topluma ve tarihe pekâlâ insanlar karşılabiliyorlardı. Sosyal Devrim insanüstü etkenler beklemiyordu. Sosyal devrime şeytan da, Allah da bir şey demiyordu. Az çok, insanın dediği oluyordu. Bu muazzam bir düşünce altüstlüğü idi. İşveren sınıfı iktidara gelir gelmez, kendi yarattığı gerek sosyal devrimden, gerekse düşünce devriminden ilkin kendisi ürktü. Karşısına, sosyal devrimde motor gibi kullandığı işçi sınıfı gelmek üzere büyük halkın yığınları dikilmişti. Madem insanoğlu kendi alınyazısını kendi gücüyle değiştirebiliyordu; işveren sınıfının derebeyliği devrişi, burjuva iktidarını kurması bunu ispatlıyordu. Şimdi, hâlâ sömürülen ve ezilen işçi sınıfı ve halk yığınları ne bekliyorlardı?"*

Dr. Hikmet Kıvılcımlı kitabının önsözünde şunları söylemiştir: "*Medeniyet (Uygarlık), Toplumun sınıflara bölünüşü ile başladı. Bir avuç ayrıcalıklı egemen sınıf, bütün zenginlikler gibi, madde varlarını düzenleyen bilimi de tekeline geçirdi. Uygarlıkta bilim var, sosyalizm yoktu. Uygarlıktan önceki toplum biçiminde sınıflar*

---

¹⁸⁷ Hikmet Kıvılcımlı, **27 Mayıs ve Yön Hareketinin Sınıfsal Eleştirisi**, İstanbul, Nisan 1970, s.7-8.

¹⁸⁸ Hikmet Kıvılcımlı, **Bilimsel Sosyalizmin Doğuşu (Marks-Engels Çağı)**, İstanbul, 1970, 180 Sayfa.

yok, sosyalizm vardı. Ama bilim de yoktu. Bilim, yazılı biçimde biriktirilmiş bilgi hazinesi idi. Yazı, ancak varlıkların birikimi hazineleştiğe, onları kayıt etmek zoru ile icat edildi. Böylece insanlığın çelişik alın yazısı, “Bilim ile Sosyalizmi binlerce yıl birbirinden ayırdı. Onun için, insanlık yedi bin yıldır sürüp gelen uygarlık boyunca, Osmanlı şairinin balıkları gibi yaşadı: “O Mahiler ki derya içerdik, deryayı bilmezler” (O deniz yaratıkları ki, denizin içindedirler, denizi bilmezler.) olduk. Deniz: Toplumdu, “Mahiler”: İnsanlardık. İçinde yaratılıp yaşadığımız toplumu bilmedik. Denizde balıktan beyinsiz - Toplumda insan, Egemen sınıfların (Efendilerin, beylerin) pek işlerine yaradı. Balık avlar gibi insan avlamak ne güzel şeydi.^{189,190}

Tarihsel Maddecilik Yayınları'nın ikinci kitabı “Oportünizm Nedir?”¹⁹¹ adıyla yayımlanmıştır.

“Oportünizm Nedir?” Aslında üç kitabın birincisi diye tanımlanabilir. Bu üçlünün ikinci kitabı “Halk Savaşı'nın Planları”, üçüncü kitabı da “Devrim Zorlaması, Demokratik Zortlama” adıyla yayımlanmıştır.

Kıvılcımlı “Oportünizm nedir?” kitabının yazılışını kitabın sunuş bölümünde şöyle anlatmıştır:

“Türkiye İşçi Sınıfı hepimizden er davrandı: Kılıcını ortaya attı. Her türlü “Devrimci” aydın gevezeliğine en kestirmeden keskin karşılığını bir vuruşta verdi. Artık sözün yeri kaldı mı?

Aşağıdaki eleştiriyi beş -altı ay önceden beri yazmış, yayımlama olanağını bekliyorduk... Türkiye İşçi Sınıfı üstüne, bilir bilmez pek çok spekülasyonlar (düşünce hava oyunları) yapıldı. Biz Türkiye'nin En eski Sosyalistleri, körün değneği gibi tek bir şey bellemiştik: ‘ Başta İşçi Sınıfımız gelmek üzere ‘: İkinci Kurtuluş Savaşı (İkinci Kuvayimilliyecilik) olacaktı. Yeni sosyalistlerimiz mutlak “ Yeni “ hele “Öztürk'çe” söz etmek için “ Hızlı” gitmeyi çok beğendiler. 27 Mayıs hepsinin gözlerini kamaştırmıştı. Soyut tartışmalar buradan doğdu.

---

¹⁹⁰ Hikmet Kıvılcımlı, **Bilimsel Sosyalizm Doğuşu**, Önsöz, Köxüz Yayınları.

¹⁹¹ Hikmet Kıvılcımlı, **Oportünizm Nedir?**, Tarihsel Maddecilik Yayınları, İstanbul, 1970, 121 Sayfa.

Türkiye İşçi Sınıfının subjektif şartlar mı, yoksa objektif şartları mı, tam mı değildi, eksik mi idi? Yahut Türkiye’de bir proletarya partisi değil, küçük burjuva partisi için bile önce “Filipincil Demokrasi” icazet verir miydi, yoksa ilkin “Demokratik Devrim” savaşı mı kazanılmıyordu? Gibi sürü sepet ulemalıklar almış yürümüştü. Kimi aydın gençler arasında neredeyse kan gövdeyi götürecekti.

Bu kitabın birinci ayırımında: oportünizm konusunu inceledik. Oportünizm: hem aşırı yalın, hem aşırı karmaşık , ‘ kıldan ince kılıçtan keskin ‘ bir sırat köprüsüdür. İnsan oportünizmin sağından çokça kaçayım derken, bakarsınız solundan yakasını ve paçasını kurtaramaz. Oportünizmi bütün momentleriyle, anlarıyla her yanından kavramak, ona göre uyanık yatmak şarttır. Yoksa aşırıca sağdan yakınam çabası farkına varılmaksızın insanı soldan ‘ kör kuyu ’ içine kaydırırır. ’¹⁹²

Tarihsel Maddecilik Yayınları’nın üçüncü kitabı “Anarşi Yok! Büyük Derleniş!”¹⁹³ Kitabıdır.

Kıvılcımlı bu kitabını sosyalist kesime yazmıştır. Sosyalistler arası tartışmalara katkı koymaya amaçlamıştır. Yazının yayımlanmasından sonra, sosyalistler arası tartışmalar yaşanmış ve sonunda ayrışmalar ortaya çıkmıştır.

Fuat Fegan, Kıvılcımlı Bibliyografyası’nda şu bilgiyi vermiştir: “Anarşi Yok! Büyük Derleniş!” Broşürü “çağrının yankıları” iç başlığını da taşımaktadır. Söz konusu “çağrı”, daha sonra tam metin olarak “çağrı” yı yapanlarca yayımlanmıştır. Bak. : “belgeler” , Aydınlık s. D. Sayı 27, Ocak 1971. S. 236-238. “çağrı” Ağustos 1970 tarihini taşıyor. “Anarşi Yok! Büyük Derleniş’te, Ağustos sonu ya da Eylül başlarında kaleme alınmış ve derhal broşür haline getirilmiştir.¹⁹⁴

Kıvılcımlı “Parola: Anarşi Yok! Büyük Derleniş” (ittifak) başlığında süreci şöyle değerlendirmiştir:

“Son kerteye dek kritik durumdayız. Solu sola, devrimciyi devrimciye, işçiyi işçiye, köylüyü köylüye, kırdırıyorlar. Suç tek yanlı değil. Bir elin sesi çıkmaz. Finans –

¹⁹² Hikmet Kıvılcımlı, **Oportünizm nedir? –Halk Savaşının Planları –Devrim Zorlaması Demokratik Zortlama**, 3.b., İstanbul, Ekim 2008.

¹⁹³ Hikmet Kıvılcımlı, **Anarşi yok! Büyük Derleniş!**, Tarihsel Maddecilik Yayınları, İstanbul, 1970, 30 Sayfa.

¹⁹⁴ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, 1.b., İstanbul, Ocak 1977, s.71.

kapital önünde sol devrimcilerimiz: İsrail önünde Arap devletlerine döndüler. Yuvarcıkların (mahfillerin) yağdırdıkları suçlamalar: kin'-den, dağınıklıktan, bozgun dan başka bir şey getirmez oldu.

Tartışmalar yavuz hırsızlığı kardı. Bastığı yerde ot bitirmemek cengizliği, yavrularını koruma telaşıyla çiğneyip öldüren şaşkın ördek kuluçkalığı aldı yürüdü. Nedir o Beyazıt kulesine çıkmış kundakçılıklar yahut bin kilometre uzaktan yıldırımlamalar? Herkes yanıldığını illa faşizmin zindanında mı öğrenecek?

Türkiye'nin sol cephesinde bir "uyaniş ihtilali" "dehşetli bir devrim lazım". Bir derleniş ihtilali gerek. Uyanış-derleniş-birleşim için bir yol ve bir de biçim teklif ediyoruz."

Dördüncü kitabı "Halk Savaşı'nın Planları"¹⁹⁵ ile yayımlandı. Oportünizm Nedir? Kitabının devamı niteliğindedir. 1970 yılında kitap yayımlandığında büyük tartışmaların yaşanmasına neden olmuştur. Kitabın içeriğinde Türkiye halkının örgütlenmesi ve yapılabilecekler anlatılmıştır. Toplumların nasıl örgütlendiklerinin ve nasıl örgütsüz bırakıldıkları anlatılmıştır.

Kıvılcımlı, kitabının giriş bölümünde Türkiye halkının örgütlenmesi başlığı ile süreci şöyle anlatmıştır:

"Modern çağda hiç kimsenin unutmaması gereken en büyük hakikat şudur: örgütsüz millet köle millettir! Tarih öncesi öğrenildikten sonra bu hakikat, büsbütün daha büyük anlam kazandı. İnsanlar sosyal örgütlülüklerini yitirdikleri günden beri ve yitirdikleri ölçüde köleleşmişlerdir. İlkel sosyalist toplumda bir tek insan yoktu ki, kan¹⁹⁶ örgütü dışında kalsın. Kan örgütü içinde yaşayan her kişi ise, hiç kimsece köle edilemez idi. Onun için, kan örgütünden dışarıya atılmak (batı ortaçağında aforoz edilmek, bizim Alevilikte boykota uğramak [düşkün konuma düşmek]) ölümden beter sayılırdı. Medeniyetin en büyük icadı: toplumda büyük çoğunluğu örgütsüz bırakmak yoluyla, köleleştirmek ve bir avuç azınlığı, tepeden tırnağa örgütleyip efendi imtiyazına

¹⁹⁵ Hikmet Kıvılcımlı, "Halk Savaşının Planları", Tarihsel Maddecilik Yayınları, İstanbul, 1970, 193 Sayfa.

¹⁹⁶ **Kan**: İlk insanlar sınıflara bölünmeden önce "kan" denilen örgütlere ayrılırlardı. O kan bir tek aşiret içinde herkesi içine alan kan kardeşlerinin belli sayıda örgütlüdür. Türkçedeki damar kanı da, ilk beylere verilen han adı da, o ilkel sosyalist insan örgütü olan Kan'dan gelir. (Hikmet Kıvılcımlı)

kavuşturmak oldu. “hürriyet” bayrağıyla yığınları peşine takıp derebeyliği deviren kapitalist sınıfı başka türlü davranmadı. Size istediğiniz hürriyeti en bol keseden her zaman verdi. Yeter ki, siz işveren sınıfı gibi teşkilatlanmayasınız. Bir yol da sizi örgütsüz bıraktı mıydı, artık işiniz bitikti. Dünyanın ve ahretin bütün hürriyetleri sizin olsun, ücret köleliğinin boyunduruğunu Zaloğlu Rüstem olsanız boynunuzdan çıkaramazsınız. Çünkü dağınksınız. Bir avuç teşkilatlı adam, sizi, teker teker, tavşan avlar gibi avlar. Kaplan olsanız, dilediği tuzağa düşürüp tutsak eder. Tek sözle, insanın insanı ezip sömürebilmesi, örgütsüz bırakabilmesi sayesinde olur. Türkiye halkının geri ülke sürüleri durumundan kurtulması, gerçekten, ünlü deyimiyle: “çağdaş uygarlık düzeyine” ulaşmış sahiden insan olması mı isteniyor? Bunun örgütlenmekten başka bir yolu yoktur. Örgütlenmemiş insanın insanlıkla ilgisi kopmuştur. Türkiye halkı içinde biricik kurtuluş yolu, adı ister “örgüt” olsun, ister “teşkilât” olsun bir derli topluluk içinde organlaşmaktır, organize olmaktır. Yoksa ne denirse densin... Halk köleliğin şu veya bu biçimi içinde zincirlenmiş kalacaktır. Halkın örgütlenmesi ne demektir? Gelişigüzel bir parti, herhangi bir sendika veya kooperatif içine sokulması mı? İşte bu nokta, hele bizde epey aydınlanmaya değer.¹⁹⁷

Tarihsel Maddecilik Yayınları'nın bir diğer kitabıda: “Devrim Zorlaması- Demokratik Zortlama”¹⁹⁸ kitabıdır.

Oportünizm Nedir? ve Halk Savaşı'nın Planları kitabının üçüncüsüdür. Milli Demokratik Devrim ve Mihri Belli¹⁹⁹ eleştirisi olarak ün kazanmıştır.

Kıvılcımlı, kitabının tüm bölümlerini ideolojik tartışmalara ayırmış bunu sosyalistler arası tartışmalarla gündeme getirmiş eleştirilerini kitabının sonunda şöyle tamamlamıştır: “Dünya ölçüsünde otorite olmuş düşünür ve davranırların teorik yazılarını ne denli çok iyi ezberler, hele tekrarlarlarsa, Türkiye ölçüsünde o denli büyük, yanılmaz teorici olabileceklerini umuyorlar. Aldanyorlar. Yalnız kendileri aldanmakla kalsalar, “yanılmaz papalıkları onlara helâl edilebilirdi. Ne yazık ki, o

---

¹⁹⁷ Hikmet Kıvılcımlı, **Oportünizm Nedir? –Halk Savaşının Planları –Devrim Zorlaması Demokratik Zortlama**, 3.b., İstanbul, Ekim 2008, s.141-142.

¹⁹⁸ Hikmet Kıvılcımlı, “**Devrim Zorlaması- Demokratik Zorlaması**”, İstanbul, Ekim 1970, 235 sayfa.

¹⁹⁹ **Mihri Belli**: 1915-2011 yılları arasında yaşamıştır. Türk Sol Hareketi'nin öncülerinden biri olarak kabul edilir. (y.n.)

skolastiği çevrelerine de yayarak, şimdiye kadarki kuşakların düştükleri çukura yeni kuşakları da düşürme istidadını körükliyorlar. Bu kadarı “aşırı” oluyor. Bilimcil sosyalizm için, teori, her şeyden önce, derebeyi skolastiği ile burjuva metafiziğini yok etmektir. Teori, her şeyden daha keskin diyalektik metot ve mantıktır. Teorinin diyalektiği elbet uluslararası bir değer olmaktadır. Ama uluslararası bir değer olmanın tek yolu da, her şeyden önce ulusal bir değer yaratmaktır. Kapitalizmde insanlık eşitsiz gelişim kanunu ile ayrı ulus gerçekliklerine parçalanmıştır. Onun için, her ülke, ötekilerinin yarattığı bütün teorik değerleri iyice sindirecektir. Ama bu, uluslararası teoriyi sindirim, teorinin yalnız bir kanadıdır. Öbür kanat, her ülkenin kendi sosyal or/j/nal/tes/nüe yatar. Bizde, bütün sosyalistlerimizin basamak basamak kendi çaplarında boyuna anarşistleşmeleri (otorite kırıcı megaloman disiplinsizlikleri) hep, yalnız derme çatma, çıraklıkta pişmemiş, uluslararası “teori” tek kanadı ile şahane uçuşlar yapmaya kalkışan acayip kuşlar oluşlarından ileri geliyor. Oysa bu aşama, kırk yıl öncede kalmalıydı. “cin olmadan adam çarpmak” modası artık geçmelidir. Yeraltı, dünyadan başka yıldız değildir”.²⁰⁰ Diyerek tamamlamıştır.

Tarihsel Maddecilik Yayınları, Marks- Engels Hayatları, Uyarmak İçin Uyanmalı, Uyanmak İçin Uyarmalı ve Vatan Partisi Tüzüğü ve Programı, adlı kitaplarını “İşçi Sınıfı Partisi nedir?” Adı altında tekrar yayımladı.

Hikmet Kıvılcımlı'nın Kasım 1970'te Ekim Yayınları'nın Toplum Biçimlerinin Gelişimi²⁰¹ adıyla yayımlandı.

“Toplum Biçimlerinin Gelişimi” kitabı Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın yaşarken basılan en son kitabıdır. Aynı zamanda da kendi kurup yönettiği yayınevlerinden çıkmayan üçüncü kitabıdır.

Kıvılcımlı'nın tüm yaşamında üzerine kurduğu düşüncelerini tarih tezi diye tanımlayabiliriz.

Toplum biçimlerinin gelişimi eseri yaşamını harcadığı tarih tezinin Karl Marks'ın antik tarihle ilgili notlarıyla karşılaştırılmasıdır.

---

²⁰⁰ Hikmet Kıvılcımlı, **Oportünizm Nedir? –Halk Savaşının Planları –Devrim Zorlaması Demokratik Zortlama**, 3.b., İstanbul, Ekim 2008, s.563-564.

²⁰¹ Hikmet Kıvılcımlı, **Toplum Biçimlerinin Gelişimi**, Ekim Yayınevi, Ankara, Kasım 1970.

Kıvılcımlı, “Toplum Biçimlerinin Gelişimi” kitabına yazdığı önsöz anıtsal niteliktedir. Noktasına virgülüne dokunmadan bu anıtsal giriş bölümünü tezimize almayı bir sorumluluk saydık. Önsöz şöyledir:

“Marks'ın ve Engels'in birinci özellikleri softalığa dayanamayışlarıdır. Uzun tecrübelerden sonra biraz da şaşarak bir şey öğren ve Engels'in birinci davranışları softa Marksistlerden yaka silkişleridir. Marks ve Engels'ten sonra gelip de Marksizm softası olmamak çok güç şey. Çünkü Marks ve Engels kertesinde hiç kimse hayatının tümünü kıyasıya araştırmalara ve dövüşmelere verememiştir. Bu iki insan, kendi çağlarına gelinceye dek, hiçbir düşünürün ve devrimcinin yapamadığını yaptılar, insanlık kültürünün paramparça ve tepesi taklak duran ulu ehamını [piramidini] tabanı üzerine oturtular. Teori ile pratiğin, birlikte ve tümüyle, bütünlüğünü yarattılar. Bu muazzam işi tek iki insan başarabilirdi. Antik çağda olsalar yaptıklarına muhakkak mucize denecekti. Her mucizeyi gösteren insan, Marks ve Engels'e gelinceye dek, insanüstü bir varlık sayıldı, tanrının seçkini, peygamber oldu. Tarihte Marks ve Engels ilk defa bütün mucizelerin insan yarattığı olduğunu ispatladılar. Bunu yapmakla da kendi emeklerinin insancıl çabadan başka bir şey olmadığını gösterdiler. Mucizeleri buydu. Onların, bu düşünce keşfini başardıktan sonra kalkıp da kendilerini tanrılaştırmaları yahut peygamberleştirmeleri olamazdı, böyle bir durum bütün yaptıklarını elleriyle yıkmaları olurdu. Onun için ne düşüncede ve ne de davranışta küçülmediler. Tanrıyı da peygamberi de içlerinde buldular ve duydular. Yaratıcılığı ve yaratıcılığın ortalığa yayılışını ve elçiliğini en yüce kertesıyla düşünce ve davranışlarında yankılattılar. Marks'tan ve Engels'ten sonra çok Marksistler geldi. Onların yaratıcılık (tanrıçılık) ve elçilik (resalet) düzeyine bütün ölçütleriyle çıkabilmiş, ancak ne yazık ki yeterince yaşayamamış olan, tek kişi Lenin'dir. Onun için Lenin dışında sayıları yüzbinleri aşan Marksistler, Marks'ı her zaman çok geç ve çok güç olarak anladılar. O yüzden eksik anladılar. Marks ve Engels'in hem eşsiz kültür yükünü ruhlarında bulamayanlar, hem eşsiz savaşımlı davranışlarını bedenlerine yükleyemeyenler Marksist geçinmişlerdir. İster istemez softa kaldılar. Bir insan softa ise, Marksist veya medreseli olması pek fark etmez. Marksizm, evrenin en dokunulmaz keskinlikte diyalektiklidir. O, ham ruhun ve ödlele davranışın kompleksli kişisi çapına indirilemez. İndirilirse Marksizm skolastiğe çevrilmekten kurtulamaz. Skolastik Marksistler 'in boyutları başka türlüüne elvermez. Marks ve Engels'ten sonra dün, bugün piyasayı tutmuş “büyük” Marksistlerin başlarına gelen hep bu sakıncadır. En az

Marks ve Engels kadar, bütünüyle gelmiş geçmiş insan kültürünü düşünce dağarcıklarında sentezleştiremezler; en az Marks ve Engels kadar davranış işkencelerine seve seve göğüs gerip katlanamamışlardır. Böyle kimselerin bilimsel sosyalistlikten, Marksistlikten kolayca ve rahatça bahsedebilmesi çok görüldü. Yeryüzünde işçi sınıfının ve insanlığın başına yağdırılan teorik ve pratik felaketlerin baş kaynağı öyle kişiler oldu. Ne var ki, anlatmaya çalıştığımız gibi, bu durum kaçınılmazdı. Toplum için Allahlar, tanrılar tarih öncesinde kalmıştı. Peygamberler, yalvaçlar Hazreti Muhammed'in pek yerinde belirttiği gibi, kendisiyle birlikte sona ermişti. Sınıflı toplum, çıkarıcılığı ve çıkarıcılıkta ustalaşıp uzmanlaşmayı insan türünün iliklerine dek işlemişti. Sınıflı toplumda kimse, Marks'ın ve Engels'in değerinde olsa bile, onların katlandıklarına katlanamazdı. Kimse, yaşantısını düşüncesine peygamberce kurban edemezdi. Öyleyken, ortaya gene de bir Marks ve bir Engels çıkabiliyorsa şükredelim. Birinci cihan savaşı patlamasaydı, Lenin bile Batı Avrupa'nın kültüre boğulmuş vurdumduymaz şehir izbelerinde, kâinatı beğenmeyen dik kafalı bir nihilist damgasını yer, şeytanın bile duymadığı köşesinde toz olup giderdi.

Marks bizden tapınç konusu olmayı değil, anlaşılmayı bekledi ve bekliyor. Daha doğrusu, Marks bizden hiçbir şey beklemiyor. Marks hiç kimseden hiçbir şey beklemedi, kendisi için... Ancak, şu insan denilen yaratığın sınıflı toplum medeniyetiyle uğratıldığı onmaz kurnaz hayvanlıktan kurtulmasını pek candan istedi. O istek uğruna kendisini verdi. Kendinden sonra gelenler de Marks'tan her şeyi, hatta geleceklerin buluşlarını isteyememelidirler. Antik tarihte, ölü parçacılıktan üstün, dinamik bir bütünlük bulunduğu yüzyıldan beri sezilmişti. O sezi ile yazılmış araştırmaların bir bölümünü, tarih, devrim, sosyalizm ve ilh. Kitaplarını, ancak 1965 yılı yayımlama fırsatını bulduk. Beklenebileceği gibi orada konulan tarih tezi bir zindan kuyusunun duvarına vurulmuş yumruğa benzedi. Yankısız kaldı, emperyalizm çağına girmiş kapitalizmin her sosyal araştırmayı kültür kargaşalığına getirerek baltalayan kasıtlı körlüğünden ve sağırlığından daha olağanı aranamazdı. Onun skleroza uğramış çökkün beyninden başka tepki beklenemezdi. Tarih tezini sosyalist dünya da olmamış saydı. İktidara gelmiş bir sosyalist düzenin kendine göre ideolojik yeterliği vardı. Lenin'in değil, Marks'ın bıraktığı yerden daha ileriye gitmek bir ihtiyaç olmuyor, tersine ürküntü yaratıyordu. Böylece, Marksizm kertesinde diyalektik bir doktrin, öğrencileri önüne konulmuş ve ezberlenmiş kalıyordu. Geliştirilmeyi bekleyen teorik ve pratik problemlerle mi karşılaşılıyor? Kendi kendisine yeterli bir dogmatizm, otorite

arıyordu. Objektif gerçeklikler ve somut araştırma sentezleri dışında otorite sırf mevki, rütbe veya tanınmışlık, ün yahut geçerli poz takınmak anlamına geliyordu. Böyle bir otorite taslayışı, skolastik dışında her tepkiye engel oldu.

Acı da olsa görmezlikten gelinemez. Sosyalist teorisyenler ekonomik, politik ve edebi otorite dışına çıkamaz hale geldiler. Dogmatizmin kaçınılmaz beyin kireçleşmesi başlamıştı. Marks'ın bir konu üzerine söyledikleri varsa, ne âlâ. O sözler, metinlere oldukça sadık kalınmaya çalışılarak, aktarılıyordu. Eğitim görmüş işlek medrese bilgini çabaları tatlı tatlı döktürülüyordu. Marks o konuda söylenilmemiş bir nokta görüp ileride araştırmayı mı not etmişti? O notun anlamını bile tartışmak kutsallığa aykırı tutuluyordu. Sırf sözde Marksizm'in yanılmazlığını ispatlamak erdemi ağır basıyordu. Bu erdem bir patrik latası gibi sırtlara giyilerek, sarsılmaz büyüklüklerle susuluyordu. Marks'ın antik tarih konusundaki araştırmaları, bütün teorik derinliğine rağmen, tamamlanmamış bir eserdir. O zamanki verilerle tamamlanabilmesine de olanak yoktu. Bu yüzden, Marks gibi, Engels de yayımlamak istemedi. Kautskilerden ise böyle bir şey zaten beklenemezdi. Üstünden yüz yıla yakın zaman geçtikten sonra, tam da evrenin yüzünü değiştiren Stalingrad savaşının kızılca kıyametleri ortasında bu araştırmalarla kim uğraşacaktı? Sovyet bilginlerinin her sosyal araştırması, en demokrat ve hürriyeti seçmiş batı dünyası için içinden yedi başlı ejderha fıskırarak bir kapalı kutu idi. Marks'ın Grundrisse incelemesi üzerine bir Sovyet araştırması varsa bile duyulamazdı. Hele Türkiye kendi kömür perdesi ardında saklambaç oynamaktan, demir perde arkasını işitmeye vakit bulamazdı. Batı'nın sosyal bilimler alanında oynadığı bu “görmek istemeyen körlük” rolü, sahici körlükten daha aşırıca görmezlikler yaratıyordu. Batı, Toynbee ayarında Entelijans Servis'in doğucul sosyalizm sektörünü yaratmıştı. O sektörde teorisyen geçinen burjuva ideologlarına rahatça at oynatacakları bomboş alanlar bırakılmıştı. Bizim, “Mister Toynbee tarih bilimini altüst ediyor” eleştirimiz, o köpeksiz köyde değneksiz gezenlere karşı deneme idi. Birkaç edebiyatçı bu denemeyi şöyle okuyup geçti. İçlerinden o denemenin lanetlenip unutulacağını düşünen birisi, denemede yazılanları anlayabildiği kadar biçimsizleştirerek eşine dostuna, hatta üniversitemizin bilginlerine kendi orijinal buluşları diye, ucuz pahalı, toptan perakende satmakla yetindi. Böylece antik tarih üzerine açılan her problem ölü noktada örtbas edildi. Bu nokta mezara çevrildi. Bu mezarın kapıları İkinci Cihan Savaşı'ndan sonra ansızın açıldı. İçinden hiç umulmadık canlılıkta geri kalmış ülkelerin akıncı eğilimleri fırladı. Bunlar Çin'den Afrika'ya,

Küba'ya dek antiklik ve egzotiklikten başka değerlerine metelik verilmeyen yeryüzü ülkeleriydi.

Geri ülkeler, klâsik burjuva mukaddes ve muazzez “kişi mülkiyeti” prensibine metelik vermeksizin, doğru sosyalizme akın etmişlerdi. Avrupa yeni bir “ulusların göçü”ne uğramışa döndü. Hayat gibi kültürün de bütün değerleri sarsıldı. Avrupa, yeryüzünün beş yüzyıllık “özel teşebbüs” cennetiydi. “hürriyet için hürriyet” aşığı geçiniyordu. Oysa, batılı kapitalizm sürülerinin dışında, 7 bin yıllık antik tarihi doldurmuş, kaçınılmaz bir dünya yatıyordu. Geri ülkeler o dünyanın ölmezliğini güneşin altına çıkarıyorlardı. Ayaklanıyorlar, şahlıyorlar, sosyalistleşiyorlardı. Bu neydi? Soruya karşılık Çin'den Mısır'a, Cezayir'den Küba'ya dek bir davranış çıkmıştı. Tümüyle sömürge ve yarı sömürge yığınları sosyalizme geçiyorlardı. Ancak, zenginliğe boğulan Avrupa'nın kuşa döndürülmüş sosyalizmine benzemeyen bir olaydı bu. Fukaralıkla bunalmış geri ülkelerin beklenmedik zaferleri sosyalizm kazancına giriyordu. Batı dünyasının sağlı sollu bilginleri gözlerini fal taşı gibi açtılar. Marksizm'e içten inanmış, batılı sol düşünürler vardı. Sömürgeleler dünyasındaki gidişin sırrını aramaya koyuldular. Marksizm metinlerinde üzerine oturtulmuş bir işaret bulunup bulunmadığına eğildiler. Samimi idiler. Müslüman kişiler, uçağı ve radyoyu Kur'an ayetlerinde daha önceden belirtilmiş görmüyorlar mıydı? Kimi Marksistler de, o saf ve iyimser düşünüş ile Marks'ın dışında “hakikat” bulunamayacağına inanmışlardı. Hakikati buldular. Marks'ın ikinci cihan savaşı ortasında gürültüye gelmiş Grundrisse (kapitalizm öncesinde mülkiyet biçimleri) yazısı ortada idi. Orada, doğulu ve Asyalı bir üretim ve mülkiyet biçimi konu ediliyordu. Şimdiki Doğu Asyalılar dünyanın altını üstüne getirecek atılışa kalkmışlardı. Onları anlamak için Marks'ı okumalıydı.

Marks'ın Grundrisse'si ilkin İngilizce 'ye (1965 yılı) çevrildi. Aynı yılın mayıs ayında Fransız Maurice Godelier, “Asyalı üretim tarzı” üzerine Cezayir olayını yerleştirmeye çalıştı. Türkiye'de “Tarih, Devrim, Sosyalizm” ve “İlkel Sosyalizmden Kapitalizme İlk Geçiş: İngiltere” kitapları, Avrupa'da olanları bilmeksizin 1964 kışında matbaaya verildi. 1965 baharında basımı biterek piyasaya çıktı. Türkiye'mizde özellikle solcu veya sosyalist, hatta koyu Marksist olan kişilerimizin bir güzel huyları vardır. Dünyanın yedi iklim dört bucağında, okyanusun derin diplerinde bir ufacık batılı düşünce işittiler mi yeryüzünün en coşkun heyecanı ile onu kamuoyuna sunarlar. Batıdaki yazıları Türkçeye çevirmek için can atarlar. Türkiye'de kendi içlerinden biri aynı konuları işlemişse, yüzüne karşı “vallahi bilmem” derler, ardından katıla katıla

değilse bıyık altından gülerler. Gün, 1967 yılının 10. Ayı. Beyoğlu'ndaki kitapçı İskra dergisini getirtmiş. Fransız marksologları orada Grundrisse'yi yayımlamışlar. Dürüstçe, olduğu gibi metni vermiyorlar. Kimi yerlerini atmışlar. Kimi cümlelerini paşa keyifleri öyle dilediği için sulandırmışlar. Demek Marks'ı böyle aktarış marksologluğun şanıdanmış. Marks'ın bir ömür koyu kan kusarca savaşıarak edindiği düşüncelerine bir saygısızlık sayılabilir bu isea tercümesi. Gene de onu elimizden atamıyoruz. Bir de İngilizcesi var. O daha dikkatlice, İngilizce ve Fransızca'yı çetrefil yerlerde karşılaştırmaya gittik. Aşağıda, 1858 yılı yazılmış Grundrisse'yi 1965 yılı yayımlanabilmiş tarih tezimiz açısından yorumlamayı deniyoruz. İlk karşımıza çıkacak tepkiyi biliyoruz. Türkiye gibi horoz ötmez, gün batmaz bir ülkede, ne idüğü belirsiz bir adı işitilmedik kişi tarih tezi uydurmuş. Şimdi de tezini Marks'la karşılaştırıyor. Bu ne cüret? Kendini beğenmenin gülünçlüğü ilh... Kendimize diyalektik materyalistçe düşünme görevini ve hakkını yasaklamaya kırk yıldır katlanamadık. Batılı veya doğulu büyük Marksist otoritelerin bu konuda ne diyeceklerini öğrenmek isterdik. Onlarsa, pek küçük ve geri ülkelerde, olaylar dururken, düşünceleri ele alıp uğraşmaya vakitleri yok. Onun için, dünyamızın bir sapa bucağında çalışmakla yaşamaktan başka bir suç işlemediğimizi sanıyoruz. Biz araştırmamızı bitirdiğimiz gün Grundrisse Türkçeye çevrildi. Ne var ki, Grundrisse'de tezimizi değiştirmeye yol açacak bir tek satır görmedik. Grundrisse'yi Türkçeye çeviren şöyle bir cümle yazmış: "diyalektik metodu Marks, yalnız kapitalizmin değil, insanlık tarihinin bütün dönemlerinin tahlilinde uygulamıştır." bu cümlede iki yanlı göze çarpıyor: 1- önce, Marks, diyalektik metodu, bütünüyle kapitalizm üzerinde uyguladığı kadar, bütün tarihe uygulayacak vakit bulamamıştır. Bu hakikati Marksistler 'in yalanlamaları neye yarar? İslamlık 'ta "içtihat kapısı kapanmıştır" diyen bir softalık vardır. Büyük mezhep kurucularından sonra yeni hiçbir şey söylenemeyeceği anlamına gelir. Böyle bir anlayışı Grundrisse'nin kendisi kabul etmiyor. Marks şöyle notlar koymuştur: "bütün bunlar üzerine, daha ayrıntılı ve daha derinleştirilmiş olarak, yeniden dönülmelidir." Türkçe tercümesinde bu anlam biraz gölgelendirilmiş. Nitekim metin içinde de tercüme gölgeleri ara sıra yanlış, hatta ters anlam karanlıklarına dek düşmüş. 2- Marks "insanlık tarihinin bütün dönemlerine" diyalektiği uygulayamazdı da. Erken ölüşü bir yana, sağlığında Morgan'ın tarih öncesini bile yorumlamaya yetişemezdi. O zamandan beri arkeoloji ve benzeri bilimler henüz "insanlık tarihinin bütün dönemlerini" ancak açıklamaya çalışabiliyor. Sermayenin kişicil mülkiyeti, hangisi ortak mülkiyet

biçimlerinden nasıl doğdu? Grundrisse, yalnızca bunu inceler, bütün tarih dönemlerine o açıdan bakar.

Marks'ın Grundrisse'yi kaleme aldığı günler Irak, Mısır, Hint, Çin medeniyetlerinin kadim köklerinde kentin oynadığı ana rolü belirtecek materyal yetersizdi. Ne var ki, bugün o konuda ortaya çıkmış yeni elemanları yok saymak, en azından tarihçil maddeciliğe karşı (Marks'ın da, Engels'in de en öğrendikleri) ikiyüzlüce bir dalkavukluk yapmak olur. Diyalektik maddeciliği medrese skolastiği ile karıştırmayan her araştırmacı, olaylara göz yumamaz. Marks'ın 1858 yılı belirttiği ortak mülkiyet karakteristikleri gerçek değil midir? Yerden göğe dek gerçekliğin ta kendisidir. Ancak, bu karakteristiklerin gölgeli yerleri Marks'ın kendi eliyle koyduğu notlarda okunuyor. Marks'ın da, ondan sonra Engels'in de yaşadıkları sürece Grundrisse'yi yayımlamamış olmaları o bakımdan düşündürücüdür. Bu iki insan, o dâhiyane incelemelerdeki derinliğe rağmen, eksik bir şeylerin saklandığını sezmiş gibidirler. Açıklamış olalım. Türkiye, “obscurantisme” denilen bir orta çağ artığı bilim ve bilinç yasağcılığına değnekçilik edenler ülkesidir. İlk defa 1939-1942 yılları 1100 sahifelik iki cilt olarak Moskova'da yayımlanan ve 1953 yılı tıpkıbasımı (Berlin, Dietz) yapılan Grundrisse'nin aslı bir türlü elimize geçemedi. Ancak 1966 yılı Fransası'nın “uygulamalı ekonomi bilimi enstitüsü” (isea) tarafından epey senli benli “marksolog”ca yapılmış tercümesi (camilerse de l. İsea, aut 1966) 1967 Ekiminde geldi. O tarihe dek, Grundrisse erüdisyon [kitabı bilgi] kırkambarında muska gibi saklanmışa benziyor. Üzerinde yayımlanmış (herhalde batı ölçüsünde) üç etüt anılıyor:

- 1. E.J. Hobsbawm'un yazdığı girişi ile 1964 yılı, “pre capilalist economic formations” bölümü İngilizce'ye çevriliyor. (Lawrence and Wishart, London). Aynı metin, 1965 yılı Jack Cohen tarafından New York'ta International Publishers'da yayımlanıyor.*
- 2. Fransız Maurice Gaudelier 1965 Mayıs'ı “yeni zamanlar” dergisinde, “la notion de mode de production asiatique” adıyla bir etüt yapıyor, bu etüt hemen Türkçeye çevriliyor. Maksat, 1965 yılı başında yayımlanan “tarih, devrim, sosyalizm” araştırmamızı Marks'tan “habersiz” ve “modası geçmiş” bir çaba gibi göstermekmiş. Aslında Gaudelier'nin yazısı, Marks'ı ve açtığı çığırları anlamaksızın, yalnız “Asya-tipi üretim” deyimini klişeleştirmekle kalmış, iyi dilekli ama dar görüşlü bir “üstada sadık*

öğrenci” denemesidir. Türkçede yayımlandığı gün eleştirisi yapıldı, fakat basılmadı.

- Bir de 1966 yılı 2 no'lu “revista de philosophie” dergisinde (Bükreş) “Asyatik üretim tarzının varlığı üzerine” adı ile i. Natansolin ve n. Simion'un yayını olmuş. Görmedik. Bildiğimiz bir yan var. Grundrisse'de yapılan derin araştırma, Marksizm arşivleri çerçevesinde aceleyle getirilerek incelenirse, orada Marks'ın söylediklerini anlamak, hele aydınlatmak şöyle dursun, yanlış yorumlara dek düşülebilir. Çünkü, Marks'ın yazısını, Marks'ın işlediği elemanlar içinde sınırlı kaldıkça, Marks'tan daha iyi ele alabilecek kimse tasavvur edilemez. Ancak Marks'tan sonra sosyal bilimlerin getirdikleri yığınla yeni olaylar tüm harman edilerek yapılacak, yılları tutan sistemli bir araştırma belki Grundrisse'nin açtığı çığırdan bir adım ileri gidilmesine yarayabilir.*

“Tarih, Devrim, Sosyalizm” ile “İlkel Sosyalizmden Kapitalizme İlk Geçiş: İngiltere” adlı iki kitapla, onlarca (hatta kırk) yıllık bir araştırmanın tarih tezini bu amaçla özetlemeye çalıştık.”

2.4. Kıvılcımlı'nın Ölümünden Sonra Yayımlanmış Eserleri

Hikmet Kıvılcımlı, yaşamı boyunca yazdıklarının tamamını kitaba dönüştüremedi. Kimi el yazması kimi daktilo ile yazılmış eserleri yurtdışına kaçmak zorunda kaldığında, bir kısmını yanında götürebildi, bir kısmı da Türkiye'deki arkadaşlarının yanında kaldı. Bu yazdıkları 1971 sonrası 1974'e kadar bir kısmı yayımlanabildi. Bu yayımlanan ilk kitaplardan birisi Ali Kızılırmak takma adıyla Odak Yayınları'ndan “Bilimde ve Felsefede Diyalektik Nedir?”²⁰² adı ile yayımlanmıştır.

Kıvılcımlı, kitabın önsözünde şöyle bir değerlendirme yapmıştır: diyalektik görüş genel olarak bir “evrene bakış” ve özellikle “topluma bakış”tır. Onun için, modern diyalektik, evren ölçüsünde gelişirken bir sosyal doktrinin tuttuğu yol, yani metot ve

---

²⁰² Ali Kızılırmak, **Bilimde ve Felsefede Diyalektik Nedir?**, Odak Yayınları, Ankara, Aralık 1973, 65 sayfa (2. Baskı: Mart 1974. 3.Baskı: Nisan 1976).

mantıktır. Toplumun manevi, maddi tüm kuruluş, işleyiş ve gidişinde diyalektik bakış genel ve özel görüşlü bir doktrin yarattı: ona “tarihi maddecilik” denildi.²⁰³

Kıvılcımlı'nın kitapları 1974 yılında “Derleniş Yayınları” tarafından basılmaya başlandı. Bu kitaplar Berlin’de yayımlandı. Bu yayımlanan kitapların ilki “Üretim Nedir?”²⁰⁴ Adıyla yayımlandı.

Kitap anlaşılmayan temel konu, üretim nedir? Basit yeniden- üretim, kapitalist üretim yordamı, kapitalizm ile prekapitalizmin uzlaşmaz zıtlığı ve prekapitalizmin ve kapitalizmin kaynaşması ana başlıklarından oluşmaktadır.

Kıvılcımlı, kitabının kapitalist üretim yordamının bir bölümünde şöyle değerlendirmiştir: “...böylece kapitalist daha anasından doğduğu gün, sahteliği paçalarından sızan bir kişi mülkiyeti uğruna kelleler uçurur. Hayatta ilk adımı atar atmaz, en başta kendi omuzdaşları gelmek üzere, bütün kapitalistler, o iğreti ve yapmalığı kutsallaştırmakla bir türlü örtülemeyen kapitalist mülkiyetini kökünden kazıtmaktadırlar. Bütün uğraşları birbirlerini yemektir. Ve en sonunda, 20. Yüzyıla girerken, bir şeyi fark ederler. Daha fazla birbirlerini yerlerse, ortada kapitalist kalmayacağını anlarlar. Bu sefer serbest rekabeti inkâr edip, tekelciliğe başvururlar. Ama o tekelcilik de tek tek kapitalistlerin yerine toptan kapitalist gruplarının birbirlerini daha devleşmiş ejderhalar gibi yiyip yutmalarına yol açar. Görüyoruz, kapitalist sınıfı toplumun temelinde her şeyin en sonunda belirlendiricisi olan üretim yordamını sosyalleştirmekle ne yapar. Her şeyden ve herkesten önce kendi kendisinin mezar kazıcısı olur.”²⁰⁵

Derleniş Yayınları'nın Almanya’da bastığı bir diğer kitap da “Genel Olarak Sosyal Sınıflar ve Partiler”²⁰⁶ kitabıdır.

Kitap Berlin’de basılabilmıştır. Kitap içerik olarak modern toplumun sınıf karakteristiği yanında, özellikle Türkiye’nin sınıf karakteristiğini amaçlamıştır. Kitap, Kıvılcımlı'nın Aydınlık dergisinin Aralık 1968’de yayımlanan 2. sayısının, Aydınlık

---

²⁰³ Ali Kızılırmak, **Bilimde ve Felsefede Diyalektik Nedir?**, Odak Yayınları, Önsöz, Ankara, Aralık 1973, 65 sayfa (2. Baskı: Mart 1974. 3.Baskı: Nisan 1976).

²⁰⁴ Hikmet Kıvılcımlı, **Üretim Nedir?**, Derleniş Yayınları, Berlin, Mart 1974.

²⁰⁵ Hikmet Kıvılcımlı, **Üretim Nedir?**, Derleniş Yayınları, 4.b., İstanbul, Kasım 2011, s.48.

²⁰⁶ Hikmet Kıvılcımlı, **Genel Olarak Sosyal Sınıflar ve Partiler**, Berlin, Nisan 1974, 64 sayfa.

dergisinin Ocak 1969'da yayımlanan 3. sayısında çıkan yazılarının toplamından oluşmaktadır.

Kıvılcımlı yazdığı bu yazılarının bir bölümünde “Genel Olarak Sosyal Sınıflar ve Partiler” sürecini şöyle değerlendirmiştir: “*sınıflar güreşini örtbas etmeye, yani varken yok saymaya yahut yasak etmeye kalkışmak nedir? Sınıflar güreşini insan bilincinden uzak tutmaktır. İnsan sınıfları arasındaki güreşi, hayvanlar arasındaki orman kanunlarıyla gütmeye girişmektir. Tersine, modern toplumda özel teşebbüsçülüğün egemen olduğu kapitalist üretim yordamı yüzünden doğmuş sınıflar dövüşünü insanların bilincine çıkarmak: insanlar arasındaki bir sürü hayvanca tepişmeleri, insanca yapmak ölçülerini getirir. Buna sosyalizm denir. Sosyalizm, 7 bin yıldır süregelen ve 6 bin 500 yıl, boyuna doğarak sonra batmış medeniyetlerin örneğinden ders almıştır. İnsanlar arasındaki hayvanca savaşı, insana yaraşır bilince çıkarmıştır. Sınıflar savaşını medeniyet kazançlarına ve toplum yaşantısına en az zarar verecek biçimlerde insanca dövüşe çevirmiştir. Sosyalizm, insan topluluğu içinde en son kalıntılarıyla hayvanlığı kaldırmaktır. O bakımdan, sosyalizm düşmanlığı, insanlık düşmanlığıdır. Sosyalizmi bile bile istememek, kapitalizmin bu günkü durumuyla toplumda hayvanlığı sürdürmektir.*”²⁰⁷

Kıvılcımlı'nın Berlin'de yayımlanan bir diğer kitabıda: “Kısaca Marksizm Düşünüşü (gerçek bilim)”²⁰⁸ kitabıdır.

Kıvılcımlı, Marksist düşünüşü gerçek bir bilim olarak görmüştür. Kitabında Marksist düşünüşü iki bölümde incelemiştir. Birinci bölümde “doğada açıklama ve toplumda açıklama olarak tanımlamış, ikinci bölümünde genel kavramlar, din konusunu ve toplumu” incelemiştir.

Marksizm'in Düşünüşü kitabının girişinde süreci kısaca şöyle tanımlamıştır: “*Marksizm, genellikle insan ve özellikle işçi sınıfının toplum içindeki mücadelesinin özüdür. Bu mücadeleye: “sınıf mücadelesi” denilir. Marksizm sınıf mücadelesini:*

1. *İzah eder: mücadelenin ne olduğunu anlatır;*

²⁰⁷ Hikmet Kıvılcımlı, **Genel Olarak Sosyal Sınıflar ve Partiler**, Derleniş Yayınları, İstanbul, Ocak 1993, s.10-11.

²⁰⁸ Hikmet Kıvılcımlı, **Kısaca Marksizm'in Düşünüşü (Gerçek Bilim)**, Berlin, Mayıs 1974. 54 Sayfa.

2. *Sınıf mücadelesini önce değiştirir (inkılapla, sermayedarları hâkim sınıflıktan alaşağı eder); sonra sınıfları kaldırır, sınıf mücadelesini yok eder.*

Bugünkü sınıf mücadelesinin değişmesi ve kalkması hangi sınıfın işine gelir? İşçi sınıfının. Şu halde Marksizm, işçi sınıfının toplumu izah etme ve değiştirme bilimidir. Bugünkü toplumda hangi sınıf her şeyin olduğu gibi kalmasını ister? Sermayedarlarla büyük arazi sahipleri. Şu halde büyük zenginler, kodamanlar ölümden korkar gibi Marksizm'den korkarlar.

Biz, dünyada “hasırı olmayan” işçi, köylü ve fakir halk tabakalar, imanımızı gevreten bugünkü cemiyetin ve idarenin değişmesini canla başla istediğimiz için, onu devirmenin, yani devrimi başarmanın bilimini bize öğreten Marksizm i seve seve öğreniriz. Bir şairin dediği gibi: “elimizde kırkikilikler²⁰⁹ bizim... Marksizm.”²¹⁰

Kıvılcımlının Derleniş Yayınları'ndan Berlin'de basılan bir diğer kitabıda: “Türkiye’de Sınıflar ve Politika”²¹¹ kitabıdır. Kitap 5 Mayıs 1960’da yayımlanan beşinci sayısındaki yazısıyla Haziran 1960’da yayımlanan yazısının toplamından oluşmaktadır. Kitap içerik olarak Türkiye’de sınıflar ve politika ile işveren sosyalizmi – işçi sosyalizmi konularını işlemiştir.

Kıvılcımlı kitabının bir bölümünde bu durumu şöyle ortaya koymuştur: “Türkiye’de iki güç var:

1. *Uluslararası finans Kapital'in şartsız kayıtsız ve yüzde yüz yabancı sermayesi emrine girmiş bulunan yerli Türkiye finans-kapital şubesi:*
2. *Bütün geri kalmış üçüncü dünya adlı ülkelerde olduğu gibi, hiç de üçüncü dünya olmayan, çünkü şartsız kayıtsız Finans Kapital'e karşı ve yüzde yüz yerli halkçı olma zorunda bulunan devrimci güçler... Türkiye Finans Kapital'inin başlıca kuvvetleri nelerdir?*
  - a. *Kendi içinde olağanüstü birleşik ve teşkilatlı bulunuşu*

²⁰⁹ **Kırkikilik**: Namlusu 42 milimetre çapında olan bir tabanca türü. (Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın notu).

²¹⁰ Hikmet Kıvılcımlı, **Kısaca Marksizm Düşünüşü (Gerçek Bilim)**, Derleniş Yayınları 6.b., İstanbul, Kasım 2012, s.14-15.

²¹¹ Hikmet Kıvılcımlı, **Türkiye’de Sınıflar ve Politika**, Derleniş Yayınları, Berlin, Haziran 1974, 56 Sayfa.

b. *Geniş halk yığınları içinde olağanüstü demagojiyi ve çoğunluğu sağlayışı...*

Türkiye finans-kapitalinin bu iki başarısı birbirini bütünleyip daha büyük kuvvetlere yol açıyor. Türkiye devrimci güçlerinin başlıca zaafları nelerdir?

1. *Kendi içlerinde olağanüstü dağınık ve teşkilatsız bulunuşları.*
2. *Geniş halk yığınları içinde olağanüstü beceriksiz ve azınlıkta kalışları... Bu başarısızlıklar birbirinden çıkıp birbirini kovalayarak büsbütün daha büyük güçlüklerle doğru sürükleniyor. Gerçeklik budur. Türkiye'mizin bu gerçekliği, en büyük çelişmesini yaratıyor. Halkın en büyük dostu olan devrimci güçlere, halk düşman gözüyle bakıyor. Halkın en büyük sömürücüsü olan finans-kapital güçlerine, halk koruyucu gözüyle bakıyor. İster beğenelim, ister beğenmeyelim, ister inanalım, ister inanmayalım, gerçekliğin olaycası budur.*²¹²

Kıvılcımlı'nın Derleniş Yayınları'ndan son basılan kitabı: "Devrim Nedir?" kitabıdır. Kitabın öyküsünü Fuat Fegan şöyle anlatmıştır: İnkılap Nedir? (Devrim Nedir?), 2. Emperyalist Evren Savaşı sırasında kaleme alınmış ve 1967 ya da 1968 yılı yeni yazıyla daktiloya geçirilmiş, çok değerli bir incelemesidir Kıvılcımlı'nın. 12 Mart'tan az önce Ankara'da teksir makinesiyle çoğaltıldığı biliniyor. Orijinal elyazması, sıkıyönetim üzerine, Kıvılcımlı'nın direktifiyle imha edilmiştir.²¹³

Fuat Fegan'ın notundan anlaşıldığına göre Kıvılcımlı kitabı İkinci Dünya Savaşı sırasında cezaevinde yazmış, yayımlama olanağı bulamamış 1968'lerde çoğaltılabilmiş; ama sağlığında eser yayımlanamamıştır. "Devrim Nedir?" kitabı Berlin'de Derleniş Yayınları'nda basıldıktan sonra Alaz Yayıncılık, Derleniş Yayınları ve Sosyal İnsan Yayınları'na da basılmıştır.

Kıvılcımlı, kitabında devrimi şöyle tanımlamıştır: "*Devrim Nedir? Devrim önce insanlar arasında bir savaştır. Ondan sonra savaşın başarısıyla gelen bir değişikliktir. Fakat her savaş ve her değişiklik devrim midir? Hayır. Tersine, devrim çok defa savaşla iki zıt kutup halinde olur. Devrim, savaşın neticesi olabilir. O zaman, savaşın*

²¹² Hikmet Kıvılcımlı, "**Türkiye'de Sınıflar Ve Politika**", Derleniş Yayınları, 4.b., İstanbul, Mayıs 1993, s.11-12.

²¹³ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, 1.b., İstanbul, Ocak 1977, s.74.

sebeplerini kaldırabilirse, savaşı yok edebilir. Ancak, birçok savaşlarda savaş sebepleri derinleştirilirse görülür ki, savaşlar kadim çağlardan beri hep devrimleri önlemek uğruna yapılır... .. devrim, daima o zamana dek ezilmiş, soyulmuş bulunan insanların ezenlere ve soyanlara karşı ayaklanmalarıdır. Bu ayaklanma sonunda egemen sınıfların bir zaman ekonomi yahut politika zoruyla halktan aşırıdıkları kitle mülkleri ellerinden alınır. Bütün mülkler ve haklar eskiden beri sahipleri iken sonra yoksul bırakılmış olan kitlelere geri verilir. Devrimin biricik kanunu, büyük kitlelerin hakkını araması ve haklı olan milletin bütünü ölçüsünde meşru bir düzen yaratmasıdır.”²¹⁴

Tarih ve Devrim Yayınevi Hikmet Kıvılcımlı'nın eserlerini 1974 yılında yoğun bir şekilde bir kısmını yeni olarak, bir kısmını da yeni baskılar yaptı.

Tarih ve Devrim Yayınevi'nin ilk bastığı kitap “Tarih Tezi”²¹⁵ adıyla yayımlandı. Bu kitabın öyküsünü ve Kıvılcımlı'nın eserlerinin başına gelenleri Fuat Fegan, Kıvılcımlı Bibliyografyası'nda şöyle anlatır: “Kıvılcımlı'nın eserleri arasında en orijinali “Tarih Tezi”. Her şeyden önce onun en büyük spekülasyonlara konu olmasından ve en büyük kıyıma uğratılmasından daha doğal ne olabilirdi?

40 yıl üzerine çalıştığı “Tarih Tezi” araştırmalarının esas bölümünü Kıvılcımlı, 1965 yılı nihayet yayımlama olanağı bulur. Metinler hazırlanır ve daktilo edilir. Fakat sonradan bazı bölümlerin kitaba alınmasından, vazgeçilir. Tez: “Tarih-Devrim-Sosyalizm” olarak çıkar. Diğer kılıç artığı bölümler ise bir kenara konur. Demek, Kıvılcımlı'nın “Tarih Tezi” deyince, ilk akla gelen “Tarih-Devrim-Sosyalizm” kitabıdır.

Gel zaman, git zaman: 12 Mart ve sonrasında Kıvılcımlı'nın eserleri çok aranan ve okunan kitaplar arasında yer alır. Bunu gören birtakım açığızlar, o yukarıda ‘kılıç artığı’ olarak nitelendirdiğimiz metinler üzerine “Tarih Tezi” etiketini koyup piyasaya sürmekte sakınca görmezler.

Ne var ki, “Tarih Tezi” diye piyasaya sürülecek metinlerde “Tarih Tezi'nin” kendisi yok. Tez: “Tarih-Devrim-Sosyalizm” de.”²¹⁶

²¹⁴ Hikmet Kıvılcımlı, **Devrim Nedir?**, Derleniş Yayınları, 4.b., İstanbul, Ekim 2008, s.15-19.

²¹⁵ Hikmet Kıvılcımlı, **Tarih Tezi**, Tarih Ve Devrim Yayınevi, İstanbul, 1974.

²¹⁶ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, 1.b., İstanbul, Ocak 1977, s.6.

Fuat Fegan'ın Tarih ve Devrim Yayınevi'nden çıkan "Tarih Tezi" kitabı 1965 yılında Tarihsel Maddecilik Yayınları'ndan çıkan "Tarih-Devrim-Sosyalizm" derlemesidir. Kitap da içerik olarak orada incelenmiştir.

Tarih ve Devrim Yayınevi'nden 1974 yılında "Diyalektik Materyalizm" adıyla Hikmet Kıvılcımlı'nın başka bir kitabı yayımlandı. Kitabı incelediğimizde Odak Yayınları'ndan Hikmet Kıvılcımlı'nın Ali Kızılırmak takma adıyla yayımlanmış, "Bilimde Ve Felsefede Diyalektik Nedir?" kitabıyla aynı olduğunu gördük.

Kitapla ilgili Latife Fegan'ın Kıvılcımlı Sempozyumu'na sunmuş olduğu Kıvılcımlı'nın yurtdışı arşivinin hikâyesi bildirisinde bu kitapla ilgili bilgiyi aktaralım: Diyalektik kitapları da bu dönemde çevrilmiş ve gene ilk önce Arşiv Yayınları'ndan çıkmıştır. 1981 yılında yapılan bu baskıya Fuat Fegan'ın yazdığı sunuş yazısında şöyle notlar var: 'Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın Diyalektik konusunda birbiriyle bağlı ve bir bütün teşkil eden üç kitabının adları şöyledir: "Diyalektik Nedir? Diyalektik Nasıl Kullanılır ve Diyalektik Ne Değildir?". Fakat elyazmalarında incelemenin tümü için bir ad belirlenmiş değildir. Yalnız, "Diyalektik Nedir? in bir yerinde şu sözlere rastlanmaktadır: ²¹⁷

Tarih ve Devrim Yayınevi "Emperyalizm Geberen Kapitalizm" kitabını "Demokrasi: Türkiye Ekonomi ve Politikası" hakkında broşürüyle birlikte yayımladığı kitabı önceden incelemiştik.

"Türkiye'de Kapitalizmin Gelişimi", "Üretim Nedir?", "Genel Olarak Sosyal Sınıflar ve Partiler", "Kısaca Marksizm Düşünüşü" ve "Türkiye'de Sınıflar ve Politika" kitaplarının baskıları yeniden yapılmıştır.

2.5. Tarihsel Maddecilik Yayınları (1974-1976)

Kıvılcımlı'nın yaşamında elyazmaları ve daktilo yazmaları olduğunu biliyoruz. Bunların toplamının da yaklaşık elli bin sayfa olduğu biliniyor. Kıvılcımlı; 1925'te başladığı yazmayla ilişkisini ölümüne kadar yoğun bir şekilde devam ettirmiştir; fakat yaşamı döneminde tüm yazdıklarını kitaba dönüştürememiştir. Daha sonra bu dönüştürülemeyenler toparlanıp günümüze kadar basma süreci devam etmiştir ve edecektir. Çünkü Kıvılcımlı'nın tüm çalışmaları gün yüzüne çıkmışsa da bu

²¹⁷ Ahmet Kale, **Kıvılcımlı Külliyyatı**, Bilim ve Gelecek Kitaplığı, 1.b., İstanbul, Kasım 2014, s.329-330.

çalışmaların tamamının kitaba dönüşmesi gerçekleşmemiştir. Yani Kıvılcımlı'nın daha basılabilecek çok çalışması vardır. Hikayeleri, romanları, şiirleri, Türkiye ve dünya üzerine tezleri gibi.

Tarihsel Maddecilik Yayınları'nın Kıvılcımlı'nın çalışmaları ile ilgili ilk bastığı kitabı “Osmanlı Tarihi'nin Maddesi” 1. cildir. Fuat Fegan, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası'nda kitapla ilgili süreci şöyle anlatmıştır: *“Daha Marksizm Bibliyoteği günlerinde (1935-36) “Osmanlı Tarihinin Materyalizmi” yayımlanacak eserler arasında sayılıyordu. 20.10.1970 tarihini taşıyan yayımlanmamış bir “Önsöz”de ise, “Alman İdeolojisi”nin kaderi kısaca konu edildikten sonra, şu cümlelere rastlıyoruz: Bizim “Osmanlı Tarihi'nin Maddesi” incelememiz aşağı yukarı biraz öyle oldu. Bir “Tarih Tezi” bulduğumuza inanıyorduk. Bu tezin doğruluğunu yahut yanlışlığını bize en iyi gösterecek “tecrübe tahtası”, aslında araştırmamıza gidiş noktası olan Osmanlı tarihinden başka ne olabilirdi? Uzun yıllar boyu, nankör pratikten boş saniye buldukça hep o “gözü yaşlı, bağı taşlı tarih tezciği”miz uğruna, yakalayabildiğimiz son kerteye dek dağınık ve örtbas edilmiş malzeme kırıntılarıyla, Osmanlı tarihi üzerinde araştırmalar yaptık. “Bunların en son sarı defter kâğıdı üzerinde çift nüsha olarak formüllendirilişini 1940 yılı Çankırı üniversitesinde.....Kaleme aldı.*

Ömrünün son yıllarında Osmanlı tarihi üzerine yeniden eğilen Kıvılcımlı, yığılmış yeni malzemeleri de değerlendirmeye girişmiş ve böylece “Osmanlı Tarihinin Maddesi” araştırmasına giriş mahiyetinde yeni yeni kitaplar ortaya çıkmıştır. Bunlardan ilki: “Osmanlı Tarihinin Ruhu” yayımlandı. Ondan sonra gelen ve tamamlanıp daktiloya çekilmiş olan “Osmanlılığın Dünya Tarihi İçindeki Yeri” (100 daktilo sayfası) ve “dirlik düzeninin kuruluşu ve işleyişi” (50 daktilo sayfası) yayına hazır bekliyor. İki kitap bir arada “Osmanlı Tarihinin Maddesi”nin 2. Cildi olabilir.

Fakat, —yukarıda da değindiğimiz gibi, bütün bunlar esas “Osmanlı Tarihinin Maddesi”ne giriş mahiyetinde çalışmalardır. Özellikle “Osmanlı Tarihinin Maddesi”ne yeniden eğilme olanağını, Kıvılcımlı ancak 1970-71 döneminde, yâni Türkiye’de bulunduğu son aylarda bulabilmiş; fakat daha işin başında bulunduğu bir sırada 12 Mart gelip çattığı için, çalışma öylece kalmıştır.

1940 yılı kaleme alınmış “sarı defter kâğıdı üzerindeki” metinler elbet çok önemlidir. Fakat Kıvılcımlı o metinleri yeni yazıya aktarırken, sırf bir transkripsiyon

çalışması yapmıyor; 30 yıllık birikimle onları yeniden yazıyordu. Bu bakımdan, yeri hiçbir zaman doldurulamayacak bir kayıp söz konusudur.

Belgrat'taki son karşılaşmamızda, bir ara "Osmanlı tarihi" söz konusu olunca, şöyle demişti "şunu tamamlamamız için çok direnmiştin. Olmadı. Esas "madde" bölümü kaldı. Ne var ki, o da "Tarih-Devrim-Sosyalizm" de zaten özetlenmiş bulunuyor. Hiç değilse ondan yararlanmak mümkün».

"Tarih-Devrim-Sosyalizm" in "toprak ve barbarlık" ayrımı, yukarıda sözü edilen özetdir.

Bütün bunları burada belirtmekten maksadım, "Tarih Tezi" nin başına gelenler "Osmanlı Tarihi" nin başına da gelmesin diyedir."²¹⁸

Kıvılcımlı kitabının önsözünde Osmanlı Tarihinin Maddesi'ni yazma gerekçesini şöyle anlatmıştır: *"Osmanlı Tarihinin Maddesi: ne Marks'ın, ne Engels'in, ne Lenin'in ele almaya zaman bulamadıkları konulardandır. Çünkü onlar, Osmanlı "maddesi" ötesinde gelişmiş, bunalmış kapitalist toplumun ilişki ve çelişkileri ortamında yaşamışlardır. Biz Türkiye'nin Türkleri ise, gırtlığımızı dek Osmanlı tarihinin **maddesi ve ruhu** içindeyiz. O madde ile ruhu açık seçik kavramadıkça, "**ekonomik**" ten hele "**politik**" ten söz etmemiz en azından medrese mollalığı olur. Mollalığın **skolastik** biçimiyle sözde **diyalektik** biçimi arasında pek ayırt yoktur."*

Tarihsel Maddecilik Yayınları; "Vatan Partisi Tüzüğü Programı", "Anarşi Yok! Büyük Derleniş!" kitaplarının yeniden basımlarını yapmıştır.

Tarihsel Maddecilik Yayınları Kıvılcımlının "Deccal Nasıl Kapımızı Çalıyor?"²¹⁹ kitabını yayımladı.

"Deccal Kapımızı Nasıl Çalıyor?" kitabının tüm yazıları ilk olarak 1970 yılının Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarında üç bölümlük seri yazı halinde "Proleter Devrimci Aydınlik"²²⁰ dergisinde (6, 7 ve 8. sayıları) yayımlanmıştır. Daha sonra 2010 yılında Sosyal İnsan Yayınları, Kıvılcımlı'nın bütün eserleri serisinin 30. kitabı olarak

²¹⁸ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, 1.b., İstanbul, Ocak 1977, s.75-76.

²¹⁹ Hikmet Kıvılcımlı, **Deccal Nasıl Kapımızı Çalıyor?** Tarihsel Maddecilik Yayınları, İstanbul, Şubat 1975.

²²⁰ **Proleter Devrimci Aydınlik**: 5 Ocak 1970 tarihinde Aydınlik hareketinin ikiye bölünmesi üzerine Doğu Perinçek ve arkadaşlarının kurduğu dergi.(y.n.)

basılmıştır. Kitap 1970 yılları döneminde 1968 Çekoslovakya Olayları²²¹nin Türk soluna etkilerini ve evrensel sonuçlarını anlatmayı amaçlamıştır.

Kıvılcımlı, kitabında süreci şöyle değerlendirmiştir: “Üçüncü emperyalist evren savaşı nerede? Emperyalizm Kore’de, emperyalizm Vietnam’da, emperyalizm Süveyş’te, İsrail’de, Kongo’da, Nijerya’da. Bunların hepsi, dünyayı ‘kıyıcığundan dişleme’dirler. Asıl üçüncü emperyalist evren savaşının odağı, Avrupa’nın göbeğindedir. Avrupa’nın göbeği önce Macaristan’da kesilmek istendi, olmadı. Çekoslovakya’da patlatılacaktı, elvermedi. İçeriden bir Quisling’in, bir Dubçek, mubçek’in el vermesi, bel vermesi lazım ki, emperyalizm, işleyeceği cinayeti, bir hayat kurtarıcı ameliyat gibi gösterebilsin. Başka türlü, koca bir insanlık, kasaplık koyun gibi salhaneye sürülemiyor.” ...

Bilindiği gibi İkinci Emperyalist Savaş’ı sonrası Alman Emperyalizmi yenilmiş, sosyalizm dünyanın üçte birine kadar yayılmıştı. Savaş sonrası Alman Ordusu tasfiye edilmiş, silahsızlandırılmıştı. Bunun bir aldatmaca olduğu Emperyalist Blok’un bütün demagogilerine karşılık apaçıktı. “enayi değil emperyalizm. Sosyalizme karşı açılacak haçlı seferininin, gamalı haçlılar seferi biçiminde patlak verirse, artık emperyalizmi kökünden silip süpüreceğini denemesiyle biliyor. Gebermek üzere kudurmuş bir düzen olarak emperyalizm, önce bir maske, sonra bir kiralık katil artıyor. “maske, iki yıldır enikonu işlenen Çekoslovakya meselesidir, kiralık katil alman emperyalizmidir. Maske Vietnam olmamış, İsrail olur; İsrail olmamış, Çekoslovakya olur. Ama yeryüzünde sınıngılı kiralık katil, alman finans kapitalidir. Cinayet alman emperyalizmine yüklendi mi, bir taşla birkaç kuş vurulur. En sonra uluslararası finans-kapital ağa, bir yol daha kanlı ellerini ‘hür yayın’la yıkar. Emperyalizm sistemi, insanlık önünde cinayetini kolayca maskeleyebilir. Fedai Alman Emperyalizminden daha ucuz ve gözü pek enayi mi bulunur?”²²²

Tarihsel Maddecilik Yayınları “Tarih Tezi”nin genişleterek bir kere daha bastı. Kitap “Tarih–Devrim–Sosyalizm” adı altında incelemiştik. Fuat Fegan, Tarihsel Maddecilik Yayınları’ndan çıkan bu 468 sayfalık değerlendirme ile ilgili: “Hepsi bir yana. Diyelim ki, Kıvılcımlı, “Tarih Tezi” diye yayımlanan metinleri “Tarih-Devrim-

²²¹ Çekoslovakya Olayları: 1968 yılında Varşova Paketi’nin Çekoslovakya ya müdahalesi. (y.n.)

²²² Hikmet Kıvılcımlı, **Deccal Nasıl Kapımızı Çalıyor?** Sosyal İnsan Yayınları 1.b., İstanbul, 2010, s.11-12.

Sosyalizm” den sonra kaleme aldı. Ve gene diyelim ki, hayatta iken, parçalanmış emeğim... Birleştirmeyi düşünüyordu. Hiçbiri doğru değil ya, öyle kabul edelim. Bundan, “birleştirmek arkadan gelenlere kaldı”, sonucu çıkar mı? çıkmaz.

Nitekim o “arkadan gelenler” in yaptıkları ortada: 464 sayfalık bir cinayet anıtı olarak önümüzde duruyor.” İfadelerini kullanmaktadır.

Tarihsel Maddecilik Yayınları, “Ortanın Solu ve Küçük Üretmenlerimiz”²²³ adıyla yayımlandı.

Kitapçık Kıvılcımlı’nın Sosyalist dergisinin 4-11, 5-12, 6-13, 9-16 sayılarındaki çıkan yazılarından oluşmaktadır. Fuat Fegan, Kıvılcımlı külliyyatında broşür diye nitelendirdiği çalışmayla ilgili şöyle bir değerlendirme yapmıştır:

“TMY(Tarihsel Maddecilik Yayınları)’de çıkan broşürü eline alan, ilk bakışta şu izlenimi edinir: “ortanın solu” bir finans - kapital alternatifidir. Broşürün kapağı böyle söyler. Oysa Kıvılcımlı “Ortanın Solu’nu” hiçbir zaman böylesine mekanik bir biçimde değerlendirmemiştir. Broşürdeki yazılar bunun en canlı örneğidir. Ayrıca, “Ortanın Solu” daha çiçeği burnunda bir hareket iken, 20.1.1967 tarihli sosyalist ’in ilk sayısında yazdığı yazıya Kıvılcımlı’nın şu başlığı koymuş olduğunu hatırlamak yeter: “CHP’nin yolundan çıkan CHP: büyük burjuva partiliğinden küçük burjuva partiliğine.”

Tarihsel Maddecilik Yayınları’nın çıkardığı bir diğer kitapta “Başsız Develiğimiz” adı ile yayımlanmıştır. Kitap Sosyalist gazetede çıkan seri yazı ve proleterya partisinin derlemesinden oluşmuştur. Kitabın öyküsünü Fuat Fegan, Kıvılcımlı Bibliyografyası’nda şöyle anlatmıştır: “Başsız develiğimiz” seri yazısı vaktiyle sosyalistte, —her nedense—, sırası altüst edilerek çıkmıştı. Kıvılcımlı’nın bundan haberi var mıydı? Onayı alınmış mıydı? Belli değil. Örneğin, “sosyalizmde başsız develik” yazısının giriş cümlesi şöyle : “Türkiye’nin sağı, solu çeşitli “başsız develiklerle dolu olur da, sosyalizmi bundan kurtulur mu?” (sosyalist, sayı 4-11, 29.12.1970). Orijinal elyazmasında “sosyalizmde başsız develik” üçüncü sırayı işgal ediyordu. Yukarıdaki cümlenin açıkça gösterdiği de budur.

²²³ Hikmet Kıvılcımlı, **Ortanın Solu ve Küçük Üretmenlerimiz**, 1976 İstanbul, Nisan 1976.

Daha sonra ise, “Devrimcilerde Başsız Develik: Ak - Aydınlık — Sosyalist Kurultay” gelmektedir. Şu cümleler o yazının ilk cümleleri: sağda, solda ve sosyalizmde görülen “Başsız Develik” sürüp gidiyor. “Devrimciliğimiz”in de o illetten yakasını sıyıramayacağı kendiliğinden anlaşılır. (Sosyalist, sayı 3-10, 22.12.1970).

Beşinci sırada “Devrimcilerde Başsız Develik: Al - Aydınlık — Tip Kongresi” geliyor. İlk cümlesi şu: Sosyalist dergi ait başlıklı “Al - Aydınlık daha dokt” (çokbilmiş) tur. Hep şöyle ağırbaşlı girişir... (Sosyalist, sayı 2-9, 15.12.1970). Neye göre “daha dokt”? Tabii ki “Ak - Aydınlıkçılara göre. Ayrıca yazının son cümlesi ile “başsız develiğe son” yazısının ilk cümlesine baktığımız zaman da, meseleyi birinin bıraktığı yerden ötekinin aldığını görürüz : “bütün bu kısa işaretler, doğulu arkadaşların sosyalizmi ne denli sorumlulukla omuzlarında taşıdıklarını kanıtlar. Bu insanlar bırakılır mı?”

“işlenebilecek öyle somut bir ortamda, TİP’ten kuzu kuzu uzaklaşan ultimatömcüler hangi gerekçeye dayandılar?...” (Sosyalist, sayı 6-13, 12.1.1971)

Bütün bu örneklerin açıkça gösterdiği gibi, orijinal sıra şöyle idi:

1. Sağda Başsız Develik,
2. Solda Başsız Develik,
3. Sosyalizmde Başsız Develik,
4. Devrimcilerde Başsız Develik: Ak - Aydınlık — Sosyalist Kurultay,
5. Devrimcilerde Başsız Develik: Al - Aydınlık — Tip Kongresi,
6. Başsız Develik Son.

Kıvılcımlı’nın Tarihsel Maddecilik Yayınları’ndan çıkardığı “Pratik Devrim Orijinallığımız: Gençlik- Ordu”²²⁴ kitabıdır.

Kitapla ilgili Fuat Fegan’ın, Hikmet Kıvılcımlı’nın Bibliyografyası’nda Tarihsel Maddecilik Yayınları’ndan 1976 yılında yayımlandığını söylediği “Pratik Devrim Orijinallığımız” kitabı ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşamadık.

Tarihsel maddecilik Yayınları’nın Kıvılcımlı ile ilgili bastığı son kitabı “Durum Yargılaması”²²⁵ kitabıdır. Fuat Fegan, Kıvılcımlı’nın Bibliyografyası’nda “Durum

---

²²⁴ Hikmet Kıvılcımlı, **Pratik Devrim Orijinallığımız: Gençlik- Ordu**, Tarihsel Maddecilik Yayınları, İstanbul, Nisan 1976.

Yargılaması” kitabıyla ve Tarihsel Maddecilik Yayınları ile ilgili şöyle bir değerlendirme yapmıştır: *“Durum Yargılaması”, 12 Mart’tan tam bir hafta önce Kıvılcımlı’nın Ankara’da yaptığı konuşmanın ve onu izleyen uzun tartışmaların banda alınmış tutanağıdır. Sosyalist’te yayımlanmaya başlanmıştı. Ne var ki, sıkıyönetim dolayısıyla gazetenin kapanması, tutanakların tümünün yayımlanmasına engel oldu.*

TMY konferans metnini broşür hâline getirirken, çok ciddi iki hata yapmıştır:

- 1. Tutanağın gazetede çıkmamış olan üçte bir kadarlık son kısmı broşürde yok. Oysa bu son kısımda, diğer çok tartışılmış konular yanında, sonradan emekçinin (sayı 1) eleştiri konusu yapacağı “V. P. Program Gerekçesinin Önsözü”, ayrıca “Kürt Sorunu”, “Sosyalist Kuşaklar” gibi önemli konular ele alınmaktadır.*
- 2. Daha önemlisi ise: broşüre karıştırılan öteki makalelerle, konferansın, Maoculara polemik düzeyine indirilmiş olmasıdır. Oysa, “Durum Yargılaması”nın asıl üzerinde durulacak yanı, o anacık babacık günlerinde, Kıvılcımlı’nın olaylara nasıl dupduru baktığını, öteki tüm eğilimlerin ise ne gibi sapıklıklar içinde bunaldığını belgeleyen zengin materyallerle dolu oluşudur.”²²⁶*

Açık oturum Sosyalist gazetesinin 2 Mart 1971 tarihli sayısında şöyle duyurulmuştur: Ankara’da açık oturum, 5 Mart 1971 cuma günü saat 18.00’da Siyasal Bilgiler Fakültesi konferans salonunda, açık oturum vardır. Konu: Büyük Derleniş ve Proletarya Partisi. Konuşmacılar: “Dr. Hikmet Kıvılcımlı, Mihri Belli, Mahir Çayan.” Konferansa Mihri Belli ve Mahir Çayan mazeret bildirerek katılmadılar. Kıvılcımlı, Sosyalist gazetesinin Ankara bürosunda yaptığı sohbetin ertesi günü hukuk fakültesi amfisinde “Durum Yargılaması” konferansını vermiştir.

Konferansın içeriği tarihsel sürecin anlatımı “Vatan Partisi Tüzüğü ve Program Hakkında Bilgilendirme” konuşmaları şeklindedir. Kıvılcımlı daha sonra “TİP: Parlamentarizm- Sendikalizm Batağı, Ak-Aydınlık, Genç Türkler, Al-Aydınlık” üzerine değerlendirmelerde bulunmuştur ve değerlendirmelerin bir bölümünü şöyle sürdürmüştür; *“Bu siyasi iktidar savaşı güden akımlar, başlıca, benim görebildiğim kadarıyla 5 parça görünüyorlar. Tabi bunların her birinin içinde de, ikinci kerte*

---

²²⁵ Hikmet Kıvılcımlı, **Durum Yargılaması**, Tarihsel Maddecilik Yayınları. İstanbul, Haziran 1976, 71 sayfa.

²²⁶ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı’nın Bibliyografyası**, İstanbul, Ocak 1977.

bölünmeler diye başka parçalar var. Ama şöyle bir ana çizisinde ayırım yapmak gerekirse, 5 parça görüyoruz. Birisi: TİP dediğimiz Türkiye İşçi Partisi. O da kendine göre siyasi iktidar savaşı yapan bir örgüt durumunda. Ondan sonra: özellikle Yeni-Aydınlık diyebileceğimiz, Aydınlık dergisi çevresinde çıkmış bir sosyalist akım oldu. Bu da, bildiğimiz gibi iki parçaya bölündü. Birisi Ak-Aydınlık oldu, ötekisi Al-Aydınlık oldu. Bu üç akımın yanında, üstünde, belki de her yanında, bir de gençlik, büyük gençlik yığınınızın savaş ve örgüt denemeleri var ve uygulamaları var.”²²⁷

2.6. Kendi Gözetiminde Çıkmış Gazeteler

2.6.1. Vatandaş

Fuat Fegan; Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın çıkartmış olduğu gazetelerinden ilkinin, 1955 yılında yayımlanan Vatandaş gazetesi²²⁸ olduğunu söylüyor. İdare yeri Yerebatan Caddesi No:66, İstanbul P.K. 904.

Vatan Partisi'nin yayın organı olarak çıktığını söyleyebileceğimiz Vatandaş gazetesinde Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın yayımlamış olduğu yazıları şunlardır:

- **Amerika'da Grev**, Sayı: 3-4, (18.06.1955).²²⁹
- **Maksadımız**, Sayı:1, 11 Mayıs 1955
- **Malın Gözü**, Sayı:1, 11 Mayıs 1955
- **Türkiye'nin En Zayıf Tarafı**, Sayı: 2-3 1 Haziran 1955
- **V.P.'nin Program Gerekçesi** — *Vatandaş*, Sayı: 1 (11.5.1955), Sayı: 2-3 (18.6.1955) ve S:ayı 3-4 (18.6.1955). Tamamlanmış değil.
- **Kuvayimilliyeciliğimiz** (gerekçe); *Vatan Partisi Yayınları*, no. 11. İstanbul, 1957. 40 sayfa. *Kuvayimilliyeciliğimiz ve İkinci Kuvayimilliyeciliğimiz*; TMY — İstanbul. Tarihsiz (1965). *Vatan Partisi program gerekçesinin önsözü; emekçi*, sayı 1 (Kasım 1974). s. 81-83.
- **Asya'nın İncisi Tayland**, sayı:1, 11 Mayıs 1955 ve Sayı: 2-3, 1 Haziran 1955

²²⁷ Hikmet Kıvılcımlı, **Durum Yargulaması**, Derleniş Yayınları 1.b., İstanbul, Ocak 1999, 68 Sayfa.

²²⁸ **Vatandaş gazetesi**: 1955 yılında Vatan Partisi'nin yayın organı olarak çıkmış gazetedir. (y.n.)

²²⁹ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, İstanbul, Ocak 1977, s.67.

- *Sendika ve Parti*, Sayı:2-3, 1 Haziran 1955
- *Sendikalar Tarihçesi*, Sayı:1, 11 Mayıs 1955, Sayı: 2-3, 1 Haziran 1955 ve Sayı: 3-4, 18 Haziran 1955
- *Sınıflar Savaşı ve Klasik Halk Kavramı*, Sayı:1, 11 Mayıs 1955
- *Siyaset Pazarlığı*, Sayı:2-3, 1 Haziran 1955
- *Atom Beyannamesi*, 24 Şubat 1955 tarihinde tek sayfalık Vatan Partisi bildirisi olarak teksir edilmiştir. Aynı yazı Vatandaş gazetesinin birinci sayfasında 1 Mayıs 1955 tarihinde yayımlanmıştır.
- *Kızıl Çin’de Temizleme*, Sayı: 1, 11 Mayıs 1955 ve Sayı: 2-3, 1 Haziran 1955
- *Kira Davamız*, Sayı: 1, 11 Mayıs 1955
- *“Safa” Bulduk: Şüphesiz Bayami*, Sayı: 2-3
- *Sağlar Sollar*, Sayı:1, 11 Mayıs 1955
- *Kiralarnn Ölçüsü*, Sayı: 2-3, 1 Haziran 1955
- *Atomu Fethedelim*, Sayı: 2-3, 1 Haziran 1955
- *Ay! Ay! Ay!*, Sayı: 2-3, 1 Haziran 1955
- *Ban Dönk*, Sayı:1, 11 Mayıs 1955. (Endonezya’nın Bandung kentinde 1955’te toplanan Bağlantısız Ülkeler Konferansı’nın konu edildiği bir yazı olsa gerek.)
- *Barış Meydan Muharebesi*, Sayı: 2-3, 1 Haziran 1955
- *Batı Avrupalı Ne Düşünüyor*, Sayı: 3-4, 18 Haziran 1955
- *Korkunç Akıl Kumkuması*, Sayı: 3-4, 18 Haziran 1955
- *Belgrad Antlaşması*, Sayı: 3-4, 18 Haziran 1955
- *Bütün Vatandaşlara*, Sayı: 2-3, 1 Haziran 1955
- *Cilve*, Sayı: 2-3, 1 Haziran 1955
- *Kışkırtıcı Muhbir’i Sâdik (Ajan, Provokatör)* Sayı: 3-4, 18 Haziran 1955
- *İngiliz Grevleri* Sayı: 3-4 18 Haziran 1955
- *İngiliz Seçimlerinin İç Yüzü* Sayı:3-4, 19 Haziran 1955
- *Çinhindi*, Sayı: 3-4, 18 Haziran 1955
- *Çörçil’in Gidişi*, Sayı: 1, 11 Mayıs 1955
- *Dördüncü Sandalyesiz*, Sayı:4, 12 Nisan 1955
- *Einstein’ın Beyni*, Sayı:5, 1 Haziran 1955

- *Grev Nedir*, Sayı:1, 11 Mayıs 1955, Sayı:2-3, 1 Haziran 1955, Sayı:3-4, 18 Haziran 1955
- *İngiliz grevleri*, Sayı: 3-4, 18 Haziran 1955
- *İngiliz seçimlerinin iç yüzü*, Sayı:3-4, 18 Haziran 1955

2.6.2. Sosyalist Gazetesi

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın yönetiminde aralıklarla çıkan bir diğer gazete de Sosyalist gazetesidir²³⁰.

Başyazarı Dr. Hikmet Kıvılcımlı'dır, sahibi ve yazı işlerini fiilen idare eden Fuat Şükrü Kundakçı'dır. 15 günde bir çıkmıştır, adres olarak P.K. 354 İstanbul'u kullanmıştır. Basıldığı yer: Seri İş Matbaası Sirkeci Ankara Cad. No: 107, İstanbul'dur.

Yazışma adresi: P.K. 354, İstanbul.

2.6.2. Sosyalist Gazetesi (1967 yılı yazıları)

- *Afrika da Bağımsızlık*, Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967
- *CHP'nin Yolundan Çıkan CHP: Büyük burjuva partiliğinden küçük burjuva partiliğine*, Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967
- *Şeyh Bedrettin*, Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967) — Sayı: 7, 13 Temmuz 1967 arasında 6 bölüm yayımlanmış. Devam edecekti.
- *[İhsanî ve Güllüşah]*²³¹, Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967 ve Sayı: 2, 7 Şubat 1967
- *Türkiye'de Sosyalist Konferansı İçin Çağrı*, Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967 ve Sayı: 2, 7 Şubat 1967
- *Sosyalizm Nedir?*, Sosyalist, Sayı :1, 20 Ocak 1967 ve Sayı: 2, 7 Şubat 1967, Sosyalist, Sayı 4-11 29 Aralık 1970 ve Sayı: 5-12 5 Ocak 1971,

²³⁰ **Sosyalist Gazetesi:** 1967-1971 yılları arasında aralıklarla 15 günde bir çıkan siyasi bir gazetedir. 68 kuşağı sosyalist önderlerinin birçoğunun yazıları yayımlanmıştır. (y.n.)

²³¹ Aslında böyle bir başlık yok. Sadece İhsani'nin, SOSYALİST gazetesinin şiir köşesinde yayımlanan şiirlerinin altına düşülmüş notlar var. (Fuat Fegan'ın notu. Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın Bibliyografyası. S.74.)

- Kıvılcım, Sayı: 5,8 Nisan 1974, Sayı: 6,15 Nisan 1974, Sosyalist, Sayı: 27 (15.2.1975) ve Sayı: 30-3 (15.3.1975).*
- ***Gazetecilik Metodumuz***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967, Sosyalist, Sayı: 7-14 20 Ocak 1971*
  - ***Çetin Altan Bey'in İncileri (Dr. Hikmet Kıvılcımlı ile Konuşma)***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967*
  - ***Geberen Kapitalizm - Emperyalizm: Bugünkü Durumu***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967*
  - ***İleri Ülkelerde Üretim ve Tüketim***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967*
  - ***Naylon Faturaların Esrarı***,²³² *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967*
  - ***Şeyh Bedrettin***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967 — Sayı: 7,13 Temmuz 1967 arasında 6 bölüm yayımlanmış. Devam edecekti.*
  - ***Türkiye'de Sosyalist Konferansı İçin Çağrı***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967 ve Sayı: 2,7 Şubat 1967*
  - ***Tehlike Çanları Kimin İçin Çalıyor? DP'nin Yoluna Giren AP***, *Sosyalist, Sayı: 1,20 Ocak 1967*
  - ***Türkiye Köyü ve Sosyalizm***; *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967). Sadece "Önsöz" Sosyalist, Sayı: 10-17, Sayı: 26, 27 Nisan 1971 arasında yayımlanmış 10 bölüm. Tamamlanmış değil.*
  - ***Sosyalist Kimlerle Çıkıyor?***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967*
  - ***27 Mayıs Kuşağı***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967*
  - ***Suriye***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967*
  - ***Yunanistan***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967)*
  - ***İspanya***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967*
  - ***Kızıl Bekçiler ve Sovyetler***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967 çeviri.*
  - ***Kongo***, *Sosyalist, Sayı: 1 (20.1.1967).*
  - ***Brezilya***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967*
  - ***Ankara'da Hâkimler Var***, *Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967*
  - ***Bak İstanbul'un Şu "Sâdâbâd" Belediyesine***, *Sosyalist, Sayı: 1 20 Ocak 1967*
  - ***Bankalara Hızır Yetiştii***, *Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967*

²³² Yazının Kıvılcımlı'ya ait olduğu şüpheli (Fuat Fegan'ın notu. Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.75.)

- **Vietnam Batağında Amerika**, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967
- **Şili**, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967
- **Sovyetler Birliği**, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967
- **Türkiye’de Sosyalist Konferansı İçin Çağrı**, Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967 ve Sayı: 2, 7 Şubat 1967
- **Emperyalistler Arası Boğuşma Amerikan Süper Emperyalizmi**, sosyalist, Sayı: 2 7 Şubat 1967 ve Sayı: 3, 4 Mart 1967, Sosyalist, Sayı: 6-13 12 Ocak 1971
- **Türkiye’de Sosyalist Konferansı İçin Çağrı**, Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967 ve Sayı: 2,7 Şubat 1967
- **Kızıl bekçiler (Çin Halk Cumhuriyeti - Kızıl Bekçiler)**, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967, p.d. Aydınlık, Sayı: 10-24, ekim 1970 s. 473-476.
- **MBK’nin Azameti ve İnhitatu (Ululuğu ve Ölülüğü)**, Sosyalist, Sayı: 2,7 Şubat 1967 ve Sayı: 3,4 Mart 1967. Seri yazının bir bölümü.
- **Belçika**, Sosyalist, Sayı :2, 7 Şubat 1967
- **Us Amerika**, Sosyalist, Sayı:2, 7 şubat 1967
- **Bizantizm Mi? Sosyalizm mi?**, Sosyalist, Sayı:2, 7 Şubat 1967
- **Çin İşi Bomba**; Sosyalist, Sayı:2, 7 Şubat 1967
- **İyi Saatte Olsun**, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967
- **İsrail**, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967
- **Küba**, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967
- **Yoksa Aşırı Mı?**, Sosyalist, Sayı: 2,7 Şubat 1967
- **Yunanistan**, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967
- **Mbk’nin Azameti ve İnhitatu (Ululuğu ve Ölülüğü)**, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967 ve Sayı: 3, 4 Mart 1967 seri yazının bir bölümü.
- **Panturalizm**, Sosyalist, Sayı; 2,7 Şubat 1967 (Bu başlıkta Turancılık ve Panturanizm akımı değil, dönemin Kara Kuvvetleri Komutanı ve sonra Genelkurmay Başkanı olan Orgeneral Cemal Tural kastedilmektedir)
- **Lâtin Amerika**, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967
- **Lübnan**, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967
- **Bu Millet Yutar!**, Sosyalist, Sayı: 2,7 Şubat 1967 S.K. İmzalı: Kıvılcımlı ‘ya ait olduğu şüpheli.
- **Alacalı Kaftan**, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967

- *Almanya, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967*
- *Çarşafli Sosyalizm (TİP), Sosyalist, Sayı: 3, 4 mart1967*
- *Demirel'in Usturası İle Adaletin Usturası, Sosyalist, Sayı: 3, 4 Mart 1967.*
- *Disk (Devrimci İşçi Sendikaları), Sosyalist, Sayı: 3, 4 Mart 1967*
- *Gözümüzü Açalım : İhtilâl Var!, Sosyalist, Sayı: 3, 4 mart 1967*
- *İşçi Sınıfı ve Küçük Burjuvazi (TİP - CHP), Sosyalist, Sayı: 3, 4 Mart 1967*
- *Tükürdüğünü Yalayan İngiliz, Sosyalist, Sayı: 3, 4 Mart 1967*
- *Emperyalistler Arası Boğuşma Amerikan Süper Emperyalizmi, Sosyalist, Sayı: 2,7 Şubat 1967 ve Sayı: 3, 4 Mart 1967, Sosyalist, Sayı: 6-13, 12 Ocak 1971*
- *Hindistan, Sosyalist, Sayı: 3, 4 Mart 1967*
- *İsmet Paşa, Bin Yıl Yaşa, Sosyalist, Sayı: 3, 4 Mart 1967*
- *Nikaragua Millet Mi?, Sosyalist, Sayı: 3, 4 Mart 1967*
- *Şaşmak Mı? Şaşkınlaşmak Mı?, Sosyalist, Sayı: 3, 4 Mart 1967*
- *Komprador Mu? Finans - Kapitalist Mi?, Sosyalist, Sayı:3, Mart 1967, Sosyalist, Sayı:3-10, 22 Aralık 1970*
- *Amerikan Casusu Talebe Birliği, Sosyalist, Sayı:3, 4 Mart 1967*
- *Arnavutluk, Sosyalist, Sayı:4, 12 Nisan 1967?*
- *Kongo, Sosyalist, Sayı:4, 12 Nisan1967?*
- *Finans - Kapital Nedir?, Sosyalist, Sayı:4, 12 Nisan1967?, Sosyalist, Sayı: 2-9, 15 Aralık 1970, Kıvılcım, Sayı:4, 1 Nisan 1974, Uyanış, Sayı: 2, 17 Nisan 1976*
- *İspanya'da : Yeni İskambil Kâğıtları Aranıyor, Sosyalist, Sayı: 4, 12 Nisan 1967.*
- *Nâzım Hikmet Satıcıları, Sosyalist, Sayı:4, 12 Nisan 1967.*
- *24 liraya Bir İnsan Başı, Sosyalist, Sayı:4, 12 Nisan 1967.*
- *Kök Söktürmek, Sosyalist, Sayı:4, 12 Nisan 1967.*
- *Yunan Mitolojisi Üzerine, Sosyalist, Sayı:4, 12 Nisan 1967.*
- *Mao Diyor Ki:, Sosyalist, Sayı:4, 12 Nisan 1967. Çeviri.*
- *Sâmedânî Komedi, Sosyalist, Sayı:4, 12 Nisan 1967.*
- *Tam Yerlerini Buldular, Sosyalist, Sayı:4, 12 Nisan 1967.*

- **Kör Barsak Ameliyatı: (CHP'den İstifalar)**, Sosyalist, Sayı:4, 12 Nisan 1967.
- **Çin ve Ordusu**, Sosyalist, Sayı: 4, 12 Nisan 1967.
- **Fas - Cezayir - Senegal – Gana**, Sosyalist, Sayı: 4, 12 Nisan 1967.
- **Güney Arabistan ve İşçi Partisi**, Sosyalist, Sayı: 4, 12 Nisan 1967.
- **Mısır - Suriye – Irak**, Sosyalist, Sayı: 4, 12 Nisan 1967.
- **Demokrasi Apandisitleri**, Sosyalist, Sayı: 4, 12 Nisan 1967.
- **Demokrasi Yunan İcadıdır**, Sosyalist, Sayı: 4, 12 Nisan 1967.
- **Domatesli Hürriyet**, Sosyalist, Sayı: 4, 12 Nisan 1967.
- **Gine (Afrika)**, Sosyalist, Sayı: 4, 12 Nisan 1967.
- **Vatanları Satanlar**, Sosyalist, Sayı: 4, 12 Nisan 1967.
- **Bolivya'da Neler Oluyor?**, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967.
- **Üç Türlü Sosyalizm**, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967, Sosyalist, Sayı: 7-14, 26 Ocak 1971.
- **Alamanya Alamanya**, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967.
- **Yavuz Hırsız: İsrail**, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967.
- **Yugoslavya'da İhtilâl Var**, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967.
- **Menderes Neden Asıldı?**, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967 seri yazının bir bölümü.
- **Vehbi'nin Kerrakesi**, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967.
- **Sovyet Sosyalizmi Cephesinde Eğilimler**, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967.
- **Türkiye'de Kapitalizmin Gelişimi Üzerine**²³³ (konferans), «Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın Ankara'da Fikir Kulüpleri Federasyonu (FKF) lokalinde verdiği konferanstan özetler»; Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967 ve Sayı: 6, 20 Haziran 1967.
- **Çorbacılarımız**, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967
- **Emperyalistler Arası Gaf ve Cilve**, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967
- **Emperyalizm Yeni Vietnamlar Peşinde**, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967
- **İngiliz Süngüsüyle Demokrasi**, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967

²³³ “Özetler” bizzat Kıvılcımlı tarafından gözden geçirilmiş olmalı. (Fuat Fegan'ın notu. Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası s.76)

- *Kuyruklarımız Diktir Efendim, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967*
- *Güven Güvenebilersen, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967*
- *Hasta Adam İngiltere, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967*
- *Hey Gidi Müslüman Kral, Hey!, Sosyalist, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967*
- *Ağırnaslı'ya Kim Kıydı?, Sosyalist, Sayı: 6, 20 Haziran 1967*
- *İngiliz Ekonomisi ve Politikası, Sosyalist, Sayı: 6, 20 Haziran 1967*
- *Küba Feleğe Meydan Okuyor, Sosyalist, Sayı: 6, 20 Haziran 1967*
- *Mülkiyet, Sosyalist, Sayı: 6, 20 Temmuz 1967, Sosyalist, Sayı: 6-13,12 Ocak 1971*
- *V.P. Genel Başkanı Dr. Hikmet Kıvılcımlı İle Konuşma, Sosyalist, Sayı: 6, 20 Temmuz 1967, Sosyalist, Sayı: 27,15 Şubat 1975*
- *Sunay ve Sosyalizm, Sosyalist, Sayı: 6, 20 Temmuz 1967*
- *27 Mayıs'ta Halkın Rolü, Sosyalist, Sayı: 6, 20 Temmuz 1967. Seri yazının bir bölümü.*
- *Vietnam'da, Sosyalist, Sayı:6, 20 Temmuz 1967*
- *Savaşa Başlama, Sosyalist, Sayı:6, 20 Temmuz 1967*
- *Sürtük Yahudi'nin Çilesi, Sosyalist, Sayı:6, 20 Temmuz 1967*
- *Sosyalizm Konferansı, Sosyalist, Sayı: 6, 20 Temmuz 1967*
- *Mao'nun Direktifi, Sosyalist, Sayı: 6, 20 Temmuz 1967*
- *İsrail Savaşı, Sosyalist, Sayı: 6, 20 Temmuz 1967*
- *Batı Almanya, Sosyalist, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967*
- *Cezayir, Sosyalist, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967*
- *Doğu Almanya, Sosyalist, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967*
- *Güney Kore, Sosyalist, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967*
- *Hindistan Köy İhtilâli, Sosyalist, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967*
- *Mısır, Sosyalist, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967*
- *Vietnam Mucizesi, Sosyalist, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967*
- *Ne Güzel Memleket (Ne Güzel Plân), Sosyalist, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967*
- *İsrail Saldırısından Çıkan Dersler, Sosyalist, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967*
- *İşte Emperyalist Yahudi Medeniyeti, Sosyalist, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967*
- *Lâtin Amerika, Sosyalist, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967*
- *İsviçre, Sosyalist, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967*

- **Çin ve Yeni Birleşik Milletler Kurulu**, *Sosyalist*, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967
- **Fransa**, *Sosyalist*, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967
- **Fransız Emperyalizminin Kalleşliği**, *Sosyalist*, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967
- **Bolivya**, *Sosyalist*, Sayı: 7, 12 Ağustos 1967
- **Arabın Araba Dediği**, *Sosyalist*, Sayı: 7, 13 Ağustos 1967. Çeviri.

2.6.3. Sosyalist Gazetesi (1970-1971 Yılı Yazıları)

- **Ayakları Kilden Dev: Amerika U.S.**, *Sosyalist*, Sayı: 1-8, 8 Aralık 1970
- **İPSD Tarafından Yayınlanan Bildiri**, *Sosyalist*, Sayı: 1-8, 8 Aralık 1970
- **Sosyalist Nasıl Çıkıyor? Yahut 1970 Modeli Demokrasi**, *Sosyalist*, Sayı: 1-8, 8 Aralık 1970, bir sonraki *Sosyalist*'te, Sayı: 2-9, 15 Aralık 1970 düzeltme var.
- **Bugünkü Türkiye Ekonomi - Politikası**, *Sosyalist*, Sayı: 1-8, 8 Aralık 1970, Sayı: 22, 30 Mart 1971. Tamamı 14 bölümde yayımlanmış. *Kıvılcım*, Sayı: 1, 4 Mart 1974, Sayı: 6, 15 Nisan 1974. Tamamı değil. *Sosyalist*, Sayı: 27, 15 Şubat 1975 ve Sayı: 30-3,15 Mart 1975. Tamamı değil.
- **Bugünkü Türkiye Ekonomi -Politikası**, *Sosyalist*, Sayı: 1-8 , 8 Aralık 1970, Sayı: 22 , 30 Mart 1971. Tamamı 14 bölümde yayımlanmış. *Kıvılcım*, sayı: 1, 4 Mart 1974 — sayı 6 (15.4.1974). Tamamı değil. *Sosyalist*, Sayı: 27, 15 Şubat 1975 ve Sayı: 30-3,15 Mart 1975. Tamamı değil.
- **İşçi Kardeş**, *Sosyalist*, Sayı: 1-8, 8 Aralık 1970
- **Sağda Başsız Develik**, *Sosyalist*, Sayı: 1-8, 8 Aralık 1970. “Başsız Develğimiz”; TMY — İstanbul. Nisan 1976. s. 3-8.
- **Sosyalistlerin Birinci Görevi**, *Sosyalist*, Sayı: 1-8, 8 Aralık 1970. *Kıvılcım*, Sayı: 1,4 Mart 1974. *Sosyalist*, Sayı: 27, 15 Şubat 1975. “Kıvılcım Dava Savunması”; *Kıvılcım Yayınları — İstanbul. Temmuz 1976. S. 73-79. 46*
- **Halk Dersleri (Dedenin Dedikleri)**, *Sosyalist*, Sayı: 1-8, 8 Aralık 1970, Sayı :24, 13 Nisan 1971 arasında 8 ders yayımlanmıştır. Devam

- edecekti. Kıvılcım, Sayı: 2, 11 Mart 1974 -- Sayı: 6, 15 Nisan 1974.
Sosyalist'te çıkanların bir kısmı
- **Adam Kandırmak İstemiyoruz**, Sosyalist, Sayı: 2-9, 15 Aralık 1970
  - **Devrimcilerde Başsız Develik: Al - Aydınlik - TİP kongresi**, Sosyalist, Sayı: 2-9, 15 Aralık 1970. "Başsız Develiğimiz"; TMY — İstanbul, Nisan 1976.
  - **Sosyalist Nasıl Çıkıyor? Yahut 1970 Modeli Demokrasi**, Sosyalist, sayı: 1-8, 8 Aralık 1970, bir sonraki Sosyalist'te, Sayı: 2-9, 15 Aralık 1970 düzeltme var.
  - **Finans - Kapital Nedir?**, Sosyalist, Sayı: 4, 12 Nisan 1967?. Sosyalist, Sayı: 2-9, 15 Aralık 1970. Kıvılcım, Sayı: 4, 1 Nisan 1974, Uyanış, Sayı: 2, 17 nisan 1976
  - **[Kanada]²³⁴**, Sosyalist, Sayı: 2-9, 15 Aralık 1970
  - **Sosyalizmimiz İlerliyor Mu? Geriliyor Mu?** Sosyalist, Sayı: 2-9, 15 Aralık 1970 ve Sayı: 3-10, 22 Aralık 1970
  - **Yakın Geçmişten İz**, Sosyalist, Sayı: 2-9, 15 Aralık 1970
  - **Mao! Mao!**, Sosyalist, Sayı: 2-9, 15 Aralık 1970, "Durum Yargılaması"; TMY - - İstanbul. Haziran 1976. s. 49-56.
  - **[Ürdün]²³⁵**, Sosyalist, Sayı: 2-9, 15 Aralık 1970
  - **Solda Başsız Develik**, Sosyalist, sayı: 2-9, 15 Aralık 1970 ve Sayı: 3-10, 22 Aralık 1970. "Başsız Develiğimiz"; TMY — İstanbul. Nisan 1976. s. 9-14.
  - **Sosyalizmimiz İlerliyor Mu? Geriliyor Mu?**, Sosyalist, Sayı: 2-9, 15 Aralık 1970 ve Sayı: 3-10, 22 Aralık 1970
  - **Bunalım Patlıyor**, Sosyalist, Sayı: 3-10, 22 Aralık 1970 ve Sayı: 4-11, 29 Aralık 1970
  - **[Almanya - Polonya]²³⁶**, Sosyalist, Payı: 3-10, 22 Aralık 1970

"Dünyada Neler Oluyor?" sütununda yer alan yazının orijinal başlığı gazetede çıkmamış. Konuya göre başlığı biz koyduk. (Sonradan tespit ettiğimize göre, orijinal başlık : "**Kanada'da Kan**" idi). (Fuat Fegan'ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.75.)

²³⁵ "Dünyada Neler Oluyor?" sütununda yer alan yazının orijinal başlığı gazetede çıkmamış. Konuya göre başlığı biz koyduk. (Sonradan tespit ettiğimize göre, orijinal başlık : "**İsrail - Arap Kan çıbanı**" idi.) (Fuat Fegan'ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.77.)

- **Komprador mu? Finans - Kapitalist mi?**, *Sosyalist*, Sayı: 3, 4 Mart 1967. *Sosyalist*, Sayı: 3-10, 22 Aralık 1970
- **Devrimcilerde Başsız Develik: Ak - Aydınlik - Sosyalist Kurultay**, *Sosyalist*, Sayı: 3-10, 22 Aralık 1970. “Başsız develiğimiz”; TMY — İstanbul. Nisan 1976.
- **Burjuva Demokratik Çorbası**, *Sosyalist*, Sayı: 4-11, 29 Aralık 1970
- **Ortanın Solu ve Küçük Üretmenlerimiz**²³⁷, *Sosyalist*, Sayı: 4-11, 29 Aralık 1970, Sayı: 5-12, 5 Ocak1971, Sayı: 6-13, 12 Ocak 1971 ve sayı: 9-16, 16 Şubat 1971. «ortanın solu ve küçük üretmenlerimiz»; TMY — İstanbul, 1976. 31 sayfa.
- **Sosyalizmde Başsız Develik**, *Sosyalist*, Sayı: 4-11, 29 Aralık 1970 ve Sayı: 5-12, 5 Ocak 1971. “Başsız Develiğimiz”; TMY — İstanbul. Nisan 1976. s. 25-33.
- **Türkiye'nin Teorik Devrim Orijinalligi**, *Sosyalist*, Sayı: 4-11, 29 Aralık 1970. “Pratik Devrim Orijinalligimiz: Gençlik-Ordu”; TMY — İstanbul. Nisan 1976. s. 15-18.
- **Bunalım Patlıyor**, *Sosyalist*, Sayı: 3-10, 22 Aralık 1970 ve Sayı: 4-11, 29 Aralık 1970.
- **Açıklama**, *Sosyalist*, Sayı: 4-11, 29 Aralık 1970
- **Sosyalizm Nedir?**, *Sosyalist*, Sayı: 1, 20 Ocak 1967 ve Sayı: 2, 7 Şubat 1967. *Sosyalist*, Sayı: 4-11, 29 Aralık 1970 ve Sayı: 5-12, 5 Ocak1971. *Kıvılcım*, Sayı: 5, 8 Nisan 1974 ve Sayı: 6, 15 Nisan1974. *Sosyalist*, Sayı: 27, 15 Şubat 1975 ve Sayı: 30-3, 15 Mart 1975.

---

²³⁶ “**Dünyada Neler Oluyor?**” sütununda yer alan yazının orijinal başlığı gazetede çıkmamış. Konuya göre başlığı biz koyduk. (Sonradan tespit ettiğimize göre, orijinal başlık : “**Sosyalist Polonya — Kapitalist Almanya Uzlaşması**” idi.) (Fuat Fegan’ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.71.)

²³⁷ TMY’nda çıkan broşürü eline alan, ilk bakışta şu izlenimi edinir: “Ortanın Solu” bir Finans - Kapital alternatifidir. Broşürün kapağı böyle söyler. Oysa Kıvılcımlı “Ortanın Solu”nu hiçbir zaman böylesine mekanik bir biçimde değerlendirmemiştir. Broşürdeki yazılar bunun en canlı örneğidir. Ayrıca, “Ortanın Solu” daha çiçeği burnunda bir hareket iken, 20.1.1967 tarihli SOSYALİST’in ilk sayısında yazdığı yazıya Kıvılcımlı’nın şu başlığı koymuş olduğunu hatırlamak yeter: “**CHP’nin Yolundan Çıkan CHP: Büyük Burjuva Partiliğinden Küçük Burjuva Partiliğine**”. (Fuat Fegan’ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.75.)

- ***Ve Millet Cinayetlerin Hesabını Soracaktır***, Sosyalist, Sayı: 5-12, 5 Ocak 1971
- ***Sosyalizm Nedir?***, Sosyalist, Sayı: 1, 20 Ocak 1967 ve Sayı: 2, 7 Şubat 1967. Sosyalist, Sayı: 4-11, 29 Aralık 1970 ve sayı: 5-12, 5 Ocak 1971. Kıvılcım, Sayı: 5, 8 Nisan 1974 ve Sayı: 6, 15 Nisan 1974. Sosyalist, Sayı: 27, 15 Şubat 1975 ve Sayı: 30-3, 15 Mart 1975.
- ***Pratik Devrim Orijinalliğimiz: Gençlik***, Sosyalist, Sayı: 5-12, 5 Ocak 1971. Pratik devrim orijinalliğimiz: gençlik-ordu»; TMY 18-24.
- ***Filistin Olaylarının Düşündürdükleri, Filistin: Kaynayan Petrol Kazanı***; Sosyalist, Sayı: 5-12, 5 Ocak 1971. Filistin: gerilla düşman kardeşliği; Sosyalist, Sayı: 7-14, 26 Ocak 1971. “Partisiz gerilla başıboşluğu”; Sosyalist, Sayı: 8-15, 2 Şubat 1971. “Gerillacı ütopya ve Panik”; Sosyalist, Sayı: 9-16, 16 Şubat 1971. Bu dört makaleden meydana gelen bir seri yazı.
- ***Başsız Develiğe Son***, Sosyalist, Sayı: 6-13, 12 Ocak 1971.
- ***Mülkiyet***, Sosyalist, Sayı: 6, 20 Haziran 1967. Sosyalist, Sayı: 6-13, 12 Ocak 1971.
- ***Pratik Devrim Orijinalliğimiz: Ordu***, Sosyalist, Sayı: 6-13, 12 Ocak 1971. “Pratik -devrim orijinalliğimiz: gençlik-ordu”; TMY, İstanbul. Nisan 1976. s. 24-27.
- ***Emperyalistler Arası Boğuşma Amerikan Süper Emperyalizmi***, Sosyalist, Sayı: 2, 7 Şubat 1967 ve sayı: 3, 4 Mart 1967. Sosyalist, sayı: 6-13, 12 Ocak 1971.
- ***Duyuru***, Sosyalist, Sayı: 7-14, 26 Ocak 1971. “Başsız Develiğimiz”; TMY— İstanbul. Nisan 1976.
- ***Gazetecilik Metodumuz***, Sosyalist, Sayı: 1,20 Ocak 1967. Sosyalist, Sayı: 7-14, 26 Ocak 1971.
- ***Filistin Olaylarının Düşündürdükleri, Filistin: Kaynayan Petrol Kazanı***; Sosyalist, Sayı: 5-12, 5 Ocak 1971. Filistin: gerilla düşman kardeşliği»; sosyalist, sayı: 7-14, 26 Ocak 1971. “Partisiz Gerilla başıboşluğu”; sosyalist, sayı: 8-15, 2 Şubat 1971. “Gerillacı Ütopya ve Panik”; sosyalist, sayı: 9-16, 16 Şubat 1971. Bu dört makaleden meydana gelen bir seri yazı.

- *Haçlılar Seferi Sökmez*, *Sosyalist*, Sayı: 7-14, 26 Ocak 1971.
- *PSD İzmir Mitingi Konuşması*²³⁸, *Sosyalist*, Sayı: 7-14, 26 Ocak 1971.
- *Üç Türlü Sosyalizm*, *Sosyalist*, Sayı: 5, 30 Mayıs 1967. *Sosyalist*, sayı: 7-14, 26 Ocak 1971.
- *Bizde De Üretim ve Ortaklık*, *Sosyalist*, Sayı: 8-15, 2 Şubat 1971.
- *Tüten Tütün Yangını*, *Sosyalist*, Sayı: 8-15, 2 Şubat 1971.
- *Nurlularımız ve Saraylılarımız*, *Sosyalist*, Sayı: 8-15, 2 Şubat 1971.
- *Yeter Be! (Duyuru ve Çağın)*, *Sosyalist*, Sayı: 8-15, 2 Şubat 1971.
- *Vietnam'da Gördüklerim*²³⁹, *Sosyalist*, Sayı: 8-15, 2 Şubat 1971.
- *Bunalımın Kökü*, *Sosyalist*, Sayı: 8-15, 2 Şubat 1971.
- *Gençliğin Üç Alnyazısı*, *Sosyalist*, Sayı: 8-15, 2 Şubat 1971. "Pratik Devrim Orijinallliğimiz; Gençlik-Ordu"; TMY — İstanbul. Nisan 1976. s. 10-15.
- *Bulduk Suçluyu : Sarı Çizmeli Karabıyık!*, *Sosyalist*, Sayı: 9-16, 16 Şubat 1971.
- *İlk Asgarî Programın Eleştirisi*²⁴⁰, *Sosyalist*, Sayı: 9-16, 16 Şubat 1971. «halk savaşının plânları» kitabından. *Kıvılcım*, Sayı: 2, 11 Mart 1974.
- *Proletarya Partisi Nedir?*, *Sosyalist*, Sayı: 9-16, 16 Şubat 1971. *Kıvılcım*. Sayı:2, 11 Mart 1974. "Başsız Develiğimiz"; TMY — İstanbul. Nisan 1976. S.40-45. *kıvılcım dava savunması*; *Kıvılcım yayınları — İstanbul*. Temmuz 1976. s.80-86
- *Bizde De Önemli İşler*, *Sosyalist*, Sayı: 9-16, 16 Şubat 1971.
- *Uyarıyı Uyarmak*, *Sosyalist*, Sayı: 9-16, 16 Şubat 1971.
- *Zuhur*, *Sosyalist*, Sayı: 9-16, 16 Şubat 1971.

²³⁸ 19 Ocak 1971 günü yapılan Mitingde Kıvılcımlı bulunmadı. Ne var ki yapılan konuşmayı o kaleme almıştı. (Fuat Fegan'ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.74.)

²³⁹ Yazının Kıvılcımlı'ya ait olan kısmı: "Batağın dibine dek." cümleciğiyle son buluyor. Ondan sonrası Kıvılcımlı'ya ait değildir. (Fuat Fegan'ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.77.)

²⁴⁰ Birçok benzerleri gibi, daha önce yayımlanmış olan "**Halk Savaşının Plânları**" kitabından alınmıştır. Ancak, bu yazının başında orijinal kısa bir not var. (Fuat Fegan'ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.74.)

- **Sosyalizm Tarihimizden Teorik Bir Belge**, *Sosyalist*, Sayı: 9-16, 16 Şubat 1971. — Sayı:26, 27 Nisan 1971 arasında 11 bölüm çıktı. Tamamlanmış değil.
- **Savunma**, *Sosyalist*, Sayı: 9-16, 16 Şubat 1971.
- **Aman Komünizm!**, *Sosyalist*, Sayı: 9-16, 16 Şubat 1971.
- **Demokratik Devrim - Millî Kurtuluş Anlamları**, *Sosyalist*, Sayı: 17, 23 Şubat 1971. “Halk Savaşının Plânları” kitabından.
- **Finans - Kapital: İstemiyor Sosyal - Mosyal!**, *Sosyalist*, Sayı: 10-17, 23 Şubat 1971.
- **Hadi Canım Sen De**, *Sosyalist*, Sayı: 10-17, 23 Şubat 1971.
- **Kariyerizm - Demagoji - Parti**, *Sosyalist*, Sayı: 10-17, 23 Şubat 1971. *Kıvılcım*, Sayı:6, 15 Nisan 1974. “Kıvılcım Dava Savunması”; *Kıvılcım Yayınları* — İstanbul. Temmuz 1976. s. 114-118.
- **Hacı İhracatı - Kolera İthalâtı**, *Sosyalist*, Sayı: 10-17, 23 Şubat 1971.
- **Paşaların Paşası'nın Paşalığı**, *Sosyalist*, Sayı: 10-17, 23 Şubat 1971.
- **Hangisi Asıl Süleymancı?** *Sosyalist*, Sayı: 10-17, 23 Şubat 1971.
- **Finans - Kapital ve Türkiye**²⁴¹, *Sosyalist*, Sayı: 10-17, 23 Şubat 1971. - Sayı: 26, 27 Nisan 1971.
- **Sınıflar Savaşı ve Klâsik Halk Kavramı**, *Sosyalist*, Sayı: 18, 2 Mart 1971. “Halk Savaşının Plânları” kitabından. *Sislerin dağılışı. Vatandaş*, Sayı: 1, 11 Mayıs 1955.
- **İşçi Sınıfının Tarihçil Görevi**, *Sosyalist*, Sayı: 18, 2 Nisan 1971. “Proletarya Partisi Nedir? V.P. Tüzüğü ve programı”; TMY — Ankara. Nisan 1971, S: 16-19. *Kıvılcım*, Sayı: 2, 11 Nisan1974. “Vatan partisi tüzüğü, Programı, Tarihçesi”; TMY — İstanbul. Ocak 1975. s. 87-92. *Sosyalist*, Sayı: 30-3, 15 Mart 1975. “Kıvılcım Dava Savunması”; *kıvılcım yayınları*, İstanbul. Temmuz 1976. S. 87-91. *Uyanış*, Sayı: 7 (tarihsiz).

---

²⁴¹ Kıvılcımlı'nın 20.1.1971 günü İstanbul TÖS salonunda yaptığı konuşmanın ve sonraki tartışmaların banda alınmış tutanağı. Tamamı 10 bölümde SOSYALİST gazetesinde çıkmıştır. (Fuat Fegan'ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.74.)

- **CIA Sosyalizmi Nasıl Yapılır?** *Sosyalist*, Sayı: 19, 9 Mart 1971. “Durum Yargılaması”; TMY — İstanbul. Haziran 1976. S. 65-71.
- **CIA Sosyalizminin Tarih Kalpazanları**²⁴², *Sosyalist*, Sayı: 19, 9 Mart 1971 ve Sayı: 20, 16 Mart 1971. «durum yargılaması»; TMY — İstanbul. Haziran 1976. S. 57-64.
- **Finans - Kapital ile Tefeci - Bezirgan Kaynaşımı**, *Sosyalist*, Sayı: 19, 9 Mart 1971. “Halk Savaşının Plânları” kitabından.
- **Gürbüz Güçler Devrimci Geleneği**, *Sosyalist*, Sayı: 20, 16 Mart 1971. “Halk Savaşının Plânları” kitabından.
- **Suçlu: Ayağa Kalk!**, *Sosyalist*, Sayı: 20, 16 Mart 1971.
- **Ordu Kılıcını Attı**, *Sosyalist*, Sayı: 20, 16 Mart 1971.
- **İt Ürüyor: Demek Kervan Yürüyor**²⁴³, *Sosyalist*, Sayı: 20, 16 Mart 1971. Ve Sayı: 21, 23 Mart 1971.
- **CIA Sosyalizminin Tarih Kalpazanları**²⁴⁴, *Sosyalist*, Sayı: 19, 9 mart 1971 ve Sayı: 20, 16 mart 1971. «durum yargılaması»; TMY — İstanbul. Haziran 1976. S. 57-64.

²⁴² Kıvılcımlı, P. D. Aydınlık'ta çıkan sözde eleştirilere cevap olarak kaleme aldığı bu yazı serisini tamamlamadan öylece bırakmıştır. Netekim, *Sosyalist*'in 20.ci sayısında çıkan bölümün sonunda “Devamı var” denilmektedir.

Bir de, yazı serisiyle ilgili, “Neden Bilim Korkuluklarımız Çok?” başlığını taşıyan ve üç buçuk daktilo sayfalık yayımlanmamış bir metin var. Bu metni Kıvılcımlı yazı serisine “Giriş” olarak düşünmüş, sonradan, yazı serisinin en sonuna koyarız, demişti. 20. sayıdan sonra gazete 6 sayı daha çıktı. Fakat yazının arkası gelmedi. Arada 12 Mart darbesi var. “Neden Bilim Korkuluklarımız Çok?” yazısı da yayımlanmadan kalmış oldu böylece. (Fuat Fegan'ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.72.)

²⁴³ Tam **12 Mart** günlerinde sahte “Dev - Genç” mühürlü bir provokasyon bildiriyle Kıvılcımlı'ya çamur atılmak istenmişti. Bildiri'nin nereden kaynaklandığı, daha sonra alelacele Aclan Sayılğan'ın kitabına “belge” olarak sokuşturulmasından anlaşılabilir. “İt Ürüyor, Demek Kervan Yürüyor!” yazısı buna cevaptı. Ne var ki, Kıvılcımlı'nın cevabı, kendi gazetesinde dahi bir nevi sabotaja uğrayacak, bir sonraki sayıda “Özür” dilenerek uzun uzun açıklama ve düzeltmelerde bulunmak gerekecekti. (Fuat Fegan'ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.73.)

²⁴⁴ Kıvılcımlı, P. D. Aydınlık'ta çıkan sözde eleştirilere cevap olarak kaleme aldığı bu yazı serisini tamamlamadan öylece bırakmıştır. Netekim, *Sosyalist*'in 20. sayısında çıkan bölümün sonunda “Devamı var” denilmektedir.

- **Durum Yargılaması**²⁴⁵, *Sosyalist*, Sayı: 20, 16 Mart 1971, Sayı: 26, 27 Nisan 1971. *Durum yargılaması (Ankara konferansı 1971); TMY — İstanbul. Haziran 1976. Daha başka yazılarla birlikte.*
- **Gerçeklerle Strateji Plânı**, *Sosyalist*, Sayı:21, 23 Mart 1971. “*Halk Savaşının Plânları*” kitabından.
- **Türkiye’yi Kim Yönetir?**, *Sosyalist*, Sayı :21, 23 Mart 1971.
- **Paris Komünası Nedir?**, *Sosyalist*, Sayı:21, 23 Mart 1971. *Sosyalist*, Sayı: 31-4, 7 Nisan 1975.
- **Özür**²⁴⁶, *Sosyalist*, Sayı:21, 23 Mart 1971.
- **Hükümet - Ordu - Sınıf**, *Sosyalist*, Sayı:21, 23 Mart 1971.
- **İt Ürüyor: Demek Kervan Yürüyor**²⁴⁷, *Sosyalist*, Sayı: 20, 16 Mart 1971 ve Sayı: 21, 23 Mart 1971.
- **Vurucu Güç**, *Sosyalist*, Sayı: 22, 30 Mart 1971 “*Halk Savaşının Plânları*” kitabından.

Bir de, yazı serisiyle ilgili, “**Neden Bilim Korkuluklarımız Çok?**” başlığını taşıyan ve üç buçuk daktilo sayfalık yayınlanmamış bir metin var. Bu metni Kıvılcımlı yazı serisine “Giriş” olarak düşünmüş, sonradan, yazı serisinin en sonuna koyarız, demişti. 20.Cİ sayıdan sonra gazete 6 sayı daha çıktı. Fakat yazının arkası gelmedi. Arada 12 Mart darbesi var. “**Neden Bilim Korkuluklarımız Çok?**” yazısı da yayınlanmadan kalmış oldu böylece. (Fuat Fegan’ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.73.)

²⁴⁵ “Durum Yargılaması”, 12 Mart’tan tam bir hafta önce Kıvılcımlı’nın Ankara’da yaptığı konuşmanın ve onu izleyen uzun tartışmaların banda alınmış tutanağıdır. Sosyalist’te yayımlanmaya başlanmıştı. Ne var ki, Sıkıyönetim dolayısıyla gazetenin kapanması, tutanakların tümünün yayımlanmasına engel oldu. (Fuat Fegan’ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.72.)

²⁴⁶ Tam 12 Mart günlerinde sahte “Dev - Genç” mühürlü bir provokasyon bildirisiyle Kıvılcımlı’ya çamur atılmak istenmişti. Bildiri’nin nereden kaynaklandığı, daha sonra alelacele Aclan Sayılğan’ın kitabına “belge” olarak sokuşturulmasından anlaşılabilir. “İt Ürüyor, Demek Kervan Yürüyor!” yazısı buna cevaptı. Ne var ki, Kıvılcımlı’nın cevabı, kendi gazetesinde dahi bir nevi sabotaja uğrayacak, bir sonraki sayıda “Özür” dilenerek uzun uzun açıklama ve düzeltmelerde bulunmak gerekecekti. (Fuat Fegan’ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.73.)

²⁴⁷ “**Anarşi Yok! Büyük Derleniş!**” broşürü “Çağrının Yankıları” iç başlığını da taşımaktadır. Söz konusu “**Çağrı**”, daha sonra tam metin olarak “Çağrı”yı yapanlarca yayımlanmıştır. (Bak. : “Belgeler”, AYDINLIK S. D., Sayı 27, Ocak 1971. s. 236-238). “Çağrı” Ağustos 1970 tarihini taşıyor. “**Anarşi Yok! Büyük Derleniş!**” de, Ağustos sonu ya da Eylül başlarında kaleme alınmış ve derhal broşür hâline getirilmiştir. (Fuat Fegan’ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.71.)

- **Şapa Oturtulan Parlemantarizm**, *Sosyalist*, Sayı: 22, 30 Mart 1971. Bir sonraki *Sosyalist*'te (Sayı: 23, 6 Nisan 1971 düzeltme var.
- **İPSD 3. Kongresi: İşsizlik - Pahalılık Raporu**, *Sosyalist*, Sayı: 22, 30 Mart 1971, Sayı: 23, 6 Nisan 1971 ve Sayı: 24, 13 Nisan 1971. İPSD'nin 3. Kongre raporu.
- **Bugünkü Türkiye Ekonomi - Politikası**, *Sosyalist*, Sayı: 1-8, 8 Aralık 1970, Sayı: 22, 30 Mart 1971. Tamamı 14 bölümde yayımlanmış. *Kıvılcım*, Sayı: 1, 4 Nisan 1974, Sayı: 6, 15 Nisan 1974. Tamamı değil. *Sosyalist*, Sayı: 27, 15 Şubat 1975 ve Sayı: 30-3, 15 Mart 1975. Tamamı değil.
- **Derlenişin Yolu**, *Sosyalist*, Sayı: 23, 6 Nisan 1971. "Finans-Kapital ve Türkiye" konferansının bir bölümü.
- **Karma Değil: Karmakarışık**, *Sosyalist*, Sayı: 23, 6 Nisan 1971.
- **İPSD 3. Kongresi: İşsizlik - Pahalılık Raporu**, *Sosyalist*, Sayı: 22, 30 Mart 1971, Sayı: 23, 6 Nisan 1971 ve Sayı: 24, 13 Nisan 1971. İPSD'nin 3. Kongre raporu.
- **Şapa Oturtulan Parlemantarizm**, *Sosyalist*, Sayı: 22, 30 Nisan 1971. Bir sonraki *Sosyalist*'te (Sayı: 23, 6 Nisan 1971 düzeltme var.
- **Emperyalizm ve İşçi Sınıfı**, *Sosyalist*, Sayı: 24, 13 Nisan 1971.
- **Kalpazanlar Ekonomisi**, *Sosyalist*, Sayı: 24, 13 Nisan 1971.
- **Kimin Ağırır, O Bağırır!**, *Sosyalist*, Sayı: 24, 13 Nisan 1971.
- **İşe Bak**, *Sosyalist*, Sayı: 24, 13 Nisan 1971.
- **, İPSD 3. Kongresi: İşsizlik - Pahalılık Raporu** *Sosyalist*, Sayı: 22, 30 Mart 1971, -Sayı: 23, 6 Nisan 1971 ve Sayı: 24, 13 Nisan 1971. İPSD'nin 3. Kongre Raporu.
- **Büyük Hesaplar Küçük Hesaplar**, *Sosyalist*, Sayı: 25, 20 Nisan 1971.
- **Hükümet - Adalet - İnsan**, *Sosyalist*, Sayı: 26, 27 Nisan 1971.
- **Finans - Kapital ve Türkiye**²⁴⁸, *Sosyalist*, Sayı: 10-17, 23 Şubat 1971, Sayı: 26, 27 Nisan 1971.

²⁴⁸ Kıvılcımlı'nın 20.1.1971 günü İstanbul TÖS salonunda yaptığı konuşmanın ve sonraki tartışmaların banda alınmış tutanağı. Tamamı 10 bölümde *Sosyalist* gazetesinde çıkmıştır. (Fuat Fegan'ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.74.)

- **Durum Yargılaması**²⁴⁹, *Sosyalist*, Sayı: 20, 16 Nisan 1971, Sayı: 26, 27 Nisan 1971. *Durum yargılaması (Ankara konferansı 1971); TMY — İstanbul. Haziran 1976. Daha başka yazılarla birlikte.*
- **Sosyalizm Tarihimizden Teorik Bir Belge**, *Sosyalist*, Sayı: 9-16, 16 Şubat 1971 — Sayı: 26, 27 Nisan 1971 arasında 11 bölüm çıktı. *Tamamlanmış değil.*
- **Türkiye Köyü ve Sosyalizm, Türk Köyü ve Sosyalizm**; *Sosyalist*, sayı: 1, 20 Ocak 1967. *Sadece önsöz. Türkiye Köyü ve Sosyalizm; Sosyalist, Sayı: 10-17 — Sayı: 26, 27 Nisan 1971 arasında yayımlanmış 10 bölüm. Tamamlanmış değil.*

1975

- **Bugünkü Türkiye Ekonomi - Politikası**, *sosyalist*, sayı: 1-8 , 8 aralık 1970 — Sayı 22 (30.3.1971). *Tamamı 14 bölümde yayımlanmış. Kıvılcım, Sayı: 1, 4 Mart 1974 — Sayı 6 (15.4.1974). Tamamı değil. Sosyalist, Sayı: 27, 15 Şubat 1975 ve Sayı: 30-3, 15 Mart 1975. Tamamı değil.*
- **İşçi Sınıfı Partisine Giriş, İşçi Sınıfı Partisi Nedir?** *VP tüzüğü ve programı; TMY-Ankara. Nisan 1971.s. 3-15. VP Tüzük ve programının*

²⁴⁹ “Durum Yargılaması”, 12 Mart’tan tam bir hafta önce Kıvılcımlı’nın Ankara’da yaptığı konuşmanın ve onu izleyen uzun tartışmaların banda alınmış tutanağıdır. Sosyalist’te yayımlanmaya başlanmıştı. Ne var ki, Sıkıyönetim dolayısıyla gazetenin kapanması, tutanakların tümünün yayımlanmasına engel oldu.

TMY konferans metnini broşür hâline getirirken, çok ciddi iki hata yapmıştır:

1 — Tutanağın gazetede çıkmamış olan üçte bir kadarlık son kısmı broşürde yok. Oysa, bu son kısımda, diğer çok tartışılmış konular yanında, sonradan Emekçi’nin (Sayı 1) eleştiri konusu yapacağı “VP Program Gerekçesinin Önsözü”, ayrıca Kürt Sorunu, “Sosyalist Kuşaklar” gibi önemli konular ele alınmaktadır.

2 — Daha önemlisi ise: Broşüre katıştırılan öteki makalelerle, Konferans’ın, Maoculara polemik düzeyine indirilmiş olmasıdır. Oysa, “Durum Yargılamasının asıl üzerinde durulacak yanı, o anacık babacık günlerinde, Kıvılcımlı’nın olaylara nasıl dupduru baktığını, öteki tüm eğilimlerin ise ne gibi sapıklıklar içinde bunaldığını belgeleyen zengin materyallerle dolu oluşudur. (Fuat Fegan’ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.72.)

eleştirisi; kıvılcım, sayı: 6, 15 Nisan 1974. Vatan Partisi tüzüğü, programı, tarihçesi»; TMY — İstanbul. Ocak 1975. s. 67-86. Sosyalist, sayı: 27, 15 Şubat 1975.

- **V.P Genel Başkanı Dr. Hikmet Kıvılcımlı ile Konuşma**, Sosyalist, Sayı: 6, 20 Temmuz 1967, Sosyalist, Sayı: 27,15 Şubat 1975
- **Sosyalistlerin Birinci Görevi**, sosyalist, Sayı: 1-8, 8 Aralık 1970. Kıvılcım, Sayı: 1,4 Mart 1974. Sosyalist, Sayı: 27, 15 Şubat 1975. “Kıvılcım Dava Savunması”; Kıvılcım Yayınları, İstanbul. Temmuz 1976. S. 73-79. 46
- **Sosyalizm Nedir?**, sosyalist, sayı: 1, 20 Ocak 1967 ve sayı: 2, 7 Şubat 1967. Sosyalist, sayı: 4-11, 29 Aralık 1970 ve sayı: 5-12, 5 Ocak1971. Kıvılcım, Sayı: 5, 8 Nisan 1974 ve Sayı: 6, 15 Nisan1974. Sosyalist, Sayı: 27, 15 Şubat 1975 ve Sayı: 30-3, 15 Mart 1975.
- **Almanya'nın Silâh Sesi**, Türk Solu, Sayı: 44, 17 Eylül 1968 ve Sayı: 45, 24 Eylül 1968. Sosyalist, Sayı: 29-2, 1 Mart 1975 ve Sayı: 30-3, 15 Mart 1975 “Çekoslovakya Meselesi” ile ilgili seri yazının bir bölümü.

İşçi Sınıfının Tariheçil Görevi, Sosyalist, Sayı: 18, 2 Mart 1971. “Proletarya Partisi Nedir? V.P. Tüzüğü ve Programı”; TMY — Ankara. Nisan 1971. S: 16-19. Kıvılcım, Sayı: 2, 11 Nisan 1974. “Vatan Partisi Tüzüğü, Programı, Tariheçesi”; TMY — İstanbul. Ocak 1975. S. 87-92. Sosyalist, Sayı: 30-3, 15 Mart 1975. “Kıvılcım Dava Savunması”; Kıvılcım Yayınları, İstanbul. Temmuz 1976. S. 87-91. Uyanış, Sayı 7 (tarihsiz).

- **Türkiye Köylüsünün Trajedisi**, Sosyalist, Sayı: 30-3, 15 Nisan 1975.
- **Paris Komunası Nedir?** Sosyalist, Sayı: 21, 23 Nisan 1971. Sosyalist, Sayı: 31-4, 7 Nisan 1975

Kıvılcımlı, yönettiğı bu gazetelerin dışında 1925'lerden itibaren 1950'lere kadar yazılarını Aydınlık dergisi, Kurtuluş gazetesi, Bursalı Yoldaş ve Vazife dergilerinde yazılarını yayımlatmıştır.

Kıvılcımlı'nın yazıları 1950'den itibaren Her Ay Dergisi²⁵⁰, Yeni İstanbul gazetesi, Vatandaş gazetesi, İmece dergisi, Çaltı gazetesi²⁵¹, Türk Solu dergisi ve Yeni dönem Aydınlık Dergileri'nde²⁵² de yayımlanmıştır.

Hikmet Kıvılcımlı'nın tespit edilmiş ilk yazısı 1925 yılında yayımlanan "Aydınlık Fevkalade Gençlik" nüshalarında çıkan yazısıdır. Kıvılcımlı bu nüshada "Ahmet Tevfik" takma adını kullanmış, yazıya başlık olarak da "Türk Gençliğinin Sınıfı Mevkii"²⁵³ koymuştur.

2.7. Yazılarının Yayınlandığı Dergi ve Gazeteler

2.7.1. Yeni Adam Dergisi

Kıvılcımlı'nın yazısının yayımlandığı dergilerden bir tanesi de Yeni Adam dergisidir.²⁵⁴

Yazısı şöyledir; O Kadar Zaruri İki cevapçık, Sayı: 119, 9 Nisan 1936. Bu yazı H. Barbusse: "Ateş" adıyla Öncü Kitabevinde Ocak 1970 yılında sayfa 25-26 arasında aktarılmıştır.

2.7.2. Her Ay Dergisi

Kıvılcımlı'nın yazı gönderdiği bir diğer dergi de "Her Ay" dergisidir. Kıvılcımlı yazılarını bu dergide "Edebiyat-ı Cedide" adıyla toplamıştır. Yazıları ve tarihleri şu şekildedir.

---

²⁵⁰ **Her Ay Dergisi:**1937-1938 yılları arasında yayınlanan kültür ve sanat dergisi. Hikmet Kıvılcımlı'nın Edebiyat-ı Cedide adını verdiği kitabı burada yayınlanmıştır.(y.n.)

²⁵¹ **Çaltı Gazetesi** (Samsun da Oğuz Koyutürk tarafından 1963-1966 yılları arasında yayınlanan bir gazetededir. 176 sayı çıkmıştır. Oğuz Koyutürk TİP Samsun İl Sekreteri olmasına rağmen, gazete hiçbir zaman TİP' in yayın organı olmamıştır. Dr. Hikmet Kıvılcımlı hem kendi imzasıyla, hem de çeşitli takma adlarla bu haftalık gazete de çeşitli yazılar yazmıştır. Bir çok kanaldan baskı olmasına karşın haftalık Çaltı Gazetesi Kıvılcımlı'nın yazılarını yayımlamaya devam etmiştir. Yön Dergisi'nin Baş Yazarı ve ideoloğu Doğan Avcıoğlu ile başlattığı polemik yazıları "atma Avcıoğlu din kardeşiyiz" Çaltı okurlarınca büyük ilgi görmüştür. (y.n.)

²⁵² **Aydınlık Gazetesi:**1967-1971 yılları arasında Hikmet kıvılcımlı'nın yazıp yönettiği gazete(y.n.)

²⁵³ Atıla Türk, **Aydınlık Fevkalade gençlik nüshası**, Ankara, Mart 1976., s.108- 111.

²⁵⁴ **Yeni Adam:**1934 yılında İsmail Hakkı Baltacıoğlu tarafından çıkarılan kültür ve edebiyat dergisi.(y.n.)

- *Edebiyat-ı Cedide, Sayı: 4, 20 Temmuz 1937*
- *Edebiyat-ı Cedide, Sayı: 5, 1 Ocak 1938*
- *Edebiyat-ı Cedide, Sayı: 6, 1 Şubat 1938*
- *Edebiyat-ı Cedide, Sayı: 7, Mart 1938*

2.7.3. İmece Dergisi

Kıvılcımlı'nın yazı gönderdiği bir diğer dergi de "İmece" dergisidir. Kıvılcımlı bu dergide "Himmet Kırşehirli" adıyla Efendimiz adında bir şiir yayımlamıştır.

- *Efendimiz, Sayı:5, 1 Eylül 1961*
- *Türkiye'nin Meseleleri, Sayı: 3, 1 Mayıs 1961, s.15-18*

2.7.4. Çaltı Gazetesi

Kıvılcımlı'nın yazılarını gönderdiği ve daha sonra sosyalist kamuoyunda geniş yankı bulan yazıları Samsun'da yayımlanan Çaltı gazetesidir.

Kıvılcımlı 1966 yılında Çaltı gazetesine TİP'in olumsuzluklarını eleştiren ve bu olumsuzluklardan kurtulması, gerçek bir proletarya olabilmesi için nelerin yapılabilmesi gerektiğini teklifler biçiminde sunan seri yazılar yazmıştır. Bu yazılarını toplayıp 1970 yılında "ikinci basılışa acı bir giriş" diyerek "Uyarmak için uyanmalı uyanmak için uyarmalı"²⁵⁵ adı altında kitaplaştırmıştır.

- *Kitaptaki yazıların toplamı Çaltı gazetesi şu sayılarındaki yazılardan oluşmaktadır;*
- *Neden Böylesine Coşarlar?, Sayı: 129, 4 Ekim 1965.*
- *Milli İrade, Sayı: 131, 18 Ekim 1965,*
- *Hay Allah Razi Olsun Senden Şeyh Ahmed Hazretleri, Sayı:135, 15 Kasım 1965.*
- *Sosyalizmi Tenkidin Tenkidi, 22 Kasım 1965.*
- *Şu Bölükbaşı Çok Şakacı Şey, Sayı: 129, 4 Ekim 1965*
- *Kuvvetli hükümet, Sayı:131 18 Ekim 1965*
- *AP Gettosu, Çaltı Sayı:131, 19 Ekim 1965*

²⁵⁵ Hikmet Kıvılcımlı, **Uyarmak İçin Uyanmalı Uyanmak İçin Uyarmalı**, Tarihsel Maddecilik Yayınları, 2.b., İstanbul, Aralık 1970. Bu kitabın 1. Baskısı 1966 yılında gene Tarihsel Maddecilik Yayınları'ndan küçük bir broşür olarak çıkarılmıştır.

- **Atma Avcioğlu: Din Kardeşiyiz**, *Çaltı Sayı: 133, 1 Kasım 1965*
- (aynı yazı *Yön Dergisi'nin 138. Sayısında 19 Kasım 1965 tarihinde yayımlanmıştır*)
- **AP Çanları Kimin İçin Çalıyor?** *Çaltı sayı 138, 6 Aralık 1965*
- “**Yâ mı?**” “**Yâ!**”²⁵⁶ *Sayı:140, 20 Aralık 1965*
- **Özel Teşebbüs- Mülkiyet- Miras (AP Hükümet Programı Üzerine)**, *Sayı: 141, 27 Aralık 1965*
- **Yabancı Sermaye Meselemiz**, *Sayı: 143, 10 Ocak 1966*
- **İşçi Partisi Nedir? Ne Olmalıdır.;** *Çaltı, Sayı 146 (31.1.1966), Sayı 157 (18. 4. 1966) arasında çıkmış 12 bölüm.*
- **Uyarmak İçin Uyanmalı, Uyanmak İçin Uyarmalı — İşçi Partisi'ne Teklif;** *TMY, İstanbul, 1966. (30 + 8) sayfa.*
- **Uyarmak İçin Uyanmalı, Uyanmak İçin Uyarmalı 2.b.,TMT, İstanbul, Aralık 1970. 110 sayfa.**
- **İkinci Basılışa Acı Bir Giriş**, 7.11.1970, s. 7-22.²⁵⁷

2.7.5. Yaprak Dergisi

Kıvılcımlı, Türkiye'deki dergilere olduğu gibi yurtdışında bulunan dergilere de yazılar göndermiştir. Bunlardan biri de Yaprak Dergisi'ne gönderdiği “Yaprak'a” adlı makaledir.²⁵⁸

Yaprak'a, Sayı: 15, 1965-66 dönemi

2.7.6. Türk Solu Dergisi

Kıvılcımlı'nın yazılarının yoğun olarak yayımlandığı bir dergi de Türk Solu Dergisi'dir. Tespit edebildiğimiz yazıları şunlardır:

- **Günün Parolası: (Gençlik+ Ordu + Adalet) El Ele!**, *Türk Solu, Sayı: 79, 20 Mayıs 1967*

²⁵⁶ Bu yazının Kıvılcımlı'ya ait olan kısmı: “Batağın Dibine dek.” Cümleciğiyle son buluyor. Ondan sonrası Kıvılcımlı'ya ait değildir. Fuat Fegan'ın notu, **Kıvılcımlı Bibliyografyası** s.77.

²⁵⁷ Fuat Fegan, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, s.57.

²⁵⁸ **Yaprak**: Almanya'da 1965-66 yıllarında yayın yapan Stuttgart Türk Öğrenci Birliği'nin yayın organıdır.(y.n.)

- *Tartışabilir Miyiz? Birinci Basamak: Türkiye'nin Düzeni*, Sayı: 1, 17 Kasım 1967
- *Türkiye'nin Düzeni*, *Türk Solu*, 8 Aralık 1967
- *Üretim Nedir?*, Sayı: 8, 9 Ocak 1968, Sayı: 10, 23 Ocak 1968, Sayı:11 30 Ocak 1968, Sayı: 12, 6 Şubat 1968, Sayı: 13, 13 Şubat 1968, Sayı: 14 ,20 Şubat 1968 ve Sayı: 15, 27 Şubat 1968. *Üretim Nedir?* adıyla *Derleniş Yayınları'nca* Berlin'de 1974 yılında yayımlanmış ve *Üretim Nedir?* adıyla *Tarih ve Devrim Yayınevi'nce* 1974 yılında İstanbul'da yayımlanmıştır.
- *Anlaşılmayan Temel Konu*, *Türk Solu*, Sayı: 8, 9 Ocak 1968
- *Basit Yeniden Üretim*, *Türk Solu*, Sayı: 10, 23 Ocak 1968.
- *Üretim Nedir? Adıyla Derleniş Yayınları'nca Mart 1974'de Berlin'de* basılmıştır.
- *Kapitalist Üretim Yordamı*, Sayı, 11, 30 Ocak 1968 *Üretim nedir? Adıyla Derleniş Yayınları'nca Mart 1974'de Berlin'de* basılmıştır.
- *Kapitalizm ve Prekapitalizmin Uzlaşmaz Zıtlığı*, *Türk Solu*, Sayı: 14, 20 Şubat 1968 “*Üretim Nedir?*” adıyla *Derleniş Yayınları'nca Mart 1974'te Berlin'de* yazılmıştır.
- *Kapitalizm ile Prekapitalizmin Kaynaşması*, *Türk Solu*, Sayı: 15, 27 Şubat 1968. “*Üretim Nedir?*” adıyla *Derleniş Yayınları'nca Mart 1975'te Berlin'de* basılmıştır.
- *Karda Gezip İzini Belli Etmemek Mi?*, *Türk Solu*, 5 Mart 1968.
- *Seferberliğe Dek Türkiye'nin Hesabı*, Sayı: 17 ,10 Mart 1968
- *Türkiye'yi Birinci Evren Savaşına Kim Soktu*, Sayı: 20, 2 Nisan 1968 ve Sayı: 21 9 Nisan 1968
- *ODTÜ Baskının Dersi: Komprador mu? Finans-Kapital mi?*, *Türk Solu*, Sayı: 75, 22 Nisan 1969

Hiç Namussuzlar Namuslularla Bir Olur mu Kapitalist üretim yordamı

Kapitalizm ve Prekapitalizmin Uzlaşmaz Zıtlığı

Kapitalizm ile Prekapitalizmin Kaynaşması.

Karda Gezip İzini Belli Etmemek mi?

Seferberliğe Dek Türkiye'nin Hesabı

Türkiye’yi Birinci Evren Savaşına Kim Soktu

ODTÜ Baskının Dersi: Komprador mu? Finans-Kapital mi?,

- *Türk Solu, Sayı: 25, 7 Mayıs 1968*
- *Kennedy’leri kim öldürüyor? Türk Solu, Sayı: 30, 11 Haziran 1968*
- *Gençlik yeni bir dünya istiyor, Gençliği azıcık anlayalım, Türk Solu, Sayı: 31 18 Haziran 1968*
- *Emperyalist Evren Savaşında Türkiye’nin Trajedisi, Türk Solu, Sayı: 32, 25 Haziran 1968*
- *Seferberlikle Türkiye’nin Yenilişi ve Sömürgeleşmesi, Sayı: 33, 2 Temmuz 1968*
- *Tartışılacak Tarih Tezi, Türk Solu, Sayı: 35-36, 16/23 Temmuz 1968*
- *Şefik Hüsnü ve Reşat Fuat Üzerine, Sayı: 40, 20 Ağustos 1968. Aynı yazı kitle dergisinin 29. Sayısında 8 Ekim 1974 yılında yeniden yayınlanmıştır.*
- *Çek Meselesi Mi? Dünya Meselesi mi?, Türk Solu, Sayı: 42, 3 Eylül 1968*
- *Dünyanın Silah Sesi, Türk Solu, Sayı 43, 10 Eylül 1968*
- *Almanya’nın Silah Sesi, Türk Solu, Sayı: 44 ,17 Eylül 1968*
- *Almanya’nın Silah Sesi, Türk Solu, Sayı: 45, 24 Eylül 1968*
- *Çekoslovakya’nın Silahı, Türk Solu, Sayı: 46, 1 Ekim 1968*
- *Türkiye’de Devrim Stratejisi Üzerine (Konuşma)²⁵⁹, Sayı: 46, 1 Ekim 1968*
- *Çekoslovakya’nın Silahı, Türk Solu, Sayı: 47, 8 Ekim 1968*
- *İPS’de kuruluş gerekçesi, Türk Solu, Sayı: 49, 22 Ekim 1968²⁶⁰*
- *Cumhuriyet Bayramı Nedir?, Türk Solu , 29 Ekim 1968*
- *Devrimci Kuruluşların Tip Üyelerine Çağrısı, Türk Solu, Sayı: 59, 31 Aralık 1968*

---

²⁵⁹ “Demokratik Devrim Derneği’nin” 21 Eylül 1968 tarihinde İstanbul TMGT salonunda düzenlediği eğitim seminerinde Kıvılcımlı’nın yaptığı konuşmanın özetidir. Bizzat Kıvılcımlı tarafından kaleme alınmış olmalı. (Fuat Fegan’ın Notu) Kıvılcımlı Bibliyografyası, s.76.

²⁶⁰ İPSD tüzüğü gibi Kuruluş Gerekçesi de Kıvılcımlı’nın kaleminden çıkmış değil, kolektif bir çalışmanın ürünüdür. Kendisi de bu çalışmada yer almıştır. “kuruluş gerekçesi” Türk Solu Dergisi’nde yayımlandıktan hemen sonra broşür haline getirilmiştir. Fuat Fegan’ın notu, Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası, Fuat Fegan 1977, İstanbul, s.74.

- *Ulusal Bağımsızlık ve Anti-Emperyalist Mücadele, Bu Röportaj, Türk Solu Dergisinin 11 Şubat 1969 Tarihli 65. Sayısında “Ulusal Bağımsızlık ve Anti-Emperyalist Mücadele” başlıklı röportaj dizisi dahilinde yayımlandı.*
- *Ulusal Bağımsızlık ve Anti-Emperyalist Mücadele (Soruşturma), Sayı: 65, 11 Şubat 1969*
- *Kendimize Gelelim Ya Birleşmek Ya Ölüm! Türk Solu, Sayı: 67, 25 Şubat 1969.*
- *Demokrasi ve Gölgeleler, Türk Solu, Sayı: 82, 10 Haziran 1969*
- *İşçi – Köylü Halkçılık Kurultayı Bildirisi, Türk Solu, Sayı:112, 6 Ocak 1970²⁶¹*

2.7.7. Aydınlik Sosyalist Dergi

- *Genel Olarak Sosyal Sınıflar, Sayı: 2, Aralık 1968, s. 119-133*
- *Genel Olarak Sosyal Partiler, Sayı: 3, Ocak 1969, s. 187-204*
- *Türkiye’de Sınıflar ve Politika, Sayı:5, Mart 69, s. 369-38*
- *Türkiye’de Sınıflar ve Politika Derleniş Yayınları tarafından Berlin’de Haziran 1974’te kitap olarak basılmıştır.*
- *Türkiye Halkının Teşkilatlandırılması, Sayı:10, Ağustos 1969, s. 261-275. Bu yazı Halk Savaşının Planları adı altında Tarihsel Maddecilik Yayınları tarafından 1970 yılında İstanbul’da tekrar yayımlanmıştır.*
- *Klasik Anlamıyla Strateji-Taktik Nedir?, Eylül 1969, Sayfa: 369-389. Bu yazı Halk Savaşının Plânları Adıyla Tarihsel Maddecilik Yayınları’na 1970 yılında basılmıştır.*
- *Genellikle Askerci ve Sosyal Strateji-Taktik, Sayı: 14, Aralık 1969, Sayfa 97-116*
- *Dinin Türk Toplumuna Etkileri, Sayı: 17, Mart 1970, s. 352-383*
- *Lenin ve Türkiye, Sayı: 18, Nisan 1970, s. 409-413*
- *İşveren Sosyalizmi, İşçi Sosyalizmi, Sayı 8, Haziran 1969, Sayfa 105-116*

²⁶¹ **Türk Solu’** nda çıkan bildirinin altında daha başka imzalar da var. Fakat metin tamamen Kıvılcımlı’ya aittir. Aynı metin daha önce o sıralar TİP Genel Başkanı olan M. Ali Aslan’a Kurultaya davet mektubu olarak gönderilmişti. Sonradan ufak tefek değişikliklerle “Kurultay Bildirisi” haline getirildi. Fuat Fegan’ın notu, **Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, İstanbul, 1977, s.74.

2.7.8. Proleter Devrimci Aydınlik

Kıvılcımlı, bir dönem Proleter Devrimci Aydınlik'ta da Deccal Kapımızı Nasıl Çalıyor? adı altında bir seri yazı yazmıştır. Daha sonra yazdıklarının toplamı Şubat 1975 yılında "Deccal Kapımızı Nasıl Çalıyor" adıyla Tarihsel Maddecilik Yayınları'ndan yayımlanmıştır. Yazıları şöyledir:

- *Ho Amcanın Düşündürdüklerinden, Sayı: 1-15 Ocak 1970*
- *Sayın İ.İ Paşa'ya Açık Mektup, Sayı: 2-16, Şubat 1970, Sayfa 257-295*
- *Deccal Kapımızı Nasıl Çalıyor? Sayı: 6-20, Haziran 1970*
- *Deccal Kapımızı Nasıl Çalıyor? Sayı: 7-21, Temmuz 1970*
- *Deccal Kapımızı Nasıl Çalıyor? Sayı: 8-22, Ağustos 1970*
- *Kızıl Bekçiler (Çin Halk Cumhuriyeti-Kızıl Bekçiler), Sayı: 10-24, Ekim 1970, Sayfa: 473-476. Bu yazı Sosyalist dergisinin 2. Sayısında 7 Şubat 1967'de yayımlanmıştır.*

2.7.9. Geleneksel Tıp Dergisi

Hikmet Kıvılcımlı'nın yazı gönderdiği bir diğer dergi de 14 Mart Geleneksel Tıp Dergisi'dir. Dergilerde iki yazısı tespit edilmiştir;

- *Tıbbiyeli- Harbiyeli, 14 Mart 1970.*²⁶²
- *Hayvanlığa İsyân, 14 Mart 1971.*²⁶³

2.7.10. Ant Dergisi

Kıvılcımlı'nın yazılarını gönderdiği bir diğer dergi de Ant dergisidir. Yazısı şudur;²⁶⁴

---

²⁶² Cerrah Paşa, **14 Mart Geleneksel Tıp dergisi**, İstanbul. 1970, s.15-16.

²⁶³ **Geleneksel Tıp Dergisi**, 1971, İstanbul, sayfa:34-35. Bu yazı, **Pratik Devrim Orijinalliğimiz: Gençlik-Ordu**, Tarihsel Maddecilik Yayınları, sayfa: 28-30, Nisan 1976 yılında İstanbul da yayımlanmıştır.(y.n.)

²⁶⁴ **Ant dergisi**: 1967 yılında yayımlanan ve kendisinin "bilimsel sosyalist bir dergi" olduğunu vurgulayan Ant dergisi yayın süreci boyunca, sol ve sosyalizm tartışmalarının bir tarafı olarak, bu doğrultuda okurunu eğitmeye, sol güçleri TİP'in etrafında toparlamaya ve solun işçi sınıfı partisinin öncülüğünde gelişmesini sağlamaya çalışmıştır. TİP'in resmi yayın organı olmamakla beraber, TİP yöneticilerinin basın bildirimleri ile kongre kararlarına çok geniş yer vermiş ve partiyi en son sayısına kadar

- Hikmet Kıvılcımlı, “**Burjuvazi**” Üstüne Konuşuyor, Ant dergisi, Sayı: 161, 27 Ocak 1970.

---

desteklemiştir. (Songül Aydın, 12 Mart 1971 Öncesinde Ant Dergisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Ocak 2008, s.2.)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK SOSYALİST HAREKETİ VE DR. HİKMET KIVILCIMLI

3.

3.1. Türk Sosyalist Hareketinin Tarihsel Gelişimi

Türkiye’de sol hareketlerin tarihi konusunda önemli çalışmaları olan Kerim Sadi (Asıl adı Ahmet Nevzat Cerrahoğlu, 1900-1977), Türkiye’de sol ve sosyalist görüş ve hareketlere dair yayınların çoğunu, Türkiye’de Sosyalizmin Tarihine Katkı adlı eserinde derlemiştir.²⁶⁵ Bu muhtelif yazı ve yayınlar, tarih sırasına göre aşağıda aktarılmıştır:

- 1850 yılında *Ceride-i Havadis* gazetesinin 460 ve 461. sayılarında çıkan 2 yazı. Muhabir ayrıca bir notta, Avrupa’daki 1848 devrimlerine dair bu gazetede çıkan otuzdan fazla habere işaret ediyor.
- *Hakayik-ül Vekayi* gazetesinin 21 Şubat 1871 tarihli sayısında yayınlanan, Karl Marks’ın *Daily News*’te çıkmış bir mektubunun çevirisi.
- 1871 yılı ilkbahar aylarında, “Komünün Bizdeki Yankılarından Karakteristik Örnekler” ile “Komün ve La Turquie” bölümlerinde Osmanlı gazetelerinde çıkan bazı yazılar. (Örneğin, hangi gazetede çıktığı belirtilmemiş olan 30 Mart 1871 tarihli “*Tesavi-i Emval ve İştirak-i Evlad ü İyal*” başlıklı bir yazı) ve Fransızca gazetelerden alıntılar aktarılıyor.²⁶⁶
- Reşat Bey’in, Nâmık Kemal’in çıkardığı *İbret Gazetesi*’nin 7 Haziran 1288 (1871) tarihli sayısında çıkan, “*Devair-i Belediye Tarafdârânı*” adlı yazısı ve ertesi günkü *Basiret Gazetesi*’nde çıkan, bu yazıyı destekleyen başka bir yazı: “*İbret’e Teşekkür*”. Başlığından anlaşıldığı gibi bu da Paris Komünü’ne dair bir yazıdır. Nâmık Kemal ve Reşat Beylerin 12 Haziran 1288 tarihli *İbret*’teki, *Phare de Bosphore*’a “*Reddiye*”leri.

---

²⁶⁵ Kerim Sadi, **Türkiye’de Sosyalizmin Tarihine Katkı**, İletişim Yayınları, 2.b., İstanbul, Nisan 1994.

²⁶⁶ Kerim Sadi, **Türkiye’de Sosyalizmin Tarihine Katkı**, İletişim Yayınları, 2.b., İstanbul, Nisan 1994.

- *İbret'in aynı sayısında çıkan, Nuri Bey'in (Birinci) Enternasyonal'i anlattığı "Medeniyet" başlıklı yazısı.*
- *Fransız Hariciye Nazırı Jules Favre'in, Komüncülere karşı yayımladığı bir bildirin çevirisi, 20 Haziran 1871 tarihli Hakayik-ül Vekayi Gazetesi'nde çıkmış, aynı gazetede ayrıca, Enternasyonal'in bu bildiriye verdiği cevap da The Times'tan aktarılmıştır.*
- *22 Haziran 1871 tarihli Hakayik-ül Vekayi'de İngiliz gazetelerinden naklen, Komüncülerin kundakçılığına dair bir havadis.*
- *1871 yılında Ahmet Mithat Efendi'nin Dağarcık'ın 7. cüzünde Enternasyonal'den söz eden bir yazısı.*
- *Sadrazam Âlî Paşa'nın, Komün fikirlerinin Osmanlı ülkesine girmesinin önlenmesini amaçlayan 25 Temmuz 1871 tarihli "Emirnâme-i Sâmî"si.*
- *Devletin resmî gazetesi olan Takvim-i Vekayi'de 1872 yılında, Avrupa basınından naklen yayınlanan komüncülere ve Enternasyonale karşı yazılar.*
- *Şemsettin Sami'nin 10 Haziran 1878 tarihli Tercüman-ı Şark gazetesinde çıkan, "Sosyalizm-İştirak-i Emval" başlıklı yazısında, Sosyalizm-Komünizm ayrımı yapılarak, Sosyalizm'in İslamiyet'e uygun bir öğreti diye savunulması ve bu yazıya şeriatçı açıdan karşı çıkılması.*
- *Mülkiye Mektebi İktisat Profesörü ve Sayıştay Savcısı Sakızlı Ohannes Paşa'nın, 1880 yılında yayımlanan Mebadi-i İlm-i Servet-i Milet adlı kitabında Sosyalizm'e karşı ileri sürdüğü görüşler.*
- *Ahmet Cevdet Paşa'nın Sosyalizm'e saldıran, yayınlanmamış, el yazısıyla bir makalesi. Kerim Sâdi ayrıca, Cemil Meriç'in 28 Temmuz 1974 tarihli Ortadoğu Gazetesi'nde çıkan, "Sosyalizm ve Osmanlı İntelijansiyası" başlıklı yazısında, Cevdet Paşa'nın Tezkirelerinde ve Tarihinde de Sosyalizm'e karşı görüşler savunulduğunun aktarıldığına değiniyor.*
- *Eski Nafia ve Hariciye Nâzırı Sava Paşa'nın İslam Hukuku üstüne 1892 yılında Paris'te Fransızca olarak yayınlanan kitabında, İslamiyet'in Sosyalizmle bağdaşabilirliği üstüne savunduğu görüşler.*
- *Sonradan İttihatçıların Maliye Nâzırı olan Cavid Bey'in, Öğretmen Okulu Ekonomi ve Maliye Muallimi iken, 1901 yılında yayımladığı 4*

ciltlik İlm-i İktisat adlı kitabında Sosyalizm'i ve Marks'ın öğretisini eleştirmesi.

Görüldüğü üzere II. Meşrutiyet'e kadar olan dönemde örgütlü bir sosyalist harekete rastlanmamakla birlikte, basına yansıdığı kadarıyla dönemin Osmanlı aydınları, okuryazar çevreleri ve elbette hükümetleri Sosyalizm'den tümünden habersiz olmadığı gibi, en başından itibaren taraftar ya da karşıt olarak bir konumlanmaya gidildiği de görülmektedir.

3.2. Türk Toplumunun Sosyalist Düşünceyle Tanışması

Her türlü gruplaşmanın sıkı bir takip altında bulundurulduğu II. Abdülhamit döneminde, örgütlü bir sol hareketin ortaya çıkması mümkün değildi. Dolayısıyla başka birçok alanda olduğu gibi ilk sosyalist örgütlerin belirmesi de 1908 Devrimi'nden sonraki özgürlük ortamında gerçekleşmiştir. Bu dönemde kurulan muhtelif sol ve işçi örgütlerinin isimleri, mahiyetleri ve günümüze intikal edebildiği kadarıyla program ve tüzük benzeri belgeleri hakkında kısa bilgiler aşağıda sunulmuştur.

3.2.1. Osmanlı Sosyalist Fırkası

2 Eylül 1326 (1910) tarihli İştirak ve 18 Teşrinisânî 1326 (18 Kasım 1910) tarihli İnsaniyet gazetelerinde kuruluş beyannamesi ve programı yayınlanan fırkanın, programında dikkati çeken bazı maddeler şunlardır:

- *Seçimlerin aşamalı değil doğrudan yapılması*
- *Genel ve eşit oy hakkı*
- *İdam cezasının kaldırılması*
- *Demiryolları, bankalar, madenler ve sigorta şirketlerinin millileştirilmesi*
- *Bariş zamanında silahlı kuvvetlerin milislerden oluşturulması*
- *Eğitim ve öğretimin her sosyal sınıf için parasız olması*
- *Tüm adliye masraflarının kaldırılması*
- *Tüm çalışanların haftada 1 gün izin hakkına sahip olması*
- *Günlük çalışma süresinin 8 saatle sınırlandırılması*
- *14 yaşından küçük erkek ve 16 yaşından küçük kız çocuklarının çalıştırılmasının yasaklanması.*

3.2.2. Dersaadet Amele Cemiyetleri İttihadı

1 Mayıs 1909 da işçi sınıfını eğitmek ve sosyalist fikirleri yaymak amacıyla hükümetten izin isteği geri çevrilen bir grubun, o sıralar İstanbul'da bulunan Parvus'un önerisiyle isim ve örgütlenme biçimini değiştirerek izin alıp, 1 Ocak 1912'de kurulan "Dersaadet Tetebbuat-ı İçtimaiye Cemiyeti" (Toplumsal Araştırmalar Derneği)'nin bünyesinde bulunan ve bilindiği kadarıyla Türk siyasal yaşamındaki ilk sendika niteliğine sahip örgüttür.

3.2.3. Türkiye Sosyalist Fırkası

İdrak Gazetesi'nin 28 Nisan 1335 (1919) tarihli sayısında kuruluş beyannamesi ve programı duyurulan Fırka, üretim araçlarının ve mübadelenin millileştirilmesini hedeflemekte ve seçimler, idam cezası gibi birçok hususta Osmanlı Sosyalist Fırkası ile aynı görüşleri savunmaktadır. 1919 seçimlerine de katılan Fırka'nın, çalışma yaşamı ve ekonomiye dair görüşleri, Osmanlı Sosyalist Fırkası'na göre daha ayrıntılı ve kapsamlıdır.

Ayrıca 1920 yılı içerisinde İstanbul'da Tramvay ve Reji işçilerinin grevi başta olmak üzere birçok işçi eylemi basına yansımıştır. Bunların büyük bir bölümünün, aynı zamanda işgal kuvvetlerine karşı da direniş ve protesto amacı taşıdığı anlaşılmaktadır.

3.2.4. Sosyal Demokrat Fırkası

4 Ocak 1909 tarihinde kuruluş başvurusu yapılan firkanın programında, üretim araçlarının millileştirilmesine yönelik değil, ekonomide özel teşebbüsün ve işçi sınıfının birlikte yaşaması baştan kabullenilerek, bu yaşantı içerisinde işçi sınıfının çıkarlarının kollanmasına yönelik maddeler bulunmaktadır.

3.2.5. İşçi Sosyalist Fırkası

Türkiye Sosyalist Fırkası'nın da kurucuları arasında bulunan Namık Hasan Bey ve çevresindeki bir grubun, Fırka lideri Hüseyin Hilmi Bey ile anlaşmazlığa düşerek ayrılmaları sonucu 13 Ekim 1921'de kurulan Fırkadır.

3.2.6. Osmanlı Mesai Fırkası

17 Ocak 1918'de henüz Birinci Dünya Savaşı yıllarında kurulan fırka, idam cezası, seçimler, eğitim gibi konularda Sosyalist fırkalar ile aynı esasları savunmakla birlikte, kapsamlı bir millileştirme öngörmeyip fakir çiftçilere yardım, faiz gelirlerinin

vergilendirilmesi gibi hususlardan anlaşıldığı kadarıyla sosyal demokrat çizgide olan bir fırkadır.

3.2.7. Müstakil Sosyalist Fırkası

12 Haziran 1922 tarihinde kurulan bu fırka da, 8 saatlik işgünü, haftada 1 gün izin hakkı, eğitimin parasız olması gibi konularda diğer sosyalist fırkalarla aynı hususları savunmaktadır. Fakat nizamnamesinin 2. Maddesinde yer alan, “*Fırkanın gaye-i teşkili, fırkaya dâhil olan erbab-ı mesainin, say-ü amele müteallik hukukunu, mevzuat-ı kanuniyeye tevfiikan müdafaa etmektir.*” ifadesinden anlaşıldığı kadarıyla bir dayanışma cemiyeti niteliğindedir.

3.2.8. Resmî Türkiye Komünist Fırkası

Mustafa Kemal Paşa tarafından İstiklâl Harbi yıllarında Anadolu’daki komünist hareketleri kontrol altına almak amacıyla kurulmuş olan fırkadır. Fırkanın genel sekreteri Hakkı Behiç Bey imzasıyla Anadolu’da Yenigün gazetesinin 17 Teşrin-i Sani 1336 (17 Kasım 1920) tarihli sayısındaki beyannamede yer alan şu satırlar, herhalde bu amacı gayet açık bir biçimde ortaya koymaktadır:

“Türkiye Komünist Fırkası’nın, Sosyalist Federatif Rus Sovyet Cumhuriyeti propagandasına tâbî ve ona merbut (bağlı) olarak Rus hükümet-i hâzırası nam ve menfaatine Anadolu’da bir inkılâp vücuda getirmek ve istiklâl-i milliyeye hürmetkâr olmamak isnatlarıyla itham edenlere de alenen beyan ederiz ki, (...) Komünist olmak için filan şahıs veya filan memlekete intisaba (katılmaya) gerek yoktur. (...) Hiçbir memleketin komünist partisi işlediği muhitin şerait-i hususiyyesinden (özel koşullarından) ayrı ve cembrî ve sun’î istikamet takip edemeyeceğine mebni (binaen, dayanarak), (...) harekât-ı inkılabiyyede her memleket gibi Türkiye dahi kendi komünistlerinin beynelmilel ve umumi gayeye müteveccih (yönelik) mesaisinde kendi şerait-i mahsusasının ve kendi ihtiyacatının hâkim olmasına çalışacaktır.

Hususiyle beynelmilel komünizmin en yüksek gayesi olan cihan federasyonuna, bu mutaassıbane milliyet asrında muvaffakiyet hâsıl olabilmek için, müşterek ve müteşabih teşkilâta mâlik olan (ortak ve benzer örgütlere sahip olan) bütün milletlerin istiklâline her zamandan fazla riayetkâr olarak, komünizm bayrağı altında bir nevi fikrî ve vicdanî emperyalizm temayülüne râcî (dönük) şüpheler tevlit etmemek (doğurmamak) lâzımdır.

Bu lüzum ve gaye namına onun derece-i şiddetini tamamiyle müdrik olan fırkamız, evvela kendi istiklâlinin bütün komünist memleketler ve bilhassa Rus Sovyet Cumhuriyeti tarafından en fazla bir hiss-i hürmetle telâkkî edilmesine itina ve intizar etmekte (dir).”

3.3. Hikmet Kıvılcımlı'nın Sosyalist Harekete Katılışı

1921'lerden 1971'e dek Türkiye'de hiç aralıksız Marksist-Leninist olarak teorik ve pratik savaş verdim.²⁶⁷

Dr. Hikmet Kıvılcımlı anılarını anlattığı “Kim Suçlamış?” Kitabında sosyalist olarak mücadeleye 1921 yılında girdiğini söylüyor. Bu yıllar Kıvılcımlı'nın Askeri Tıbbiye Mektebi'nde okuduğu yıllar. Demek ki ideolojisine uygun örgütlerle temas ettiği yıllar bu döneme yansıyor. Ayrıca Kıvılcımlı kendi kaleminden anlattığı yaşamının bir yerinde; ”Kurtuluş, Aydınlık Mecmuaları, Sosyalizm, Anadolu'ya bütün sınıflarıyla geçme hazırlığı. Gelen gizli emir: Şimdilik derslerinize çalışın!”²⁶⁸ Demektedir.

Hikmet Kıvılcımlı'nın Askeri Tıbbiye Mektebi'nde öğrenim gördüğü yıllarda okuduğu yayımlar sosyalist yayınlardı. Aydınlık da illegal faaliyet yürüten Türkiye Komünist Fırkası'nın yayın organı. “Anadolu'ya bütün sınıflarıyla geçme hazırlığı” dediğine göre yalnız değil ve birlikte hareket ettiği arkadaşları var. “Gelen gizli emir: Şimdilik derslerinize çalışın!” dendiğine göre Hikmet Kıvılcımlı illegal TKF ile örgütsel bağ içerisinde.

Hikmet Kıvılcımlı, Dr. Şefik Hüsnü (Deymer) 'ye göre 1921 İsmail Bilen'e göre 1922 yılında Türkiye Komünist Fırkası'na üye olmuştur.²⁶⁹

Bu yıllarda illegal faaliyet yürüten Türkiye Komünist Gençler Birliği adıyla bir örgütten de bahsedilmektedir.²⁷⁰

²⁶⁷ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, *Kim Suçlamış? Brejnev'e Mektup*, Yol Yayınları, İstanbul, Ağustos 1979, s.43.

²⁶⁸ *Devrimci Mücadele*, Yıl: 1, Sayı: 1, İstanbul, Eylül-Ekim 1989, s.30.

²⁶⁹ Tüstav, *1926-1927 TKP MK Tutanakları Büyük Kırılma* (Çeviren: Sinan Dervişoğlu), İstanbul, 2007, s.433. Burada Şefik Hüsnü ile Kıvılcımlı'nın anlatımları birbirini tutuyor. Büyük ihtimal Hikmet Kıvılcımlı'nın 1921 Yılında TKP'ye katıldığını söylemek daha doğru olacaktır.

Mete Tuncay, Kıvılcımlı'nın örgütün yöneticilerinden birisi olduğunu söylemektedir.²⁷¹

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın TKF içinde ilk defa görünür olması 1 Ocak 1925 tarihinde İstanbul'da Şefik Hüsnü'nün Akaretler'deki evinde toplanan TKF Kongresi'dir. Kıvılcımlı bu Kongreye Aydınlık çevresinden katılarak, yedi kişilik İcra Komitesi'ne seçilmiş ve "Gençlik Sorumlusu" olarak görevlendirilmiştir.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın ilk yazısının Aydınlık Dergisi'nin 31. ve son sayısında yayınlanan "Türkiye Gençliğinin Sınıfı Mevkii" yazısıdır. Kıvılcımlı yazısında "Ahmet Tevfik" takma adını kullanmıştır.²⁷² Aydınlık Dergisi'nin son yayınlanış tarihi 1925'tir.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı örgütteki yerine uygun olarak okuduğu Askeri Tıbbiye Mektebi'nde mücadelesine devam etmiştir. Tıbbiye içinde örgütlenme çalışmaları yapmıştır.

1925 yılı Türkiye Cumhuriyeti'nin her türlü örgütlenme faaliyetlerini titizlikle izlediği bir dönemdir. Bunun da nedeni Doğu'da patlak veren Şeyh Sait ayaklanmasıdır.

Tıbbiye Talebeleri içerisindeki hareketlilik Müdafai Milliye Vekaleti'nin dikkatini çekmiştir. İstanbul Merkez Kumandanlığı'na verilen bir emirle Tıbbiye Talebeleri arasındaki hareketliliğin araştırılması istenmiştir. Basına "Tıbbiyeli Komünistler" olarak geçen soruşturmanın sonunda Hikmet Kıvılcımlı'nın da içinde bulunduğu dokuz "Tıbbiye Talebesi" tutuklanmıştır. Soruşturma sonunda Dr. Mümtaz ve Dr. Hikmet dışındakiler serbest bırakılmış, soruşturmanın derinleştirilmesine rağmen sonuç alınamayınca Dr. Hikmet ve Dr. Mümtaz da serbest bırakılmıştır.²⁷³

---

²⁷⁰ Dr. Fethi Tevetoğlu, **Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler (1910-1960)**, 1.b., İstanbul, Şubat 1967, s.383-384.

²⁷¹ Mete Tuncay, **Türkiye'de sol Akımlar 1 (1908-1925)**, BDS Yayınları, İstanbul, Ekim 1991, s.804.

²⁷² Atilla Türk, **Aydınlık Fevkalade Gençlik Nüshası**, Odak Yayınları Ankara, Mart 1926, s.108-154.

²⁷³ Kerim Sadi (A.Cerrahoğlu), **Türkiye'de Sosyalizm'in Tarihine Katkı**, İletişim Yayınları, İstanbul, 2.b., Nisan 1994, s.692-697.

Bu tutuklama Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın 50 yıllık siyasi mücadelesinde bir ilkti ve son da olmamıştır.

Bu tutuklamaları izleyen Merkez Kumandanı Galip Bey gazetelere verdiği demeçte şöyle söyleyecektir: *“Biz tarassudatımızı daha ziyade temdit edecek ve bu Efendilerin ne yapmak istediklerini tahkik edecektik fakat; takibatımızı kağı görerek, kendilerini tevkif ettik. Herhalde onlar da bu tecrübeden sonra, bâdemâ, siyaset veya vazifeleri haricinde işlerle meşgul olmaktan sarfı nazar edecekler ve derslerini okuyacaklardır.”*²⁷⁴

Kıvılcımlı yaptıklarıyla Merkez Kumandanı Galip Bey'i haklı çıkaramamıştır. Savunduğu görüşlerinden geri adım atmamış, bu nedenle de yaşamının yirmi iki buçuk yılını cezaevinde geçirmiştir.

Aydınlık Dergisi'nin faaliyetlerine son vermesinden sonra Komünistler, Orak Çekiç adıyla haftalık bir siyasi gazete çıkarmaya başlamışlardır. Bu arada Şeyh Sait İsyanı nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti her türlü örgütlenmeye karşı çok hassas davranmaya başlamıştır. Şeyh Sait İsyanını bastırmak ve ülkede düzeni sağlamak amacıyla Hükümet Takrir-i Sükûn Kanunu'nu çıkartmıştır.²⁷⁵

Kanun kapsamında Şeyh Sait İsyanı'na karşı olmalarına rağmen Orak Çekiç Gazetesi de kapatılmıştır. Kapatılma üzerine Aydınlık ve Orak Çekiç Grubu Bursa'da yayımlanan Yoldaş Gazetesi'ne el koyarak kendi propagandalarının aracı yapıp gazeteyi radikal bir çizgiye getirmişlerdir.²⁷⁶

---

²⁷⁴ Kerim Sadi (A. Cerrahoğlu), **Türkiye'de Sosyalizm'in Tarihine Katkı**, İletişim Yayınları, 2.b., İstanbul, Nisan 1994, s.697.

²⁷⁵ 4 Mart 1925 Tarihli ve 89 Numaralı Takriri Sükûn Maddesi: "İrtica ve isyana ve memleketin içtimai nizamını, huzur ve sükûnunu ve emniyet ve asayişini ihlale bahis bil'umum teşkilat ve tahrikat ve teşvikat ve teşebbüsat ve neşriyatı, Hükümet, Reisi Cumhurun tastiki ile re'sen ve idareten men'e me'zundur.İşbu ef'al erbâbını, Hükümet, İstiklal Mahkemesi'ne tevdi edebilir."(Dr. Fethi Tevetoğlu, Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler,1910-1960,1.Baskı,S:388,Şubat 1967,İstanbul.)

²⁷⁶ Mete Tuncay, **Türkiye'de Sol Akımlar 1**, BDS Yayınları, İstanbul, Ekim 1991, .s.780-781.

Bu arada Türkiye'deki durumu sezen Şefik Hüsnü, Nazım Hikmet ve Hasan Âli İdiz 1925 yılının Nisan ayında Rusya'ya kaçmışlardır.²⁷⁷

1 Mayıs 1925'de yayımladıkları bir beyanname üzerine, İstanbul'daki Aydınlık Grubu ve Orak Çekiç Mensupları ile Bursa'daki Yoldaş gazetesi sahibi İbrahim Hilmi de dahil buldukları bütün gizli TKF ve Komünist Gençler Birliği Teşkilatı Mensubu 38 kişi tevkif edilerek Ankara'daki İstiklal Mahkemesine gönderilmişlerdir.²⁷⁸

Yapılan yargılamalar sonunda Dr. Hikmet Kıvılcımlı 10 yıl kürek cezası almış, ordudan atılmıştır. 18 ay cezaevinde yattıktan sonra 29 Ekim 1926 yılında yapılan yasa değişikliği ile cezaları düşürülerek bütün tutuklu mahkumlar serbest bırakılmıştır.²⁷⁹

3.4. Hikmet Kıvılcımlı'nın Sosyalist Hareketteki Yeri

1926 Mayıs'ında TKF içinde faaliyet yürütenler arasında yurt dışı ve yurt içi gruplaşmalar oldu. Yurt dışının başını Şefik Hüsnü, yurt içinin başını da Vedat Nedim Tör çekmekteydi. Kıvılcımlı, Eczacı Vasıf Onat ve Hasan Âli'nin de içinde bulunduğu bir TKF Hücre örgütlenmesi oluşturulmuştu. Bu hücre örgütlenmesinin 1936'ya kadar aktif olarak çalıştığı kabul edilmektedir. TKF içindeki bu gerginlik Vedat Nedim Tör'ün bütün TKF evraklarını polise teslim etmesiyle sonuçlanmıştır.²⁸⁰

Tarihe 1927 Tevkifatı diye anılan çok geniş çaplı bir soruşturma ve tutuklamalar başlamıştır. Kıvılcımlı bu davadan 3 ay ceza almıştır.²⁸¹

---

²⁷⁷ Dr. Fethi, **Tevetoğlu, Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler 1910-1960**, 1.b., İstanbul, Şubat 1967, s.388.

²⁷⁸ Dr. Fethi Tevetoğlu, **Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler 1910-1960**, 1.b., İstanbul, Şubat 1967, s.388.

²⁷⁹ Mete Tuncay, **Türkiye'de Sol Akımlar 1,1908-1925**, BDS Yayınları, İstanbul, Ekim 1991, s.782.

²⁸⁰ Fethi Tevetoğlu, **Türkiye'de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler**,1.b., İstanbul, Şubat 1967, s.399.

²⁸¹ Mete Tuncay, **Türkiye'de Sol Akımlar İstanbul. 2, (1925-1936)**, Ekim 1992, s.68-69.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bakanlar Kurulu'nun ek kararnamesi ile cezaevinden çıktıktan sonra okuluna döndü. Mezun oldu. Doktorluğa başladı,²⁸² bununla beraber TKF içindeki faaliyetlerine devam etti.

Dr. Şefik Hüsnü'yü 21 Eylül 1928 günü cezaevinde ziyaret eden Kıvılcımlı illegal yayın bulundurmaktan tutuklanmış,1929 TKP Davası'ndan 4 yıl 6 ay 15 gün ceza alarak uzun süre cezaevlerinde yatmıştır.

Kıvılcımlı, Elazığ Cezaevi'nde yatarken Türkiye Komünist Partisi'nin oluşturduğu yeni yapılanmasında Merkez Komitesi'ne, 15 asil 15 yedek üye belirlenmiştir. Kıvılcımlı cezaevinde olmasına karşın Merkez Komitesi'ne²⁸³ seçilmiştir.

Cumhuriyet'in 10. Yıl Affı ile 1933 yılında cezaevinden çıkan Kıvılcımlı TKP içindeki faaliyetlerine devam etmiştir. Kızıl İstanbul ve 1 Mayıs adlı Gazetelerin dağıtımını nedeniyle tekrar tutuklanmıştır.²⁸⁴

Tutukluluğu döneminde ağır işkencelere uğrayan Kıvılcımlı yargılamaların sonunda 17 Nisan 1935'te sonuçlanan mahkeme kararına göre beraat etmiştir.²⁸⁵

Hikmet Kıvılcımlı'nın TKP ile bağının kopuşu ile ilgili bilgilerde farklılıklar bulunmaktadır. Mete Tuncay 1936 yılındaki Komintern kararından sonra Dr. Hikmet

---

²⁸² Hikmet Kıvılcımlı 1925'te Ankara İstiklal Mahkemesi'nde tutuklanıp yargılandığında Tıbbiye son sınıf öğrencisiydi. Tıbbiye de Askeriye hesabına okuduğundan,10 yıl hapis cezasına çarptırılınca Askeri Öğrencilik Hakkı da elinden alındı. Bunun üzerine 1928'de cezaevinden çıktıktan sonra normal sivil bir öğrenci olarak, Haydarpaşa Tıp Fakültesi'ne devam ederek okulunu bitirmeye çalıştı. Ama ana branşı psikiyatri idi. Bir yandan da pratisyen hekimlik öğreniyordu.1927-1928'de Haseki Hastanesi'nde stajını yapmıştı. Esas deneyimlerini geliştirdiği bölüm Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nin Raşit Tahsin Kliniği'nin Akliye Servisi olmuştur.1929 yılında aldığı ceza sonrası kamuda bir daha doktor olarak görev yapamamıştır.1950 yılında Çankırı Cezaevi'nden çıktıktan sonra bir süre Çankırı'da doktorluk yaptığı bilinmektedir.1965'lerde siyasal faaliyetlerini de yürüttüğü bir muayenehane açmıştır. Tüm tanyanlar çok derin bir tıp bilgisine sahip olduğunu söylemektedirler.(y.n.)

²⁸³ Mete Tuncay, **Türkiye'de Sol Akımlar 2 1925-1936**, BDS Yayınlar, İstanbul. Ekim 1992, s.124-125.

²⁸⁴ **Cumhuriyet**, İstanbul, 19 Nisan 1934.

²⁸⁵ Mete Tuncay, **Türkiye'de Sol Akımlar Cilt 2,1925-1936**, BDS Yayınları, İstanbul, Ekim 1992, s.140-141.

Kıvılcımlı'nın bağlarını koptuğunu söylemektedir. Aclan Sayılğan ise Kıvılcımlı'nın bir süre daha TKP içinde bulunduğu hatta Dr. Şefik Hüsnü adına Parti sekreterliği görevini sürdürdüğünü iddia etmektedir.²⁸⁶ Tüstav'ın yayınladığı TKP MK tutanaklarına göre de 1934 yılında grupçuluk yapmasından dolayı TKP Merkez Komitesi'nden ihraç edildiği, parti içi disiplini önemsemese bile partiye sadık ve dürüst bir komünist olarak üyeliğinin devam ettiği söylenmektedir.²⁸⁷

---

²⁸⁶ Aclan Sayılğan, **Türkiye'de Sol Hareketler,1871-1972**, Hareket Yayınları, İstanbul, 1972, s.185.

²⁸⁷ Tüstav,**1926-1927 TKP MK Tutanakları, Büyük Kırılma**, (Çev: Sinan Dervişoğlu), İstanbul, 2007, s.433.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DR. HİKMET KIVILCIMLI'NIN DİNE BAKIŞI

4.1. Sosyalizm ve Din İlişkisi

Dünyada dine ilişkin tartışmaların yapıldığı platformlarda ilk akla gelen Karl Marks'ın dine ilişkin söylemidir. Söylem de şudur: “Din, halkın afyonudur.” Bu söylem tek başına ele alındığında, sonsuz çıkarımlara ulaşılabilir. Türkiye de de sosyalizmi savunanların da karşı çıkanların da tartışma noktaları hep buradan başlar. Öyle görünüyor ki tartışmaların da daha süreceği açıktır.

“Din halkın afyonudur” sözü nerede hangi bağlam içerisinde söylendiğine bakıldığında sözün, tek cümle olarak söylenmediği, önünün ve arkasının olduğu görülmektedir. Din toplumun afyonudur sözünün geçtiği yazının tamamı şudur:

“Din dışı eleştirinin temelini şu oluşturuyor: İnsanı yapan din değil, dini yapan insandır. Yani din, henüz kendine erişmemiş ya da çoktan yitirmiş bulunan insanın sahip olduğu kendinin bilinci ve kendinin duygusunu oluşturuyor. Ama insan, dünyanın dışında herhangi bir yere çekilmiş soyut bir öz değil. Bu devlet, bu toplum, Dünya'nın tersine çevrilmiş bilinci olan dini üretiyor. Çünkü kendileri alt üst olmuş bir Dünya oluşturuyor. Din bu Dünya'nın genel teorisini, onun ansiklopedik özetleme kitabını, onun halksal biçimdeki mantığını, onun tinselci point d'honneur'ünü (onur sorununu) kendinden geçmesini, ahlaksal onaylanmasını, görkemli tamamlayıcısını, teselli ve aklanmasının evrensel temelini oluşturuyor. Din insansal özün gerçekliğe sahip bulunmuyor. Öyleyse dine karşı savaşım vermek dolaylı olarak, dinin tinsel aromasını oluşturduğu Dünya'ya karşı savaşım vermek anlamına geliyor. Dinsel üzüntü bir ölçüde gerçek üzüntünün dışı vurumu ve bir başka ölçüde de gerçek üzüntüye karşı protesto oluyor. Din ezilen insanın içli ezgisini, kalpsiz bir Dünya'nın sıcaklığını, tinin dışlandığı toplumsal koşulların tinini oluşturuyor. Din, halkın afyonunu oluşturuyor. Halkın aldatıcı mutluluğu olarak dini ortadan kaldırmak, halkın gerçek mutluluğunu istemek anlamına geliyor. Halkın kendi durumu üzerindeki yanılsamalardan

vazgeçmesini istemek anlamına geliyor. Öyleyse dinin eleştirisi, dinin aylasını oluşturduğu bu gözyaşları vadisinin, tohum halindeki eleştirisi anlamına geliyor.”²⁸⁸

Sosyalizm karşıtlarının “Din halkın afyonudur” sözü üzerinden, Karl Marks’ı din karşıtı olarak tanımlayıp, bunu kanıtlamak için de her türlü büyük bir çabaya giriştikleri bir gerçektir. Ama esas burada ortaya çıkan Marksist olduğunu söyleyen sosyalistlerin yaptıkları yorumların yarattığı karmaşadır. Bugün bu karmaşa daha da büyüyerek devam etmektedir.

Karl Marks’ın bu değerlendirmesini nasıl ele almak gerekmektedir? Marks’ın bu sözünü esas olarak dini değil, dine ihtiyaç duyan toplumun eleştirisi olarak anlamak daha doğru bir yaklaşım olarak görünmektedir. Burada Marks’ın kastettiği dinin kendisi değil, egemenliği eline geçirerek egemen güçler ve yarattıkları yeni din algısı değil midir? Burada aranacak olan bu soruların yanıtlarıdır.

Marks ile birlikte 19.yy’ın en önemli ideologlarından olan Friedrich Engels de din ile ilgili şu değerlendirmeyi yapmıştır: “*Devlete ilişkin olarak, din bütünüyle kişisel bir sorundur.*”²⁸⁹

Buradan anlaşılmaktadır ki din; tamamen yaşamda kişisel bir tercih olarak görülmelidir.

Sovyet Devrimi’nin öncülerinden ve 20.yy’ın sosyalist teorik ve pratik liderlerinden Lenin, Engels’in bu sözünü şöyle yorumlamıştır: “*Din özel hayata ait bir mesele olarak kabul edilmelidir. Sosyalistler genellikle dine karşı tutumlarını bu sözcüklerle ifade ederler. Ama bu sözcüklerin anlamı net bir biçimde tanımlanmalıdır ki, herhangi bir yanlış anlaşılma olmasın. Biz devlet söz konusu olduğunda dinin özel hayata ait bir mesele olarak kalmasını talep ederiz. Ama partimiz söz konusu olduğunda dini hiçbir biçimde özel hayata ait bir mesele olarak göremeyiz. Din, devleti hiçbir şekilde ilgilendirmemelidir; dini cemaatlerin de devlet otoritesiyle herhangi bir ilişkileri olmamalıdır. Herkes dilediği dine mensup olduğunu ya da hiçbir dine inanmadığını, yani (kural olarak her sosyalistin olduğu gibi) ateist olduğunu açıkça ifade etme*

---

²⁸⁸ Karl Marx, **Hegel’in Hukuk Felsefesi’nin Eleştirisi**, Sol Yayınları, 3.b., İstanbul, Ocak 2016, s.191-192.

²⁸⁹ Karl Marks, **Fransa’da İç Savaş**, Yordam Kitap, 1.b., İstanbul,2016,Friedrich Engels’in yazdığı Önsöz’den.

*konusunda mutlak anlamda özgür olmalıdır. Yurttaşlar arasında dine dayalı ayrımcılık hiçbir biçimde hoş görülemez. Resmi belgelerde yurttaşların dininden en ufak biçimde söz edilmesi tartışılmaz biçimde ortadan kaldırılmalıdır. Yerleşik kiliseye hiçbir biçimde devlet kaynağı sağlanmamalı, kiliseye bağlı veya dini cemaatlere devlet tarafından herhangi bir tahsisat sağlanmamalıdır. Bunlar, aynı düşünceleri paylaşan yurttaşların mutlak olarak özgür, devletten bağımsız birlikleri haline gelmelidir.”*²⁹⁰

Bu değerlendirmeler son 150 yıldır, sosyalizmi savunanlarla karşıtları arasındaki, din üzerine tartışmaların temelini oluşturmaktadır. Uzun yıllar da tartışılacağı çok açıktır. Tezimizin amacı, bu sürecin daha iyi anlaşılması için, bu konuda tartışmalara zemin oluşturacak görüşlerin açıkça ortaya konulmasını sağlamaktır.

Bugün sosyalistlerin din ilişkisi ile ilgili en sert değerlendirme, Lenin'in “her sosyalistin ateist olacağı” yönündeki görüşüdür. Bugün bu tartışmalar hala devam etmektedir.

Bu tartışmalardan Türk Sosyalistleri de etkilenmiş, hem teoride hem de pratik de 150 yıldır da Türkiye’de tartışmalar devam etmektedir.

Günümüz batı sosyalistleri arasında Marksizm ve din ilişkisi tartışmaları sürmektedir. Bu konuda 21.yy.’ın sosyalist ideologlarından olan Alan Woods,²⁹¹ görüşlerini geniş olarak kamuoyuyla paylaşmıştır.

Alan Woods’un Marksizm ve Din ile ilgili görüşleri kısaca şöyledir: *“Marksistlerin amacı, toplumun sosyalist dönüşümü için ulusal ve uluslararası ölçekte mücadele vermektir. Bizler, kapitalizmin uzun zaman önce tarihsel olarak ömrünü tükettiğini ve korkunç derecede baskıcı, adaletsiz ve insanlık dışı bir sisteme dönüştüğüne inanıyoruz. Sömürünün sona ermesi ve akılcı ve demokratik bir üretim planına dayanan, uyumlu bir sosyalist bir dünya düzeninin yaratılması, kadın ve erkeklerin insani ilişkiler karacakları yeni ve daha yüksek bir toplum biçiminin yaratılmasında ilk adım olacaktır. ...Milliyetine, derisinin rengine ya da dinsel*

²⁹⁰ Vladimir İlyiç Lenin, **Din Üzerine**, Alter Yayıncılık, 1.b., İstanbul,2013, s.12.

²⁹¹Alan Woods: İngiliz Troçkist, politik teorisyen ve yazar, uluslararası Marksist Düşüncenin önde gelen üyelerinden biri ve aynı zamanda Britanya Bağlı Grup Sosyalist Başvurusunun biridir. Bir dönem Venezüella Cumhurbaşkanı Hugo Chavez’in siyasi danışmanlığını yapmıştır.23 Ekim 1944 doğumlu olan Alan Woods halen sosyalist düşüncenin Dünya’daki ideologlarından birisi olarak kabul edilmektedir.(y.n.)

inançlarına bakmaksızın her ilerici insanın mücadeleye katılmasını içtenlikle kabul ederiz. Marksistler ile Hıristiyanlar, Müslümanlar ve diğer gruplar arasında bir diyalog fırsatını da memnuniyet ile karşılıyoruz.”²⁹² Demektedir.

Buradan anlaşılmaktadır ki, 21.yy. Marksist ideologları da kendilerini dinlerden ayrı tutmakta fakat Kapitalizme karşı sosyalist mücadelede dinsel topluluklar ile diyalog halinde olmayı da benimsemektedirler.

Alan Woods, tüm bu gelişmelere karşın dinin hala toplumlarda etkin olmasını şöyle açıklamaktadır: “Öyleyse tüm bilimsel gelişmelere karşın, niye hala din milyonlarca insanın zihnini pençesinde tutuyor? Din, insanlara ölümden sonra bir yaşam avuntusu sunar. Felsefi materyalizm, böyle bir şeyin olabilirliğini reddeder. Akıl, fikirler, ruh; tüm bunlar belli bir tarzda örgütlenmiş bir maddenin ürünüdür. ...Peki başka bir yaşama inanmanın ne zararı olabilir? Pek bir zararı yok gibi görünebilir. Âmâ insanları yanlış eğitmek ve onları, hayatlarını bir yanılısama etrafında inşa etmeleri için teşvik etmek arzu edilebilir bir şey midir? Dünyayı ve kendimizi değiştirmek için, gerekli bilgiyi, tüm yanılısamaları ardımızda bıraktığımız ve dünyayı ve kendimizi gerçekte olduğumuz gibi gördüğümüz ölçüde elde edebiliriz.” demektedir.²⁹³

Alan Woods, bu sürece şöyle karşı çıkmaktadır: *Marksistler, dinin bir yanlış bilinç olduğunu söylerler, çünkü kavrayışımızı Dünyadan uzaklaştırıp hakkında hiçbir şey bilmediğimiz ve soru sormanın bile yararsız olduğu bir tekilliğe yöneltir. Tüm bilim tarihi iki temel bir varsayımdan yola çıkmıştır:*

- a. *Dünya benim dışımda mevcuttur*
- b. *Bu dünyayı anlayabilirim ve şu anda bilmediğim şeyler olsa bile en azından gelecekte onları bilmek kapasitesindeyim.*

İnsan bilgisine, ihlal etmemesi gereken bir sınır koymak, her türlü mistisizme ve hurafeye kapıyı açmaktır. İki bin yıldan fazla insanlık kendimizle ve yaşadığımız dünya ile ilgili bilgi edinme mücadelesi vermektedir. ...Çok uluslu şirketlerin yönetim kurullarında oturan hanımlar ve beyler çoğunlukla dini bütün Hıristiyanlar, Yahudiler, Müslümanlar ve diğer inançlardır. Fakat kapitalizmin gerçek dini bunlardan hiçbirisi

---

²⁹² Alan Woods, **Marksizm Ve Din**, www.marksist.com.

²⁹³ Alan Woods, A.g.y.s.5.

değildir. İnsanoğlunun kurtuluş için göklere bakması gerektiği inancı, mucizelere inanmaya yol açar. ...İnsanlar artık ihtiyaç duymadıklarını anladıkları ölçüde eski düşüncelerini terk edeceklerdir.”

4.2. Hikmet Kıvılcımlı'nın, Eserlerinde Dine Bakışı

Hikmet Kıvılcımlı, “Din” kavramını “spekülasyona en açık alan” olarak tanımlamanın yanında, “Düşünce vurgunculuğu yapılan alan” olarak görmektedir. İlk kez 1999 yılında yayınlanan “Allah Peygamber Kitap” adlı yapıtında bilimin en fazla düşünce üretmesi gereken alanlardan birisinin din olması gerektiğini vurgulamaktadır. Dine politik ve ideolojik yaklaşımlar sergilenmemesi gerektiğini savunan Kıvılcımlı, bu meselenin ikincil ve üçüncül önemde olmadığını, “*sadece toplumun çatısında tıkrıdayan bir kültür meselesi olarak görülmemesi*”²⁹⁴ gerektiğini; insan beyninde, düşünce mekanizmalarında işleyen sistemleşmiş canlı bir düşünce biçimi olarak kolayca sökülüp atılamayacak derinliklere yapışmış köklere sahip olduğu saptamasını yapmaktadır.

Hikmet Kıvılcımlı Allah-Peygamber-Kitap adıyla yayımlanan kitabının giriş bölümünde din üzerine tezleriyle ilgili görüşlerini şöyle sürdürmüştür: “*Söküldü sanıldığı yerde başka bir nesnenin veya kanunun fetişe edilmesine, tapımına dönüşmüştür. İnsan şuuru kendisini bilemedikçe ve maddi nesnelere, ne de manevi konuların fetişizmini (tapıncını) aşamaz.*”²⁹⁵

Kıvılcımlı değerlendirmelerine devam eder: “*İnsanın sosyalizmi yakaladığı aşamasında bile; “Sovyet” insanların ölümleri pahasına “Duvar”ları aşmaya çalışması, sadece kapitalizmin yarattığı tüketim illüzyonlarıyla (kabaca) açıklandığında bile insan şuurunun hala meta ve nesnelere tapıncına aşamadığı ortaya çıkar.*”²⁹⁶ demektedir.

Yani Rusya’da uygulanan sosyalizm adına sovyet sisteminin kapitalizmin yarattığı karmaşayı çözemediğini söylemektedir Kıvılcımlı.

---

²⁹⁴ Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Allah-Peygamber-Kitap**, Sosyal İnsan Yayınları, İstanbul, Mart 2011, s.11.

²⁹⁵ a.g.e., s.11.

²⁹⁶ a.g.e., s.12.

Eleştiri oklarını Sovyet Rusya ve Çin Halk Cumhuriyeti liderlerine yöneltip şöyle söylemektedir: “*Stalin ve Mao’ların saraylara taşınmakta gecikmeişleri tesadüf sayılabilir mi? İrice “Marksist-Leninistler” böyle yaparsa ufakları kim bilir neler yapmazlar?*”²⁹⁷ demektir.

Kıvılcımlı çözümü de şöyle önermektedir: “... *Komüncül Toplum tarihin bütün kilitlerini açabilecek BİRİCİK ANAHTARDIR. Çünkü en ilk temel çekirdek olması itibari ile toplum biçimlerinin bütün gelişim kanunlarını kendi içinde saklar.*”²⁹⁸

Kıvılcımlı bu çözüme:

“*1.İnsan toplumunun komün temelinde parçalanış, derleniş (kendini yeniden üretme) yasası,*

2.İnsan toplumunun üretici güçler yasası,

3.Üretici güçlerin denklığı ve birbirlerini aşmayı yasası,

4.İnsan Toplumu’nun tarihsel ve sosyal devrimler yasası”²⁹⁹ ile olacağını öngörmektedir.

Kıvılcımlı tüm dinleri değerlendirdikten sonra, son din ve peygamber olması nedeniyle İslamiyet ve Hz. Muhammed ile ilgili şu saptamayı yapmaktadır: “*Hz. Muhammed’de İbrahim geleneği ile büyüdü ama aklını sadece o gelenekle törpülemedi. Yaşadığı olayları yorumlayıp yönetmekten geri durmadı. Gelenek akıyla realiteyi veya akıyla yorumladıklarını ayırıp rasyonalizme geçemedi. O’nu İbn-i Haldun 700 yıl sonra takdire şayan bir laisizmle başardı. Muhammed, laisizmini din geleneği içinde bilmeden saklayıp geliştiren Müslüman cumhuriyetçiler gibi davrandı. İbrahim’in tek tanrıcılığını, bedevinin çok tanrıcılığına üstün ve akılcı tuttu. Bununla da kalmadı, işlediği tarihsel devrim görevlerinde ve olaylarında ulaştığı her akılcı sentezi ayetleştirip tek tanrı geleneğini geliştirdi.*”³⁰⁰

Kıvılcımlı İbn-i Haldun ile de şöyle bir değerlendirme yaptı: “*Bu durumda İbn-i Haldun Muhammed’den 700 yıl sonra iliklerine dek Müslüman olduğu halde akı ve*

---

²⁹⁷ a.g.e., s.12.

²⁹⁸ a.g.e., s.12.

²⁹⁹ a.g.e., s.12-13-14-15.

³⁰⁰ a.g.e., s.20.

tarihsel gidiş kanunlarını nakli bilimlerden (geleneksel teoloji bilimlerinden, Fıkıh-Hadis-Tefsir ve ilh...’den) kurtarmaya, laik olmaya çalışarak Tarih Bilimi’ni kurmaya kalkışır.”³⁰¹

Kıvılcımlı dine bakışını günümüzle bağlantı kurarak şöyle bir değerlendirme yapar; “*Biz tarihsel maddeciler 600 yıl sonra İbn-i Haldun’u bir adım öteye götüremez miyiz? Bunun için iki işi bir arada denemeliyiz:*

1. *Nakli, geleneksel İbrahim Allah’çılığının kabuğu altında gelişen Muhammed’in, Kur-an’ın, şuur altında işleyen asıl tarihin madde ve ruhunu bilinçlere çıkarmalıyız.*
2. *Böylece modern insanın, bugünkü bizlerin, bilinç altına bastırılmış din duygularının asıl evrimsel kanunlara uzanan köklerini bilinçlere çıkartıp teolojik zincirlerimizden kurtulmuş olmayı denemiş oluruz.*”³⁰²

Kıvılcımlı aydınlarımızın dine bakışlarını da eleştirerek şöyle devam ettirir: “*Aydınlarımız bunu pekâlâ bilirler ama iş kendilerine gelince, aydını ve fikir adamlarını tanrılaştırmaya bayılırlar. Ki kendilerine de bundan pay çıksın. Hz. Muhammed’i abartmaya gerek yok, olduğu gibi ele alınsın! Hayır ağıza bile alınmaz. Bunda bir alt bilinci bastırma yok mu? Şu kadarını işaret etmekle işe başlayabiliriz.*

1. *Hz. Muhammed’in pek severek söylediği sözü şuydu;*

“Ma ene, illa beşerün misliküm”

“Ben sizler gibi insan kişiden başka bir şey değilim”.

2. *Muhammed yine üzerine basarak peygamberlerin sonuncusu olduğunu belirtmiştir: “Hatem’ül enbiya”*³⁰³

Kıvılcımlı İslamiyet ve Hz. Muhammed’e dair değerlendirmelerini şöyle bitirir:

“Muhammed kendine peygamberliğe yakıştırsa da giderek kendisini peygamber yapan şeyin tarihi olaylar olduğunu kuvvetle sezdi. O da herkes gibi Turhallı bir hallı

---

³⁰¹ a.g.e., s.21.

³⁰² a.g.e., s.21.

³⁰³ a.g.e., s.22.

insandı ve medeniyet her yanı kapladıkça kendisi gibi ülkücü kişiliklerin kalmayacağını ve çıkamayacağını da sezdi. Dini peygamberliklerin de sonu gelmişti.”

Vatan Partisi'nin 15 Ekim 1957 tarihinde Eyüp Meydanı'nda düzenlediği Açık hava toplantısında yaptığı konuşmada, Vatan Partisi'nin kendisini “Hak” ve Çalışmak” prensipleri üzerine kurduğunu belirtmiştir. Aynı konuşmada İslam'ın prensibine atıfta bulunan ve “*Leyse lal insane illâ mâ seâ*” dediğini hatırlatan Kıvılcımlı, “İnsan için, çalışmaktan, emekten başka her şey yalandır” tercümesini de vatandaşlara vurgular. Kıvılcımlı ‘ya göre o büyük hakikat, aradan binlerce yıl geçtikten sonra dünyanın en ileri memleketlerinde dahi, tek büyük içtima-i hakikat [sosyal gerçek] olarak ortaya çıkmıştır. Bunu “insanlığın bulabildiği en büyük hakikat olarak” tanımlayan Kıvılcımlı, insanlığın yarattığı değer, emek üzerine kurulu olduğunu düşünmektedir.

Hikmet Kıvılcımlı aynı konuşmasında, şu görüşleri ifade etmektedir: “*Şimdiye kadar maalesef büyük hakikatler daima küçük insanlardan uzak kalmıştır. Uzak bırakılmıştır. Yine vatandaşlarım iyi bilir ki, Muhammed: “Ben hâcemle enbiyâyım”. (Yani: “Ben peygamberlerin sonuncusuyum”) demiştir. O büyük sözün manası üzerinde vatandaşlarımı bir an düşünmeye davet ederim...Vatandaşlarım!.. O zamana kadar insanlar arasında bütün düzeni kuran kanunlar ve kaideler “gökten inerdi. Hazreti Muhammed: “Ben sonuncu peygamberim!” demekle, bizlere şu büyük hakikati anlatmış oluyordu: Artık kanunlarınızı kendiniz yapacaksınız! Demek istemiştir... Ve toplum için insanların büyük toplantı yerleri, camiler meydana gelmişti. Bütün İslamların camisi. Adı üstünde cami! Cami: Hepinizin bildiği gibi, Toplayıcı demektir, vatandaşlarım. Ve Müslümanların tatil günü de vaktiyle “Cuma” günü idi, vatandaşlarım. Bu ne demektir? Bir an düşünelim: Cuma, toplanma günü demektir. Nerede toplanıyoruz? Toplayıcı olan cami de. Niçin toplanıyoruz, vatandaşlarım? Hak için, değil mi? İşte o büyük ve necip dava, bugün dünyada insanlığın araya araya henüz bulabildiği, henüz güçlkle çalışabildiği Demokrasi dediğimiz gavurca lakırdının ta kendisidir. Mübarek hesap verirdi. Gene Ezanı Muhammed'i dolayısıyla buradaki Hak davamızın konuşulması bir an için durdurulmuştu. Sözümüze, -müsaadenizle- yeniden başlıyoruz.*

Sevgili vatandaşlarım!..

Ne zaman mübarek bir caminin, mübarek bir mescidin önünde bulunsam, daima, Hülafây-i Raşidin zamanındaki vatandaşların siyasi hayatları gözüm önüne geliverir. Bilirsiniz, o zamanlar, camiler Müslümanların siyasi toplantı yerleri idi. Yani her Cuma, Halife bizzat caminin içerisine gelir, karşısındaki vatandaşlara bütün memleketin Umur ve Hususu [İşler ve Konular] hakkında çok iyi bilirsiniz ki, devlet başkanları, her hafta, bütün Müslümanları önüne toplayarak, camide onlara memleket işleri hakkında hesap verirlerdi. O ibret verici hadiselerin bugün bize ne kadar büyük dersler vermesi lazım geldiğini düşünerek, bir hadiseyi hatırlatmaktan kendimi alamayacağım. Ordular, hudutlarda zafer üstüne zafer kazandılar; fakat ele geçen başkanı olan Halife, bizzat halk tarafından biat [kabul ve onay] suretiyle reis olur, yani seçimle iktidara gelirdi. Bizzat Halifeler seçilmiş devlet başkanı idiler. Bu seçilmiş ganimetleri Müslümanlar arasında kardeşçe paylaşılmak üzere gönderdiler idi. O zaman başkente, baş şehre gönderilen kumaşlar, gene vatandaşlar arasında herkese aynı büyüklükte parçalar verilmek suretiyle paylaşılırdı, taksim edilirdi. Vatandaşlar, o parça kumaşlardan kendilerine elbise dikerek camiye Cumhurbaşkanları olan Halifeyi, Ömer'i dinlemeye gittikleri zaman... Halife söze başlar başlamaz, Müslümanın biri ayağa kalktı. "Ya Ömer" dedi, "Sen bir hırsızısın, senin söyleyeceğini Müslümanlar dinleyemez" dedi.

Düşününün vatandaşlarım: Demokrasinin o zamanki manzarasını düşünün. Lalettayn [sıradan], adsız bir vatandaş, lütfen kalkıyor, devlet başkanına, hiçbir izah yapmaksızın: "Sen bir hırsızısın!" diyor. Bunun üzerine devlet başkanı Ömer ne yapıyor? Ne yapsa beğenirsiniz? Yani, ondan sonra çeker kılıcını, uçururdu söyleyenin kellesini, değil mi?

Hayır. Hazreti Ömer: "Bu sözün sebebi var mı, ben neden hırsızım? Bilmiyorum. İzah et. Eğer hırsızsam hakikaten, sözümü keseyim." dedi. Soğukkanlılığa, tahammüle, tenkit [eleştir] karşısındaki insanca tepkiye bakalım. Bundan, bugün için bugünkü devletle vatandaş arasındaki münasebetler için büyük neticeler çıkarmaya çalışalım.

O zaman, bu adsız vatandaş; cemaat ortasında kalkıp kendi üstünü gösterdi. "İşte bak" dedi, "hepimize dağıtılan kumaştan ben de üzerime elbise yaptım. Ancak küçük bir sako, küçük bir ceket çıktı bana. Halbuki sen, Ey Ömer! Boyunca kocaman bir cübbe giymişsin. Bu cübbeyi yapmakla, sen, o kumaştan bütün vatandaşlara düşen paydan iki

hisse aldın. Demek, çaldın... Demek hırsızısın! Öyle ise, ben senin hilafetini tanımiyorum, sen sus!” dedi.

Bunun üzerine Hazreti Ömer ne yaptı? Hiç kızmadan, tehdit etmeden, sükûnetle oğluna: “Ya Abdullah! Kalk cevap ver” dedi. Oğlu kalktı dedi ki: “Vatandaşlar, görüyorsunuz” dedi, “Benim üzerimde sizinki gibi kısa bir ceket de yok. Ben hissemi babama verdim. Babam da bir cübbe yaptı.”

Bunun üzerine Ömer: “- Ne dersin?” diye sordu o vatandaşa.

Ve vatandaş cevabında: “- Peki” dedi. “Anladım, hırsız değilmişsin, Ömer. Otur şimdi, söyle, dinleyeceğim” dedi.”³⁰⁴

Hikmet Kıvılcımlı, Türk milletinin din ile ilişkisini İslamiyet öncesi ve sonrası olarak ayırmaya özen göstermektedir. İslam dininin Türk toplumu üzerindeki etkisinin bir madde özelliği olarak toprak düzeni alanında görüldüğünü düşünmektedir. Osmanlı Türklerinin Anadolu'ya göçtükleri zaman basit bir “Askeri Demokrasi” toplum düzenini yaşadıklarını, Naima Tarihi'nin anlattığı “Etvâr”dan geçtiklerini vurgulayan Kıvılcımlı, ilk Osmanlı Türklerinin, göçebe oldukları için, sırf din uğruna fütihat yapmak üzere ülkeler, yerler ele geçirdiklerini söylemektedir.³⁰⁵

“Dinin Türk Toplumuna Etkileri” adlı yapıtında bu konudaki düşüncelerini şu şekilde açıklayacaktı: “Topraklar ele geçince ne yapılacaktı? Bunu, Türk toplumu olarak hemen hemen hiç bilmiyorlardı. Onlar için toprak bir otlaktı. Toprağın üzerine yerleşilip tarım üretimi yapmak, apayrı bir iş ve düzendi. Onu kendileri değil, “İlmiye” adını alacak olan İslam medeniyetinin yetiştirdiği din bilginleri bilebilirdi. Müslüman bilginler Şeriat (anayasa) ve Fıkıh (Hukuk anlamı) kurallarıyla düzenleyeceklerdi. Osmanlı Türklerine kalsa, tıpkı ilk Cermen Şövalyeleri gibi, bu Türk Alpleri de fethettikleri yerleri, hemen silah arkadaşları arasında paylaşıp geçiverirlerdi. Örneğin; “Devletin temellerini kuran” diye anılan Birinci Murat Gazi, Çandarlı Gazi Halil Hayrettin Paşa'ya, bir kalemde, Bursa, Gölpazarı, Kocaeli, İznik, Görele, Bolu, Mudurnu, Gerede, Sultan önü, Eskişehir, Kütahya, Simav, Lazkiye, Hamid, Durdur, Sığla, Malatya, Rumeli Vilayeti, Hayrabolu, Paşa sancağı, Serez, Ostrava gibi Sancak ve kazalarda bulunan 38 köyü birden, bütün “Şer'i ürünleri ve tüm örfi gelirler, her

³⁰⁴ Hikmet Kıvılcımlı, **Eyüp Konuşması**, Derleniş Yayınları, 2.b., İstanbul, Nisan 2003, s.18.

³⁰⁵(Bknz: Dr. H. Kıvılcımlı, **Tarih - Devrim - Sosyalizm**, Derleniş Yayınları, İstanbul 1965, s.163-170.)

bakımdan serbest olmak üzere temlik ve ihsan kılınıp... isterse satıp, dilerse bağışlayıp” tasarruf etmesi için vermişti. (“Mülkname’i Hümayun”, Matbaai Ahmet Kamil, 1331) Cermen Barbarlarının içine eski Roma Hukukunu kutsal din kuralları biçiminde sokan, Hıristiyan kilisesi olmuştu. Osmanlı Türkleri içine de eski Müslüman hukukunu sokanlar: “İlmiye sınıfı” denilen din bilginleri oldu. Tarihin bütünü içinde incelenince açık seçik görülür ki, hiçbir Medeniyet ötekisine yeni bir gelişim basamağı aktarmadan geçmemiştir. İslam toprak hukuku, sistem olarak, kendisinden bir önceki halka olarak gelip geçmiş Roma toprak hukukunu az çok netleştirip geliştirmekle doğdu. Yalnız, Roma hukuku deyince, onu ilk gününden sonuna dek aynı kalmış mutlak bir formüller sistemi sanmamalı. Roma hukukunun son derleyicisi Bizans oldu. Bizans ise, elbet Batı Roma tecrübelerini, ikide bir uğradığı “Barbar aşuları” altında kalıplaştırdı. Bu bakımdan Bizans hukuk kırkambarı, sık sık Barbar eğilimlerinin imbiğinden geçti. İslam toprak hukuku, doğrudan doğruya Bizans hukukundan ilham alırken, İslamlığın içinden çıktığı Kent eğilimlerine göre ayarladı. Hicretin ikinci yüzyılı, İslamlık, Roma hukukunu özel terimlerine dek İslam hukukuna aktardı. Ama bu aktarıшта, Arap kentlerinin doktrine ruhu egemenliğini hiçbir zaman yitirmedi. Osmanlı Türkleri, toprak ekonomisi kurallarını, İslam imbiğinden geçmiş olarak benimsediler.”³⁰⁶

Hikmet Kıvılcımlı, İslam hukukunun başlıca 6 kaynak tanıdığını belirtmektedir. Bu kaynaklar sırasıyla;

1. *Kur'an: En başta ve en tartışmasız kesin kuraldı.*
2. *Sünnet: Muhammed'in davranışı, işlemi, sözü, susuşu olarak yüzde yüz Arap Kentinin ruhunu taşıyordu.*
3. *Medine gelenek-göreneği (Çörtüme): Kendiliğinden Arap Kentini kriteriyum sayıyordu.*
4. *Hadis: Muhammed'den rivayetlerdi. Fakat uydurmayı önlemek için, hemen arkasından,*
5. *İstılah'ı getiriyordu. Hadis Kamu yararına zıtsa, bu yoldan düzeltilebilir.*
6. *İcma: Medine doktorlarının bir konuda oybirliği (consensuz doctorum ecclesiae) dir.*

³⁰⁶Hikmet Kıvılcımlı, **Dinin Türk Toplumuna Etkileri**, Yol Yayınları, İstanbul, 1980, s.75.

Bu altı kat süzgeçten geçmiş dünyanın bütün kurallarında, artık ne Bizanslı'lığın, ne Romalılığın kalmasının mümkün olmadığını kaydeden Hikmet Kıvılcımlı, şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

“Ancak hayatın canlılığı kendini dayatabilirdi. İslam toplumunda roma toplumunun benzeri ilişkiler varsa, onlar arap kentlerinin insan düşüncesinde işlenerek geliştirilirdi. Altı hukuk kaynağı dışında, sağ duyuya dayanan geniş rey, kıyas (analoji) ve istihzan (düzeltme, iyileştirme, güzelleştirme) mekanizması da işletiliyordu. İctihat, ilk İslamlıkta kapanmayan bir kapıydı.”

Kıvılcımlı 'ya göre bu hukuk kaynakları, geniş İslam toplumlarının eğilimlerine göre değerlendirildiler. Bu değerlendirmelere mezhep (tutulacak yol) denildi. Mezhep kurucularından malik, Medine doktorlarının oybirliği dışında hüküm tanımıyordu. O, çölden çıkamamıştı. Hanbeli, Maliki'den de katı, dar kaldı. Hadisten aşağı hukuk kaynağı bilmedi. Şafii, İslam doktorlarının her zaman icma yapabileceklerine inanıyordu. Ama rey, istihzan ve istislah kabul etmiyordu. Türk toplumu, Selçuklularla birlikte Hanefiliği tuttu. Kendisi acem olan Ebu Hanife, Türk'ün eğilimine uygun düştü. Ebu Hanife' ye göre: “metn mahum olduğundan, falan durumda kıyas, filan şeyi gösterir; ama ben çevre şartları dolayısıyla, feşmekan tarzda davranmayı öneririm. (Ahsen: güzel sayarım)” denebiliyordu. Medeniyete daha yeni giren canlı bir toplum için, bu daha kıvrak mezhep yatkın geldi. “Seçim” böyle oldu. Her ulus kendince bir mezhep seçiyordu. Osmanlılar, Selçuk uleması ile yola çıktılar. Bütün o zamana dek gelmiş geçmiş medeniyet kurallarını, Bizans'ın çevre şartları ortasında işlediler. Toprak mülkiyetini henüz pek ciddiye almadıkları için, fethettikleri yerleri beğendikleri yoldaşlarına peşkeş çekiveren Türk Alplerini, İslam bilginleri çekip çevirdiler. Ortaya, Osmanlı damgasını yemiş ezeli ganimet ve toprak kanunları çıktı. Türk toplumunun savaş anlayışı, ilk Müslüman Arap toplumunun Cihad anlayışı gibi, “askeri demokrasi” kurallarına uydu. Cihad: dine davet edildikleri halde bunu reddetmiş bulunan kafir'lere karşı açılan gaza'dır. (v. R. Sevig). Savaş (cihad), hür, sağlam ve hali vakti yerinde olan her Müslüman için farzdır. Cihad'la elde edilen şeyler, toprak olursa, ya fatihler arasında paylaşılır, karşılığında yalnız öşür alınır yahut eski ahalisine bırakılır. Onlardan toprak başına haraç, kişi başına cizye (baş vergisi) alınır. Birinci usul anveten (zorla) zapt edilmiş topraklara, ikincisi çok defa sulhen (barışla) ele geçirilmiş topraklara uygulanır. Toprakların mülkiyeti, ilk kent usulünce Tanrı'nın olur, tasarrufu (kullanılıp yararlanılışı), üzerinde çalışanlara düşer.

Topraktan başka Cihad'la ele geçen mallar, ya fey (cizye, haraç, mürtet kişinin varı, mirasçısı ölen gayri mislimin malı) olur. Nefil (ganimetler üleşilmeden önce kimi şartlarla savaşıya bırakılmış nesnelere), yahut da ganimet olur. Ganimetin ilk Müslümanlıkta hepsi, sonradan beşte biri “Müslümanların Mal Evi”ne ayrılır. Bu ayrılanlardan yararlananlar, Allah ve peygamberden sonra, yetim - züğürt - yolcu insanlardır. Allah gökte, peygamber ölmüş bulunduğu zaman ganimet ne olur? Malik İmam'ın (hükümdarın) emrine kayırır. Ebu Hanife, daha demokratça malı yetim - züğürt - yolculara düşürür. Ganimetin beşte dördü gazilere üleştirilir. Maliki, Şafii atlıya 3, yayana 1 pay verir. Hanefi, daha demokratça, atlıya 2, yayana 1 pay verir.³⁰⁷

Antika medeniyetlerin üretim ve paylaşım gibi bütün ekonomi temel ilişkilerini düzenleyen bu kuralların, “İslam dininin Türk toplumuna etkisi” biçiminde kutsallaşarak, hemen hemen oldukları gibi uygulandığını savunmaktadır Hikmet Kıvılcımlı...

---

³⁰⁷ Hikmet Kıvılcımlı, **Dinin Türk Toplumuna Etkileri**, Yol Yayınları, İstanbul, 1980, s:79.

SONUÇ

18. Yüzyılın sonlarında ortaya çıkan Sanayi Devrimi ve Fransız İhtilali, 19. ve 20.yy. da Dünyada büyük değişim ve dönüşümlere yol açtı. Bu değişimlerin başlıcaları feodal sistemin yerini kapitalizm ve sosyalizme bırakması; İmparatorluklar çağının yerini üniter, federatif ve konfederatif sistemlerin alması; köylülüğün yerini işçilere, soyluluğun yerini burjuvaziye bırakması olarak sayılabilir. Monarşi ve meşruti sistemler de cumhuriyetlerle yer değiştirdi.

Parlamenter sistem, anayasa, insan hakları, eşitlik, özgürlük, kadın hakları çağdaş toplumların vazgeçilmezleri oldu. Teokrasi yerini laikliğe bıraktı. Hiç şüphesiz ki bu süreçten dönemin Türk Devleti Osmanlı Devleti ve Türk Toplumunu da etkilendi.

20 yy. başlarında Dünya büyük bir savaşa sahne oldu. 1.Dünya Savaşı denilen 1914-1918 yılları arasında yaşanan bu savaşa Osmanlı Devleti de katıldı. Osmanlı'nın da içinde bulunduğu Üçlü İttifak denilen grup savaşı kaybetti. Savaşı kazanan İngiltere, Fransa, İtalya ve Yunanistan Osmanlı Topraklarını işgal ederek Türkleri Ön Asya'dan tasfiye etmeyi amaçladılar. Osmanlı Yöneticileri 'ne Mondros Ateşkes Antlaşması'nı ve Sevr Antlaşması'nı imzalatarak bu hayallerine ulaşacaklarını düşündüler

Fakat öyle olmadı. Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve arkadaşları Türk Ulusu 'na önderlik ederek emperyalizme karşı savaştılar. Türk Milleti, Kurtuluş Savaşı ile emperyalizme karşı zafer kazandı. Bu savaş mazlum milletlerin emperyalizme karşı ilk başarısı olarak ve diğer sömürge halklarına da örnek oldu. İşgalci devletlerle Mudanya Ateşkes Antlaşması ve Lozan Barış Antlaşması imzalatılarak yeni bir Türk Devleti'nin kurulması sağlandı. Mondros ve Sevr Antlaşmaları da geçerliliğini yitirdi emperyalizmin planları akamete uğratıldı.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, genç Türkiye Devleti, Osmanlı Devleti'ni tasfiye etti, sanayileşme yoluyla kalkınmayı hedefledi. Yönetim modeli olarak da demokratik cumhuriyeti, laik ve üniter bir yapıyı inşaya başladı.

Türkiye Cumhuriyeti, kurduğu devletini korumak ve güçlendirmek için, bütün milletini seferber ederek çok çalışmayı bir yaşam biçimi olarak benimsedi.

Gerek Kurtuluş Savaşı'nda gerekse Türkiye Cumhuriyeti döneminde sosyalizmi savunan Türkler ve bunların kurduğu illegal ve legal örgütler ile olan ilişkiler hep gündemde oldu.

Bütün bu süreçlerdeki sosyalistlerin içinde Dr. Hikmet Kıvılcımlı, birçok bakımdan ilgi çekici bir kişiliktir. Antiemperyalistti, bilimsel sosyalizmin hem insanlığın hem de Türk Toplumunun kurtuluş olduğunu düşünmekteydi. Din-sosyalizm ilişkisini çok önemsemekte, bu ilişkiye dair de tezler önermekteydi.

Hazırladığım tezimde hem Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın yaşamını (20 yılı gençlik, 50 yılı siyasi), hem eserlerini hem de dine ve tarihe dair görüşlerini ve Türkiye Cumhuriyeti ile olan ilişkisini araştırmaya başladım. Bu araştırma için Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın yazdığı bir kısmı basılan, bir kısmı basılmayı bekleyen 50 bin sayfayı bulan tüm yazmalarına ulaştım. 1925'den itibaren davalarındaki günlük gazetelerin bir kısmını edindim. Kendi yayınladığı Vatandaş Gazetesi'nin bir kısmına ve Sosyalist gazetelerinin tamamına ulaştım. Birçok gazete ve dergiye gönderdiği yazılarının ancak bir kısmına ulaşabildim. Kendini tanıyan yandaşları yaşamda olmadığından onların anılarını okuyabildim.

Ali Şeriatî'nin "*inandığı gibi yaşayamayanlar, yaşadığı gibi inanmaya başlarlar*". Diye bir sözü vardır. İnanmış gibi yaşamın ne kadar zor olduğunu biliyorum ve çok örnekler gördüm. Yaşadığınız gibi inanmaya başlayınca kimilerinin yaşamının ne kadar kolaylaştığını gördüm.

Peki bu çalışmadan ne anladım? Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın (inandıklarına katılalım ya da katılmayalım), hep inandığı gibi yaşamaya çalışan bir insan olduğunu anladım. 1921'lerde kabul ettiği Bilimsel Sosyalizmin doğruluğunu ölümüne kadar ödünsüz savunmuş. İnsan kendine zarar vermemeli diyerek hiç içki içmemiş, hiç sigara içmemiş. Sosyalizm savunuculuğu Karl Marks ve Friedrich Engels'ten miras görerek onların Türk toplumu tarafından tanınmaları için her türlü yazım ve yayın işini amaç olarak edinmiş, örgütlenmeye çok önem vermiş. Bilimsel sosyalizmin savunulma yeri olarak gördüğünden Türkiye Komünist Partisine katılarak 1921 – 1926 yılları arasında aktif görev almış. Türkiye Komünist Partisinin faaliyetlerini yurtdışına kaydırması nedeniyle bilimsel sosyalizmi savunmak için Vatan Partisini kurarak genel başkanlığını yapmış, partinin feshedilmesinden sonra da hak mücadelesinde İşsizlik ve Pahalılıkla Savaş Derneği'nin kurucuları arasına girerek mücadelesini sürdürmüştür.

Kıvılcımlı, kimileri gibi zoru görünce yurtdışına kaçmamış, 1938 Donanma Davası sürecinde rahatsızlığı nedeniyle bir süre serbest kaldığında Suriye'ye geçerek

yurtdışına kaçmayı düşünmüşse de geri dönmüş ve “kaçmaktansa ülkemin hapisanelerinde yatarım” diyerek 12 yılının cezaevinde geçirmiştir.

Uğruna mücadele ettiği bilimsel sosyalizm için okumalarına ve yazmalarına cezaevinde devam etmiştir. Bir yönü antik çağ filozofları ile örtüşmektedir. Tıp doktorudur. Felsefecidir. Tarihçidir. Heykeltıraştır. Ressamdır. Şair ve romancıdır.

Türkiye Cumhuriyeti’ni de eleştirmiştir. Okumalarından edindiğim yargı şudur ki; eleştirilerini yıkmak için değil, daha iyi bir dünya ve daha iyi bir Türkiye için yapmıştır.

Genç Türkiye Cumhuriyeti’nin antiemperyalist karakterinin hep yanında olmuştur. Bu nedendir ki Kurtuluş Savaşında Aydın ve Muğla cephelerinde Kuvayimillîye’ye katılmış, Yörük Ali Efe’nin kızanlarından biri olmuştur.

Demokrasi laiklik, cumhuriyet, eşitlik, adalet, özgürlük ve insan hakları savunuculuğunda hep tavrını Türkiye Cumhuriyeti’nden yana koymuştur.

Genç Türkiye Cumhuriyeti kurduğu rejimi korumak için hep hassas davranmıştır. Haklıdır. Başka türlü de rejimini koruyamazdı zaten. Her tarihi olayı kendi koşullarında değerlendirmek gerek diye tanımlıyoruz her zaman. Fakat bu tanıma göz ardı edip günümüzün gözüyle geçmişi değerlendirme yanılığından da kurtulamıyoruz çoğunlukla.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulduğu yıllar dünyanın en karmaşık yıllarıydı. Rejimler değişiyor, imparatorluklar çöküyor, yeni yeni devletler kuruluyordu.

Türkiye laikliğini korumak için irticaya karşı çok hassastı. Üniter Devleti korumak için etnik hareketlenmelere karşı çok hassastı. Cumhuriyetini korumak için de sosyalist hareketlere karşı da çok hassastı. Bu nedenle Türkiye Cumhuriyeti ile sosyalistler dönem dönem karşı karşıya geldiler. Türkiye Cumhuriyeti sosyalizmi ve sosyalistleri bir zenginlik olarak görüyor fakat örgütlenmelerinden ve arkalarında komşu bir devlet olan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği olmasından çok kaygılanıyordu. Ve bu örgütlenmeleri de Türkiye Cumhuriyeti’nin yıkılmasına kadar gidebilecek bir süreç olarak görüyordu. Türkiye’de yaşanan 1925, 1927, 1929, 1938, 1951, 1958 davaları hep bunun üzerine kuruldu. Davalarda sosyalistler çeşitli cezalar alarak cezaevlerinde kısa ve uzun aralıklarla yattı. Gerçi Türkiye Cumhuriyeti dönem dönem çıkardığı aflarla bütün sosyalistleri affediyor tekrar yaşama katılmalarını

sağlıyordu. Son 1958 Vatan Partisi Davasında yargılanan Kıvılcımlı ve arkadaşlarına dava beraat ile sonuçlandırıldığından ceza da verilmemiştir.

Pekâlâ, Türkiye’de durum nedir? Türkiye Cumhuriyeti ve sosyalistler gereken dersi çıkarabilmişler midir? Görülen odur ki Türkiye Cumhuriyeti’nin sosyalist akımları potansiyel tehlike olarak görme süreci zayıflamıştır. Bugün Türkiye Komünist Partisi faaliyetlerini yasal olarak sürdürebilmektedir. Çok farklı sosyalist partiler kurulabilmekte ve bu partiler aktif siyasi çalışmalarını sürdürebilmektedir. Artık dış bağlantıları da yoktur. Çünkü dünyada Türkiye’ye sosyalizm ihraç edebilecek devlet de kalmamıştır.

Günümüzde gelmemiz gereken nokta; farklılıkların görülür olması ve bunların artık tehlike unsuru değil, bir zenginlik olarak kabul edilmesi olmalıdır.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri:

Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü, Hikmet Kıvılcımlı Arşivi

Gazete ve Dergiler

Cumhuriyet Gazetesi, 19 Nisan 1934

Cumhuriyet Gazetesi, 28 Nisan 1925

Çaltı Gazetesi

Devrim Gazetesi, 4 Nisan 2000

Devrimci Mücadele Eylül –Ekim 1989

Geleneksel Tıp Dergisi, 1971, İstanbul.

Her Ay Dergisi

Hizmet Gazetesi,30.07.1929

Hizmet Gazetesi. İzmir,29 Temmuz 1929

İnce Dergisi

İstanbul Gazetesi

Milliyet Gazetesi, 15 Ağustos 1929, İstanbul.

Milliyet Gazetesi, 7 Ağustos 1929, İstanbul.

Milliyet Gazetesi, 29 Temmuz 1929

Sosyalist Gazetesi

Sosyalist Gazetesi Yıl:1, S:3, S:4,4 Mart 1967

Teori Dergisi, İstanbul, Eylül 1993

Türk Solu Dergisi, 29.Sayı, İstanbul, 4 Haziran 1968

Vatandaş Gazetesi

Kitaplar:

ALİ, Hasan, **Sovyetlerde Stefanof Hareketi**, Marksizm'in Bibliyoteği Yayınevi, İstanbul, 1936.

ALİ, Hasan, **“Stalin Diyor ki”**, Bozkurt Basımevi, Marksizm'in Bibliyoteği Yayınevi, İstanbul, 1936.

ALİ, Hasan, **“İspanya’da Neler Oluyor?”**, Marksizm'in Bibliyoteği Yayınevi, İstanbul, 1937.

ASLAN, Yavuz, **Türkiye Komünist Fırkasının Kuruluşu ve Mustafa Suphi**, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1997.

ATATÜRK, Mustafa Kemal **Nutuk**, Cilt I, 1919-1920, Onuncu Basılış, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1970.

AYBARS, Ergün, **İstiklal Mahkemeleri**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir, 1988

AYDIN, Songül, **12 Mart 1971 Öncesinde Ant Dergisi**, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Ocak 2008.

BARBUSSE, Henri, **Ateş**, Öncü Kitabevi, 2.b., İstanbul, Mart 1975.

ÇOŞKUN, Atilla, **Nazımın Siyasal Yaşamı ve Davaları**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1995.

ENGELS, Friedrich, **“Marksizm'in Prensipleri”**, Çev: Fatma Yalçı. İstanbul, 1936.

ENGELS, Friedrich, **“Maymunun İnsanlaşması Projesinde Emeğin Rolü”**, İstanbul, 1936.

ENGELS, Friedrich, **“Lüdvig Föyerbah ve Alman Felsefesi'nin Sonu”** Tecelli Basımevi, İstanbul, 1936.

ERGÜDER, Jülide, **1927 Komünist Tevkifatı (1-H-53) İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki Duruşma**, Birikim Yayınları, İstanbul, 1978.

FEGAN, Fuat, **Nüfus Hüviyet Cüzdanı, Identity card** 1954.

FEGAN, Fuat. **Dr. Hikmet Kıvılcımlı Bibliyografyası**, İstanbul, 1966.

FEGAN, Latife, **Doktorun Hayatı**, 1970.

GÖKSU, Sadık, “**Türkçe’nin Üreme Yolları ve “Dil Devrimciliğimiz”**”, İstanbul, 1966.

İLERİ, Rasih Nuri, **TKP Gerçeği ve Bilimsellik**, Anadolu Yayınları, İstanbul, 1976.

KALE, Ahmet, **Kıvılcımlı Külliyyatı**, Bilim ve Gelecek Kitaplığı , İstanbul, 2014.

KARACA, Emin, **İnadın ve Direncin Adı, Dr. Hikmet Kıvılcımlı**, Destek Yayınları, İstanbul, 2011.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Allah-Peygamber-Kitap**, Sosyal İnsan Yayınları, İstanbul, Mart 2011.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Gençliğe Yazılar**, Kıvılcımlı Enstitüsü Derneği, İstanbul, 2004.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Eyüp Konuşması**, Derleniş Yayınları, İstanbul, 2003.

KIVILCIMLI, Hikmet, **İnkılapçı Münevver Nedir? Henri Barbusse**, İstanbul, 1935.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Marksizm Kalpazanları Kimlerdir?**, Kerim Sadi, İstanbul, 1936.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Marks-Engels Hayatları**, İstanbul, 1937.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Demokrasi: Türkiye Ekonomi ve Politikası Hakkında**, Günün Meseleleri, No. I. İstanbul, 1937.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Fetih ve Medeniyet**, Günün Meseleleri, No. II. İstanbul, 1953.

KIVILCIMLI, Hikmet, “**Demokrasi: Türkiye Ekonomi ve Politikası Hakkında**”, Günün Meseleleri, No. I. İstanbul, 1937.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Siyasetimiz Bütçe Dolayısıyla**, Vatan Partisi Yayınları, No: I, İstanbul 1957.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Siyasetimiz**, Vatan Partisi Yayınları, No: I İstanbul, 1957.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Kuvayımilliyeciliğimiz (gerekçe)**, Vatan Partisi Yayınları, No: 2. İstanbul, 1957.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Türkiye de Kapitalizmin Gelişimi**, Cilt 1. İstanbul, 1965.

KIVILCIMLI, Hikmet, “**Tarih- Devrim- Sosyalizm**”. İstanbul, 1965.

KIVILCIMLI, Hikmet, “**İkinci Kuvayımilliyeciliğimiz M.B.K’ne iki açık mektup**”, İstanbul, Tarihsiz (1965).

KIVILCIMLI, Hikmet, **İlkel Sosyalizmden Kapitalizme İlk Geçiş**, Sosyal İnsan Yayınları, İstanbul.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Kuvayımilliyeciliğimiz ve İkinci Kuvayımilliyeciliğimiz**, Tarihsiz (1965).

KIVILCIMLI, Hikmet, **Karl Marks’ın Özel Dünyası**.

KIVILCIMLI, Hikmet, ”**Uyarmak İçin Uyanmalı, Uyanmak için Uyarmalı- İşçi Partisi’ne Teklif**” İstanbul, 1966.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Metafizik Sosyoloji Eleştirileri**, Ararat Yayınevi, İstanbul, 1970.

KIVILCIMLI, Hikmet, **27 Mayıs ve Yön Hareketi’nin Sınıfsal Eleştirisi**, İstanbul, Nisan 1970.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Bilimsel Sosyalizmin Doğuşu (Marks-Engels Çağı)**, İstanbul, 1970.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Bilimsel Sosyalizm Doğuşu**, Önsöz, Köxüz Yayınları.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Oportünizm Nedir?**, Tarihsel Maddecilik Yayınları, İstanbul, 1970.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Anarşi yok! Büyük Derleniş!**, Tarihsel Maddecilik Yayınları, İstanbul, 1970.

KIVILCIMLI, Hikmet, “**Halk Savaşının Planları**”, Tarihsel Maddecilik Yayınları, İstanbul, 1970.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Türkçenin Üreme Yolları ve Dil Devrimciliğimiz**, Derleniş yayınları 3 Konya, 2.b., 1979.

KIVILCIMLI, Hikmet, “**Devrim Zorlaması- Demokratik Zorlaması**”, İstanbul, Ekim 1970.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Toplum Biçimlerinin Gelişimi**, Ekim Yayınevi, Ankara, Kasım 1970.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Üretim Nedir?**, Derleniş Yayınları, Berlin, Mart 1974.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Genel Olarak Sosyal Sınıflar ve Partiler**, Berlin, Nisan 1974.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Kısaca Marksizm'in Düşünüşü (Gerçek Bilim)**, Berlin, Mayıs 1974..

KIVILCIMLI, Hikmet, **Devrim Nedir?**, Derleniş Yayınları, 4.b., İstanbul, Ekim 2008.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Tarih Tezi**, Tarih Ve Devrim Yayınevi, İstanbul, 1974.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Deccal Nasıl Kapımızı Çalıyor?**, Tarihsel Maddecilik Yayınları, İstanbul, Şubat 1975.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Ortanın Solu ve Küçük Üretmenlerimiz**, 1976 İstanbul, Nisan 1976.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Pratik Devrim Orijinliğimiz: Gençlik- Ordu**, Tarihsel Maddecilik Yayınları, İstanbul, Nisan 1976.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Durum Yargılaması**, Tarihsel Maddecilik Yayınları. İstanbul, Haziran 1976.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Kendi Kaleminden Hayatı**, Sosyalist, 18 Ekim 1977.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Kim Suçlamış**, Yol Yayınları, İstanbul, 1979.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Kim Suçlamış? Brejnev'e Mektup**, Yol Yayınları, İstanbul, 1979.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Edebiyat- Cedide' nin Otopsisini**, Sosyal İnsan Yayınları İstanbul, Ekim 2008.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Dede Hande: Soğan Ekmek Kongresi**, Vatan Partisi Yayınları, İstanbul, 1957.

KIVILCIMLI, Hikmet, **Dinin Türk Toplumuna Etkileri**, Yol Yayınları, İstanbul, 1980.

KIZILIRMAK, Ali, **Bilimde ve Felsefede Diyalektik Nedir?**, Odak Yayınları, Ankara, Aralık 1973.

LENİN, V.I., **Karl Marks Marksizmin Bir Açıklaması ve Kısa Bir Biyografisi**, Eriş Yayınları, 2.b., İstanbul, Mayıs 1990.

LENİN, V.I., **K. Marks'ın Ekonomi Politikası, Sosyalizmi, Taktiği**, Marksizm'in Bibliyoteği Yayınları, İstanbul, 1935.

LENİN, V.I. **K. Marks'ın Hayatı, Felsefesi, Sosyolojisi**, Çev.: H. Kıvılcım. Marksizm'in Bibliyoteği, No. III –İstanbul, 1935.

LENİN, Viladimir İlyiç, **Din Üzerine**, Alter Yayıncılık, İstanbul, 2013.

MARKS, Karl, **Fransa'da İç Savaş**, Yordam Kitap, İstanbul, 2016.

MARKS, Karl, **Gündelikçi İş ile Sermaye**, Marksizm Bibliyoteği, Kader Matbaası, İstanbul, 1935.

MARKS, Karl, **“Enternasyonal İşçiler Cemiyetini Açış Hitabesi”**, İstanbul, 1937.

MARKS, Karl, **“Kapital. Birinci Cilt. Kitap 1: Kapitalin İstihsal Prosesi”**, İstanbul, 1937.

MARKS, Karl, **Hegel'in Hukuk Felsefesi'nin Eleştirisi**, Sol Yayınları, İstanbul, 2016.

MARKS, Karl, **Fransa'da İç Savaş**, Yordam Kitap, 1.b., İstanbul, 2016.

SADİ, Kerim, **Türkiye'de Sosyalizmin Tarihine Katkı**, İletişim Yayınları, İstanbul, 1994.

SAYILGAN, Aclan, **Türkiye'de Sol Hareketler 1871-1972**, Hareket Yayınları, İstanbul, 1972.

ŞİŞMANOV, Dimitir, **Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi**, Belge Yayınları, İstanbul, Mart 1978.

ŞÜKRÜ, Suat, **Anayasa (Teklifi)**, Vatan Partisi Yayınları, Ankara, Temmuz 1960.

TEVETOĞLU, Fethi, **Türkiye de Sosyalist ve Komünist Faaliyetler 1910-1960**, Ayyıldız Matbaası, İstanbul, 1967.

TOPÇUOĞLU, İbrahim, **Neden İki Sosyalist Partisi 1946, TKP Kuruluşu ve Mücadelesi'nin Tarihi 1914-1960**, İstanbul, 1976.

TUNAYA, Tarık Zafer, **Türkiye'de Siyasal Partiler**, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1989.

TUNÇAY, Mete, **Türkiye'de Sol Akımlar 2, 1925-1936**, BDS Yayınları, İstanbul, 1992.

TUNÇAY, Mete, **Türkiye de Sol Akımlar-I (1908-1925)**, BDS Yayınları, İstanbul, Ağustos 2000.

TÜRK, Atila, **Aydınlık Fevkalade Gençlik Nüshası**, Odak Yayınları, Ankara, Mart 1926.

TÜSTAV, **1926-1927 TKP MK Tutanakları Büyük Kırılma** (Çeviren: Sinan Dervişoğlu), İstanbul, 2007.

ÜNSAL, M.Süha, **Dr. Hikmet Kıvılcımlı ve Vatan Partisi**. Antalya , Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996..

WOODS, Alan. **Marksizm Ve Din**. www.marksist.com. [Çevrimiçi]

YALÇI, Fatma, **Sosyete ve Teknik. 1- Tarihöncesi- Din-Devlet**, Sorun Yayınları, İstanbul, 1935.

EKLER

Ek-1. 1913 Yılı'nda Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın Kuşadası İptidai Okulu'nda okurken aldığı İmtiyaz Belgesi. Uluslararası Sosyal Tarih Enstitüsü. Hikmet Kıvılcımlı Arşivi.DosyaNo.176,s.140.<http://search.iisg.msterdam/Record/ARCH00723/AechiveContentListi>

KARARNAME

08 Şubat 928 tarih ve 6161 numaralı kararnameye zeildir.

Komünist Propagandasıyla İstiklal Mahkemesi' nce mahkum edilen ve yeni ceza kanununun mer' iyyatı va' zından sonra müddet-i mahkumiyeti bir günlük hapis cezasına tenzil olunan Tıp Fakültesi son sınıf talebesinden 68 numaralı Hikmet Hüseyin Efendi'nin emsaline bahş olunan müsaade ve vehb ile mektebe devamına müsaadeye olunması, Maarif Vekaleti Celilesi' nin 20 Şubat 928 tarih ve 591 numaralı iktimasında tasvip ve kabul olunmuştur. 22.Şubat 928

(İMZALAR)

Reis-i Cumhur

Mustafa Kemal

Başvekil

İsmet

Adliye Vekili

Müdafaa-i Milliye Vekili

Dahiliye Vekili

Hariciye Vekili

Maliye Vekili

Maarif Vekili

Nafia Vekili

İktisat Vekili

Sıhhat ve Muavenet-i İçtimaiye Vekili

Ek-3. 16.07.1929'da İzmir Ağır Cezâ Mahkemesi'nde ,dört seneden dört buçuk seneye kadar hapse mahkûm olan yirmi dört komünistin Mahkeme-i Temyize Gönderdikleri Lâihanın Sureti. 29 Temmuz 1929, Milliyet Gazetesi.

TEMYİZ LÂYİHASI

Mahkeme-i Temyiz Ceza Dairesi

Riyâset-i Aliyesine

Müvekkillerimiz, İcra Vekillerini cebren iskata teşvik cürmünden dolayı, İzmir Ağır Ceza Mahkemesi'nce icra kılınan muhakeme neticesinde, Türk Ceza Kanunu'nun 147'nci maddesinin delâletile 171'inci maddesinin ikinci bendine tevfikân muhtelif cezalara mahkum edilmiş olmaları itibarı ile hükm-ü mezkûra adem-i kanaatle temyiz eder ve bu baptaki esbab-ı kanuniyeyi arz eyeriz. Şöyle ki:

Mahkeme, mücrimiyet kararında esbâb-ı sübutiye olarak şu esasa isnâd etmiştir.

1-Maznunlardan yekdiğerlerinin ifadelerini itmam ve te'yîden bertafsil vuku bulmuş ikrar ve kanaatleri ve ifade-i evveliyelerindeki sarîh beyanları.

2-Evrak meyanında mevcut zabıt varakaları.

3-Evrak meyanında mevcut ve bir kısmı tarafından tasvîd,bazıları tarafından tebyiz ve bazılarının hânelerinde ve üzerlerinde zuhur eden ve bazıları tarafından makine ile teksir edilerek bazıları tarafından mevâk-i muhtelifeye atılan Beyannameler.

4-Hikmet Bey'in külliyyen inkâr-ı cürüm etmekte ise de, maznunlardan Ahmet Kaya,Şükrü ve Niko Efendilerin ifade-i evveliye ve istintakkiyelerindeki sarîh ve muvazzaf ikrarlarına karşı mumaileyhin ikrarının bir kıymeti olamayacağı.

5-Maznunların ifade-i evveliye ve istintâkiyelerinin darbe ve kerhe müstenit bulunduğu dair olan müdaafaları kavî-i mücerrede inhisar edip ,tayin-i delâil ile teyid etmesinden ititbarettir.

Mahkeme, yukarda hülâsa ettiğimiz esbâb-ı sübutiye mücrimiyete kâfi görmüş ve müvekkillerimizin mahkûmiyeti cihetine gitmiştir.Ve mücrimiyeti ihtiva eden esasın İcra Vekilleri Heyeti'ni cebren iskata teşvik fiilinin faili olarak gösterilen

müvekkillerimize tatbik olunan Türk Ceza Kanunu'nun 147'nci maddesi ile 171'nci maddesinin ikinci bendi sarahati ki, anâsır-ı cürmiyeye nazaran:

a)Gizli bir ittifak;

b)Bu gizli ittifakın İcra Vekilleri Heyeti'ni cebren iskata teşvikiye matuf;

c)Bunun için vesait-i mahsusa;

d)Kasd-ı cürmî;

Bir kere mahkûmiyeti istizam eden İcra Vekilleri Heyeti'ni cebren iskata teşvik cürmünün lüzûm-ı vücudunu ve anâsır-ı cürmiye itibarı ile tetkik edilmesi lazım gelen esâsât-ı Kanuniyenin işbu hâdisât-ı cezaiyede mevcudiyeti meselesi tetkik edilmek,kasd-ı cürmî ile tatbik edilen madde-i cezâiyenin anâsır-ı cürmiyesi üzerinde tevakkuf iktiza etmektedir.Mahkeme karar verirken nazar-ı dikkat ve tezekküre alınması lâzım gelen hususat-ı cezâiye derpiş etmemiş ve gayr-i müsbet ve garr-i vâzih esbâb-ı mucibe-i kanuniyeyi ihtiva etmiyen delâil-i mücerrede ile hüküm itası cihetine gitmiş olduğuna şüphe yoktur.Ferde karşı mücazât icray-ı adalettir;hakkı yerine getirmektir.

Hayra karşı hayır,şerre karşı şer ile mukabele eylemek vücubu hepimizin idrak ve vicdanında mevcuttur.Kuvve-i muharrike ve mümeyyize sahibi olan kimse, insanın kendi ef'alinden mesuliyetini teslim eder.Bu mesuliyet vezâif-i insaniyesi ile irade ve ihtiyârından tereküb eder.Mücazât bu mesuliyeti teczimden ibaret olmasına göre ,müvekkillerimize isnâd edilen hadise-i cürmiyede anâsır-ı cürmiyenin ve esbâb-ı sübutiye-i Kanuniye ve delâilinin mahkûmiyeti istilzâm etmediğini ve fiilin cebren iskat ve teşvik hususuna mâtuf ve meyyâl delâilin cemi've tevsikine mütevakkıf olması icap eder.Malumdur ki, her cürmün bir cürüm revîşi elzemdir. Ancak bu mücazâtın tertip ve icrası ve onun kavaid-i ahlakiye ve adaleti-i mutlakaya vr suret-i istimâli müdafaa-i içtimaiyeye ibtinâ ettirilmesi ile mukayyedir.

Kavanin-i cezâiyedemeşurca mücazât tatbik olunabilmek içinef'âl-i beşeriyyenin ahlâka ve adle muhalif olması lazımdır. Ahlâka ve adle muhalif olan harekâta karşı, velev onda menfaat-i umumiye mülâhazası carî olsa bile, kanunen mücazât tertip olunamaz. Saniyen adle ve ahlâka muhalif olan her fiil ve hareket içim behemahâl mücazât verilemez.

O fiil ve hareket intizâm-ı umumiyyeyi ihlâl eden neviden olması iktiza eder. Sâlisen, mücâzât ne adaletin ve nede lüzum-ı hâcetin fevkine çıkmalıdır. Ş u esas-ı cezaiye ile cürmün tarifini yapmak ve müvekkillerimizin mahkûmiyetini istilzâm eyleyen hâdisât-ı cezaiyeden cürmün mevcut olup olmadığını tetkik etmek de adâlet iktizasındadır. Cürüm, bir şey yapmak yahut yapmak üzere âsâyiş ve intizâm-ı içtimaiyyeyi muhafaza zımnında evvelâ kanundadır.

Tahrir ve tehdit-i teyid edilmiş birinin hilâfında cevâz-ı kanunolmaksızın vuku bulan fiil ve harekettir. Şimdi âsâyiş ve intizâm-ı içtimaiyyeyi muhafaza için garr-ı kanunî cezanın maksad-ı aslîsini gösterir cürmün mahiyetini heyet-i içtimaiyenin ahenk ve intizamını ihlâl eylemesindedir. Mücerred ahlâk ve ahenk ve intizam mülâhazasına mebnidir ki, kanun tehdit ve mücâzatta o hareketi men' eder. Heyet-i içtimaiye nâmına ikame-i dâvâya sebebiyet veren cürmün mahiyeti de budur.

Müvekkillerimizin cebren İcra Vekilleri Heyeti'ni iskat ve teşvik cürmünde vâzi-i kanunun esasât-ı cezaiyenin bu kabul ettiği kavaid-i cezaiyyeyi mücrimiyet kararında dermeyan olunan kerhe müstenit ve bu kerhin kanunen lâzım-ı sübut olan bir tetkikat-ı kanuniyyeyi ihtiva etmeyi icap eden noktaları nazar-ı dikkate almayarak kav-ı mücerrede müstenit denecek ve medar-ı hüküm olmaktan uzak olan polis tahkikatına ve bu tahkikatın bir şekl-i diğeri olan tahkikat-ı istintâkiye ile anâsır-ı cürmiyenin kabul ve kasd-ı cürmînin vücudunu teyid sadedinde delâil-i gayr-ı sübûtiye serdîle hüküm vermek garabetini gösteren Mahkemenin şu hükmünü serâpâ muhâlif-i kanundur.

3. Hakikat-ı cezâiyece herkesçe malumdur ki, cürümde bir fiil-i hâricînin vücudu şarttır. Bilhassa cerâim mücerred, kasıt ve tasavvur ve tasdim olmakla bile müstelzim-i mücâzât ve tehdit olamayacağını kabul eden nazariyât-ı cezaiye kanunu ile ceza efrâdın ef'âlile tezahür eden muamelâtını taht-ı inzibât-a almakla mükelleftir. Umûr ve ahvâl-ı bâtılayı tetkik ve tenzime memur değildir. Şu kavâid-i cezaiye karşısında anâsır-ı cürmiyyeyi ihtiva eden kasd-ı cürmînin müvekkillerimize isnâd edilen hâdis-e-i cezâiyede lüzum-u vücudunu kabul edecek ufak bir emâre-i kanuniyyeye tesadüf olunmadığı halde, akıl, mantık ve serahat-i kanuniyyeyi ve nazariyât-ı cezâiyyeye ile terfîk kabul etmeyen bir şekil –i cezâiyede kasd-ı cürmî, mevhum bir kasd-ı cürmî ve dūçâr-ı mahkûmiyet muhalif-i adalettir.

Herhangi bir şahsın mücrimiyetine hüküm verebilmek için,rükn-i kanunî,rükn-i âdî,rükn-i manevî ile memzûç bir fiil-i cürmînin ika'edilmiş bulunması, ve o fiilde anâsır-ı cürmiye ve delâil-i sübûtiyenin cem've tasrihi muktezidir ki, bu da müvekkillerimizin mahkûmiyetini istilzam eden hâdise-i cezaiye ile terfik kabul etmez.Böyle muhâlif-i kanun bir hüküm ile mahkûmiyetleri karşısında, gerek vaz-i kanun gerekse vicdân-ı beşeriyetin ağılyacağına şüphe yoktur.

3.Burada müvekkillerimizin mahkûmiyeti ve kendilerine isnâd edilen cürmün mahiyeti bir cerâim-i siyasiyedir. Dâhilen şekl-i Hükûmete ve Hükûmetin teşkilâtına ,efrâdın hukuk-u siyasiyesine ve hukukun suret-i istimaline ait cerâim bu misillû tecavüz ve ihlâllerin suret-i ef'alleri vesâit-i icraiyelerini o kadar derin bir tetkik,o kadar nâfiz bir nazara, o kadar yüksek bir easa taalluk eder ki, İcra Vekilleri Heyeti'ni iskata teşvik ve gizli bir ittifakın ve bu mecrâya ait icraâtını ve aynı kasıtle vâki harekâtın esbâb ve avâmil-i cezaiyesini ,Mahkeme mücrimiyet kararında zikir ve tasrih edemediği gibi,yok olan bu delâil, tahkikat-ı iptidâiyede cebir ve kerhe müstenit ve beşeriyetin vicdanını titreten işkencesi ile bir mefkûrenin yolcularına indirilen ikrar ile o mefkûrenin yolunda elde edilen iki beyannamenin medâr-ı hüküm olması,bilhassa mefkûre yolcularını İcra Vekillerini iskata teşvik cürmünden mahkûmiyetlerine gidilmesi kadar bir fâcia-i cezaiye olamaz.

4.Cerâim evvel beevvel ef'al-i beşer olmak itibarı ile,alelâdebir surette irade ve ihtiyar yani kasd-ı âdi aranılır. Sonra,ef'âl-i memnua olmak hasabile de memnuiyetine rağmen ihtiyar yolunda bir kasd-ı cürmî aranır. Müvekkillerimiz, komünizm yolunda çalışmak isteyen ve bu mefkûrenin yükselmesi emrinde uğraşan, çarpınan yolculardır. Bu yolculara deniyor ki, "Siz iki beyanname neşr ediyorsunuz. Bu iki Beyannamenizden bizim istihraç ettiğimiz hakikat-i cezaiye gizli bir ittifak ve bu gizli ittifakın kasd-ı cürmîile memzûç bulunması ve vesâit-i mahsusa ile, İcra Vekilleri Heyeti'ni iskata teşvik etmektesiniz. Bu cinayettir. Şu fik-i kanuni karşısında, bir lahza düşünmek; bütün kavânin ve nazariyât-ı cezâiyeyi, delâil arayarak, vaz-i kanunun maksat ve gayesini ve Beyannamler ihtiva ettiği munderacât itibarı ile mefkûre yolcularına isnâd edilen cebir ve iskata matuf ve gizli bir ittifakın vesait-i mahsusa ile emr-i icrâsını teşvik saddini teyid edecek delâilden olup olmayacağını muhakeme etmek lâzımdır.

5.Esbâb-ı sübûtiyeye müstenit cürme ve müvekkillerimizin vaziyet-i efallerine nazaran, komünistlik üç kısma tefrik olunabilir: A)Gayr-i faal komünistler, B)faal komünistler; C)komünistlikle alâkası olmayanlar. Hakikatin zahire çıkarılması için, evvelâ iki kıt-a Beyannameden (Halk Fırkası'nın her gün yeni bir afyonla uyutulan zehirlenen yoksul, bedbaht kardeşler serlevhalı Beyanname, hülâsatan biz açız; diğer Kızıl Yıldız serlevhalı Beyannamede de bir temenni, bir dereceli intihap yapılması vesaireye dair bazı esastan ibarettir. Bu her iki Beyanname de mahkemenin kabul ettiği İcra Vekilleri Heyeti'ni cebren iskata teşvik mahiyetinde bir vesika-i kanuniyenin olup olmayacağı meselesidir.

Bu mefkûre yolcuları iki Beyanname yazmışlar. Bu yazılan Beyannameden aşağıda yegan yegan gösterileceği veçhile, müvekkillerimizden bir kısmı kat'iyen malûmattar değildir. Diğer kısmı ise, malumattar olmakla beraber, mahiyet-i Beyannamenin İcra Vekilleri Heyeti'ni cebren iskata teşvik tazammın edeceğini ve bunun gibi vesâik-i kanuniyeden kabul edilmesi lazım geleceğine dair bir kabul-i aklî ve mantıkî karşısında değiliz zannındayız.

Vazi-î kanun Türk Ceza Kanunu'nun 147'nci maddesi ile 171'nci maddesini 2'nci bendde mevcut vesâit-i mahsusa fıkâr-i kanuniyesini ve münderecâtına nazaran Beyannamenin her kelimesi üzerinde kanunî ve vicdanî bir tetkikat yapıldığı zaman görülür ki: Mefkûre yolcuları kendi mefkûrelerinin ilhamâtını yazan bu iki Beyannamede cebren iskata teşvik cürmünün vücudunu teyid edecek kelime hangisidir?

Bu yazı bu mefkûre yolcuları tarafından yazılmayıp da, başka bir kişi yazmış olsaydı, acaba anâsır-ı cürmiye aranılarak cebren iskata teşvik maddesi ile mahkûmiyeti cihatine gidilmesine imkân-ı kanunî var mıydı? Herhalde bu mefkûre yolcularının gayeleri itibarı ile o Beyannamenin heyet-i umumiyesinde istidlâl suretile çıkarılmış bir mânây-ı mevhum ile hüküm itası cihatine gidilmiştir. Halbuki, bu mânây-ı mevhumun o Beyannameden kanunen istihracına delâlet edecek bir kelime yoktur.

Bu mevhum mânâyı istihraç mefkûreciliğin bahş ettiği bir hak ise, buna da ne kanun ne de vicdan müsaade eder. Beyannameler bir mefkûrenin ilhâmâtıdır. Cebren iskat teşebbüsü ihtiva edecek bir kelimeye tesadüf edilmemektedir. Harikât-ı dahiliyeden olan cebren iskata teşvik cürmünde maksadın hareket-i hâriyeciye inzimâm ile mesuliyet-i cezâiyenin başlayacağı bir emr-i cezâidir. Herhangi bir hâdise-i cezâiyede bir cürmü kâd ettikten sonra, fikrinde biletraf hâriciyede bulunmazsa o

kasd-ı cürmî bir dai-i mücâzât olamayacağı gibi, bu kasdını ikrar ve itiraf eyleseler dahi bir şey lâzım gelemeyeceği ahkâm-ı cezaiye muktezasıdır.

Çünkü umur-i bâtinîyeyi meydân-ı vuzuha çıkarmak için isbat etmektedir. Bu huşular delil-i zahîrî ile teayyün eder. Mahkeme, delili zâhiriye yani harekât-ı hariciyeye henüz iktiran etmiyen mekasıt ve tasavvurâtı tâkibe kıyam eylese indî ve vehmî surette hüküm vermekte muztar kalacaktır. Kavânîn beynel ikrar câr'î olan münâsebâtın hüsn-ü muhafazası için mevzudur. Bir şahsın tefekkürât-ı dâhiliyesi ve mukadderât-ı derûniyesini that-ı inzibâta almak için kanun yoktur. Bunun için iftira edilse bile dâi-I mesuliyet olamaz. Bu Beyannemeler ki cebren iskata teşvik maksadının hareket-ı hâriciyesi olarak kabul edilmiş ve bu vehimle hüküm olduğuna safahât-ı muhakeme ikrar, beyân ve delâil ile teyid etmiştir. Bu Beyannemelerin münderecâtının mefkûre yolcularının vicdânî ilhaâmâtına bir numûneden başka bir mânâ istihrâcına imkân-ı kanunî yok iken, tefekkürât-ı dâhiliyesi, eşkâl-I hâriciyesi itibarile de mevhum cebren iskata teşvik cürmüne haml edilmesine vicdanın müsaadesi olmayacağı meydandadır. Bu Beyannemelerden sonra, ikrar ile zabıt varakaları medâr-ı hüküm olmuştur.

İkrar ve itirafın işbu hâdisât-ı cezaiyede medâr-ı hüküm olmayacağı bir hakikat-i kanuniyedir ki, gayr-ı kabil-i red ve cerhtir. Çünkü, mücrimiyet kararının kavanîn hilâfına darb ve kerhe müstenit, binaenaleyh mualleldir. Mahkeme bu müdafaanın kal-i mücerredde kaldığını söylüyor. Bu hususun kavî-i mücerrette kalması, hâdiseyi Mahkeminin tetkik ve tâmik etmek istememesinden ileri gelmiştir. Mefkûre yolcuları, polisin darb ve işkencelerini intizâm-ı amme muvacehesinde ve vicdân-ı beşeriyeti titreten bir lisân-ı müellimâne ile teşrih ederken, Mahkeme darb ve işkencenin ne gibi, esbâb ve avâmil tesirile yapıldığını bu baptaki iddiaların kanunen ne dereceye kadar muhtâc-ı sübut ve tetkik olup olmadığına bir lahza olsun delâil-ı Kanuniyi ile bağlıdır ki, Mahkeme bir dakikacık bu iddiayı mahz-ı tehkiye lüzum görmüş olsaydı, işkencenin vücuda getirdiği fecâyinin vesâik-ı resmiyesini görür, okur; o zaman da, mücrimiyet-i kavâninde vaki müdafaamızın kavî-i mücerredde kaldığını yazmak garebetinden çekinirdi.

Bir missal: Maznunlardan İsmail, Hüsamettin, Manu Şarfman, Niko, Abbas, darbtan dolayı 11 Mayıs 1929 tarihinde, İzmir Müdde-i Umumîliği'ne istida vermişler ve cümlesi de, Hapishane Doktoru tarafından muayene edilmekle beraber raporları

verilmiştir. Ahmet Kaya'nın darb istidası ve raporu Hapishane numarası 369, vilâyet 3896, polis numarası 7686'dır. Kanberoğlu Ali'nin 6 Mayıs 928 tarihinde vaki müracaatı ve Doktor tarafından raporunun îta' edildiği; machinist Tevfik'in Tıbb-ı Adlî tarafından muayene olunduğunu, Dr. Hikmet'in İstanbul'da validesi tarafından İstanbul Müdde-i Umumîliği'ne vererek ve Tıbb-ı Adlî tarafından muayenesinin icra kılındığı; ve bu husus dahî Cumhuriyet gazetesi tarafından vaki işkence sebebiyle tahkikata girildiği intişar edilmiş bulunması; Abbas'ın Müstantiklikten polise götürülerek, koltuklarının altına sıcak yumurta konulmak suretile işkence edildiği ve bu feci işkenceden bahisle İzmir Müdde-i Umumîliği'ne müracaat olduğu kuyûdat-ı resmiye ile müsbet iken; bütün bu hakikatler Mahkemeye arz edilerek, keyfiyetin tâmiki, hak ve adaletin tecellisi ve müdafaaya taalluk eden hususât-ı kanuniyenin nazar-ı dikkate alınması zımnında vâki feryâd ve teellümât Mahkemenin bîsut ve basit bir şekilde telâkkilerile tetkikata mahal görülmemiş ve bu husustaki raporları teyid eden digger delâil dahî zâhir ve bâriz iken, mücrimiyet kararında, kavl-i mücerredde kalmak suretile vâki müdafaanın redid cihetine gidilmek kada gayr-I kanuniyesi meydandadır. Dayak, işkence daha nasıl dâvâ edilir ve ne şekilde tesbit edilir. Cumhuriyet Adliyesi bir mefkûre yolcularına yapılan bu işkenceleri kavl-i müdafaayı tetkike lüzum görmediyse, bizim için yapılacak ne vardır?

Her halde, Mahkeme mücrimiyet kararında bir kavl-i mücerred tâbirini kullanmaktan ise, bu mefkûreyi öldürmek için bu yolculara kanunun bahş eylediği hakkı kabul etmemek ve bunları bilâsebep mahkûm etmek cihetini tercih etmek suretile, çok büyük ve gayr-I vicdânî ve gayr-i kanunî bir karar vermiştir. İşte bu itibarla da, bu karar muhâlif-i kanun ve mûcib-i nakz bulunmuştur. Mahkemenin maznunların yekdiğerinin ifadelerini itmam ve teyîden bertafsil vukubulmuş ikrar ve itirafları, arz ettiğimiz husûsât dahilinde, nasıl olur da medâr-ı hüküm edilebilir?

Eğer polisteki ifadeler her türlü müdafaaya, red ve tekzibe rağmen, aynen kabul ve hükümün esbâb-ı mûcibesi meyanına ithâl etmek kanunî ise, mahkemenin takikat ve tetkikatla uğraşmıyarak, fezleke üzerinden cezayarı tayin etmek daha musîp olmaz mı idi? Bu hüküm ile şekl-i zâhâfisi itibarile bir mahkeme cereyan etmiş ise de, esbâb-ı mucibe hemen hemen tahkikât-ı iptidâiyede bunu bulbul gibi itiraf eden maznunların,

Mahkemede ikrar ve itiraf etmemelerine sebep nedir? Bu da gösteriyor ki, iptidâen ve istintaken o suretle ifade vermelerine hariç bir sebep vardır; o da darp ve işkencedir. Aynı zamanda müvekkillerimizden Dr. Hikmet Bey hakkında hiçbir delil olmadığından dolayı mücrimiyet kararında mahkeme kanaatini izah ederken, Hikmet Bey külliyyen inkâr-ı cürüm etmekte ise de, maznunlardan Ahmet Kaya, Şükrü ve Niko Efendilerin ifade-i evveliyeleri ve istintaknâmedeki sarih ve muvazzah ikrarlarına karşı mumâileyhin inkârının bir kıymeti olmayacağını zikr etmek suretile, mücrimiyetin kanuna muvâfık olduğunu göstermek istemiş ise de, kıymeti olmıyan Hikmet Bey'in inkârı değil, belki mahkemenin mantıksız mütalaata istinad eden bir hükmüdür.

Çünkü, Engizisyonvâri bir surette cereyan eden iptidâi tahkikat esbâb-ı hüküm olmak değil, kanun ve adaletin kaynaştığı mahkemenin kapısından bile bakmaması icâb eder. Çünkü Dr. Hikmet Bey eski mahkûmiyetlerinden sonra yalnız tetkikatla meşgûl ve tamamen gayr-ı faal bir komünist olmuştur. Ve, bu iddianın aksi hiçbir suretle sâbit olamamıştır.

Eğer, mahkemenin dediği gibi İcra Vekilleri Heyeti'ni cebren iskata teşvika mâtuf gizli ittifak olsa bile, Hikmet Bey'in komünistlikten dolayı evvelki mahkûmiyetini intaç eden zamandan beri gayr-i faal olmasını ve mahkûmiyetin infâzı sırasında Hapishaneden celb edilerek bu muhakemeye ithâl edilmiş bulunmasına göre üç dört ay mukaddem bu itifaktan vazgeçmiş bulunduğu tezahür etmektedir. Madem ki Hikmet Bey'in uzun müddetten beri faaliyette bulunduğu müstenid bir delil yoktur; o halde 171'inci maddenin son fıkrasına tevfikân ceza görmesi icab ederdi. Bu itibarla da hüküm mugâyir-i kanundur.

Hâdise ve cürmün anâsır-ı tekvîniye ve şerâit-i kanuniyesinde olan gizli ittifak var mıdır? Şüphesiz ki yoktur. Muhterem Temyiz-i Aliye malûmdur ki, gizli ittifak başka gizli Cemiyet başkadır. Eğer, polisteki ifâdâtı kabul ederek, hakikaten böyle hücreli, mantıklı ve Merkez Komiteli bir teşekkül kabul edilse bile, hiçbir zaman gizli ittifak değildir. Yalnız gizli Cemiyet demektir ki, şüphesiz bu da, Cemiyetler Kanunu'nun 6'ncı maddesi tarzı veçhile memnudur.

Eğer maznunların sâbit farz olunan Cemiyetlerine gizli ittifak ismi verilirse, o halde kanun “gizli Cemiyetler” tâbirinde kasd ettiği nedir? İşbu Temyiz lâyhasına merbut mütemmim lâyhada arz edileceği veçhile, sâbit farz edilen bu Cemiyet Türk Ceza Kanunu’nun 312’nci maddesi hükmünü bile istilzâm etmez. Çünkü . ne âdil kuvvet, veya âmmenin selâmeti veya âdâb ve aile intizâmı ve ne de mal şahıs aleyhine cürüm işlemek için teşekkül ettiği hakkında bir delil vardır. Nerde kalıyor ki, bütün Türklerin sevdiği ve sevmek, hürmet etmek mecburiyet-i vicdâniyesinde bulunduğu İcra Vekilleri Heyeti’ni iskate teşvik etmek. Bu da mevhumâta müstelzimdir. Vâzi-i kanunun gizli ittifak tâbirinden kasdi müteaddit eşhasın müsnet cürmü izah için birleşmeleridir. Hâdisemizde böyle bir birleşmenin ücuduna delâlet edecek ne vardır?

Birçoğunun anlamadan, tahsilleri ve düşünceleri anlamaya müsait olmadığı halde komünistliği kabul ettiği indettahkik ve muhakeme tezahür etmiş olan Kanberoğlu Ali, Enver, Tefik gibi zavallıların ifadeleri mi? Her Hükûmet gazetelerinde binlerce misaller gösterebileceğimiz Beyannameleri böyle bir ittifakın vücudunu ihsas ediyorsa; bu da böyle kabul ediliyorsa hakikat-i kanuniyeden ve vicdâniyeden uzak mevhum bir cürüm ile mücrimiyet demektir ki, gayr-i kâbil-i kabul bir hükümdür. Binaenaleyh müsnet cürmü ika için yapılmış gizli bir ittifak yoktur.

Zâten, serahat-i kanuniyeye nazaran gizli ittifakın cürüm ikame müsnet cürmü hususî vasıtalarla işlemek kaydıile mukayyettir. Çünkü, 171’nci madde 2’nci bendinin mâtufün aleyhi olan 171., 147’nci maddelerde yazılı cürümlerden birini ve bazılarını hususî vasıtalarla işlemek üzere gizlice ittifak ederlerse sarahati muhtevîdir. Şu halde, maznunlara ber mûcib-i talep İcra Vekilleri Heyeti’ni cebren iskata halkı teşvik etmek için gizlice ittifak etmekten mücrimiyetlerine kaydını ihtivâ eden mücrimiyet kararının bu hususî vasıtaları da tasrih etmesi mukteziyât-ı kanuniyede iken, bu da yapılmamıştır.

Eğer, tahkikat-ı iptidaiyeyi yapanlar kanunun bu inceliklerini bilselerdi, hiç şüphesiz bu hususî vasıtalar için de bazı ilâveler yaparlardı.

Mademki, hususî vasıtalar yoktur, o halde bu maddenin tatbikine de imkân-ı kanunî mevcut değildir.

Görülüyor ki, Mahkeme tatkikat-ı iptidâiyenin fezlekesi üzerinde tevakkuf etmiş; delâil ve beyanâtı o fezlekenin sahifelerinden çıkarmış mefkûre yolcularına “siz gizli ittifakla cebren İcra Vekilleri Heyeti’ni iskata halkı teşvik cürmile mücrimsiniz” diyor. Fakat, düşünmüyor ki, bunu diyebilmek için, bütün müdevvenât-ı cezâiyeden

teğafül lâzımdır. Müdevvenât-ı cezâiye o kadar kat'I delâil-i cezaiye ile bu gibi hâdise-i cezâide aranılması lâzımgelen hususat-ı cezâiyei ihmâl etmiştir. Bu şerâit-i cezâiyenin mevcudiyetini tevsik eyliyen delâildir. İkrar ve itirâfâtın ve buna inzımam edecek kanaat-i vicdâniyetinin çok kuvvetli esâsâta ibtinâ etmesi icab etmektedir. Beyannamedeki kelimelerin ihtivâ ettiği mânâdan hariç, mevhum bir mânâ istihraç ile darb ve işkence mahsulü ikrar ve itirâfin maksada ve anâsır-ı cürmiyeye istinâd etmiyen bir gizli ittifakın kabulile mefkûre yolcularını mahkûm etmek istiyen Mahkemenin bu hükümde kanunen ve vicdânen isâbet görülmediği cihetle, evrâkın dahî tetkiki ile hakk-ı âlînin tecellisine bir an evvel muntazır bulunduğumuzu arz eyleriz, Efendim.

Muhterem Hâkim Beyler,

Mücrimiyet kararının birinci safhasında, “maznunların, ameleden adamların mevki-i iktidâra gelmelerini temin için, her birerleri seviye ve iktidarlarına göre birer vazife alarak, halkın Hükümete karşı nefret hislerini uyandıracak bir şekilde birtakım iğfalkâr Beyannameler neşir ve bu suretle, Hükümetin mevkiini zayıflatarak, İcra Vekilleri Heyeti'ni cebren iskata halkı teşvik için aralarında gizli ittifak ettikleri” deniliyor.

Çok aziz Hâkimler,

En menfî insanlar, en menfî düşünüşü ile, bu Beyannameleri iğfalkâr görebilir ve daha başka her şeyi görür ve düşünebilir. Yalnız iki mefhum göremez:

- 1- *Ameleden adamların mevki-i iktidâra gelebilmeleri;*
- 2- *İcra Vekilleri Heyeti'ni cebren iskata halkı teşvik etmek.*

Çünkü, bu iki anlayış için en ufak bir sarâhat, hattâ bir imâ bile mevcut değildir ki, kuvvet ve mahiyet-i kanuniyesi münakaşa olabilmesin. Şu halde, esbâb-ı mûcibesi olmayan şu iki fikra, -ameleden adamların mevki-i iktidara ve İcra Vekilleri Heyeti'ni cebren iskata halkı teşvik fıkraları-indî iki hüküm ve binaenaleyh mücrimiyet kararını ve yaldızlı olarak kabul etmekten başka care yoktur. Şu umumî marûzâtımızı müteakip müvekillerimizin her birinin vaziyet-i hususiyelerini teşrih, her birerlerine matuf harekâtın kendilerine kabiliyet-i isnâdiyelerini arz etmek isterim.

İzmir Ağır Ceza Mahkemesi'nde dört seneden dört buçuk seneye kadar mahkûm olan 24 komünistin Temyiz Mahkeme-I Aliyesine gönderdiği Lâyhaya ilâve edilen kısmı.

Mahkeme-i Temyiz Ceza Dairesi

Riyaset-i Aliyesine

Efendim,

Merbut Temyiz Lâyihamıza zeylen, hâlis ve samimi kanaatlerimizi bervehç-I zîr arz ederiz. Şöyle ki:

1. Komünizm millî Türk İnkılâbını tanımak demektir.

Komünizm, işçi sınıfı ile sermayedâr sınıfın hayat mücadelesinden doğan ve onunla beraber inkişaf eden bir cihânı kavrayış tarzı ve bir telâkkiden başka bir şey değildir. Her nerede ki, işçi ve sermayedâr denen iki sınıf varsa, orada komünizm sınıf mücadelesinin düsturlaşması tarzında bir günün meselesi olur. Türkiye'de sınıf farkları var mıdır? Türk Teşkilât-ı Esasiye Kanunu'nun 69'uncu maddesi "Her türlü zumre, sınıf, aile ve ferd imtiyazları mülgâdır" diyor.

Acaba, bu "Türkiye'de sınıf farkları oyktur" mânâsına gelir mi? Bilâkis, bu maddenin tazammun ettiği mânâyâ göre, Türkiye'de, nasıl "zumre ve ferd birbirinden ayrı cüzütamlar varsa, tıpkı yine öyle aile birbirinden ayrı insan kitleleri bulunuyor.

Yalnız bu mevcut sınıflar arasında da imtiyazlık farklarının kaldırılmadığını kanun emr ediyor. O halde, kanûnen, Cumhuriyet Türkiye'si'nde sınıflar kabul ediliyor. Ve bu sınıflar, demokrasi prensiplerince, kanun önünde biri ötekinden daha imtiyazlı ve nüfuzlu olamıyorlar. Zâten, asrî millet telâkkisi de bundan başka bir şey değildir. Bu ilmî bir telâkkidir. Ve bugün, bu fikrin, Türkiye'de makbul olduğunu ispat için, resmin inşitar etmiş vesikalar gösterilebilir.

"Millet hayatı fertlerin lâalettâyin toplanmasından müteşekkil bir kalabalığa istinâd etmez. Meşgûliyet ve yaşayış tarzı itibarile, bütün cemiyetlerde başlıca orta ve büyük sınıfa tesadüf edilir. Yüksek sınıf, orta sınıf, fakir sınıf. Türkiye, bugün, tarihî ilerleyişinin bizzarur vardığı sermayedarlık toplumu merhalesini yaşıyor. Türkiye, Gazi

Hazretleri'nin, Lozan'dan sonra söylediği gibi garbâsü bir Cumhuriyet oluyor. Burjuva medeniyetinin sınıf mücadelesi Türkiye'de de vardır.

O halde, sınıf mücadelesinden doğan komünizm telâkkisi Türkiye içinde günün bir hâdisesi olur. Bunun aksini iddia etmek, Meşrutiyet İnkılâbımızdan beri olagelen millî Türk İnkılâbı yoktur demek, Türkiye'nin Abdülâziz devrinden beri yerinde saydığını, bir adım ileri atmadığını söylemektir ki, bunun bir kelime ile mânâsı irticadır. Bu itibarla, komünizm millî Türk İnkılâbını herkesten önce gören, tanıyan ve koşan milli İnkılâb zaruretinden fişkırmış bir vakıadır. Ve, ona istinâd eden millî bütün Hükümetleri bir gerçek olarak kabul eder.

2-Türkiye'de komünizm inkılâpçı bir sınıf mücadelesi şuurundan başka bir şey değildir. Komünizm konulu Türkiye'de birtakım gaye hedef peşinde koşan kuruntularla taban tabana zıttır. Gaye son demektir. Komünizm ise tabîî ve içtimaî hâdiseleri sonsuz bir akış hâlinde görmektedir. İşte, komünizmin meşgul olabileceği ihtimâli lâzımdır. Bir an için Türkiye'de bazı komünistlerin gizli veya açık bir teşkilât yaptıkları faraziyesi kabul edilse, böyle teşkilât hangi iddialarla ortaya çıkabilir?

Bunu diğer Türkiye gibi democrat memleketlerdeki komünist cerayanlarına bakarak tayin etmek mümkündür. Komünist fikirleri Türkiye gibi millî kurtuluş hareketini başarmış ve kurtulmaya muvaffak olmuş bir memlekette içtimai, siyasî ve idarî bünyenin her türlü sarsıntılarına karşı kuvvet olmasını prensip telâkki eder. Esasen, taklîb-i Hükümet fikri ile komünizm fikri birbirine müsbet ve menfi iki kutup kadar uzak, zıt ve düşmandırlar. Komünizm, İnkılâbı tutar. Taklîb-i Hükümet ise, bir rejimi gaye bilenler için varılıp gelinecek bir hedeftir ki, Türkiye için daima irtica böyle karanlık emeller peşinde koşabilir, fakat komünizm aslâ. Komünizm telâkkisi için mevzu bütün bir kül olan ve daimî istihablarla ilerleyen içtimaî oluş ve yokoluşları realizmci, olduğu gibi görmek ve bu vetirenin hazırlanışını bir prensip gibi kabul etmektir. Bu mevzua göre, Türkiye'de komünizmin bütün faaliyeti sınıf mücadelesi hududunu aslâ geçmez.

Komünizm, her yerde olduğu gibi, burada da sınıf mücadelesinde inkılâpçıdır, darken onun bir anarşi ve kargaşalık âmili olacağı zannı hâsıl olmamalıdır. İnkılâp, komünizm için bir mefkûre, bir içtihad, bir felsefi içtihad ve telâkkîdir. Hiçbir Türk, fikir ve içtihadından dolayı kanunca sorguya çekilemez. O halde, Teşkilât-ı Esâsiye'mizin 75'nci maddesi her Türk nasıl inkılâpçı olmadığından mes'ul değilse,

inkılâpçı olduğu için de hesap vermeye mecbur tutulamaz. İnkılâp, tarihin seyrine göre bir görüştür. Bir gaye değildir. Bu görüşün bugünkü telakkilerle bağılılığı sırf bir vatandaşın bakış sahasını çok genişletmek ve kavrayış tarzlarını nikbin ve yerinden emin kılmaktan ibarettir. Halbuki, geniş anlamak ve nikbin yaşamak her Türk için bilhassa susanılacak bir mefkûre olmalıdır.

Türkiye'nin en başlıca yoksulluklarını sırasında derin bir vicdan ve yüksek hamle saymak, sonra da bunları tamamlamak, şimdiki nesil için öz borçtur. Elâsıl, komünizm mevzu ve meşgaleleri Türkiye'de hiçbir vakit Hükûmet değil, ancak sınıftır. Türkiye'de bir komünist ancak çalışkan sınıfların demokrasi prensiplerinden burjuvazi kadar istifade imkânlarını düşünen realist bir insan demektir. Komünist nâmını alan vatandaşlar Türkiye'nin şimdiye kadar bu hakkın boş kalan ilmî ve içtimaî bir tarafını doldurmak istedikleri zaman bu ileri ve müsbet bir harekettir. Hiçbir vakit taklîb-i Hükûmet gibi mürteci ve menfi bir kasıt olamaz. İnkılâpçı unsurları irticaî hareketlerle lekelemek "İnkılâp nesli yaratmak", İnkılâpçı kuvvetleri teşkilâtlandırmak prensiplerini baltalamak olur ve bu halden en çok memnun ve müstefid olacak zihniyet hiç şüphesiz Emperyalizm âleti olan irtica zihniyetidir. Bu ise, İnkılâp için bir fikri kasddır.

3-Sınıf mücadelesinde komünizm içtimaî hakikat yoludur. Türkiye'de bir komünistin sınıf mücadelesi diyebileceği şeyeniyet ve gerçek nedir? Bunu şema halinde göstermek mümkündür. Türkiye'de iki sınıf vardır: a) Sermayedâr; b) İşçi. Sermayedar sınıfı bütün kıymetleri, münhasıran mülkiyetinde tuttuğu için, iktisaden hâkimdir. Her iktisadî hâkimiyet gibi, sermayedarınki de her sahaya yapılan cemiyet içindeki bütün kuvvetleri elinde tutan geniş bir sulta yaratır.

Buna karşılık hiçbir kıymete mâlik olmayan ve gittikçe genişleyen işçi sınıfının iktidasî, siyasî ve içtimaî zaafı ve iktidarsızlığı aşikârdır. İşte bu sulta ile bu zaaf arasındaki çarpışmaya sınıf mücadelesi denir. Sermayedarlık âmei emtia denilen mihverüstünde döner bir dünyadır.

Bu dünyanın her zaman içindeki inkişafında iki kutbu vardır: Müsbet ve menfi. Bu iki zıt başlıca inkişaf sisteminde nizâm denilen şey iki zıt arasındaki muvazeneden ibarettir. Onun içindir ki, sınıf mücadelesinde komünizm içtimaî hakikatın yoludur. 29 Temmuz Milliyet gazetesi baş makalesinde mevcut olup bu hususa ait birkaç satır alalım. Mezkûr gazetede şöyle diyor; "Millet ve cemiyet hayatının en mühim esaslarından biri muhtelif sınıflar arasında hakikî bir muvazenenin teessüs etmiş

olmasıdır. Millî hayat, yekdiğerine zıt olan bu cereyanlar arasında beka ve muvazenesini muhafaza edebilmek için hayli müşkülât çeker. Sarsıntı ve buhrana meydan bırakmadan, içtimaî istikrar ve muvazenenin devamına büyük bir dikkat ve ehemmiyet atfetmek lâzımdır. (Milliyet ve Cemiyet).”

İşte, bir günlük gazetede yazılan bu fikirlerin esası, sermayedâr istismarına karşı mukabil sınıfın da mücadelesini muvazi bir kuvvet karşısında gösteriyor ve kabul ediyor. Türkiye’de işçi sınıfının sermayedârlara karşı mücadelesi nedir? Buna birkaç misâl ile cevap verelim:

A- Her memlekette, sermayenin vasatî rantı yüzde yirmiye geçmediği halde, Türkiye’de, 1928 senesinde Çimento Şirketi yüzde seksen sâfi kâr; Şark Deri Şirketi yüzde yüzaltmış varidât-ı sâfiye elde ediyor. Yani, Türkiye’de bir sermayedâr başka memleketlerdeki sermayedarların 4 ile 8 misli fazla kâr yapmaktadır.

B- Gündelik: Türkiye’nin 1927 senesindeki parasının kıymeti, harpten evvelkine nazaran, onbeş misli aşağıya düşmüştür. Bu müddet zarfında altının kıymeti de yarı yarıya düşmüş olduğundan, Türkiye’deki işçi gündelikleri harpten evvelkinin otuz misli olması lâzımgelir. Halbuki dört sene evveli tütün amelesi gündelikleri 165 kuruş iken, bugün 75 kuruşa düşmüştür.

C- Köylü Meselesi: Türk çiftçisi azamî üç aylık müddetle ve muteber bir tüccarın tavassutu şartile ancak para bulabilir. Bu paranın faizi yüzde üçyüz. Başka memleketlerdekinden altmış misli fazladır. Bu fuzulî görünen tafsilâttan maksad bir komünistin Türkiye’de görebileceği meseler hakkında bir fikir vermektir. Bu meseleler karşısında düşünmeyen hiçbir sınıf ve zümre yoktur.

Çünkü hayat pahalılığından başlayıp ithalât ve ihracât muvazenesizliğine, Türk parasının sukutuna kadar uzanan bir silsile-I hâdisât, her vatandaşı kendi görüşüne göre ayrı ayrı düşündüren müşkülâttır. 20 Haziran 1929 tarihli bir İzmir gazetesinin baş makalesi aynen şöyle yazıyor: “Kanunlarımız ihtikârî ve faizciliği menediyor. Fakat bu menediş kitaplarda kalmakta, hayat sahasında tatbik yolları bulunmamaktadır. “Eğer bunu bir komünist söylerse, Taklîb-i Hükûmet masnunu olur mu?

1- Bu hâdisat karşısında bir komünist ne düşünebilir? Taklîb-i Hükûmet mi? Aslâ! Çünkü burada hükümetin sınıf mücadelesi mikyaslarında yeri yoktur.

Bu hâdisat içinde taklîb-i Hükûmete kalkışmak, komünistlerin en büyük düşmanı oldukları kargaşalığı yan anarşiyi hazırlamak demektir. Halbuki, bir komünist bu vaziyet karşısında ancak bir tek şiar tanır. O da, işçi sınıfının ve çalışan unsurların müşterek sınıfı teşkilâtlar hâlinde taazzuv etmeleridir. Burada, bir komünistin istediğini ve düşündüğünü iki kelime ile hülâsa edeceğiz:

7. A- Teşkilatlanmak.
8. B- Teşkilât-ı Esasiye prensiplerini tatbik etmektir.
9. Türkiye temel kanunları hiçbir vakit vatandaşlar arasında ne içtimâî, ne siyasi hiçbir imtiyazlık kabul etmez. Kanun nazarında kat'I müsavat emreder. Türk demokrasisi her zümre ve sınıfa serbestî ve müsavat vaadediyor. Sermayedar sınıfının bu hususta en kuvvetli ve sihirkâr vasıtalarla malik olduğu göz önüne getirilirse demokrasiden yine onun en fazla istifade edeceği kolay anlaşılır. Ya öteki sınıflar ne yapmalıdır ki demokrasiye lâyük birer vatandaş olduklarını gösterebilsinler? Buna bir kelime ile cevap verilebilir. Teşkilât. Bu itibarla sınıfı teşkilâtlılık, samimî bir demokrasinin hakikî prensiplerini kökleştirmek; halkçılığa tek mil vatandaşları iştirak ettirmek; hâkimiyet bilâ kaydü şart milletindir düsturunu gerçekleştirmektir.
10. Zaten, her vatandaşın öz borcu değil midir? Bundan herhangi bir taklîb-i Hükûmet kokusu çıkarmak doğru olur mu? Bu bizzat Cumhuriyet temellerini sağlamlaştırmak ve derinleştirmek değil midir? Bu bakımdan Türkiye'de sermayedarlar ile işçi sınıfını karşı karşıya koyarsak, sermayedarların hep işçilerin fevkinde kaldıkları görülür. Farazâ teşkilât cihetinden Türkiye'de bir milyonerin ticaret odaları, sanayi birlikleri ve saireleri vardır. Halbuki işçilerin asrî denecek hiçbir teşkilâtları yok. Ancak kurun-u vustai lonca şeklinde gülünç bazı esnaf cemiyetleri var.
11. Türkiye, iktisadî siyasetinde daime sermayedar sınıfının tesiri nafîzdir. Faraza Türk gümrük tarifelerini tüccar hazırlamıştır. Hayat pahalılığı hakkındaki anketlere İstanbul Ticaret Odası "Türkiye'de hayat pahalılığı yoktur" cevabını vermiştir. Kanun cihetinden sermayedarları koruyan bir Teşvik-i Sanayi Kanunu vardır. Fakat İş Kanunu henüz çıkmamıştır. Görülüyor ki Türkiye'de sermayedar sınıfı her hususu işçi sınıfına tekaddüm etmiştir. İşçi sınıfının, demokrasi kanunlarına istinaden, vatandaşlık haklarını elde edebilmesi için tek

bir yol vardır. O da Teşkilât cihetinden, sermayedarların seviyesine yetiştirebilmektir. Bu hususta işçi sınıfının ilerlemesi için Türkiye’de herhangi bir taklîb-i Hükûmet gibi irticaî bir hareketin düşmanı olmak şarttır.

C- Bir komünistin bundan başka bir görüşünün bulunmasına ne mantikî, ne de aklî bir imkân gösterilebilir.

12. Ç- *Teşkilât-ı Esasiye Kanunu’nun 79’uncu maddesi. – Teşkilât-ı Esasiye Kanunu’nun hiçbir maddesi, hiçbir bahâne ile ihmâl ve tâdil edilemez; der. İş Kanunu’nun henüz çıkmamış olması, naslı ihmâl veya tâdil mânâsına yani Ceza Kanunu’nun 146’ncı maddesi mucibince Teşkilat-ı Esasi’ye bir tecavüz addedilemezse, İş Kanunu’nun çıkmasını istemek de tıpkı öylece, ameleden adamları mevkie geçsin diyen kimsenin de Ceza Kanunu’nun 147’nci maddesile tecziyesi lâzım gelmez; irtica veya taklîb-i Hükûmet mücrimi gibi gösterilmemesi lâzım gelir.*

13. *Teşkilâtlanmak fikrine gelince: Bu her fırsatta ehemmiyetle müdafaa edilse, acaba en cûz’I bir Hükûmet aleyhtarlığa kokusunu ihtiva eder mi? Kat’iyen ve aslâ!... Bilâkis, çalışkan sınıfların teşkilâtlılığı asıl bu noktada Türkiye Cumhuriyet Hükûmetinin bihakkın itimâd ve istinâd edebileceği demokrasi temellerinden biri olur. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti, milli İnkılâp hamlesile Avrupa Emperyalizmine karşı İstiklâl Mücadelesini kazanmış bir devlet sistemidir. Bu sıfatla, Türkiye’nin irtica ve istilâ denilen iki basil bir tek düşmanı vardır. O da mürteci. Çünkü, Türkiye’deki asrî sanayi inkişafını daima durdurmak ister. Müstevlîdir. Çünkü Türkiye’yi kapitülasyonlar devrindeki kadar kimsesiz, açık bir pazar halinde görmek dahilî irtica tehlikelerine karşı Türkiye Cumhuriyetinin en başlıca hakikî ve koruyucu kuvveti Türk vatandaşlarının Cumhuriyetçi şuurlarını, democrat imanlarını kökleştirecek ve birleştirecek olan büyü ve geniş çalışkan kitlelerin inkılâpçı teşkilâtlarıdır.*

14. *Hülâsa:*

- 1- *Komünizm telâkkisi doğuşunda Cumhuriyetçi, oluşunda halkçidir. Mayası emperyalizm düşmanlığı ile yoğrulmuştur.*
- 2- *Komünizm mevzuu ve iddiası, çalışkan tabakaları en asrî usullerle iktisâden teazzi ettirerek, siyasetten şuurlandırmaktır. İşte, en hâlis komünistin en kat’I emelleri bundan ibarettir.*

3- *Bu komünist gerek Müstantik Kararnâmesinde ve gerek Mahkeme Kararında atf edilmek istenildiği şekilde, ameleden adamların iktidara gelmesi gibi hüsranlı ve irticâî bir maksat uğrunda ne gizli ve ne de açık bir teşebbüsatta bulunmayı hayâlinden bile geçirmeyicek yegâne insandır. Bugün iktidar mevkiine gelmek amele hükûmetleri kurmak fikrini taşıyanlar komünistler değil, tredünyonistler, oportünistler, sari sendikalistler; elhâsıl Makdonaldlar, Heriyolar vesairelerdir. Komünistler bu gibi vâkî maksatları taşımayan insanlardır. Şu zeyle aşâğıdaki mizaları atan mahkûm vatandaşlar ikiye ayrılır.*

A- *Komünizm prensiplerini içtihad ve mefkûre edinerek bu hususta fülî teşebbüsleri, icâb-ı hale göre sırf komünistlik maddesinden cezalandırılmış olan ve mahkûm vatandaşlara taklîb-i Hükûmet gibi irticâî bir şuuruzluk lekesini atfetmek aklen ve mantıkan haksızlık olur.*

Onbeş yaşını bitirmemişinden onsekiz yaşına henüz varmamışına kadar, masum bigünah genç çocuklardır ki, bunlarda taklîb-i Hükûmet gibi ağır bir cürme kabiliyet görmek için mantık haricine çıkmak icap eder. Bir komünist taklîb-i Hükûmetten nefret eder bir çocuk taklîb-i Hükûmetin mânâsını bile bilmez. Esasen hakiki müdafaalarımızda bizler, Türkiye Cumhuriyeti'nin en kıymetli ve icazkâr temeli kuvvetli olan demokrasi kanalarına kurban gitmeyeceğimize eminiz. İşkencelerin kanunsuzluğunu, kanuna meydan okumaması namına mukaddes vatandaşlık haklarımızın bir hatay-i Adlî uğrunda gömülmemesi istirhamıyla lâyiha-i temyiziyemiz münderecâtını tekraren hakkımızdaki kararın tamamen iptal ve nakzini talep ve istidâ eyleriz, efendim.

Ek-4: Kerim Korcan'ın anlatımıyla: Askeri Savcı Haluk Şehsuvaroğlu' nun Dr. Hikmet Kıvılcımlı'yı Kerim Korcan ile yüzleştirmeli sorgusu. Temmuz 1938

O arada bana bakıyor Doktor, sonra dönüp Haluk Bey'e:

“Polis raporlarının beni nasıl resmettiğini pek bilemem, ama şu son yıllardaki Marksizm Bibliyoteği yayınlarım size bir fikir verebilir kanısındayım.”

Bir an duruyor, sonra sürdürüyordu:

“Son derece cesur bir atılımla, Osmanlıyı ülkemizden kaldırıp atmak, yerine yepyeni bir Cumhuriyet kurmak, kuşkusuz ki düşmanlarımızın bile inkâr edemediği bir başarıdır ama yeni bir devreye yönelirken, modern fikirlere de –olayın mantığı gereği- kapıları ardına kadar açmak zorundayız. Öte yandan ülkemiz, büyük fedakârlıklar yaparak hızla sanayi kurma yoluna yönelmezse, bunu kısa zamanda ağır sanayie dönüştürmezse, bilelim ki Osmanlı bir karşı dalga gibi, takım taklavatıyla geri dönecektir. Ağır sanayi kurulması, Türkiye’de bazı zümreler istemiyor olsalar bile bir proleter hareketi yaratacak, işçi sınıfının tarih alanına inmesi, zorunlu olarak Marksizm’in ülkemizde sesini duyurmasına yol açacaktır. İşte biz buna ön ayak olmakla, bir memleket hizmeti yaptığımız kanısındayız!”

Haluk Bey alıyordu sözü, Hikmet Kıvılcım'a soruyordu:

“Siz, Doktor Bey,” diyordu, “Belli, hekimliğinizin yanında sosyal-siyasal konulara da derinlemesine, kafa yormuşsunuz?”

Doktor cevaplamakta gecikmiyor:

“Teşekkür ederim Savcı Bey, eh biraz.”

Haluk Bey nefesleniyor, esasa giriyordu:

“Bunun sizi, aşırı uçta bir eylemciliğe itmediğine inanmak isterim, ama yazık ki, ama yazık ki, durum hiç de öyle görünmüyor!”

Doktor kesinlikle bozulmuyordu:

“Doğrusu çok şaştım, böylece neyin vurgulanmak istenildiğini pek anlayamadım?”

Sesinin tonunu hiç bozmuyor, şu var ki, bastırıyordu Savcı:

“Bir garip eylem arayışındasınız ama, tehlikeli bir tırmanışın içinde olduğunuzu ayrıca hatırlatmama bilmem gerek var mı Doktor Bey?”

Dönüyor, beni gösteriyordu:

“Bu çocuk Donanma'ya kitap gönderme fikrini, cüretini, söyleyin kimden, kimlerden alıyor?”

Doktor durgundu şimdi, Savcı'yı cevaplamıyor, ama soruyordu:

“Bir sorunun sağlıklı, doğru bir cevaba ulaşması, önce onun belli bir mantıksal temele oturmasına bağlıdır!”

Savcı, bozulduğunu belli etmek istemiyordu:

“Evet, sizi dinliyorum Hikmet Bey, anlatın!”

Daha da kararlıydı şimdi Doktor:

“O halde meseleyi önce şöyle koymak gereklidir: Kışkırtma Kerim Korcan’dan mı Donanma’ya gelmiştir, yoksa Donanma’dan mı Kerim Korcan kışkırtılmak istenmiştir?”

Kıvılcım, yalan ağacının köküne indirmişti baltasını. Ortalık allak-bullak, Savcı derin bir vicdan muhasebesindedir, soruyor:

“Daha açık konuşur musunuz Doktor Bey?”

Kıvılcım, sesini yükseltiyordu:

“Savcı Bey, kimdir bu Üstçavuş Seyfi Tekdilek, karanlık kuvvetlerin emrinde, amatör bir provokatör değil mi? İçerden dışarıya, yani Donanma’dan Kerim Korcan’a mektup yazan o değil mi?”

Haluk Bey gerçeğe yanaşır gibiydi:

“Genel görünüşüyle, olay bu havayı veriyor, olabilir.”

Doktor, boşluğu dolduruyordu:

“Ne yapmış Kerim Korcan –o da istek üzerine- Van der Lube rolüne soyunan bu acemi aktörcüğe (Seyfi Tekdilek’e) üç-beş kitap göndermiş, nedir onlar: “Babalar ve Çocuklar, Milliyetçilik, Yirmi Dört Saat” (İlhami Bekir’den) ‘Kıvılcım Kütüphanesi’nden bir tek kitap bile yok. Öyleyse ne isteniyor Kerim Korcan’dan, dolayısıyla benden?”

Savcı susuyor, Doktor sürdürüyordu:

“Bir şeyi daha vurgulamak isterim, bundan tam iki ay evvel, İstanbul Polis Müdüriyeti tarafından gözaltına alınan, tığ gibi delikanlı Kerim Korcan’ın bu günkü hâli nedir?”

Kızıyor, kızarıyordu Haluk Bey:

“Poliste olanları bilemem. Ama burada fiske bile vurulmamıştır kendisine!”

Ekliyordu sonra özenle:

“Kaldı ki, bir komünist sempatizanı olduğunu da söylemiştir kendisi bize!”

Açıklanması zor bir şey değildi bu Doktor için:

“Orasını kendi bilir, ben bilemem.” dedi. “Yalnız şurasını söylemek isterim ki, ben ülkemizin tıp otoriteleri tarafından yeteneği kabul edilmiş, bir sinir ve ruh doktoruyum.”

Beni gösteriyordu yüzünün hatları gerilmiş:

“Şu gördüğüm manzara gerçekten korkunçtur!”

Araya girivermişim birden, tartışma dozunda yürümeliydi:

“Elinizdeki imkânlar ölçüsünde bana insanca davranmak gayreti içindeydiniz her zaman Savcı Bey.”

Sözümü yarıda kesiyordu:

“Eh öyleyse, bundan başka istediğiniz nedir benden?”

Sürdürüyordum içtenlikle:

“Şu, daha önce söyledim, Doktor Bey’le zaman zaman, fikir seviyemi kat kat aşan konularda da konuştuk. Ama inanın ki, Donanma’da isyan çıkarma niyetinin, i’si bile geçmemiştir aramızda!”

Haluk Bey, önce duraksıyor bir an, sonra Doktor’a dönüyordu:

“İfadeleriniz birbiri tutuyor Hikmet Bey. Kerim Korcan da aşağı yukarı sizin dediklerinizi andıran şeyler söylüyor.”

Kararlı bir havadaydı gene Doktor:

“Aklıselim, biraz dürüstlük bunu gerektirmiyor mu?”

Gülümsüyordu Savcı:

“Ne kadar da soğukkanlısınız, aranan kişi siz değilsiniz sanki?”

Doktor kendini bozmuyordu:

“Böylesi daha normal ve gerçeklere de uygun değil mi?”

Savcı, başka bir şeyler söylemek istiyordu:

“Gerçekler, gerçekler, Kerim Korcan da gerçek, iyi yetiştirilmiş, gizli işlerinizi kotaran bir kişi olarak üstünde duruluyor, bunu neden anlamak istemiyorsunuz?”

Acı acı gülümsüyordu Doktor:

“En açık ve masum yönümüze, kuşkunun zehirli ışıkları tutuluyor. Eğer Kerim Korcan benimle gizli ilişkiler sürdüren bir kişi olsaydı, sizler onu tanımak şansını tadamayacaktınız, mesele affınıza sığınarak söylüyorum bu kadar basit ve aynı zamanda yalın...”

Konuşmayı burada kesiyordu Haluk Bey. Dr. Hikmet’le yüzleştirilmemiz, umulan sonucu vermemişi sanırım ona göre, yalnız şunu eklemekten de kendini alamıyordu:

“Benim buradaki önemli rolümü, sonradan daha iyi değerlendireceğinizi umarım Hikmet Bey, çünkü, bu gün burada belki de Kerim Korcan’ın ölüsüyle yüzleşmiş olacaktınız!”

Sonra bana dönüyordu:

“Unutma ki Kerim Korcan, onca işkencelere rağmen senin burada bir takım şeyleri ısrarla devletten saklaman, bil ki kesin olarak aleyhinde yorumlanacaktır.”

Doktor ayağa kalktı, önce notlarını dikkatle gözden geçirip mahkeme heyetini bir süzdü, sonra iddiasız, ama kararlı konuşmaya başladı:

“Muhterem

nü unuttur olduk, ne zamandır bizleri yargılıyorsunuz. Ama böylece olayın bütünü vermiş, anlatmış olmuyoruz. Bu tutuklular için çok zor katlanılır bir azaptır, siz de görev yapıyorsunuz, karışmayız. Şu var ki, sizleri de tarih yargılıyor ya da yargılayacak, bu böyle bir mahkemedir ki, kişilerin toplumda işgal ettikleri yer, oluşturdukları doruk nokta her ne olursa olsun, o yargıcın suçlamalarından, insanı tir tir titretecek kararlardan kesinlikle korunamaz, kurtulamazlar!

Bakınız, açık söylüyorum, yaptıkları insan türünün yararına, iyiliğineyse, onlar aklanacak, mutlu olacaklar. Eğer eylemleriyle canlıların hayatını cehenneme çevirmişlerse, vay geldi başlarına! Bu bakımdan, tam bir açık yüreklilikle, inanın hiçbir art düşüncenin tutsağı olmadan sizleri şimdiden uyarıyorum. Duruşmaya yenice hazırlandığımız günlerde, savcının bilgisi tahtında İçişleri Bakanlığı’na çekmiş olduğum telle: “Kanunî yayımlarımdan ötürü imham kararlaştırılmış, faciayı önleyiniz!” şeklindeki başvurum ve bize bakmakla görevli Üsteğmen Nihat Bey’e: “Bunlar Kemalizm’i bile anlamamış adamlar!” diye haykırırken hep aynı endişeyle doluydum. Sizleri yanlış bir adım atmaktan davranıp alıkoymak istiyordum! Zaten yargılayan, yargılanan hep bir toplum hizmeti yapmıyor muyuz?

Muhterem Mahkeme Heyeti,

Bize yükletilen ana suçlama nedir, şimdi onun analizine girmek istiyorum. Elimdeki iddianamenin içeriğinden değil de, bir özelliğinden söz edeceğim. Burada, benden başka yargılanan yaklaşık olarak 26 kişi var, bu tutukluların suçlanmasında oran olarak söyleyeyim, iddianamede yüz satır sıralanmışsa, bu yüz satırın seksen beş satırı benden, eylemlerimden söz etmektedir, ne şeref değil mi Reis Bey? Yani Savcı, 26 kişiye on beş satır ayırırken –kişi başına iki satır bile düşmüyor- nedense bana yüzde seksen beşlik suçlamayla yüklenmiş!

Reis Bey,

Elbette bunun bir sebebi var, yer yer düşünce hatalarına rağmen, Sayın Savcı bu satırları boşuna karalamamış. Geçen celselerin birinde Mahkeme Kâtibi Kurmay Binbaşı Kemal Bey, bir metni okurken, ünlü Fransız yazarı Henri Barbusse'ü, Hanri Bardus yapıverdi. Bu yanlış normaldi, çünkü zaten aslını da bilmiyordu. Ama eğer zorunlu olarak bir davanın içeriğinde bir takım fikirler tartışılacaksa, doğru kararlar alabilmek için, hiç değilse dünyadaki fikir akımlarını, onları temsil eden kişileri az da olsa bileceksiniz. Şimdi Sayın Savcı'nın şaştığı bir şeye- ki yayınlarımla ilgilidir- ben de olağanüstü hayretimi söyleyeceğim.

İddia makamı der ki, ya da demek ister ki, Dr. Hikmet Kıvılcım, neden hekimlik mesleğini bırakır da, Marksizm'in Türkiye'de yaygınlaşmasına çalışır? Ben de şöyle bir soru yöneltmek isterim kendisine: Mustafa Kemal, neden temel olarak Osmanlı Harbiyesi'nden edindiği fikirleri bırakır da, bir de Leninizm'i incelemeye girişir? Bunun cevabı gayet basittir, o, komşu Bolşevik İhtilâli'nin fikriyatını tanımak istemektedir. Yoksa Sovyetler Birliği'yle, o yer yer dupduru, yer yer karmaşık ilişkileri, nasıl yönlendirecek, yöneteceklerdi?

Reis Bey,

Şimdi burada biraz durmak gerek, Savcı Bey, tıpkı İttihatçıların akıl hocası ünlü Ziya Gökalp gibi ve onun mantığıyla: "Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım!" demek istiyor. Bu tipik kapıkulu felsefesi ve teslimiyetidir. Bir anlamda İttihatçılar, yani Enver Paşalar, Talat Paşalar, Cemal Paşalar imparatorluğu batırmadılar mı? Sonra yaralı, yıkık, insanları perişan yurdu bırakıp, yabancı diyarlara kaçmadılar mı? Onların kişisel meziyetleri, samimiyetleri, vatanseverlikleri neyi, neleri kurtarabildi? Çok iyi biliyoruz ki, kağnı tekerindeki hız, köhne bir derebeylikteki kaplumbağa hareketliliğini temsil eder, Avrupa'da sanayi in çarkları ise, cehennemî bir vınlamayla dönüyor, oradaki insanları yeni bir çağa taşıyor, trenlerle, otolarla, uçaklarla...

Şimdi, yani Savcı Bey, Avrupa'nın tekniğini alacak, gene tekniğin zorunlu hale getirdiği fikir gelişmelerini yok sayacak, es geçecek, Marksizm'i ülkemize sokmayarak, onun uyandıracığı işçi bilinçlenmesinden, sınıf örgütlenmelerinden uzak durarak ülkemizi tam bir suskunluk içinde idare edecek, peki ama nerde bu bolluk? Bir ülkede sanayi in sağlıklı olarak gelişmesi, yerleşmesi, o toprak parçasında işçi hareketinin tez elden örgütlenmesine bağlıdır. İşçi hareketinin teşkilatlanması demek Marksizm'in, yani bu fikir akımının proleterler arasında yaygınlaşması demektir.

Biz bazı bağınaz çevrelerin, Marksizm'e karşı paniğe yaklaşan bir korku ve hoşnutsuzluk duyduklarını elbette biliyoruz. Ama bu çıkar bir yol ve yöntem değildir ve kaynağını da sanayiden elde edilen gelirin, nimetlerin, sosyal adalet ölçüleriyle çalışan yığınlar arasında paylaşmaktan kaçınmak endişesinden ileri gelir. Öyleyse diyoruz ki bir fikre karşı olabilirsiniz, şu var, o fikre kapalı olamazsınız. Olursanız o akım sizi kesinlikle dinlemez, çiğner geçer ve bundan sadece bir sınıf değil, toplumun bütünü zarar görür.

Demek ki benim Marksizm'e, ülkemizde geniş bir alan açmaya, bulmaya çalışmam, bir rastlantının ya da bir ideolojinin dürtüsüyle olmamıştır. Ben bu yöndeki boşluk ve acemiliğimizi kavrayarak bir politik kültür gereksinimini karşılayarak aslında millî bir görev yapmaya çalışmaktayım. Demek ki, sadece Marksizm olduğu için fikir hareketi işçiler arasında da gelişmiş değil, sanayi proleterleşmeyi zorunlu kılınca, kendine güvenli bir dünya arayan işçiler, bir sosyo-siyasal savaş silahı olarak Marksizm'e sarılmışlardır.

Nitekim işçi hareketinin bu yönünü Marksizm'in yeminli düşmanı Hitler bile inkâr edememiş, ancak, onu ustaca saptırmanın yollarını aramıştır. Nitekim 'Kavgam' kitabında açık açık demiştir ki: 'Nasyonal Sosyalist işçi şunu bilmelidir ki, o millî iktisadın bir uzvudur! Nasyonal Sosyalist patron da şunu bilmelidir ki, o da millî iktisadın bir uzvudur!' Bu eşsiz bir demagoji örneğidir.

Reis Bey,

Savcımız da herhalde bilmeyerek de olsa, bu mantık saptırmasına kendisini kaptırılmış, Hitlerizm'in geyiği kızartıp yediğini, kuyruğunu işçilere bıraktığını anlamıyor ya da anlamazdan geliyor.

Reis Bey,

Sayın Savcı da, 1933 yılından beri, Avrupa'da moda haline gelen bu vahşi, azgın kapitalist fikriyatına bilerek ya da bilmeyerek beyanlarında paralellik çizmektedir. Bu bakımdan beni bir an bile memleketinin bir insanı, bir fikir adamı olarak ciddiye almamıştır. Alsaydı, böyle köhne bir mantığın hedefi haline getirmezdik kişiliğimi? İnanınız ki, o benim hakkımdaki mahkûmiyet kararını çoktan vermiş, ancak, muhterem heyetinizi bu yola sürüklemeye çalışmaktadır.”

Reis, burada, biraz sertçe araya giriyordu:

“Öyle şey olmaz Hikmet Bey!”

Dr. Hikmet Kıvılcım, bir an duruyor, sonra acı acı gülümseyerek soruyordu:

“Madem öyle de Reis Bey, neden karar günleri yaklaşırken Sayın Savcı tıpkı gümrükten mal kaçıran gibi, gece yarısı Kerim Korcan’ı kamerasından apar topar kaldırtıp Savcılık makamına çağırıyor?”

Herkes Savcıya bakıyordu.

“En ağır cezayı alacağını şimdiden tebliğ ederek, onu benim aleyhime kışkırtmaya çalışıyor? Bu, mahkemenizin tarafsızlık ilkesine, adalet prensiplerine aykırı düşmez mi?”

Heyet, güya şaşmış gibi topluca Savcı’ya dönüyor, uzun uzun bakıyorlar, ama tuhaf değil mi hepsi bu kadar.

Doktor sürdürüyordu:

“Ama Sayın Savcı burada görevinin gereğini yapıyor, ne kızarak ne de rastlantı sonucu böyle bir adım atmış değildir. Tehdide hedef seçilen kişinin kimliği bizi derin derin düşündürmekte ve galiba hakkımızda açılan bu davanın gerçek anahtarını bize vermektedir. Buradan hareketle biz 1938 yılının 1 Mayısından başlayarak aylarca İstanbul Polis Müdüriyeti Üçüncü Kısımında Kerim Korcan’a neden işkence yapıldığını anlıyor, biraz dumanlı da olsa, bundan bazı sonuçlar çıkarabiliyoruz.

Soralım, meselenin aslı nedir? Bundan birkaç evvel karara bağlanan Harbiye Davası göstermektedir ki, Nâzım Hikmet’in ismi ve edebî şöhreti, bir davanın agrandize edilmesine yetmekte, ama açıktan ya da gizlice süregelen siyasal akımların gerçek yüzünü ortaya koymamakta, koyamamaktadır. İşte, uğraşları gereği yıllardır solları kovalayan Gizli Polis, bu noktada da ortaya atılıp sözde bu davaya sosyal-siyasal bir içerik de kazandırmak istemiştir. İyi ama kanun karşısında evham, uyduruk polis raporları, koyu komünist düşmanlığı geçerli değil ki. Demek, en zalim kanun koyucular elinden çıkan kanunlar bile, temelde delil ararlar bir suçu oluşturmak, bir zanlı hakkında mahkûmiyet kararına varabilmek için...

Hele Harbiye Davası kararından sonra, polisin ısrarlı uyarıları sonucu madde arayışı içine giren Genel Kurmay Hukuk Müşavirliği, bula bula işi Kıvılcım Kütüphanesi’ne kanalize etme yolunda bir seçenek aramış –ama pratikte- işleri hiç değilse başlangıçta İstanbul Polis Müdüriyeti’ne havale etmiştir. Bunun için polis de Kıvılcım Kütüphanesi yayınları sempatzanı birini uzun izleme sonucu, yani Kerim Korcan’ı bulmuş. Bu onlara henüz on dokuz yaşını doldurmamış, Kıvılcım Kütüphanesi zincirinin en zayıf halkası saydıkları genci gözaltına alma kararını aldırmaştır. Yanılgı da böylece başlamış

oluyor, yoktan yonga kopmaz, sopa ayak kemiklerini kırar ama soruna çare, yani delil getirmez.

Reis Bey,

1938 yılı nisan ayının sonlarında sabıkalı olduğumuz için İstanbul Polis Müdüriyeti'nin nezarethanesine alınanların içinde ben de vardım. 2 Mayıs'ta hemen herkesi serbest bıraktıkları halde –usûl gereği- beni nezarethanede alıkoydular, önce buna bir anlam veremedim. Böylece kaldım orada. Sonra öğreniyorum, Kerim Korcan'dan beklenen ifade çıkmayınca beni de bıraktılar. Bütün bunlardan, daha o zaman olayı Kıvılcım Kütüphanesi'nde odaklaştırmak istedikleri bellidir.

Şu salonda gördüğünüz zanlılardan iki kişi Polis Müdüriyeti'ne gönderilmiş, bunlar Üstçavuş Seyfi Tekdilek, Muhteşem Çavuş olup bir Yüzbaşı ve Üsteğmenin korumasında polise getirilmiş, tek tokat yemeden ifade vermişler, sonra da gemilerine dönmüşlerdir. Aşk olsun Donanma Komutanlığı'na personeline fiske bile vurdurmamıştır. Ama Saatçi Kerim'in arkasında Donanma yok ki, sadece ihtiyar bir babacığı var, onu kim, kimler koruyacak işkence macerasından? Burası Türkiye değil mi, tutulan beygir harmanı döver.

Davanın genel akışını ilgilendirdiği için açıklıyorum. Nâzım Hikmet Ankara Cezaevi'nden getirilip, İstanbul Sultanahmet'te Mehterhane'ye konuldu, Polis Müdüriyeti çok yakın olduğu halde, oraya kesinlikle uğratılmadan doğrudan Donanma'ya götürüldü. Kemal Tahir, Emine Alev, Hamdi Şamilof Müdüriyet'e götürüldüler, ama tek kelime sorulmadı kendilerine davayla ilgili, onlar burasını bir transit uğrak olarak kullandılar. Bütün bunları uzun uzun anlatmakla demek isterim ki, nasıl başlangıçta Kıvılcım Kütüphanesi tahrip edilecek tek hedef olarak seçilmişse- ki Kerim Korcan'ın hâlâ tehdit edilmesi bunu doğrulamaktadır- bundan sonra nerelere varacağımız da, aşağı yukarı belirmiş bulunmaktadır.

Reis Bey,

Ne zamandır bizleri yargılıyorsunuz, ama gene de böylece olayın bütünü vermiş, anlatmış, açıklamış olmuyoruz. Kaydetmek isterim ki, sizleri de tarih yargılıyor ya da yargılayacak. Bu öyle bir mahkemedir ki, kişilerin toplumda işgal ettikleri yer, tutturdıkları doruk, her nerede olursa olsun, onlar hesaptan, sorgudan kurtulamazlar.

Yaptıkları insan türünün yararına, iyiliğineyse, onlar aklanacaklar. Eğer eylemleriyle canlıların hayatını cehenneme çevirmişlerse vay geldi başlarına, azdırdıkları yangında kendileri de yanacaklar. Bu bakımdan, tam bir açık yüreklilikle, hiçbir art düşüncenin

tutsağı olmadan, sizleri uyarıyorum. Zaten yargılayan, yargılanan da, aslında hep bir toplum görevi yapmıyor muyuz? Konularımız bir hayli farklı, hepsi o kadar...

Reis Bey,

Ve muhterem heyet üyeleri,

Sayın Mahkeme Başkanı,

Bizi, bizleri burada haftalardır mahkeme eden zihniyet korkunçtur. O kadar korkunçtur ki, bunlar yarın İngiliz sermayesine dayanan bir Halife Hareketi zuhur etse, taptıkları Atatürk'ü bile hiç acımadan asarlar, işte onun için korkunçturlar.

Reis Bey,

Ben bu gün ya da yarın, masum veya mahkûm olarak kesinlikle yüzüm kızarmadan Yavuz harp gemimizden ayrılacağım. Gene de sormadan edemiyorum: Bu gemi bir fabrika, subaylar patron, askerler işçi mi ki, ben onları greve –buradaki anlamıyla isyana kışkırtmış olayım?

Sayın Başkan,

Şu mahkeme salonunun haline lütfen bir bakın; yıllarca bu Donanma'da hizmet etmiş, emeği geçmiş, gedikli onbaşılar, gedikli çavuşlar, üst çavuşlar, baş gedikliler, topçular, telsizciler, elektrikçiler, adlî büro personeli, hepsi de heyetinize gözlerini dikmiş, asılma saatini hesabeden idamlıklar gibi bekliyorlar. Evet, bunlar toplum meseleleri üzerine okumaya, biraz da düşünmeye çalışmışlar. Bir anlamda yaşadıkları cehennemî hayat buna zorlamış onları. Gedikli erbaş değil mi bunlar, başarıdan başarıya koşarken: “Aslan, kaplan!” Aşağılamaya sıra geldi mi: “Hadi ulan köprü altı serserisi!” Onları, ülke sorunları üzerinde de durmaya, düşünmeye çağıran işte budur, bunlardır. Bu suç mudur, soruyorum isyana kalkışmak mıdır?

Saygılar sunar, seçkin heyetinizden ben ve arkadaşlarım adına adil kararlar beklerim.”

Ek-5: Dr Hikmet Kıvılcımlı'nın S.B.K.P. M.K. Genel Sekreteri Leonid Brejnev' e 30 Eylül 1971 tarihli mektubu. USTE-HKA, Dosya:103, s.89-96.

Leonid Brejnev
S.B.K.P. M.K. Genel Sekreteri

Sovyet Sosyalist adâletine göre: hiç kimse mahkemenin verdiği bir karar gereği olmadıkça suçlu sayılamaz.

Bir yanda, gerçi formalite bakımından ben bir Sovyet yurttaşı değilim.

Ancak, ben 70 yaşındayım, ve 50 yıllık süredenberi, Marksizm-Leninizm sancağı altında dövüşüyorum. 50 yıldanberi, durmak ve silâh bırakma nedir bilmeksizin, Türk burjuvasince "Azıllı komünist. Moskova'ya git!" diye bağırılarak işkenceli koşuşturmalara uğradım.

Ben, gene bir "Azıllı komünist. Moskova'ya git!" diye bağırılarak, 40 yıldan fazla ağır cezalara mahkûm edilip, tüm 22 yıl yarı-derebeği Türkiye'nin zindanlarında kaldım.

Gene ben, Mart 1971 denberi, CIA'nın yönettiği faşisto-militarist İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesince tezgâhlanmış bulunan ölüm cezası altında, hep "Azıllı komünist. Moskova'ya git!" diye bağırılarak yeniden koşuşturuluyorum ve bütün Türkiye radyoları ve gazeteleri tarafından afişleniyorum.

İstanbul I. Sıkıyönetim Mahkemesi savcısı iddianamesinde şöyle der : "Ayrıca sol cephe, bunlardan başka "Sosyalist" adlı gazetenin etrafında ve Dr. Kıvılcımlı'nın sosyalist görüşleri içinde ayrı bir sol grup teessüs etmiştir. Rus komünizmi taraftarı ve aşırı Marksist-Leninist, taviz veremiyen bir gruplar." (13 Ağustos 1971, Cumhuriyet, s. 5,7)

x x x

Ote yanda, XX nci yüzyılın "İnsan Hakları", sosyalist olanlar yahut kapitalist olanlar arasında ayırt yapılmaksızın, bütün Devletlerce imzalandı. Hatta Emperyalist ülkeler hukukça siyasi sığınanlara Barınma Hakkı tanırlar.

Buna ihtiyacımız yoktu. Zamanımızda, III. Komünist Enternasyonalı'nın bir kararı, herhangi kapitalist ve faşist itiseflerinden kaçmış siyasi sığınanlar için, Proletarya Vatani kapılarının daima gönülhoşluğu ile açık bulunduğunu ve o gibi sığınanların S.S.C.B.'nde Barınma hakkına sahip olduklarını resmen tasrih etmişti.

III.K.E.'nin bu kararı yalnız "Komünist" lere münhasır değildi. İyice bilmiyorum şimdi, bu K.E. kararı Sovyetler kanun konuları içinde geçerli midirler?, yoksa bütün geleneksel mantık sonuçlarıyla yok mu edilmiştir?

Derken, Sofya'da, pek orijinal bir yandan dokundurma ile, hayattında ilk kez herhangi bir "Türk Komünist Partisi" nin (ki Moskova'da yahut Berlin'de bulunmuş) beni kendi kanunları dışına atmış olduğu haber verildi, sonra haber inkâr edildi. Bunun mantık sonucu

ola_rak, Moskova ile kısa bir tanıştıktan sonra, Bulgaristan Halk Cumhuriyeti ile Almanya Demokratik Cumhuriyeti polisleri, hiç bir izahat verilmeksizin, beni (iki arkadaşımınla birlikte) kendi Sosyalist sınırları dışına, Amerikan Emperyalizminin askercil üssü Türkiye'nin dostları olan Kapitalist ülkelere doğru, ve Interpol ağlarına doğru, ne yaşıma, ne geçmişime, ne ameliyat sonrası kanser kanamalarım ve acılarıma bakmaksızın, püskürtüp attılar.

Bu sosyalist adalet midir? Cinayetimin ne idi? O ilâm hükmünü kim vermişti?

Sosyalist Adâlette, hatta bayağı câniler için bile kimi esaslı haklar tanınır: Savunma hakkı gibi..

Bütün bu tedbirler, sırf burjuvazinin 50 yıldır bana karşı ("Azıllı Komünist" ve "Moskova"²¹) diye) savurduğu suçlamaları yalanlamak için alındı ise.. Teşekkür ederim.

Ancak, bu hakikaten bir sosyalist adâlet ve meşruiyet midir?

İşlediğim cinayet: "Moskova"ya koğulan "Azıllı komünist" olmak değildi ise, ne idi?

Bir yanda, 50 yıldanberi komünist olarak suçlanmış bulunmak; öte yanda tam 51 nci yıl, (kendilerine "komünist" denilen) birkaç "Sosyalist" ve "Demokrat" Devletin sınırları üstüne fırlatılıp atılınca Anti-komünist olarak suçlanmak.. bu anlaşılır şey olabilir mi? Bu ne cehennemcil "sağma diyalektik" tir? "Kader" in ne iblisçe sarakaya alışığıdır? Yahut, nasıl en bürokratça zihin tenbelliğinin otomatizmidir?

Benim idam hükmümü kim verebilmişti? Sosyalist adâlet içinde de, hatta bayağı câniler için bile, savunma hakkı gibi geri alınmaz kimi haklar tanınmaz mı?

Bir Sovyet derlemesinde 22 bilginin imzaları altında şöyle yazılıyor:

"Savunma hakkı S.S.C.B. Anayasasının 3. maddesiyle tanınmış kutsal haktır. Bu hakka saygı gösterilmeksizin mahkemece verilmiş her ilâm hükmü, üst adliye katınca bozulmak zorundadır." (Adâlet)

Benim şartlarım altında bu "üst kat" (üst makam) nerede bulunur?

Vaktile, efsâneleşmiş III.Komünist Enternasyonalı vardı. Her Millî Komünist Partisi III.K.E.'nin şubelerinden başka bir şey değildi. Şubelerden veya üyelere biri bir kararsızlık içine düştü müydü, o III.K.E. denen üst kata dilekçe ve müracaatlar yapabiliirdi.

Stalin'in bir emriyle III.Enternasyonal ortadan kaldırılalı beri, Mahşer (Kaos) oldu. Bu istenilmiş anarşiden çıkan komplikasyonlar üzerinde durmak istemiyorum. Mahşer ortasında "Ust kat" olma sorumluluğu başlıca U.R.S.S. K.P.'nin omuzlarına düşüyor.

Belki şöyle denilecek: bir üyenin kabulü yahut dışarıya atılması her Parti'nin "İç işleri" dir. Teori ve genel pratik bakımından bu öylesine sarahatsız sayılamaz. Ama, Türkiye'nin akar pratiğinde iş değişir. Durumu somutlaştırmak için, ben size, pek sereserpe olsa bile, Türkiye Marksist-Leninist hareket ve örgütünün iki kutup gibi karşıt kategori insanını sunacağım.

1.Kategori: Bir Marksist-Leninist militan Türkiye'de, teorice ve pratikçe tam 50 yıl dövüşüyor. 22 yıllık hapisanelerini, her defasında, Lenin'in dediği gibi: "Alfabe'den başlayıp yüce Cebir'i bitirecek" bir okula çeviriyor. Sabırlıcasına ve sistemlisesine: Marks-Engels-Lenin-Stalin'i, Tarihi, Ekonomi Politigi, Diyalektiği, Tarihçil Maddeciliği klâsik olarak etüd ediyor. Ve Lenin'in öğütlediği gibi: Kendi ülkesinin tarihini, ekonomi politikasını ve sınıf ilişkilerini özge orijinallikleri içinde araştırıyor. Böylece o militan yüzlerce kitap yazıyor. Kendi dilinde, çoğu temelli orijinal olan 40 tan aşırı kitap yayınlıyor.

Boyuna baltalanan ve kimi 2.Kategori kişilerin de gizli kapaklı benimsenen bu kitaplar, - her yandan gelmiş "susuz kumkumaları" na rağmen, burjuvazice yasaklanmalara ve mahkûm edilmelere rağmen, - nihayet Türkiye'de gittikçe daha çok okunmakta ve anlaşılmaktadır.

Yalnız, bu militan pratik ve örgütlü dövüşleri arasında hiç U.R.S.S.'e gitmemiştir. Çünkü:

1°) O, kendisini kaydı hayatla vakfetmiş bulunduğu Millî Döğüş Cephesi üzerindeki nöbet yerini boş bırakmaya katlanmamıştır.

2°) Bundan başka, o militan deneyile biliyor ve açık seçikçe görüyor ki, Türkiye dövüş cephesinden bir yol koptuğar mıydı, insanlar çabucak Proletarya Vatanının derebeğice asalağı ve kendi ülkelerinin k hayatı proselerine dar kafalı ve ukalâ yabancılar haline soysuzlaşırıyorlar.

Leninizm demiri bir "Kutva" içinde dövülmemiştir. Bedenin tüm tükenişinden önce insan "Babasının evi" nde dinlenmeyi hak edemezdi. (Ne demeli ki, 1.Kategori insanları için o tükenişten sonra dahi bu yasak olacakmış).

Böylece 1.Kategori militanı, III.Enternasyonal'in tozlu dosyalarının gizli sırrına erememiş bulunan Sovyetliler için adsız ve mutlak surette bilinmez kalyordu.

2.Kategori: Sovyetler "Eşşğini aşındırma" zanaatinde "Hzman" lardan derleşiktir.

Onlar için:

"İdeoloji": kimi Sovyet metnlerini yarım yamalak, yanlış tercüme veya dörtte bir intihâl etmektir.

Bir ülkenin veya genel Tarihin sosyal karakteristiklerini Araştırmak: antimarksizm ve antisovyetizme çalan affedilmez bir i-cattır, bid'attir.

Marksizm-Leninizm: Hakikî veya hayalî düşmanlara karşı gelişi-güzel söğerce kusulacak kimi soyut klişelerden başka bir şey değıl-dir.

Kendi Ülkesi içinde çalışmak: Lânetleme, ikinci kerte, 1.Kate-gori kişilerine kalmış bir saçma uğraşıdır.

Onlar, o "Yukarı" nın tehlikeli "Endüstri şövalyeleri", kendi ülkelerinin loş yuva delikleri içinde, yahut parıl parıl evrensel mikro'ları önünde çalımlı çalımlı, Kızıl Ordu süngülerinin kendile-rini hakedilmemiş bir iktidarın muhteşem koltukları üzerine sivril-tip kurultmasını ve oradan kendi ülkelerindeki ölümlülerin kaderle-ri üstüne yomsuz bir sinsilikle fermanlar yağdıracakları günü bek-lerler.

İşte, iş işten geçince, son duruşmada, en iyi niyetlerine rağ-men, ne yazık ki Sovyet Güçlerini acı acı müdahale zorunda bırakan Macaristan, Çekoslovakya, Polonya ve ilh., ve ilh.. trajedilerinde-ki karanlık ve kanlı aktörlerin organik dolaysız kökleri budur.

İşte, Ota ve Uzak Dağuların karekterlerinin gelişmemiş Afrika ve Amerika ülkelerini kırıp geçiren anlaşılmaz azlekların kaynağı budur.

Bu rezil çenber yahut kaçak akım bilimci sosyalizmin göğsün-de nasıl biçimlenmiştir?

Herçyden önce, Teoride: doğrudan doğruya 2.Kategori tipleri-nin "Beyinsiz işgüzarlık" larından; Pratikte: özellikle Lenin'in büyük "Profesyonel Devrimciler" prensibini utanmazca biçimsizleş-tirmek'ten.

Bu küçükburjuva külâhkapıcılığının (karyerizminin) genel üs-lûbu içine, dengesiz ya psikastenik ve karışmış (efemine) birey-lerin ihanete dek varan tamamıyla alaturka "Ev sahibini şaşıratan yavuz hırsız" gibi tabansızlıkları girer.

x x x

2.Kategori kişilerinin ikiyezli hilebazlık oyunlarını örnek-lemek için, anılarımin filminden bir kaç eşantiyon keseceğim.

1926 yılıydı. 2.Kategori'lilerden biri, birkaç sopa yer ye-mez, beni: "Komünist Gençlik Başkanı" olarak İstanbul siyasi poli-sine ifşa etmişti. Bu mutsuz "kaza" susuşla geçiştirilince, Prole-tarya Partimizin altında meş'um bir damga olup kaldı. Gelecek ku-şaklar içindeki atmosfer (solunan hava) gitgide ağırlaştı.

(1925-1950 yılları) Nâzım Hikmet Ran (Şâir): Her rastlayışın-da, en gösterişli sıcak boynuma sarılmalarla beni öpüyordu. Çünkü, 1950 ye dek kendisi Parti'den püskürtülüp atılmış bulunuyordu. Bu-nunla birlikte Nâzım, sağır kinlerini bilemekten kendisini alamı-yordu.

Derken⁷ günün biri, Nâzım, komünizm senpatizanı bir Harbiyeli'6 nin evine dek yaptığı ziyareti, İstanbul Siyasî Polisi nin Antikomünist Masasına telefonla protesto edince, belki istemeksizin ve bilmeksizin, Türkiye'de Askercil Mahkemelerin faşist egemenliğinin açılış törenini yaptı.

(Geçer ayak not edelim ki, Nâzım'ca, dünyanın en"şâirane" provokasyonu ile ihbar edilmiş bulunan Harbiyeli'nin kimi sınıf arkadaşları, sonraları, ne de olsa ilerici, kendi türünde Sosyalizme dek ilerici olan 27 Mayıs 1960 devriminde büyük bir rol oynayacaklardır. Ve Türkiye'nin son dramatik hâilelerinde, Türk ve uluslararası Finans&Kapital provokasyonlarının esas amacı, 27 Mayıs devrimi kalıntılarını tasfiye etmekten başka bir şey değildir.)

Nâzım, kendi kurnaz korkaklığı ile kazdığı kör kuyuya ~~duşunca~~ düşünce, bir savunma oturumunda, dâvânın patlak vermesinde oynadığı "Muhbir" rolünü çağrışımla anıltmayı deneyecektir. Ama, boşuna. Askercil mahkemeler bu yanda, hiç te kılı kırka yarıcı değildirler (1939).

Şeylerdeki ipeliklerin ucuca gelişi ile, hepimiz 15 er yıl ağır-cezalara çarpıldık. Çankırı cezaevinde, mahalli polisçe resmen ve altı Nâzım Hikmet inzalı mühürlü makbuz karşılığı Nâzım'a 30 lira "aylık" teselli yardımı getirildi. Bu utanç vericiliğe karşı ben isyan ettim.

"Dayı Paşa" sı (General eski Moskova elçisi Ali Fuad Debesoy), Nâzım'ı, İstanbul'a yakınlık, zenginlerin kaplıcalar kenti olan Bursa'6 ya naklettirdi. Ben önce Amasya, sonra Kırşehir cezaevine sürüldüm.

1950 lerde Nâzım Moskova'dadır. Radyolarda kendisini "Stalin'in yarattığı" nı söyledi. "Proletarya Diktatörlüğünün cisimlenişi (insan kılığına girmiş)" ölümler, aynı Nâzım, uygun şiirleri ile Stalin'i lânetliyenlerden geri kalmadı. Ve provoke ettiği dâvânın yiğit kurbanı ve "Uluslararası proletaryanın dâhiyane büyük şâiri" olarak piyasaya sürüldü.

Tesadüfen mi? Hayır.

Nâzım Hikmet'in yıpranmış panzehirleri, İstanbul'da "bloke" edilmişlerdi. Ve Moskova'da Lâz İsmail denen birisi vardı.

Burada 2.Kategori kahramanlarının listesi bütünlenemez. Ne olsa, mâdem ki ölümler gömülmüşlerdir, 2.Kategoriden yaşayan 2 tanesi üzerine azıcık dönelim.

Lâz İsmail (Marat): O, "Halk dostu" (Marat'nın ^{kalbi bu postun} ~~kalbi bu postun~~) kürkünü giyinir, ama içinde barınmaz.

1929 yılı. İzmir Dâvası. İsmail, Lâz postunu kurtarmak için, polise, illegal TKP'nin M.K.'nin sorumlusu olarak Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın "Komintern kararı ile" Lâz İsmail'i Parti Komitesinden attığını hikâyet etti.

Bu namussuzca sözde-savunma en kanlı polis işkencelerini Dr. H.K. ve arkadaşları üzerinde şiddetlendirmekten başka bir şeye yaramadı. Ahmakça provokasyonlarına rağmen Lâz İsmail de mahkûm edildi.

Cezalar sona erer ermez, eski âdeti üzere, Lâz İsmail Moskova'ya sivişti. İyi biliyordu ki zaman ve büyük mesafeler her şeyi unutturur.

1933-35 yılları, Dr.Hikmet Kıvılcımlı bir kez daha "Yukarı" ya çağırılmıştı. Ancak, M.K. yoldaşları kendisinden ayrılmak istemediler. Yoldaşlar Dr.H.K.'nin 10 ciltlik orijinal araştırmalarını (İdeoloji, Türkiye'nin Devrim Tarihi, Parti'nin Eleştirili Tarihi, Fırka ve Fraksiyon, Taktik ve Strateji Planı, Burjuvazi, Proletarya, Köylülük, Türkiye'de Milliyet (Kürt) meselesi) Türkiye'de basmağı öneriyorlardı.

Dr. Hikmet Kıvılcımlı legal olarak "Marksizm Bibliyoteği" ni kurdu. Kitaplar yayılıyordu. Burjuvazi affetmedi. Sivil mahkemelere birkaç dâvâ açtı. İstedığı sonuçları alamadı. "Askercil Mahkemeler Çağı" nin yukarıda değilen "Açılış" ından sonra Dr.H.K. yeniden zindana atılıp 1939 yılı 15 seneye mahkûm edildi...

O zaman nasıl tasavvur edebilirdi ki, bu üstüste mahkûmiyetler: 2.Kategori'lilerin kirli çamaşırlarını yıkama lehinde ve bir gün kendisini sosyalist sınırlar dışına püskürtmeye dek kendi aleyhinde puvan toplamış olsun?

1933 tenberi Türkiye'deki yerle bir olan şeyleri Moskova rasathanesinden kezliyen Lâz İsmail, 1929 avantürlerini unutturabildi ve provokasyon kurtluğundan, radyolar "yorumcusu" yaldızlı kelebekliğine kalıp değıştirdi.

1950 yılı Nâzım Moskova'ya dönünce, onlar (Şâir ile Lâz), Türkiye'deki deyimi ile: "Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş" gibi oldular. Gerçi Nâzım bir başka Lâz'ın, 1926 tevkifatında çöküp, Beyoğlu ve Anadolu Barlarına ~~İzzet~~ "Güzel artistler" tedarik eden aracı ve Nâzım Hikmet'in "menajer" i biçimine girmiş bulunan Lâz Hamdi'nin yanından geliyordu. Ama, Lâz-Tencere, bir Şâir-Kapak bulmuş olma şansını tümlmek için başka bir aslına uygun "Lâz-Kapak", Lâz Zeki Baştımar'ı bulacaktır.

Zeki Baştımar (Kosigin Yoldaşın Yakub Demir'i): Burada şu mutsuz Karadeniz uşaklarının pek "diyaelektrik" kaliteleri üzerinde direnip durmayacağım. Ayrıca Zeki'yi ben kişi olarak pek tanımış değilimdir de.

Yalnız, 1951 tevkifatı sırasında, Zeki'nin kendisi, o zamanki: Dr. Şefik, Reşat vb. vb. gibi Parti sorumlularınca, birçok provokasyonları ve bir MAH (Türk Burjuvazisininin CIA'sı) subayı ile yaptığı ve Askerî Mahkeme oturumlarına dek sakladığı gayrı makbul temasları nedeniyle Parti'den atılmıştı.

Zeki, 1960 yılları Moskova'ya kaçmakla, oradaki benzerlerini buldu.

x x x

Bu indirgenemez olaylar, 2.Kategori kişilerine, kendi ahbabçavuş meclisleri içinde 1.Kategori kişilerini mahkûm etmeleri için Tüzük üstü bir imtiyaz, ayrıcalık verir mi?

Çok iyi anlıyorum, beni suçlıyanların kollektif alt-bilinçlerinde benim politik var oluşumun ve hatta sadece var oluşumun uyandırdığı kuduruş, ancak onların gerçek Parti Tarihi önünde ve Türkiye İşçi Sınıfı önünde duydukları suçluluktan ileri geliyor. Onların "kirli çamaşırları" üzerine çok şey bilen sonuncu kurucunun varlığı, onların gözlerinde anadan doğma bir günah, affedilmez bir cinayettir.

Yoksa, 1.inci Şube'nin (X Komünizm düşmanı Siyasî Polisin), MIT'in (Türkiye CIA'sının) ve bütün Finans-Kapital birleşik casus örgütlerinin 50 yıldır yapamamış olduklarını:

- Parti'ne karşı, Proletarya'ya karşı, Vatan'ına karşı görevlerimi baltalamaya kalkışmayı;

- Sosyalist İktidarlara karşı bin kez denenmiş niyetlerimi tağşiş etmiye kalkışmayı,

yapmak için harcadıkları umutsuzca çabalar nasıl izah edilir?

Beni suçlıyanların davranışları ~~yanık~~ yalnız benim şahsıma dönük kalsaydı, mesele basittir: Marks'ın Engels'e yazdığı gibi: "GÜLÜNCÜK İŞİĞİ LÜK EŞEKLERLE PAYLAŞILAMAZ" ~~du~~.

"Dişaridan suçlayıcı havlamalar, ne beni kendi evimde hırsız olduğum kuşkusuna düşürebilir, ne benim komşuma karşı duygularımı bulanırabilir." Bir Türk atasözü: "İt ürür, Kervan yürür" der.

Oysa, oynanan. 40 milyon insanın alinyazısıdır:

1.- 2.Kategori kişilerinin Türkiye dışı faaliyeti, daima, - Marks'ın Kugellemann'a yazdığı gibi, - "Müstebitleri... bir kaç bin kilometre uzaklardan öldürme" şövalyeliği sınırlarında kalıyor. Çalışanlarımızın küçük cihazları, Berlin veya Moskova'da "beş vakit okunan lâik ezan" dalgasını k yakalayamaz.

2.- 2.Kategorililerin Türkiye'deki faaliyetleri, daima, Lenin'in deyimi ile: "Mujiğin harbe gibişi gibi" & "Primitivizm", "Kısır ahbab çavuşluk" ve ~~İşçilerin~~ örgütünü kısırlaştırıcı "tersine doğal seleksiyonu" oldu.

Bunu, ~~igine~~ TİP'in traji-komik katastrofu (yıkılışı) da içinde olmak üzere son Türkiye hâdiseleri bir kez daha gösteriyor.

Her olanak, her fırsat israf ediliyor. Parti Tarihinin gerçek yüzleri ve acı dersleri siliniyor. Dünya proletaryasının orantısız yardımları ve ~~güneş~~ güveni vurdum duymazca kemirilip yutuluyor.

Bir aylıklar Türkiyesinde, alabildiğine sözde-devrimci böyle

radio yayıncısı "müezzin" kahramanlar ve en "ucuz" aylıklı askerlerden fermanlı büyük spikerler kolayca milyon milyon kiralanabilir.. yeter ki, yapıldığı gibi, aylıkları düzenlice ödensin ve onlara, "iyi akça" çınlatan koca koca lâflı şâirâne ve edebiyatçı gevezelikler dışında ideoloji ve pratik cephede para getirmiyen bir alçakgönüllü iş teklif edilmesin.

Bu ebediyyen kritik konjonktür önünde, Dünya proletaryası ile Partileri huzurunda Ülkenin en yakıcı meselelerini teorice tartışabilmek ve pratikçe sonuçlandırmak, karara bağlamak için, birinci duruşma bana Marksist-Leninist bir hak ve görev dayatıyor.

1.- Eleştiri Görevi: 22 Sovyet bilgini 1968 yılı kitaplarında yazıyorlar:

"Sosyal bir önemi olan her sorun üzerine kendi kanısını serbestçe açıklamak S.S.C.B. Anayasasının 125. maddesince yurttaşlara sağlanmıştır. Dahası var, var olan kusurlar üzerine gözükpeğe ve tarafsızca kendi düşüncelerini deyimlendirmek, her yurttaşın yalnız hakkı değil, dolaysız ~~görevi~~ görevidir de. Hiç bir sorumlu, hiç bir hükümet üyesi, hiç bir yönetici işçi toplantılarında olduğu gibi Başında da eleştiri önünde dokunulmaz değildir." (CCCR: Bonpocbi u Ombembi: ~~xxx~~ "Droits et libertés civique: Yurttaşlık hak ve özgürlükleri")

Burada, bir kaç sözcükle görevimi başarmıya değilse bile taslaklaştırmıya başlamak zorunda kaldım. Bu doğrultuda son soluğuma dek uğraşacağım.

2.- Savunma Hakkı: Aynı Sovyet bilgileri gene yazıyorlar:

"Suçlandırılan kimse, savunmasının en iyi şart içinde yapılması için gerekli bütün haklara sahiptir. Suçlanan kimse kendisine karşı yürütülen suçlama üzerine her türlü açıklamaları yapabilir, dilekçelerini yerine gönderebilir, dosyadaki bütün belge evraktan bilgi edinebilir, yargıcın, savcının ve mahkemenin bütün işlemleri ve kararları aleyhine şikâyetinde bulunabilir." (A.y.: Adâlet)

Şikâyetimi size ediyorum.

Suçlandırılıyorum ve beni Parti dışı ve Sosyalist sınırlar dışı püskürtmekle, bir sıra kararlar yerine getiriliyor...

"Aleyhime yürütülen suçlama" nedir? Benim "Dosyamın belge evrakı" nerededir? Benim yetkili "Yargıçlarım" kimlerdir? Bu hususta hiç bir şey bilmiyorum. Tek gözükken gerçeklik şudur ki: bana bir mahkûm "suçlu" muamelesi, hiç bir tüzükcil ve hukukçıl formalite yerine getirilmeksizin yapılıyor.

Savunma hakkımın gerçekleştirilmesini sizden bekliyorum. Çünkü beni suçlayanlar zuumlarınca sistemli olarak ve sinsî bir yomsuzlukla Proletarya kalesinin heybetli ~~şâh~~ gölgesi ardına, S.S.C.B.'nin büyük otoritesi ardına gizleniyorlar.

Yoldaş Kozigin kimilerini "Türk Komünist Partisi" mümessili

diye piyasaya sürüyor.

S.S.C.B.'inden en çok esinlenen Sosyalist Devletler beni suçluyanların ordinatörleri imişler gibi, beni, - söz yerinde ise, - idâm ediyorlar.

İstenen şey samedanî bir şefaath ve merhamet değildir. Zaman zaman "Yanardağ bacasından patlayan", ama en küçükburjuvaca parçalanışlar yüzünden başarı kazanamıyan bir ülkedeki dramatik durumun anlaşılışı isteniyor.

Olüm döşeginde olsam bile, her tür dâvâlaşma ve karşılâşma için hazırım.

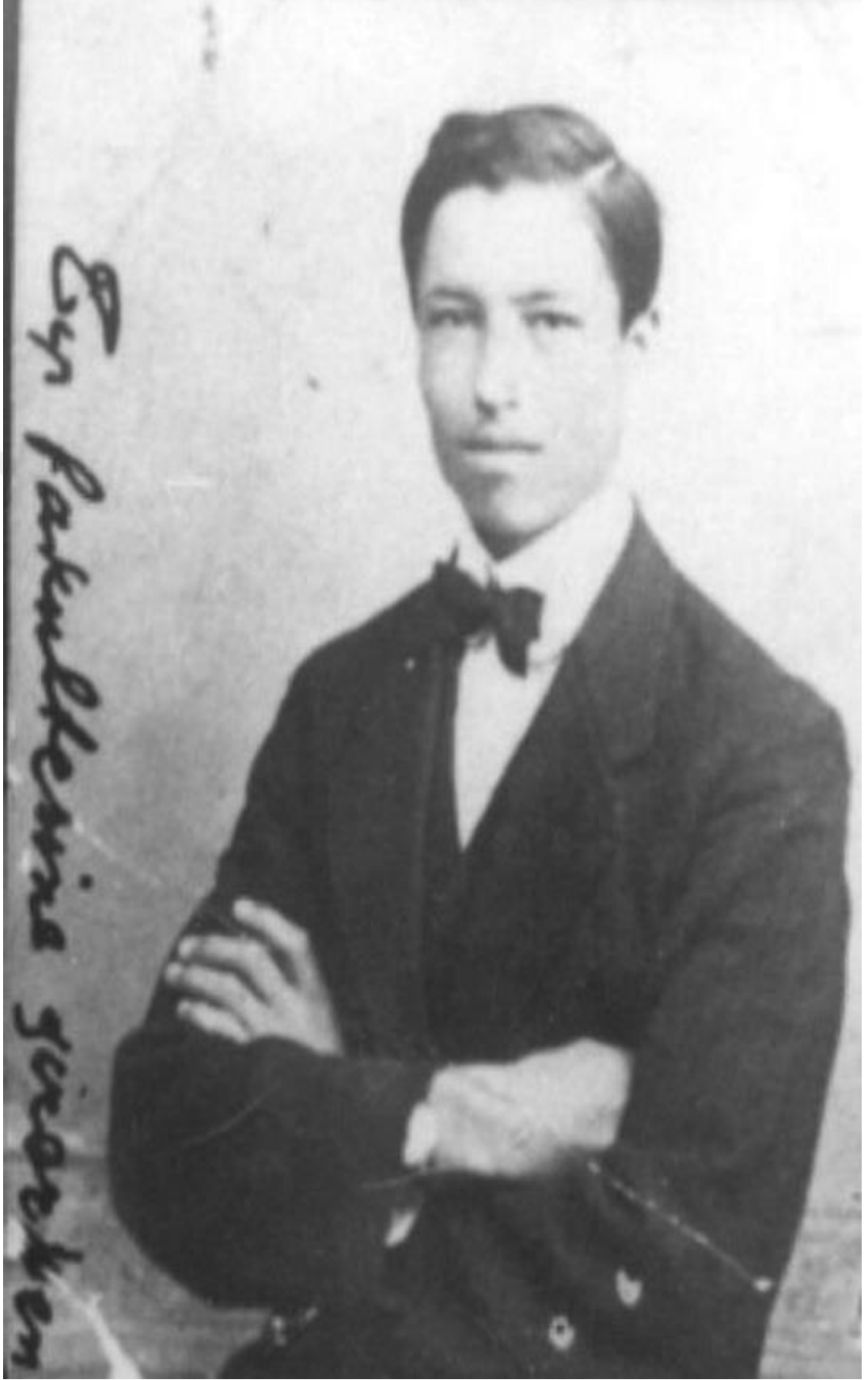
Sizin Sosyalist Adâletinizi umabilir miyim?

Selâmlar, Yoldaş.

30.9.1971

Dr. Hikmet Kıvılcımlı

Ek-6: 1920 başlarında Hüseyin Hikmet'in Askeri Tıbbiye Mektebi' ne başladığı yıllar.

Ek-7: Tıbbiyeli Hüseyin Hikmet'in Ankara İstiklal Mahkemesi'nde mahkum olduktan sonra Ankara Cebeci Cezaevi'nde. 31 Teşrinievvel 1341.(31 Ekim 1925)

Ek-8: Dr. Hikmet ve arkadaşlarının İzmir TKP Tevkifatı Davası'ndan tutuklu iken İzmir Ferhanesi'nin avlusunda. 8 Mayıs 1929.

Ek-9: Dr. Hikmet 1930 larda Elazığ Cezaevi'nde yatariken. Kürt kıyafetiyle

Ek-10: Dr. Hikmet Kıvılcımlı Vatan Partisi Davası'ndan tutuklu olduğu 1958 yılında, Sultanahmet Cezaevi'nin avlusunda volta atarken

Ek-11: Cerrahpaşa Hastahanesi'nde prostat ameliyatı geçiren Dr. Hikmet Kıvılcımlı hasta yatağında

